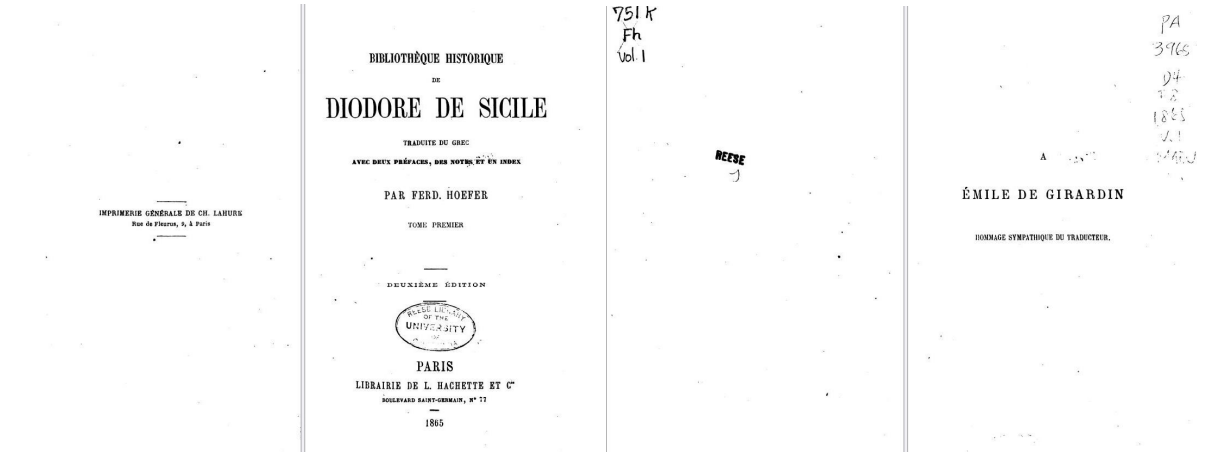




Bu kitabın çevirisi , google çeviri yardımıyla yapılmaya çalışılmıştır, kitap içerisinde ki kişilerin isimleri doğru isimler olmayabilir. Kitap içerisinde ki olaylara odaklanarak okursanız, o dönemde ki yaşanan olayları anlamaya çalışırsanız, sizlere bir fikir verebilir. Kitabın çevirisine hiçbir garanti verilmez.

La traduction de ce livre a été réalisée avec l'aide de Google Traduction. Les noms des personnes mentionnées dans le livre peuvent être erronés. Si vous lisez le livre en vous concentrant sur les événements qui y sont décrits et en essayant de comprendre les événements qui ont eu lieu pendant cette période, cela peut vous donner une idée. Aucune garantie n'est donnée pour la traduction du livre.

Fransızcadan Türkçeye çeviren : İbrahim Şimşek.



BIBLIOTHÈQUE HISTORIQUE DE DIODORE DE SICILE TRADUITE DU GREC AVEC DEUX PRÉFACES , DES NOTES ET UN INDEX PAR FERD . HOEFER TOME PREMIER DEUXIÈME ÉDITION PARIS LIBRAIRIE DE L. HACHETTE ET C BOULEVARD SAINT-GERMAIN , N° 77 - 1865

SİCİLYALI DİODORUS'UN TARİHİ KÜTÜPHANESİ YUNANCA'DAN ÇEVİRİ İKİ ÖNSÖZ, NOTLAR VE FERD. HOEFER TARAFINDAN DİZİNLE BİRİNCİ CİLT İKİNCİ BASKI PARİS KÜTÜPHANESİ L. HACHETTE VE DİĞERLERİ BULVARI SAINT-GERMAIN, N° 77 - 1865

ÇEVİRMENDEN ÉMILE DE GIRARDIN'E TEŞEKKÜR EDERİZ.

BIBLIOTHEQUE HISTORIQUE  
DE  
DIODORÉ DE SICILE.  
LIVRE PREMIER.

PROFANE. — Croyances des Egyptiens sur l'origine du Monde. — Deux fondateurs des villes de l'Egypte. — Des premiers hommes, et du plus ancien genre de vie. — Culture des blés, construction des temples. — Topographie de l'Egypte; le Nil. — Opinion des anciens philosophes et historiens sur la cause des crues du Nil. — Premiers rois d'Egypte; leurs exploits. — Construction des pyramides, comptées au nombre des sept merveilles du Monde. — Lois et vêtements. — Animaux sacrés des Egyptiens. — Rites réservés aux Rois et aux institutions utiles.

PREMIERE PARTIE.

I. Tous les hommes doivent de la reconnaissance à ceux qui ont approfondi l'histoire universelle et se sont efforcés de contribuer, par leurs travaux, au bien commun de la société. Livrés à un enseignement utile, ils procurent au lecteur la plus belle expérience des choses humaines, sans lui en faire payer l'apprentissage; car l'expérience qu'on acquiert soi-même ne peut être le fruit que de beaucoup de labeurs et de souffrances. Le héros le plus expérimenté, « qui avait vu bien des

1. Les sommaires placés en tête de chaque livre sont la traduction des sommaires grecs. Les sommaires des chapitres, que Verriest et Miot ont tirés de leurs traductions, n'ont pas dans le texte original

1-1

SİCİLYA DİODORUS'UN TARİHİ KÜTÜPHANESİ.  
BİRİNCİ KİTAP.  
ÖZET.

Önsöz. - Mısırlıların Dünya'nın kökenine dair inançları. - Mısır şehirlerinin kurucu tanrıları. İlk insanlar ve en eski yaşam biçimi. Tanrılara tapınma; tapınakların inşası. Mısır'ın topografyası; Nil. - Antik filozofların ve tarihçilerin Nil'in taşkınlarının nedeni hakkındaki görüşleri. Mısır'ın ilk kralları; onların başarıları. Dünyanın yedi harikası arasında sayılan piramitlerin inşası. - Yasalar ve mahkemeler. Mısırlıların kutsal hayvanları. - Mısırlıların cenazelerinde uygulanan ritüeller. - Mısır'dan yararlı kurumları ödünç alan Yunan gezginler.

BİRİNCİ BÖLÜM.

I. Tüm insanlar, evrensel tarihin derinliklerine inen ve çalışmalarıyla toplumun ortak yararına katkıda bulunmaya çabalayanlara minnettardır. Yararlı talimatlarla sunulan bu eserler, okuyucuya çıraklık için para ödemesini gerektirmeden, insan işlerinin en iyi deneyimini sunar; çünkü kişinin kendi kendine edindiği deneyim, ancak çok fazla emek ve acı çekmenin meyvesi olabilir. "Birçok şehri görmüş ve birçok insanı tanımış" en deneyimli kahraman bile çok acı çekmişti. I Tarih, başkalarının üzüntülerinin ve talihsizliklerinin çeşitli anlatımları aracılığıyla bilgeliğin öğretilmesidir. Tarihçiler, ortak bir kökene sahip olan ve yalnızca zaman ve mekan farkıyla ayırt edilen tüm insanları tek bir düzende bir araya getirmeye çalışırlar. Onların, yıldızların düzenini ve insanların doğasını ortak bir ilkeye tabi tutan ve sonsuz bir alanda dönerek tüm kaderlerini belirleyen ilahi takdirin hizmetkarları olduğunu söyleyebiliriz. Böylece, dünyanın olaylarını ve bir şehrin olaylarını ortak bir hazine ve aynı biçimde iletirler. Kendi hatalarını düzeltmek için başkalarının örneklerinden yararlanmak ve hayatın tehlikelerinde geleceği aramayı değil, geçmişin dersini rehber edinmek iyidir. Eğer konseylerde, yaşlıların tavsiyeleri gençlerin tavsiyelerine tercih ediliyorsa, bu tercihin atfedilmesi gereken şey, yıllarla edinilen deneyimdir; Şimdi, bize bu kadar çok yüzyılın öğretisini sağlayan tarih, hala bireysel deneyimin çok üstündedir. Bu nedenle tarih, hayatın her koşulunda en yararlı bilim olarak düşünülebilir: sadece genç insanlara geçmişe dair bir anlayış kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda yaşlı insanların anlayışını da genişletir. Tarih bilgisi, sıradan bireyleri komuta etmeye layık kılar ve ölümsüz şan umuduyla liderleri en iyi eylemleri üstlenmeye teşvik eder. Dahası, tarihin ülkeleri için ölenlere verdiği övgüyle, vatandaşları onu savunmada daha ateşli hale getirir; ve ebedi kınama tehdidiyle, kötülerini kötü tasarımlarından uzaklaştırır. II. Tarih, iyiliğin anısını yaşatarak, kimilerini şehirler kurmaya, kimilerini yasalar yoluyla toplumu birleştirmeye, kimilerini de bilim ve sanatın icadıyla insan ırkının iyilikseverleri olmaya yöneltmiştir. Tarih, genel mutluluğa katkıda bulunan eylemlere verilen övgüde büyük bir paya sahip olmalıdır. Şüphesiz, erdem modellerini maskesiz kötülüğün karşısına koyarak insanlığa en büyük hizmeti sunar.

Cehennem kurgusu, insanlara dindarlık ve adalet aşulamakta güçlü bir şekilde katkıda bulunuyorsa, bu hakikat rahibesı, bu felsefe metropolü olan tarih, ahlak ve ahlâk üzerinde ne kadar yararlı bir etki yaratmalıdır! Bir insanın hayatı yalnızca bir sonsuzluk anıdır; insan geçer ve zaman kalır. Anıya değer hiçbir şey yapmamış olanlar bedenleriyle ve hayatlarıyla bağlantılı olan her şeyle birlikte öölürler; erdemle şan elde etmiş olanların eylemleri ise tarihin ilahi ağzında sürdürölür ve canlandırılır. Bana öyle geliyor ki, öölmsüz şöhreti geçici eserlerle değıştirmek güzeldir. Herkül, insanlığın yararına üstlendiğı acı dolu emekleriyle öölmsüzlüğe kavuştu. İyi insanlar arasında bazıları kahraman rütbesine yerleştirildi, diğerleri ilahi onurlar aldı; hepsi tarih tarafından kutlandı ve her birinin değerine göre anıları yaşatıldı. Diğer olaylar zamana yenik düşerken, tarih, her şeye gücü yetmesiyle, birçok şeyi yıpratarak, tanıklıklarını gelecek nesillere aktarmaya zorlayan zamanı bağlar. Ayrıca, insanın en iyi yeteneğı olan belagatin gelişmesine de katkıda bulunur. Yunanlılar, eğitimlilerin cahillere üstün geldiğı gibi, belagat sayesinde barbarlara üstün gelirler. Bir insan, yalnızca konuşmanın yardımıyla kalabalığın efendisi olabilir. Genel olarak, bir konuşmanın etkisi, belagatin gücüyle belirlenir. Bu bakımdan, ilk sıraya yükselen iyi vatandaşlara övgüler yağdırıyoruz. Birkaç bölüme ayrılan bu konuyu ele alırken, şiirin yararlı olmaktan çok hoş olduğunu; yasamanın öğretmek için değil, bastırmak için çağrıldığını gözlemleyeceğiz. Diğer belagat türleri arasında, bazıları kamu refahına hiçbir katkıda bulunmaz, diğerleri tehlikeli oldukları kadar yararlıdır; diğerleri ise, son olarak, sadece gerçeğı karartır. Tarih, tanıklıklarını gelecek nesillere aktarırken, gerçeklerle uyum içinde, diğer bilgilerin içerdığı en yararlı şeyleri birleştirir. Kendini tüm ihtişamıyla, adaleti teşvik ederek, kötöleri suçlayarak, iyileri överek, bundan yararlananlara büyük dersler sunarak gösterir. III. Kendilerini tarih çalışmasına adanmış olanların hak ettikleri lütuf, bizi de kendimizi aynı kariyere adamaya yöneltti. Seleflerimizin eserlerini incelerken, hepsine gereken adaleti gösterdik; ancak henüz gerekli yararlılık ve mükemmellik derecesine ulaşmadıklarını düşündük. Çünkü okuyucular için yararlılık, çok sayıda ve çeşitli durum ve olgu kümesinde yatar; ve yine de tarih yazanların çoğı kendilerini yalnızca bir ulusun veya tek bir şehrin belirli savaşlarının anlatımına bağlamışlardır. Bunlardan az sayıda kişı, antik çağlardan yazdıkları zamana kadar evrensel tarihleri izlemeye çalışmışlardır. Ve bunların arasında, bazıları kronolojik sırayı tamamen ihmal etmiş, diğerleri Barbarların eylemlerini ve eylemlerini sessizce atlamışlardır; diğerleri, bir resif gibi, muhteşem zamanlardan kaçınmışlardır; yine diğerleri, kaçınılmaz kader tarafından kariyerlerinin ortasında ellerinden alınarak işlerini tamamlayamamışlardır. Hiçbiri henüz Makedonya krallarının zamanından öteye gitmemiştir; bazıları tarihlerini Filip ile, diğerleri İskender ile ve bazıları da bu kralların halefleri veya torunları ile bitirmiştir. O zamandan günümüze kadar hiçbir tarihçinin henüz yazıp düzenlemeye çalışmadığı birçok önemli olay gerçekleşmiştir; hepsi bu görevin muazzamlığı karşısında küçölmüştür. Bu nedenle okuyucu, çeşitli yazarlar tarafından çeşitli eserlerde kaydedilen tarihsel ve kronolojik ayrıntıları anlamaktan ve hafızasına kazırmaktan vazgeçmelidir. Tüm bunları düşündükten sonra, okuyucu için yararlı ve olabildiğince az sıkıcı olma amacıyla bu çalışmayı üstlenmenin uygun olduğuna karar verdik. En uzak zamanlardan günümüze kadar evrensel bir tarih, şüphesiz ki zor bir uygulama çalışmasıdır, ancak çalışan insanlar için en büyük ilgiyi çeken şeydir. Herkes bu büyük kaynaktan kendisine en yararlı görünen şeyi çıkarabilecektir. Kendilerini eğitmek isteyenler genellikle gerekli kitapları edinme araçlarından yoksundur; Dahası, gerçekleri çok sayıda ve çeşitli anlatılardan ayırmaları onlar için zordur. Evrensel bir tarih, gerçekleri koordine eder, anlaşılmasını kolaylaştırır ve herkesin erişebileceğı bir yere koyar. Kısacası, bütünün parçanın üstünde olduğ u kadar, sürekliliğin süreksizliğin üstünde olduğ u kadar, belirli tarihlerin üstündedir; ve gerçekleri kronolojik bir sıraya tabi tutarak, tarihi bilinmeyen şeylerin herhangi bir açıklamasından üstündür. IV. Bu kadar yararlı bir projenin yürütölmesi çok fazla çalışma ve zaman gerektirdiğinden, otuz

yılımızı buna harcadık. Asya ve Avrupa'nın büyük bir bölümünü, hakkında konuşma fırsatı bulacağımız en önemli ülkelerin çoğunu kendi gözlerimizle görmek için, çok fazla yorgunluk ve çok fazla riskle dolaştık. Çünkü ünlü tarihçiler tarafından bile işlenen hataları, yerler hakkındaki bilgisizliğimize bağlamamız gerekir. Bizi bu işe girişmeye iten şey, her şeyden önce yararlı olma arzusudur (herkeste en zor görünen şeyleri bile başarılı bir sonuca ulaştıran bir arzu); sonra, bu projenin gerçekleşmesine katkıda bulunabilecek her şeyi Roma'da kolayca elde edebilmemizdir. Gerçekten de, imparatorluğu dünyanın uçlarına kadar uzanan bu şehir, orada oldukça uzun süre kalan bizlere büyük olanaklar sağlamıştır. Sicilya'daki Argyra'nın yerlisi olarak ve Romalıların bu adayla yakın ve sık ilişkileri nedeniyle Latince hakkında büyük bir bilgi edinmiş olarak, bu büyük imparatorluğun tarihini açıklığa kavuşturmak için Romalılar tarafından uzun süredir saklanan belgelere dikkatlice başvurdum. Her bir halk hakkında antik geleneklerin bildirdiği her şeyi dikkatlice inceledikten sonra, Yunanlılar ve Barbarlar arasındaki muhteşem zamanlarla başladık. Çalışmamız bittiği ve onu oluşturan kitaplar henüz yayınlanmadığı için, öncelikle izlediğim genel plan hakkında birkaç söz söylemek istiyorum. İlk altı kitap, Truva Savaşı'ndan önceki muhteşem olayları ve hikayeleri içerir ve bu altı kitaptan ilk üçü Barbarların antik eserlerini, diğer üçü ise Yunanlıların antik eserlerini içerir. Sonraki on bir kitapta, Truva Savaşı'ndan İskender'in ölümüne kadar genel tarihi veriyoruz. **Son olarak, son yirmi üç kitap, Julius Sezar'ın komutası altında Keltler ve Romalıları karşı savaşın başlangıcına kadar bu tarihin devamını içerir; Sezar, başarılarıyla tanrılar rütbesine yükseltilmiştir:** bu lider, Keltlerin sayısız savaşçı kabilesini alt etmiş ve Roma imparatorluğunun sınırlarını Britanya Adaları'na kadar geri itmiştir. Bu savaşın ilk olayları, Herod'un Atina arkonu olduğu CLXXX Olimpiyatı'nın ilk yılına denk gelir. V. Tarihimizin Truva Savaşı'ndan önceki kısmı için herhangi bir kronolojik sıra belirlemedik çünkü güvenilir bir anıtı günümüze ulaşmamıştır. Truva'nın ele geçirilmesinden Heraklidlerin dönüşüne kadar, Atina'lı Apollodorus'un<sup>1</sup> yetkisine göre seksen yıl ve Heraklidlerin dönüşünden ikinci Olimpiyat'a kadar 328 yıl saydık ve bu süreyi Lacademe <<Lacédémone>> krallarının saltanatlarına göre hesapladık. Son olarak, İkinci Olimpiyat'tan Galya Savaşı'nın başlangıcına kadar 730 yıllık bir ara vardı ve burada bitiriyoruz<sup>1</sup>. Böylece, kırk kitaptan oluşan tarihimiz, Truva Savaşı'ndan önceki dönemi saymazsak, 138 yıllık bir dönem kapsar. Bu ön fikirleri, okuyucuya eserin bir bütün olarak bir fikrini vermek ve kopyacılar tarafından değiştirilmesini önlemek için belirttik. İyi olanın kimsenin kıskançlığını uyandırmayacağını ve orada bulunan hataların bizden daha yetenekli olanlar tarafından düzeltileceğini umuyoruz. Bu kısa girişten sonra, sözümüzün gerçekleşmesine geçeceğiz. VI. İlk ilahi ibadet kurucularının mitolojinin ölümsüzlerin her biri hakkında ne anlattığına dair ifade ettikleri fikirleri ayrı ayrı ortaya koymaya çalışacağız; çünkü bu, çok fazla kapsam gerektiren bir konudur. Ancak, açıklamalarımızda bize bahsetmeye değer görünen her şeyi ortaya koymaktan geri kalmayacağız. En eski zamanlardan başlayarak, insan ırkı ve bilinen yerleşim yerleriyle ilgili her şeyi dikkatlice ve ayrıntılı olarak açıklayacağız. En ünlü fizyologlar ve tarihçiler arasında, insanların kökeni konusunda iki farklı görüş vardır. Bazıları dünyanın yaratılmamış ve yok edilemez olduğunu ve insan ırkının bir başlangıcı olmadan her zamandan beri var olduğunu kabul eder. Diğerleri ise, tam tersine, dünyanın yaratıldığını, yok edilebilir olduğunu, insan ırkının dünya ile aynı kökene sahip olduğunu ve aynı zaman sınırları içinde yer aldığını iddia eder. VII. Şeylerin başlangıcında, gök ve yer bir araya geldiklerinde, ilk başta sadece tekdüze bir görünüm sunuyorlardı. Sonra, cisimler birbirinden ayrıldı ve dünya bugün gördüğümüz biçimi aldı; hava sürekli bir hareketle donatılmıştı: magmatik element, doğal hafifliği sayesinde daha yüksek bölgelere yükseldi. Bu yüzden güneş ve bu elementten oluşan tüm yıldız lejyonları sürekli bir girdaba çekilir. Karasal element ve sıvı element, ağırlıkları nedeniyle hala karışık halde kaldı; ancak, gökyüzü sürekli

kendi etrafında dönerken, nemli parçacıklar denizi üretti ve daha sıkı parçacıklar yumuşak ve çamurlu toprağı oluşturdu. Güneş ışınlarının etkisi altında, dünya tutarlılık kazandı; ısı ve nemin birleşik etkisiyle, yüzeyi fermente edilebilir bir madde gibi yükseldi: birçok yerde, bugün hala bataklık yerlerde, soğuk bir sıcaklığın aniden yanan hava ile yer değiştirmesi durumunda, fark edilir bir geçiş olmadan gerçekleştiğini gördüğümüz gibi, ince zarlarla kaplı büyümeler oluştu. Böylece canlanan madde, gece boyunca yoğunlaşan buharla beslenirken, gündüzleri güneşin etkisiyle katılaşır. Sonunda, bu mikroplar son gelişme derecesine ulaştıktan ve onları saran zarları kırdıktan sonra, her tür hayvanı doğurdu. Sıcaklığın hakim oldukları havaya yükseldi; bunlar kuşlardır. Karasal karışıma daha fazla katılanlar, sürüngenler ve dünyada yaşayan diğer hayvanlar sınıfına sınıflandırıldı. Sulu maddeden daha fazlasına sahip olanlar, suda uygun bir mesken buldu. Güneşin ısısının ve rüzgarların etkisiyle giderek daha fazla kuruyan toprak, sonunda artık hiçbir canlı varlık üretmedi. O zamandan beri, canlı varlıklar, her biri türüne göre, nesiller boyunca kendilerini çoğalttılar. Fizikçi Anaksagoras'ın bir öğrencisi olan Euripides, Menalippe'de "Böylece gök ve yer, birbirlerinden ayrıldıklarında ortak bir kütle halinde birleştiler." dediğinde dünyanın kökeni hakkında aynı fikirlere sahipmiş gibi görünüyor. "Her şey canlandı ve ışıktı doğdu: ağaçlar, kuşlar, toprağın beslediği hayvanlar ve insan ırkı." VIII. Dünyanın kökeni hakkında bildiğimiz şey budur. İlkel insanlar, tarlalara dağılmış, ekilmeden yetişen ağaçlardan ot ve meyve toplayarak vahşi bir hayat sürmüş olmalı. Vahşi hayvanların saldırısına uğradıklarında, birbirlerine yardım etme ihtiyacı hissettiler ve korkuyla birleşerek kısa sürede birbirlerine aşına oldular. Sesleri ilk başta anlaşılabilir ve karışıktı; kısa sürede kelimeler telaffuz etmeye başladılar ve bakışlarına çarpan nesnelerin sembollerini temsil ederek her şeyi ifade etmeye uygun anlaşılabilir bir dil oluşturdular. Kıtanın çeşitli yerlerinde benzer insan topluluklarının varlığı, Her birinin kelimelerinin özel düzenlemesi. Bundan ayrıca her dilin karakterlerinin çeşitliliği ve her milleti ayıran doğal ve ilkel tip gelir. Yaşam için yararlı olan şeyleri bilmedikleri için ilk insanlar sefil bir hayat sürdürdüler; çıplaktılar, barınaksızlardı, ateşsizlerdi ve uygun yiyecek hakkında hiçbir fikri yoktu. Yabani meyveleri toplayıp kötü mevsim için saklamayı düşünmedikleri için birçoğu soğuktan ve yiyecek eksikliğinden telef oldu. Kısa sürede deneyimle eğitilerek kış aylarında mağaralara sığındılar ve saklanabilen meyveleri bir kenara koydular. Ateş ve diğer yararlı şeyler bilgisi kısa sürede sanatların ve ortak yaşamın sürdürülmesine katkıda bulunabilecek her şeyin icadına yol açtı. **İhtiyaç her yerde insanın efendisi olmuştur: bu yaratıcı hayvana ellerinin, aklın ve zekânın yeteneklerini öğretmiştir.** İnsanların kökeni ve ilkel yaşamı hakkındaki bu açıklama, konumuzun düzeni için yeterli olacaktır. IX. Şimdi dünyanın en bilinen yerlerinde meydana gelen unutulmaz olayları gözden geçireceğiz. İlk krallar hakkında söyleyecek hiçbir şeyimiz yok ve tarihlerini bildiklerini iddia edenlerin anlattıklarına itibar etmeyeceğiz. Gerçekten de, yazının ilk kralların çağdaş bir icadı olması imkansızdır. Ve yazının kökeninin çok eski olduğunu varsaysak bile, tarihçilerin var olması çok daha sonra olabilirdi. Sadece Yunanlılar değil, barbarların çoğu da tarihin antikliği konusunda çok tartışır, kendilerini yerli ve yararlı sanatların ilk mucitleri olarak adlandırır ve tarihi anıtlarını en uzak zamanlara kadar izlerler. Biz ise hangi halkların en eski olduğuna ve bazılarının diğerlerinden kaç yıl daha eski olduğuna karar vermek istemiyoruz. Ancak, her birinin antikliği ve kökeni hakkında ne anlattığını uygun bir sırayla ve bölümler halinde ortaya koyacağız. Ephorus'un öne sürdüğü gibi, onları Yunanlılardan daha eski saydığımız için değil, Yunanlıların tarihine girişmeden önce görevimizin bu kısmını tamamlamak için Barbarlarla başlayacağız. O zaman anlatıya yabancı şeyler ve gerçekleri karıştırarak kesintiye uğratmak zorunda kalmayacağız. **Gelenek, tanrıların doğumunu, ilk astronomik gözlemleri ve en çok hatırlanmaya değer büyük adamların eylemlerini Mısır'a yerleştirdiğinden, çalışmamıza Mısırlılarla başlayacağız.** X. Mısırlılar, toprağın verimliliği ve

Nil'in doğası nedeniyle ülkelerinin insan ırkının beşiği olduğunu söylerler. Bu nehir aslında barındırdığı çok sayıda hayvan türü için uygun yiyecek sağlar; Orada kamışın kökünü, nilüferi, Mısır fasulyesini, korseon'u' ve insan türü için de yiyecek olarak hizmet edebilecek birkaç başka ürünü buluruz. Topraklarının verimliliğini, bugün hâlâ Thebaid bölgesinde, bazı zamanlarda kendiliğinden farelerin doğduğunu, bunların sayılarının ve büyüklüklerinin o kadar çok olduğunu, izleyenlerin şaşkınlığa uğradığını, bunlardan bazılarının yalnızca göğüs ve ön bacakları oluşmuşken mücadele ettiğini, vücudunun geri kalanının ise henüz biçimlenmemiş ve ilkel haldeyken gübreleyici çamurda kaldığını anlatarak göstermeye çalışırlar. Bu nedenle, devam ederler, dünyanın yaratılışından sonra Mısır gibi elverişli bir toprağın ilk insanları üretmiş olması gerektiği açıktır. Gerçekten de, hayvanların böylesine olağanüstü bir şekilde üretildiği bu ülkede olanlara benzer başka hiçbir şey görmüyoruz. Dahası, Deukalion selinin çoğu hayvanın ölümüne neden olması durumunda, normalde yağmurdan muaf olan **Mısır'ın güneğinde yaşayanları bağışlamış olması gerekir**; ve bu sel istisnasız hepsinin yok olmasına neden olduysa, yeni canlıların üretilbildiği tek yer burasıdır. İklimin sıcaklığıyla yumuşayan şiddetli yağmurlar, havayı ilkel hayvan üretimi için çok uygun hale getirmiş olmalı; çünkü bugün bile Mısır'ın bir bölümünü sular altında bırakan suların kalıntılarında bir miktar canlı canlının oluştuğunu görüyoruz. Bu sular çekildiği anda, alüvyonun yüzeyini kurutan güneş, söylendiğine göre, bazıları tamamlanmış, diğerleri ise sadece yarı tamamlanmış ve toprağa bağlı kalmış hayvanlar üretir. **XI. Beşiği Mısır olan, evreni seyreden ve onun düzenine ve güzelliğine hayran olan insanlar, güneş ve ayı görünce hürmetle karşılandılar. Bu iki yıldız iki temel ve ebedi tanrı olarak gördüler; birine Osiris, diğerine İsis adını verdiler; etimolojisi haklı olan iki isim. Yunancaya çevrilen Osiris, çok gözlü olan anlamına gelir; aslında, güneşin ışınları bu yıldızın yeryüzüne ve denize baktığı çok sayıda gözdür. Şairin istediği şey bu gibi görünüyor: "Her şeyi gören ve bilen güneş." Bazı antik Yunan mitolojistleri Osiris'e Dionysus ve Sirius lakaplarını taktılar; bu yüzden Eumolpus, Baküs'te "Dionysus'un bir yıldız kadar parlak bir yüzü var" demiştir; ve Orpheus: "Bu yüzden ona Phanetes Dionysus denir." Bazıları Osiris'e yıldızlar gibi parlayan benekli açık kahverengi bir elbise giydirir. İsis ismi antik anlamına gelir, bu yüzden bu tanrıçanın antik kökenini hatırlatır. Mısırlılar onu boynuzlarıyla tasvir ederler; bu, ayın aylık dönüşünde aldığı şekli ifade eder ve ona bir düve adarlar.** Bunlar, onlara göre evreni yöneten, üç mevsim, ilkbahar, yaz ve kış, sürekli geri dönüşü yılların düzenli düzenini oluşturan mevsimler döneminde tüm varlıkları besleyen ve geliştiren tanrılardır. Bu iki tanrı, tüm varlıkların oluşumuna çok katkıda bulunur: Osiris, ateşle ve İsis, su ve toprakla; ve ikisi de, havayla. Böylece her şey güneş ve ayın etkisi altında anlaşılır. Az önce adlandırdığımız beş element dünyayı oluşturur, tıpkı baş, eller, ayaklar ve vücudun diğer kısımlarının insanı oluşturması gibi. XII. Mısırlılar her elementi tanrılaştırdılar ve başlangıçta onlara dillerinde belirli isimler verdiler. Ruha, yaşamın psişik ilkesi anlamına gelen Jüpiter adını verdiler ve onu tüm zeki varlıkların babası olarak gördüler. Bu fikir, Yunanlıların en büyük şairinin Jüpiter'den **"insanların ve tanrıların babası"** olarak bahsederken söyledikleriyle örtüşmektedir. Ateşe, birinci dereceden bir tanrı olan ve şeylerin üretimine ve mükemmelliğine çok katkıda bulunduğu söylenen Vulcan adını verdiler. Dünya, yaşamın tohumlarını alan bir meme gibi olduğundan, ona Ana adını verirler. Yunanlıların ona Demeter demelerinin nedeni de benzerdir; bu ad, dünyanın daha önce adlandırıldığı Ghe-meter (ana toprak) sözcüğünden çok da farklı değildir. Orpheus'un **"Dünya, tüm varlıkların annesi ve iyileştiricisidir."** demesinin nedeni budur. Suya Okyanus denirdi; bu da Ana-hemşire anlamına gelir. Bazı Yunanlılar bunu aynı anlamda almışlardır, şairin şu dizesinin de doğruladığı gibi: **"Tanrıların kökeni Okyanus ve Tethys'tir."** Mısırlılar için Okyanus, tanrıların doğduğu Nil'dir; çünkü dünyadaki tüm ülkeler arasında Mısır, tanrıların kendilerinin inşa ettiği şehirlere sahip olan tek ülkedir;

Jüpiter, Helios, Hermes, Apollon, Pan, Elythia ve diğerlerinin şehirleri de böyledir. 2 Son olarak, hava, Jüpiter'in kızı olduğuna ve her zaman bakire olduğuna inandıkları Minerva olarak adlandırıldı, çünkü hava bozulmaz<sup>1</sup> ve evrenin zirvesine kadar uzanır; çünkü Minerva, Jüpiter'in başından geldi. Ayrıca, doğanın yılın üç mevsiminde, ilkbahar, yaz ve kışta geçirdiği üç değişiklikten dolayı Tritogenia olarak da adlandırılır. Ayrıca, havanın mavi bir görünüme sahip olması nedeniyle Glaucopis olarak da adlandırılır. **Bu beş tanrının dünyayı dolaştığını, insanlara bazen kutsal hayvanlar, bazen insan figürleri veya başka bir biçimde görüldüğünü söylerler; ve bu muhteşem değildir, çünkü tüm varlığın yaratıcıları olan tanrılar her türlü biçimi alabilirler.** Mısır'da bulunmuş ve o ülkenin rahipleriyle ilişki kurmuş olan şairin şu sözlerle ima ettiği şey budur: **"Ve tanrılar, yabancı gezginler biçiminde, şehirlerde dolaşırlar ve insanların kötülüklerini ve erdemlerini kendileri incelerler."** Mısırlılar göksel ve ölümsüz tanrılar hakkında şunları anlatırlar.<sup>1</sup> XIII. **Tanrılar, devam ederler, yeryüzünde çocukları vardı. Bunlar ölümlü olarak doğmuş olsalar da, bilgelikleri veya insanlara yaptıkları iyilikler sayesinde ölümsüzlük elde ettiler; bazıları Mısır'da kraldı. Bu krallardan bazılarının tanrılarla ortak isimleri vardı ve diğerlerinin özel isimleri vardı. Bu nedenle Helios, Satürn, Rhea, Jüpiter (bazıları ona Ammon der), Juno, Vulcan, Vesta ve Hermes'i örnek veririz. Adı güneş anlamına gelen Helios, Mısır'da ilk hüküm süren kişiydi. Bazı rahipler ilk kral olarak ateşi icat eden ve bu nedenle egemenliğe en layık olan Vulcan'ı gösterirler. Yıldırım düşen bir ağaç, komşu ormanı alevlere boğmuştu; Vulcan ona doğru koştu ve kış olduğu için kendini ısıtmaktan büyük zevk aldı. Ateş sönmeye başlayınca, yeni malzemeler atarak onu yakmaya devam etti; sonra diğer adamları gelip icadından yararlanmaya çağırdı. Vulcan'dan sonra, kız kardeşi Rhea ile evlenen ve bazı mitolojilere göre Osiris ve İsis'e, çoğuna göre de erdemleriyle tüm dünyanın imparatorluğunu elde eden Jüpiter ve Juno'ya sahip olan Satürn hüküm sürdü. Bunlardan beş tanrı doğdu; her birinin doğumu Mısır yılının beş ek gününden biriyle çakışır. Bu tanrılar Osiris, İsis, Typhon, Apollo ve Venüs'tür. **Osiris, Baküs'e, İsis ise Ceres'e karşılık gelir. İsis ile evlenen ve babasının tahtına geçen Osiris, toplumu nimetleriyle doldurdu.**** XIV. Osiris, İsis'in daha önce ekilmeden ve diğer bitkilerle karıştırılarak yetiştirilen buğday ve arpanın kullanımını keşfetmesinden sonra, insanların birbirlerini yeme geleneğini kaybetmelerine neden oldu. Osiris, bu meyvelerin yetiştirilmesini icat etti ve bu faydanın bir sonucu olarak, yeni ve hoş bir yiyeceğin kullanımı, insanların vahşi geleneklerini terk etmelerine neden oldu. Bu icadın anısını kutlamak için, bugün hala kullanılan çok eski bir uygulama bildirilmektedir. Hasat zamanında, ilk tahıl başakları bir adak olarak verilir ve sakinler bir demet buğdayın yanına yerleştirilerek, İsis'i çağırarak onu döverler. İsis festivalleri sırasında, bu tanrıçanın faydalarının anısına, buğday ve arpa yüklü sepetlerin ihtişamla taşındığı bazı kasabalar vardır. Ayrıca, İsis'in insanların birbirlerine adalet sağlamalarını sağlayan yasalar verdiği ve ceza korkusuyla zor kullanma ve yaralamanın sonunu getirdiği söylenir. Bu nedenle, eski Yunanlılar Ceres'e Thesmophore (kanun koyucu) lakabını taktılar, çünkü kanunları ilk koyan kişiydi. XV. Aynı geleneğe göre, Osiris ve arkadaşları Mısır'ın Thebaid bölgesinde, annesinin adı olan Herapolis'i kullanarak yüz kapılı bir şehir kurdular, ancak torunları Diospolis ve diğerleri Thebes adını verdiler. Ayrıca, bu şehrin kökeni sadece tarihçiler arasında değil, aynı zamanda Mısır rahipleri arasında da belirsizdir; çünkü bazıları Thebes'in, Osiris'ten birkaç yıl sonra, başka bir yerde bahsedeceğimiz bir kral tarafından kurulduğunu iddia eder. Osiris, anne ve babası Jüpiter ve Juno için ihtişamı ve ihtişamıyla muhteşem bir tapınak inşa etti. Hepsi altından olan diğer ikisini adadı; en büyüğü Jüpiter Uranius'a ve en küçüğünü Mısır'da hüküm sürmüş olan babası Ammon'a adadı. Ayrıca, bahsettiğimiz diğer tanrılar için altın tapınaklar inşa etti; ibadetlerini düzenledi ve bunları korumak için rahipler atadı. Osiris ve İsis, sanatların mucitlerini ve yaşam için yararlı şeyler öğretenleri onurlandırdılar. Thebaid'de bronz ve altın ocakları bulduktan sonra, vahşi hayvanları öldürmek için silahlar, toprağı

işlemek için aletler ve medeniyetin ilerlemesiyle tanrılara layık heykeller ve tapınaklar yapıldı. Osiris ayrıca tarımı da severdi; bu sanatın büyük saygı gördüğü Mutlu Arabistan'da ve komşu Mısır'da bir şehir olan Nysa'da büyümüştü. Yunanlılar ona Dionysos adını, babası Jüpiter'in ve bu şehrin adından almıştır. Şair, ilahilerinden birinde Nysa'dan bahseder ve şöyle der: **"Nysa, Fenike'den uzakta ve Mısır akarsularının yakınında, yeşil bir tepede oturuyordu."** Söylendiğine göre, asmayı Nysa topraklarında keşfetti ve meyvesini kullanmayı düşündükten sonra, şarabı ilk içen kişi oldu ve insanlara asmanın yetiştirilmesini, şarabın kullanımını, hazırlanmasını ve korunmasını öğretti. İnsan toplumuna hizmet edebilecek her şey için olağanüstü bir yetenekle donatılmış olan Hermes'i onurlandırdı. XVI. Aslında, Hermes aynı geleneği izleyerek ortak bir dil kuran ilk kişiydi, onlara sahip olmayan birçok nesneye isim verdi; harfleri icat etti ve kurbanları ve tanrılara tapınmayı başlattı. İnsanlara astronomi ve müziğin temel ilkelerini verdi; onlara palaestra'yı, dansı ve beden egzersizlerini öğretti. Yılın üç mevsimine gönderme yaparak liri üç telli olarak hayal etti; bu üç tel üç ses verir, yüksek, düşük ve orta. Yüksek, yaza, düşük kışa ve orta bahara karşılık gelir. Yunanlılara dillerin yorumunu öğreten aynı tanrıdır; bu yüzden ona Hermes (yorumcu) derlerdi. Osiris'in tüm sırlarını ona ileten ve tavsiyelerini çokça kullanan kutsal yazıcısıydı (hiyerogrammat). Son olarak, Yunanlıların Minerva'ya attığı bir keşif olan zeytin ağacını keşfeden oydu. XVII. İyiliksever ve şan-şeref aşığı bir adam olan Osiris, dünyayı dolaşmak ve insanlara üzüm, buğday ve arpa yetiştirmeyi öğretmek amacıyla büyük bir ordu topladı. İnsanları vahşi hallerinden kaldırıp ahlaklarını yumuşattıktan sonra, büyük iyiliklerinin bir ödülü olarak ilahi onurlar alacağını umuyordu ve bu gerçekten de gerçekleşti. Ve çağdaşları bu armağanları minnettarlıkla almakla kalmadılar, aynı zamanda onların torunları da yiyeceklerini borçlu oldukları kişileri en büyük tanrılar olarak onurlandırdılar. **Osiris, İsis'e topraklarının genel yönetimini emanet etti ve ona danışman olarak dostlarının en bilgisi Hermes'i ve birliklerinin generali olarak da doğuştan akrabası olan ve olağanüstü bir cesarete ve vücut gücüne sahip olan Herkül'ü verdi.** Busiris'i Fenike'yi çevreleyen tüm ülkenin valisi yaptı. Antaeus, Etiyopya ve Libya ülkelerinin yönetimini aldı. Her şey bu şekilde ayarlandıktan sonra ordusunun başında yola çıktı ve Yunanlıların Apollon dediği kardeşini de yanına aldı. Tüm insanların kendisine adadığı defneyi keşfettiği söylenir; sarmaşığın keşfi Osiris'e atfedilir. Mısırlılar onu bu tanrıya, Yunanlıların Dionysos'a adadığı gibi adarlar ve kendi dillerinde ona Osiris'in bitkisi derler. Kutsal törenlerde sarmaşığı asmaya tercih ederler, çünkü asma yapraklarını dökerken sarmaşık her dem yeşil kalır. Eskiler diğer her dem yeşil bitkilerle de aynı şekilde davranırlardı; mersini Venüs'e, defneyi Apollon'a ve zeytini Minerva'ya adadılar. XVIII. **Bu seferde Osiris'e, geleneğe göre, iki oğlu Anubis ve Makedonya eşlik ediyordu; ikisi de cesaretini taklit ettikleri iki hayvandan türetilen zırhlar giyiyordu. Anubis bir köpek derisi, Makedonya ise bir kurt derisi giymişti: Bu yüzden bu hayvanlar Mısırlılar arasında onurlandırılırdı.** Ayrıca, ülkede özellikle saygı duyulan Pan'ı da yanına aldı, çünkü halk her tapınağa onun heykelini koyardı; hatta Thebaid'de Chemmo adında bir şehir kurdular, bu kelime Pan'ın şehri anlamına gelir. Sonunda tarım konusunda bilgili iki adam onu takip etti, Maron üzüm yetiştirmek için, Triptolemus ise buğday yetiştirmek için. Her şey hazır olunca, Osiris tanrılara Mısır'a dönene kadar saçlarının uzamasına izin vereceğine söz verdi ve Etiyopya'dan yola çıktı. **Bu, bugün Mısır'da hala devam eden, anavatana dönüşe kadar yolculuğun tamamı boyunca saç kesmeme geleneğinin kökenidir.** Etiyopya'dan geçtiğinde, kendisine bellerine kadar saçla kaplı olduğu söylenen satirler getirildiği söylenir. Osiris neşeyi, müziği ve dansı severdi; bu yüzden peşinden tüm sanatlarda eğitim görmüş dokuz kız çocuğu olan şarkıcılar götürürdü; Yunanlılar onlara Muses adını verir. Bu kızlara, bu nedenle Musegetes adı verilen Apollon önderlik ediyordu. Osiris, seferine şarkı söyleyerek, dans ederek ve oynayarak öne çıkan satirler görevlendirdi; çünkü seferi ne askeriydi ne de

tehlikeliydi: Osiris her yerde iyiliksever bir Tanrı olarak karşılandı. Etiyopyalılara tarımı öğrettikten ve ünlü şehirler kurduktan sonra, bu ülkede onu yönetmekle ve haraç toplamakla görevli valiler bıraktı. XIX. Sonra Nil, Sirius'un yükselişinde (taşkın zamanı) setlerini kırdı ve tüm Mısır'ı, özellikle de Prometheus'un valisi olduğu kısmı sular altında bıraktı. Bu tufandan çok az kişi kurtuldu. Prometheus umutsuzluktan neredeyse kendini öldürüyordu. **Nehrin coşkusu ve gücü ona Aëtos (Kartal) adını verdi. Ancak girişimci ve cesur Herkül, kırık setleri onardı ve nehri yatağına geri döndürdü. Bu, Herkül'ün Prometheus'un karaciğerini kemiren kartalı öldürdüğü Yunan efsanesini açıklar.** Bu nehrin en eski adı, Yunanca'da Okyanus anlamına gelen Okeanes'tir. Bu selden beri Aëtos (Kartal) olarak adlandırıldı; sonra ülkenin bir kralının adından Ægyptos<sup>1</sup>. Bunu "Hafif gemileri Ægyptos<sup>1</sup> nehrine demirledim" diyen şair doğrular. Çünkü bu nehir, Mısır'ın eski deposu olan Thonis adlı yerin yakınında denize dökülür. Son olarak, Kral Nileus'tan bugün hala koruduğu Nil adını aldı. Etiyopya sınırlarına ulaşan Osiris, Nil'in sularının ülkeyi yararlı olanın ötesinde su altında bırakmaması ve kilitler vasıtasıyla toprak için gerekli olan miktarın boşaltılabilmesi için setlerle çevrelemesini sağladı. Daha sonra Kızıldeniz boyunca Arabistan'ı geçti ve yoluna Hindistan'a ve dünyanın sınırlarına doğru devam etti. Hindistan'da çok sayıda şehir kurdu ve aralarında, büyüdüğü Mısır şehrinin anısına Nysa olarak adlandırılan şehir de vardı. Orada, Hindistan'da hala sadece bu bir yerde yetişen sarmaşıklar dikti. Son olarak, bu bölgede geçişinin başka izlerini de bıraktı; bu, **bu Kızılderililerin torunlarının Osiris'in kendi ülkelerine özgü olduğunu söylemelerine neden oldu.** XX. Filleri de avladı ve her yerde seferinin anıtları olarak sütunlar dikti. Asya'nın diğer uluslarını ziyaret etti, Hellespont'u geçti ve Avrupa'ya çıktı. Planlarına karşı çıkan Trakya kralı Lycurgus'u öldürdü, zaten yaşlı olan Maron'u o bölgede bıraktı ve ona mahsullerin bakımını verdi. Ona Maronea adında bir şehir kurdurdu, oğlu Makedonya'yı kurdu, o zamandan beri Makedonya adını alan ülkenin kralı oldu ve Triptolemus'a Attika toprağının işlenmesini emanet etti. Kısacası, dünyanın her yerini dolaşarak, her yere daha az yabancı bir yiyeceğin faydalarını yaydı. Toprağın asma yetiştirmeye uygun olmadığı yerlerde, sakinlere arpadan, kokusu ve gücü bakımından şaraptan çok da aşağı olmayan bir içecek yapmayı öğretti. Mısır'a döndüğünde, beraberinde en güzel hediyeleri getirdi. Bu büyük faydalar karşılığında ölümsüzlük ve ilahi onurlar aldı. Böylece insan rütbesinden tanrı rütbesine geçen İsis ve Hermes, onun için en büyük tanrılara verilenle eşit bir kurban ve ibadet başlattılar. Bu ibadete, bu tanrının gücünü onurlandırmak için mistik törenler getirdiler. XXI. Rahipler, Osiris'in ölümünü uzun süre gizlemişlerdi; ancak sonunda bazıları sırrı ifşa etti. Bu nedenle, Mısır'da adil bir şekilde hüküm süren Osiris'in, şiddet yanlısı ve dindar olmayan bir adam olan kardeşi Typhon tarafından öldürüldüğü ve Typhon'un kurbanın bedenini yirmi altı parçaya böldüğü ve bunları suç ortaklarına dağıtarak hepsini ortak bir nefretle sardığı ve böylece saltanatının savunucularını güvence altına aldığı söylenir. Ancak Osiris'in kız kardeşi ve karısı olan İsis, oğlu Horus'un yardımıyla bu cinayetin intikamını almaya çalıştı; Typhon'u ve suç ortaklarını öldürdü ve Mısır kraliçesi oldu. Nehir kıyısında, Arabistan kıyısında, Osiris zamanında Herkül'ün öldürdüğü Antaeus'un adını taşıyan Antaeus köyünün yakınlarında bir kavga olmuştu. İsis, cinsel organları hariç, Osiris'in tüm beden parçalarını orada buldu. Kocasının mezarını gizlemek ve Mısır'ın tüm sakinleri tarafından saygı görmesini sağlamak için şu yolu izledi: Her bir parçayı balmumu ve aromatik maddelerden yapılmış, Osiris'e benzer büyüklükte bir figüre sardı ve tüm rahip sınıflarını teker teker çağırarak, onlara yapacağı güvenin gizliliğine yemin ettirdi. Her sınıfa, Osiris'in cenazesini diğerlerine tercih ederek kendilerine emanet ettiğini duyurdu ve iyiliklerini hatırlayarak, tüm rahipleri bedeni tapınaklarına gömmeye, Osiris'e bir tanrı olarak saygı göstermeye, hayvanlarından birini ona adamaya çağırdı; Bu hayvanı yaşamı boyunca onurlandırmak, tıpkı Osiris'in daha önce yaptığı gibi ve ölümünden sonra ona aynı onurları ödemek. Rahipleri görevlerini yerine

getirmeleri için hediyelerle işe almak isteyen İsis, onlara ibadet ve kurbanların sürdürülmesi için ülkenin üçte birini verdi. Orisis'ten aldıkları malları ve kraliçenin nimetlerini hatırlayan rahipler, İsis'in niyetine göre davrandılar ve hepsi de onu memnun etmeye çalıştılar. Bu yüzden bugün bile tüm rahipler evlerinde Osiris'in bedeninin yanı sıra, başlangıçtan beri ona adanan hayvanları bulundurdıklarını iddia ediyorlar; ve bu hayvanların ölümünde Osiris'in cenaze törenini yeniliyorlar. Apis ve Mnevis adlarıyla bilinen ve Osiris'e adanan kutsal boğalar, tüm Mısırlılar arasında ilahi tapınmanın nesnesidir, çünkü bu hayvanlar tarımı ve buğday kullanımını keşfedenler için çok yararlıydı. XXII. Osiris'in ölümünden sonra, İsis hayatının geri kalanında hiçbir erkeğe kendini vermemeye, adaletle hüküm sürmeye ve tebaasını iyiliklerle yıkamaya yemin etti. İnsanlardan alındıktan sonra, ilahi onurlara katıldı; bedeni Memphis'e gömüldü, İsis'in mezarı bugün hala Vulcan tapınağında gösterilmektedir. Diğerleri, bu iki tanrının bedenlerinin Memphis'te değil, Etiyopya ve Mısır sınırlarına yakın, Nil'de Philae'nin yakınında bulunan ve bu nedenle Kutsal Alan olarak adlandırılan bir adada bulunduğunu iddia ediyorlar. Görüşlerini desteklemek için bu adada bulunan anıtları gösteriyorlar: Tüm Mısır rahipleri tarafından saygı duyulan Osiris'in mezarı ve onu çevreleyen üç yüz altmış küp. Bölgenin rahipleri bu küpleri her gün sütle dolduruyor ve ağıt yakarken bu tanrıların isimlerini anıyorlar. Bu yüzden bu adaya yaklaşmak rahipler dışında herkese yasaklanmıştır; ve Thebaid'in (Mısır'ın en eski ülkesi) tüm sakinleri, Philae'deki Osiris'in mezarına yemin etmenin en büyük yemin olduğunu düşünürler. Osiris'in vücudunun bulunan kısımlarının bu şekilde gömüldüğü söylenir. Cinsel kısımlar Typhon tarafından nehre atılmıştı; ancak İsis, diğer kısımlara olduğu gibi onlara da ilahi onurlar verilmesini sağladı. Tapınaklara onların birer suretini yaptırdı ve bu tanrının onuruna yapılan törenlerde ve kurbanlarda onlara özel bir kült atfetti. Dionysos orjilerini ve festivallerini Mısır'dan ödünç alan Yunanlıların, Phallus adı verilen cinsel kısımlara, Baküs'ün gizemlerinde ve inisiyasyonlarında büyük bir saygı duymalarının nedeni budur. XXIII. Osiris ve İsis'ten, adını taşıyan şehri Mısır'da kuran İskender'in saltanatına kadar on bin yıldan fazla yıl geçtiği söylenir; diğerleri bunun yaklaşık yirmi üç bin yıl olduğunu yazar. Osiris'in Boeotia'daki Thebes'te, Semele ve Jüpiter'den doğduğunu iddia edenler yanırlıyorlar; bunun kökeni şöyledir: Mısır'da seyahat eden Orpheus, Baküs gizemlerine inisiye edildi; ve Boeotia'daki Thebes'in kurucuları olan Kadmeans tarafından sevilip onurlandırıldığı için, onları memnun etmek için bu tanrının doğumunu ülkelerine taşımak zorunda kaldı. Ya cehaletten ya da Baküs'ü Yunan tanrısı yapma arzusundan dolayı, kalabalık Dionysos gizemlerini ve inisiyasyonlarını kolayca karşıladı. Bu inancı kanıtlamak için Orpheus şu bahaneyi kullandı: Aslen Mısır'daki Thebes'ten olan Kadmos'un diğer çocuklarının yanı sıra Semele adında bir kızı vardı. Bir yabancı tarafından baştan çıkarılan kız hamile kaldı ve yedi ayın sonunda Osiris'e çok benzeyen bir çocuk doğurdu. Bu çocuk uzun yaşamadı, ya tanrılar öyle istediği için ya da doğal kaderi böyle olduğu için. Bu olaydan haberdar edilen ve bir kahin tarafından atalarının geleneklerini koruması tavsiye edilen Cadmus, bu çocuğun bedenini yaldızlattırdı ve sanki Osiris bu formda insanlar arasında görünmek istemiş gibi ona kurbanlar sundu. Osiris olarak adlandırdığı çocuğun doğumunu Jüpiter'e atfetti ve böylece onursuz kızının itibarını kurtardı. Bundan, Cadmus'un kızı Semele'nin Jüpiter'den Osiris'e sahip olduğu inancı Yunanlılar arasında yerleşmiştir. Yunanlılar arasında şarkı söylemesi ve gizemler ve kutsal şeyler hakkındaki bilgisiyle ünlü olan Orpheus, Cadmean'lar tarafından misafirperverlikle karşılandı ve Teb'de büyük bir onurla onurlandırıldı. Mısırlıların kutsal bilimlerine inisiye olarak, antik Osiris'in doğumunu daha yakın bir döneme geri getirdi; ve Cadmean'ların hoşuna gitmek için, inisiyelere Dionysos'un Semele ve Jüpiter'in oğlu olduğunun öğretildiği yeni gizemler kurdu. İnsanlar, ya cehaletleri ya da Orpheus'a olan inançları tarafından yönlendirilmiş ve her şeyden önce bu tanrının Yunan kökenli olduğu görüşünü memnuniyetle karşılamış, Orpheus

tarafından kurulan gizemleri hevesle kabul etmişlerdir. O zamandan beri, mitograflar ve şairler tarafından benimsenen bu görüş tiyatroları doldurmuş ve gelenek tarafından büyük ölçüde güçlendirilmiştir. Bu nedenle, söylendiğine göre; Yunanlılar en ünlü kahramanları ve tanrıları ve hatta Mısır'dan gelen kolonileri sahiplenmişlerdir. XXIV. Gücüne güvenerek dünyanın büyük bir bölümünü dolaşan ve Libya sınırlarına bir sütun dikmiş olan Herkül de Mısır kökenliydi; Yunanlılar bunun kanıtlarını kendileri sunmaktadır. 1 Gerçekten de, genel inanişâ göre, Herkül devlere karşı savaşta Olimpos tanrılarına yardım etmişti. Şimdi, devlerin varlığı, Yunanlılar tarafından Truva Savaşı'ndan önceki bir nesil olarak belirlenen Herkül'ün doğum zamanıyla hiç örtüşmüyor; aksine, Mısırlıların iddia ettiği gibi, insanların kökenine kadar uzanıyor; ve bu zamandan itibaren, Truva Savaşı'ndan bu yana on bin yıldan fazla sayıyorlar, ancak bin iki yüz saymıyorlar. Aynı şekilde, sopa ve aslan postu da ancak antik Herkül'e uygun olabilir; çünkü o zamanlar silahlar henüz icat edilmediğinden, insanların savunma için sadece sopaları ve zırh için hayvan derileri vardı. Mısırlılar Herkül'ü Jüpiter'in oğlu olarak verirler, ancak annesini bilmezler. On bin yıldan fazla bir süre sonra Alkmene'nin bir oğlu oldu, önce Alkaeus adını aldı ve daha sonra Herkül (Herkül) adını aldı, Matris'in iddia ettiği gibi Juno'dan elde ettiği şân nedeniyle değil, eski Herkül'ün değerli bir taklitçisi olduğu için aynı şöhreti ve aynı adı paylaştığı için. Mısırlılar ayrıca görüşlerini desteklemek için Yunanlılar arasında uzun süredir yaygın olan bir geleneği de öne sürerler, buna göre Herkül dünyayı onu harap eden canavarlardan arındırmıştır. Şimdi, bu Truva Savaşı'na bu kadar yakın bir zamana atıfta bulunamaz, çünkü çoğu ülke zaten uygardı ve tarım, şehirlerin sayısı ve sakinleri ile ayırt ediliyordu. Bu nedenle, uygarlığı getiren Herkül'ün bu çalışmaları, insanların hala çok sayıda vahşi hayvan tarafından istila edildiği, özellikle de üst bölgesi hala ekilmemiş ve vahşi hayvanlarla dolu olan Mısır'da çok daha uzak zamanlara yerleştirilmelidir. Böylece ülkesine adanmış Herkül, yeryüzünü bu hayvanlardan temizledi, toprağı yetiştiricilere teslim etti ve ilahi onurlar elde etti. Geleneğe göre Perseus da Mısır'da doğmuştur; Yunanlılar ise mitolojilerinde İo'nun bir ineğe dönüştüğünden bahsettiklerinde İsis'in doğumunu Argos'a aktarırlar. XXV. Genel olarak, tüm bu tanrılar hakkında büyük bir görüş ayrılığı vardır. Aynı İsis, bazıları tarafından Demeter (Ceres), diğerleri tarafından Thesmophorus, yine diğerleri tarafından Selene (Ay) veya Hera olarak adlandırılır; birçok yazar ona tüm bu isimleri aynı anda verir. Osiris'e gelince, bazıları ona Serapis, diğerleri Dionysos, diğerleri Pluto veya Ammon der; bazıları Jüpiter ve birçoğu da Pan der. Serapis'in Yunanlıların Pluto'su olduğunu iddia edenler vardır. Mısırlılara göre, İsis sağlık için yararlı birçok ilaç icat etti, tıp biliminde büyük deneyime sahip ve ölümsüz olduktan sonra hastalıkları iyileştirmekten zevk alıyor, onlara özel formunda kendini gösteriyor ve kendisine yalvaranlara rüyalarda yardım getiriyor; son olarak, kendisini çağıranlara kendisini hayırsever bir varlık olarak gösteriyor. Görüşlerini desteklemek için, Yunanlılar gibi masalları değil, gerçekleri aktarıyorlar ve neredeyse tüm dünyanın, hastalıkları iyileştirme sanatı için bu tanrıçaya sunulan tapınmayla buna tanıklık ettiğini garanti ediyorlar. Özellikle uyku sırasında acı çekenlere kendini gösteriyor, onlara rahatlama getiriyor ve kendisine itaat edenleri doğaüstü bir şekilde iyileştiriyor. Doktorların iyileşmekten ümidini kestiği birçok hasta onun tarafından kurtarıldı; çok sayıda kör veya sakat insan bu tanrıçaya başvurduklarında iyileşti. Ölümsüzlük veren ilacı icat etti: Sadece Titanlar tarafından öldürülen ve bedeni suda bulunan oğlu Horus'u hayata döndürmekle kalmadı, aynı zamanda onun için ölümsüzlük de sağladı. Horus, babasının göksel meskenine gitmesinden sonra Mısır'da hüküm süren son tanrı gibi görünüyor. Horus, Apollon anlamına gelir; annesi İsis tarafından tıp ve kehanet konusunda eğitilmiş, kahinleri ve hastalıkları tedavi ederek insan ırkına büyük hizmetlerde bulunmuştur. XXVI. Mısırlı rahipler Helios'un1 saltanatından İskender'in Asya'yı istila etmesine kadar yaklaşık yirmi üç bin yıllık bir zaman aralığı hesaplarlar. Mitolojilerine göre, en eski tanrıların

her biri bin iki yüz yıldan fazla hüküm sürmüş ve onların soyundan gelenler en az üç yüz yıl hüküm sürmüştür. Bu yıl sayısı inanılmaz olduğundan, bazıları bunu (dünyanın) güneş etrafındaki hareketinin eski zamanlarda tanınmadığını<sup>1</sup> ve ayın dönüşünün yıl olarak alındığını iddia ederek açıklamaya çalışırlar. Dolayısıyla, yıl yalnızca otuz günden oluştuğundan, bu krallardan birkaçının bin iki yüz yıl yaşamış olması imkansız değildir; çünkü bugün, yıl on iki aydan oluştuğunda, yüz yıldan fazla yaşayan az sayıda insan yoktur. Üç yüz yıl hüküm sürenler için de benzer nedenler ileri sürerler. O zamanlar, yılın dört aydan oluştuğunu, ardışık mevsimleri içeren bir süre olduğunu söylerler: ilkbahar, yaz ve kış. Bu nedenle, yıl bazı Yunanlılar tarafından Horus olarak adlandırılır ve yıllıklar Horographies adını taşır. Mısırlılar, Yunanlıların devler olarak adlandırdığı ve Mısırlıların tapınaklarında Osiris tarafından öldürülen canavarlar olarak tasvir ettikleri, birden fazla bedene sahip varlıkların İsis zamanında doğduğunu anlatırlar. Bazıları, bu canavarların, Dünya'nın hayvanları ürettiği zamanda Dünya'dan doğduğunu iddia eder. Diğerlerine göre, bu canavarların ataları, fiziksel güçleri ile dikkat çeken ve birçok başarı elde ettikten sonra mitolojide birden fazla bedene sahip varlıklar olarak tasvir edilen erkeklerdi. Jüpiter ve Osiris'e karşı girdikleri savaşta hepsinin öldürüldüğü neredeyse evrensel bir inançtır. XXVII. Diğer uluslar arasında kabul gören geleneğin aksine, yasalar **Mısırlıların Osiris ve İsis örneğini izleyerek kız kardeşleriyle evlenmelerine izin verir. İkincisi, aslında, kardeşi Osiris ile birlikte yaşamış, kocasının ölümünden sonra hiçbir erkeğin yaklaşmasına izin vermeyeceğine yemin etmiş, katili takip etmiş, yasalara göre hüküm sürmüş ve insanları en büyük iyiliklerle doldurmuştur.** Bütün bunlar kraliçenin kraldan daha fazla güç ve saygı görmesinin, bireyler arasında kadının erkeğe hükmetmesinin, çeyiz sözleşmesinin şartlarına göre evli çiftler arasında erkeğin kadına itaat etmesinin neden şart koşulduğunu açıklıyor. Bazı tarihçilere göre bu tanrıların mezarlarının Arabistan'daki Nysa'da bulunduğunu ve Dionysos'a Nysaeon lakabını kazandırdığını bilmiyorum. Bu tanrıların her birinin yanında kutsal karakterlerle yazılmış bir yazıt bulunan bir sütun yükseliyor. İsis'inki hakkında şunları okuruz: "Ben İsis'im, tüm toprakların kraliçesiyim; Hermes tarafından büyütüldüm, kimsenin kaldıramayacağı yasalar koydum. **Ben tanrıların en küçüğü Satürn'ün en büyük kızıyım. Ben Kral Osiris'in karısı ve kız kardeşiyim. İnsanın beslendiği meyveyi ilk bulan bendim. Ben Kral Horus'un annesiyim. Köpek yıldızıyla birlikte yükseliyorum.** Bubaste şehri bana adanmıştır. Selam olsun, selam olsun, beni besleyen 6 Mısır!" Osiris sütununda şunlar yazılıdır: "Babam tüm tanrıların en küçüğü Satürn'dür; ben Kral Osiris'im, bir seferin başında tüm dünyayı dolaştım, Hindistan'ın ıssız yerlerine ve Ayı'ya doğru eğimli bölgelere, İster'in kaynaklarına ve oradan da Okyanus'a kadar uzanan diğer ülkelere. Ben Satürn'ün en büyük oğluyum, güzel ve asil bir yumurtadan çıktım ve günle aynı kökene sahip olan tohum oldum. Ve dünyada ziyaret etmediğim hiçbir yer yok, iyiliklerimi herkese cömertçe sunuyorum." Söylenene göre, bu sütunlarda yazılan ve okunabilen budur; gerisi zamanla silinmiştir. **Bu tanrıların gömülmesi konusunda görüşler farklıdır, çünkü rahipler bununla ilgili her şeyi gizleyerek gerçeği ifşa etmek istemezler ve tanrıların gizemlerini halka açıklamak tehlikeli olurdu.** XXVIII. Tarihlerine göre, Mısırlılar kıta boyunca çok sayıda koloni dağıttılar. Neptün ve Libya'nın oğlu olduğu söylenen Belus, kolonicileri Babil'e götürdü. Fırat kıyısına yerleşerek, Mısır'dakiler gibi vergilerden ve tüm kamu ücretlerinden muaf olan rahipler kurdu; Babilliler onlara Keldaniler der. Mısır'daki rahipleri ve fizikçileri taklit ederek yıldızları gözlemlemekle meşguldürler; aynı zamanda astrologlardır. Danaus da bir koloniyle Mısır'dan yola çıktı ve Yunan şehirlerinin en eskisi olan Argos'u kurdu. **Pontus'taki Kolkhidyalılar ve Arabistan ile Suriye arasında bulunan Yahudiler de Mısırlı sömürgecilerden gelmektedir. Bu, bu halklar arasında uzun zamandır var olan çocuk sünnet etme geleneğini açıklar; bu gelenek Mısır'dan ithal edilmiştir.** Mısırlılar, Atinalıların kendilerinin Sais kolonisinden geldiğini iddia ederler ve bu görüşü şu şekilde

kanıtlamaya çalışırlar: Atinalıların, şehirlerine Mısır'ın Asya'sından ödünç alınan bir isim olan Aasty adını veren tek Yunanlılar olduğunu söylerler; ayrıca, siyasi örgütlenmeleri aynı düzene sahiptir ve Mısırlılar arasında olduğu gibi vatandaşları üç sınıfa ayırır. İlki, Mısır'daki rahipler gibi en eğitilmiş ve en büyük onura layık olan Eupatridlerden oluşur. İkinci sınıf, silah sahibi olacak ve devleti savunacak olan toprak sahiplerinden oluşur; tıpkı Mısır'da asker sağlayan çiftçiler gibi. Son sınıf, el sanatlarıyla uğraşan ve en gerekli kamu ücretlerini ödeyen işçileri içerir; benzer bir düzen Mısırlılar arasında da vardır. Atinalıların Mısır kökenli generalleri vardı; Menesthes'in babası Petes de öyleydi, Truva seferinde bulunmuş ve sonrasında Atina'yı yönetmişti. [Aynı şey Cecrops için de söylenir] 1, çift tabiatı vardı; Atinalılar bu olgunun gerçek nedenlerini hiçbir zaman açıklayamadılar. **Yine de, biri Yunan diğeri barbar olmak üzere iki devletin vatandaşı olduğu için, yarı hayvan yarı insan olmak üzere çift tabiat atfedildiği herkes için açıktır.** XXIX. Mısırlılar ayrıca Atina'nın eski kralı Erechtheus'un aslen Mısırlı olduğunu iddia ederler ve şu kanıtları sunarlar: Genel olarak kabul görmüş bir inanışa göre, büyük bir kuraklık tüm kıtayı harap etti, doğal konumu sayesinde Mısır hariç; bu kuraklık insanların ve meyvelerin yok olmasına neden oldu. Erechtheus, çifte kökenini hatırlayarak, daha sonra Mısır'dan Atina'ya buğday naklettirdi ve halk tarafından kral ilan edildi. Krallığı kabul ettikten sonra, Eleusis'te Ceres'in inisiyasyonlarını ve gizemlerini Mısır ritüellerine göre başlattı. **Gelenek, Ceres'in Attika'da 1 ortaya çıkışını ve tahılların Atina'ya ithal edilmesini bu zamana yerleştirir;** bu, Ceres'in bu meyvelerin yetiştirilmesini ilk başlatan kişi olduğuna dair inancın ortaya çıkmasına neden olan şeydir.

---

1 CONSTANTINI : PORPHYROGENNETI IMPERATORIS CONSTANTINOPOLITANI LIBRI DVO DE CERIMONIIS AVLAIE BYZANTINAE. PRODEVNT NVNC PRIMVM GRAECE CVM LATINA INTERPRETATIONE ET COMMENTARIIS. CVRVRVNT IO. HENRICVSLEICHIVS ET IO. IACOBVS REISKIVS. TOMVS PRIMVS CONTINENS LIBRVM PRIMVM. LIPSIAE. EX OFFICINA LIBRARIA IOANNIS FRIDERICI GLEDITSCHII PROSTAT PARISIIS APVD BRIASSON, LE BRETON, DVRAND ET DAVID L'AINÉ. ANNO M DCCLL, Sayfa 399. <<Ad Archontes Turcarum mittitur bulla aurea bisoldia cum hoc titulo : Literae Constantini et Romani, Christum amantium Imp. Romanorum ad Archontas Turcarum .>> İki peni değerindeki altın boğa, Türk Arkonlarına <<Attika>> şu başlıkla gönderilir: Konstantin ve Romalıların Mektupları, Mesih Seven Romalıların Türk Arkonlarına. Latince'den çeviren: İbrahim Şimşek.

Atinalılar, Ceres'in ortaya çıkışının ve mısır armağanının, yağmur eksikliğinin tüm meyvelerin yok olmasına neden olduğu bir zamanda, Erechtheus'un saltanatı sırasında gerçekleştiğini iddia ederler. Dahası, bu tanrıçanın inisiyasyonları ve gizemleri daha sonra Eleusis'te kuruldu; Atinalılar burada Mısırlılarla aynı ritüelleri uyguluyorlar; çünkü Eumolpides Mısır rahiplerinden, haberciler ise Pastophores'ten türemiştir 2. Son olarak, Atinalılar İsis'e yemin eden ve görüş ve geleneklerinde Mısırlılara en çok benzeyen tek Yunanlılardır. İkincisi, kolonilerini desteklemek için birçok başka belge sunar, ancak bana gerçek olmaktan çok iddialı görünüyorlar; çünkü Atina gibi ünlü bir şehrin kurulması onlar için bir şan unvanıydı. Irklarını dünyanın çok sayıda bölgesine dağıtmış olmakla övünürler, bu da krallarının üstünlüğünü ve nüfus bolluğunu kanıtlar. Bu görüş güvenilir bir kanıta dayanmadığı ve bu konuda sağlam bir otoriteye atıfta bulunmadıkları için, bildirmeye değer daha fazla bir şeyimiz yok. Böylece Mısırlıların teogonisiyle ilgili söyleyeceklerimizi sonlandırıyoruz. Şimdi toprak, Nil ve diğer dikkate değer şeylerle ilgili her şeyi ayrıntılı olarak açıklayacağız. XXX. Mısır esas olarak güneye doğru uzanır ve konumunun gücü ve toprağının güzelliğiyle tüm krallıkları geride bırakmış gibi görünür. Çünkü batıda, vahşi hayvanlarla dolu, su eksikliği ve erzak kıtlığı nedeniyle geçilmesi sadece zor değil, aynı zamanda çok tehlikeli olan geniş bir alanı kaplayan Libya çölü onun kalesi olarak vardır. Güneyde, Nil'in şelaleleri ve onları çevreleyen dağlar tarafından savunulmaktadır. Troglodytes ülkesinden ve Etiyopya sınırlarından, 5.500 stadelik bir alan içinde, nehir neredeyse hiç gezilemez ve peşine bir kraliyet treni veya en azından büyük miktarda erzak konulmadığı sürece yaya olarak seyahat

etmek imkansızdır. Doğu tarafında, Mısır kısmen Nil, kısmen çöl ve kısmen Barathres olarak bilinen bataklık ovaları tarafından korunmaktadır. Coele Syria ile Mısır arasında, muazzam derinlikte ve yaklaşık iki yüz stade uzunluğunda çok dar bir göl vardır: Serbonis olarak adlandırılır ve ona yaklaşan yolculara öngörülemeyen tehlikeler sunar. Havzası bir kurdele gibi dar ve kıyıları çok geniş olduğundan, bazen sürekli güney rüzgarlarının getirdiği kum kütleleriyle kaplanır. Bu kum, su tabakasının görüş alanından kaybolmasına ve görünümünün yerle karıştırılmasına neden olur. Böylece tüm ordular bu yerin cehaleti ve yanlış rotayı izlemeleri nedeniyle yutulmuştur. Hafifçe çığnayan kum, ilk başta ayak izlerinin izlerini bırakır ve ölümcül bir güvenlikle diğerlerini takip etmeye teşvik eder, ta ki tehlike konusunda uyarılmış olana kadar, artık hiçbir güvenlik yolu olmadığı anda yardım ararlar. Çünkü bu şekilde bataklığa gömülmüş bir adam, vücudunun hareketi engellendiği için ne yüzebilir ne de kendini kaldıracak sağlam bir desteği olmadığı için bataktan çıkabilir. Su ve kumun bu samimi karışımı, kişinin ne yürüyebileceği ne de yelken açabileceği karışık bir şey oluşturur. Ayrıca, kendilerini buna dahil bulanlar, kumlu kıyılar onlarla birlikte battığı için uçurumun dibine sürüklenirler. Bu ovaların doğası böyledir ki, Barathres adı tam olarak buna uygundur. XXXI. Mısır'ı kara tarafında koruyan üç sınırı belirttikten sonra, söylenmesi gerekenleri bunlara ekleyeceğiz. Neredeyse tamamen erişilemez dalgalarla yıkanan dördüncü taraf, güvenli bir şekilde karaya ulaşmanın zor olduğu geniş bir rota sunan Mısır Denizi tarafından savunulmaktadır. Çünkü Libya'daki Parætonium'dan Suriye'deki Coele-Suriye'deki Joppa'ya kadar, yaklaşık beş bin stadia uzaklıkta, Faros dışında güvenli bir liman yoktur. Bunun dışında, Mısır'ın neredeyse tüm kıyıları deneyimsiz denizcilerin kaçtığı bir kumlukla çevrilidir. Açık denizde kendilerini tehdit eden tehlikelerden kurtulduklarını düşünerek, bilgisizlikleri içinde neşeyle karaya doğru yelken açarlar, beklenmedik bir şekilde bu kumluklara çarparlar ve gemileri batır. Diğerleri, kıyının alçalması nedeniyle uzaktan karayı ayırt edemedikleri için, farkında olmadan ya bataklık yerlere ya da ıssız bir sahile düşerler. Böylece, Mısır doğa tarafından her taraftan tahkim edilmiştir. Yapılandırmasına gelince, dikdörtgendir ve deniz tarafında iki bin stade uzunluğundadır ve iç kesimlere doğru yaklaşık altı bin stade uzanır. Mısır, eskiden dünyadaki diğer tüm ülkelerden daha kalabalıktı ve bugün bile bu açıdan başka hiçbir ulustan aşağı değildir. Eskiden, önemli köylerin yanı sıra, kutsal arşivlerde kaydedildiği gibi, on sekiz binden fazla şehir içeriyordu. Ptolemy Lagus'un hükümdarlığı sırasında, otuz binden fazla şehir vardı ve bunların büyük bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır. Daha önce tüm nüfusun sayıldığı bir nüfus sayımında, yaklaşık yedi milyon kişi sayıldı; ve şimdi bile bu sayı üç milyondan az değil. Bu büyük sayıdaki silah sayesinde Mısır'ın eski kralları, ihtişamlarını sürdüren o büyük ve harikulade anıtları bırakabilmişlerdir. Bundan daha sonra daha özel bir şekilde bahsedeceğiz. Şimdi nehrin doğasından ve toprağın özelliklerinden bahsedeceğiz. XXXII. Nil güneyden kuzeye doğru akar; kaynakları, Etiyopya'nın en uç sınırlarından aşırı sıcaklığı nedeniyle erişilemeyen bir ülke olan çöle doğru uzanan, ziyaret edilmeyen yerlerdedir. Tüm nehirlerin en büyüğüdür; ülkenin en geniş alanını geçerek, bazen doğuya, Arabistan'a, bazen batıya, Libya'ya doğru büyük kıvrımlar oluşturur. Kıvrımları da dahil olmak üzere, Etiyopya sınırlarından denize ağzına kadar olan yolu en az on iki bin stadia'lık bir alanı kaplar. Nehir daha alçak bölgelerde önemli ölçüde şişer ve yatağı genişler, kıtayı her iki taraftan istila eder. Daha sonra bölünür; Libya'ya doğru giden kol inanılmaz kalınlıktaki kum yığınları tarafından emilir ve Arabistan'a doğru eğimli olan kol, kıyılarında çok sayıda kabilenin yaşadığı muazzam bataklıklar ve geniş göletlerle son bulur. Genişliğinin on stadia ve bazen daha az olduğu Mısır'a girdiğinde artık düz bir yön izlemez, bazen doğuya, bazen batıya ve hatta bazen güneye doğru değişken kıvrımlar oluşturur ve geri döner; çünkü onu çevreleyen ve kıyılarının büyük bir bölümünü oluşturan dağlar, akıntının kırıldığı çatlaklar ve dar geçitlerle kesilir; böylece duran akıntı ova boyunca geri

döner ve güneye ulaştığında, uygun bir seviyede doğal yönüne döner. Herhangi bir nehirden daha önemli olan bu nehir, aynı zamanda, Kataraktlar adı verilen yer dışında, suları hızla akan tek nehirdir. Yaklaşık on stadia uzunluğunda, eğimli ve dik kayalar arasında daralan, taş blokları ve tehdit edici resiflerle dolu hızlı bir uçurum oluşturan bir alandır. Nehir bu engellere karşı şiddetle kırılır ve karşı akıntılarla karşılaştığında muazzam su kıvrımları oluşturur. Tüm ortası köpükle kaplıdır ve yaklaşanları dehşete düşürür. Bu yerde, akıntı tehlikeli bir akarsu kadar şiddetli ve hızlıdır. Nil'in taşması sırasında, resiflerle dolu tüm bu alan, onu kaplayan sular tarafından gizlenir; bazı denizciler ters rüzgardan yararlanarak şelaleden aşağı inebilir, ancak hiçbirisi yukarı çıkamaz, çünkü nehrin şiddeti insan dehasına üstün gelir. Bu şelalelerden birkaç tane vardır; ancak en büyüğü Etiyopya ve Mısır sınırında bulunanıdır. XXXIII. Nil, özellikle Etiyopya tarafında olmak üzere birçok adayı çevreler. Bu adalar arasında, özellikle büyüklüğüyle dikkat çeken bir tanesi vardır; adı Meroë'dir ve annesinin adını taşıyan Kambyes tarafından kurulan aynı adlı bir şehri barındırır. Bu adanın bir kalkan gibi şekillendiği ve bölgedeki diğer tüm adaları büyüklük olarak geride bıraktığı, 3.000 stade uzunluğunda ve 1.000 stade genişliğinde olduğu ve en ünlüsü Meroë olan çok sayıda şehre sahip olduğu söylenir. **Libya'ya bakan kısmın kıyılarında muazzam bir kumluk vardır; Arap tarafında ise ada dik kayalarla çevrilidir.** Altın, gümüş, demir ve bakır cevherleri vardır; ayrıca bol miktarda abanoz ağacı ve her türden değerli taş vardır. Ancak, bu nehrin söylendiği kadar çok ada oluşturduğuna inanmak zordur. Çünkü Delta'da suyla çevrili yerler dışında, yedi yüzden fazla ada vardır. Etiyopyalılar tarafından kurutulan bu adaların bazılarında darı yetiştirilir; diğerleri orada bulunan yılanların, köpek başlı kurtların ve diğer vahşi hayvanların miktarı nedeniyle insanlara ulaşamaz hale getirilmiştir. Aşağı Mısır'da birkaç kola ayrılan Nil, üçgen biçimindeki yapısı nedeniyle Delta adı verilen yeri oluşturur; bu üçgenin kenarları uç kollarla, tabanı ise nehrin tüm ağızlarını alan denizle temsil edilir. Bu ağızların sayısı yedidir: birincisi ve en doğudaki, Pelusian ağızı, ikincisi Tanitic ağızı, üçüncüsü Mendesian ağızıdır; sonra Phatmic, Sebennytic, Bolbitian ve Canopic ağızları gelir; sonuncusuna da Herculean denir. İnsan eliyle yapılmış başka ağızlar da vardır; ancak bunlardan bahsetmeye değmez. Her ağızda, nehir tarafından iki parçaya bölünmüş, köprülerle birbirine bağlanan ve uygun şekilde güçlendirilmiş bir şehir inşa edilmiştir. İnsan emeğiyle inşa edilmiş bir kanal, Pelusian ağızından Arap Körfezi'ne ve Kızıldeniz'e kadar uzanır. Psammitichus'un oğlu Necos bu kanalı inşa etmeye başladı; Pers kralı Darius devam ettirdi, ancak boğazı deldiği takdirde tüm Mısır'ı sular altında bırakacağını öğrendiği için yarım bıraktı. Kızıldeniz'in seviyesinin Mısır'ın zemininden daha yüksek olduğu ona gerçekten gösterilmişti 1 . Daha sonra, II. Ptolemaios son rötüşları yaptı ve en uygun yere bir kilit inşa ettirdi; kanal geçilmek istendiğinde açılıyor ve sonra tam olarak kapatılıyor. Bu kanala Ptolemaios nehri denir. Ağızında Arsinoë şehri yer alır. XXXIV. Yapısı Sicilya'ya benzeyen Delta, her iki tarafında beş yüz elli stadia uzunluğundadır; deniz tarafından yıkanan tabanı bin üç yüz stadiadır. Bu ada, bu ülkeyi Mısır'ın en güzeli yapan insan yapımı çok sayıda kanalla geçmektedir. Nil'in alüvyonlu ve iyi sulanmış toprağı bol ve çeşitli meyveler üretir. Nil, taşkınlarından sonra her yıl buraya yeni alüvyon bırakır ve sakinleri, şekli nedeniyle salyangoz adını taşıyan, Siraküza'lı Arşimet tarafından yapılmış bir makinenin yardımıyla tüm adayı kolayca sulayabilirler. Çok yavaş akan Nil'in suları, beraberinde çok miktarda toprak taşır ve alçak yerlerde son derece verimli bataklıklar oluşturur. Orada çeşitli lezzetlerde kökler, meyveler ve fakirlerin ve hastaların ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek özel bir doğaya sahip saplar görülür. Bu bitkiler yalnızca çeşitli ve her zaman hazır yiyecek sunmakla kalmaz, aynı zamanda yaşamın diğer ihtiyaçları için de faydalıdır. Orada, sakinlerin vücudun fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaya uygun ekmek yaptıkları lotus bol miktarda bulunur; ayrıca, Mısır fasulyesi adı verilen şeyi taşıyan ciborium da çok büyük miktarda bulunur. Burada ayrıca birkaç ağaç türü

yetiştir; bunların arasında meyveleri tatlılığıyla dikkat çeken 1 numaralı Fars ağacı da vardır; bu ağaç, Kambyzes'in ülkenin hakimi olduğu dönemde Persler tarafından Etiyopya'dan ithal edilmiştir. Ayrıca, bazıları böğürtlen, bazıları da incire benzer meyveler veren çınar ağaçları da vardır. Ve bu ağaçlar neredeyse tüm yıl boyunca meyve verdiği için, fakirler her zaman açlıklarını giderecek kadar meyveye sahiptir. Son olarak, meyvesi myxarion<sup>3</sup> adı verilen, sular çekildikten sonra toplanan ve tatlılığı nedeniyle ikinci sofralarda (tatlı) yenen böğürtlen türleri vardır. Mısırlılar, kokusu şaraba benzeyen arpadan zithos adı verilen bir içecek yaparlar. Lambalarını, (zeytinyağı) yerine, kiki adı verilen bir bitkiden elde edilen sıvıyı dökerek aydınlatırlar. Ayrıca, Mısır'da bol miktarda yetişen ve anlatılması çok uzun sürecek olan, yaşam için gerekli birçok başka bitki de vardır. XXXV. Nil, birçok hayvanı ve çeşitli türleri besler; bunlardan özellikle ikisi vardır, timsah ve su aygırı. İlk başta çok küçük olan timsah, çok büyür; Çünkü kaz yumurtalarına benzer yumurtalar bırakır ve çıkan hayvanın uzunluğu on altı arşına kadar ulaşır. İnsana kıyasla çok uzun yaşar ve dili yoktur. Vücudu doğal olarak harika bir zırhla korunur, çünkü tüm derisi sertlikleriyle dikkat çeken pullarla kaplıdır; iki çenesi çok sayıda dişle donatılmıştır ve üst köpek dişleri uzunluk olarak diğerlerinden daha uzundur. Sadece insanları değil, nehre yaklaşan tüm hayvanları da yutar. Isırıkları derin ve tehlikelidir; avını pençeleriyle parçalar ve iyileşmesi çok zor yaralar açar. Mısırlılar eskiden bu hayvanları domuz etiyle yemlenmiş kancalarla avlardı; daha sonra bazen kalın ağlardaki balıklar gibi, bazen de bir tekneden hayvanın kafasına atılan demir mermilerle zıpkınlanarak yakalanırlardı. Nil'de ve bitişik göllerde yaşayan timsahların sayısı sayısızdır, özellikle de çok doğurgan oldukları ve insanlar tarafından nadiren öldürüldükleri için. Çünkü yerlilerin çoğu arasında timsahı bir tanrı olarak yüceltmek yerleşik bir dini gelenektir; o zaman, bu hayvanların eti yenilebilir olmadığından, yabancılar için sadece çok kârsız bir avdır. Ancak doğa, insan için çok tehlikeli olan bir hayvanın çoğalması için harika bir çare sağlamıştır; çünkü küçük bir köpeğe benzeyen ichneumon, timsahın nehir kıyısına bıraktığı yumurtaları kırmakla meşguldür ve şaşırtıcı bir şekilde, onları yemek veya başka bir ihtiyaç için değil, insana karşı büyük bir iyilik eylemi olan doğal bir içgüdüyle tatmin etmek içindir. Su aygırı beş arşından daha kısa değildir; bir öküzün şekline benzeyen çatal toynaklı dört ayaklıdır; dişleri bir yaban domuzunun dişlerinden daha büyüktür ve çenesinin her iki tarafında üç tanedir; kulakları, kuyruğu ve bir atinkine benzeyen bir sesi vardır ve vücudunun tüm dış kısmı bir filinkine benzer; Derisi diğer tüm hayvanlardan daha serttir. Hem nehir hem de kara hayvanıdır; günlerini suların derinliklerinde oynatarak, gecelerini ise yerde buğday ve ot yiyerek geçirir, öyle ki dişi hayvan çok doğurgan olsa ve her yıl doğum yapsa, Mısır'ın tüm hasatları kısa sürede mahvolur. Bu hayvan, silah zoruyla kullanılan demir zıpkınlarla yakalanır. Bir yerde belirir belirmez, tüm tekneler o noktaya yönlendirilir ve etrafında sıralanarak, demir kancalarla donatılmış zıpkınlarla onu sararlar; ete saplanmış bu zıpkınlardan birine bir ip bağladıktan sonra, hayvan kan kaybından bitkin düşene kadar onu serbest bırakırlar. Eti sert ve sindirilemezdir. Vücudun içindeki iç organların hiçbirisi yenilebilir değildir. XXXVI. Bu hayvanların yanı sıra Nil, inanılmaz miktarlarda çeşitli balık türlerini de barındırır. Bu balıklar, ister tatlı ister tuzlu olsun, sakinlerine tükenmez kaynaklar sağlar. Kısacası, Nil, yerlilere sağladığı faydalar bakımından dünyadaki diğer tüm nehirleri geride bırakır. Suları yaz gündönümünden itibaren yükselmeye başlar; bu seller sonbahar ekinoksuna kadar devam eder, sürekli olarak yeni birikintiler oluşturur ve ekili veya işlenmiş olanların yanı sıra ekilmemiş toprakları da sular ve bu, çiftçiler gerekli gördüğü sürece devam eder. Akıntı çok yavaş olduğundan, onu küçük setler aracılığıyla kolayca yönlendirirler ve uygun gördüklerinde sularını tarlalara yayarlar. Bütün bunlar toprağın işlenmesini o kadar kolay ve karlı hale getirir ki, kuruduktan sonra çiftçilerin tek yapması gereken üzerine tohum atmak ve sığırları oraya götürmektir, onlar da onu ayaklarının altında çiğnerler; dört veya beş

ayın sonunda hasat için geri dönerler. Diğerleri, sulanmış tarlaların üzerinden hafif bir saban geçirdikten sonra, fazla masraf ve zahmet çekmeden yığınla meyve toplarlar. Genel olarak, diğer halklar arasında tarım büyük masraf ve çok fazla özen gerektirir; yalnızca Mısırlılar arasında çok az araç ve emekle yapılır. Aynı şekilde ekilen üzüm bağları yerlilere bol miktarda şarap getirir. Tufandan sonra ekilmemiş topraklar, orada beslenen koyun sürülerinin çift yavru ve çift kırkım verdiği kadar zengin otlaklar verir. Nil'in taşması, onu görenleri hayrete düşüren ve bunu duyanlara oldukça inanılmaz gelen bir olgudur. Gerçekten de, diğer nehirler yaz gündönümü civarında azalırken ve o zamandan itibaren giderek daha fazla dağılırken, tek başına Nil daha sonra büyümeye başlar ve suları her geçen gün yükselir, sonunda neredeyse tüm Mısır'ı sular altında bırakana kadar; aynı şekilde aynı süre boyunca azalır, sonra başladığı aynı duruma geri döner. Ülke düz olduğundan ve kasabalar, köyler ve hatta kırsal yerleşimler insan eliyle yapılmış setler üzerine kurulduğundan, bu grubun tamamının görünümü Kiklad adalarını anımsatır. Birçok kara hayvanı bu sellerde boğularak yok olur; diğerleri kaçarak yüksek yerlere sığınır. Hayvanlar daha sonra köylerde ve kendilerine yem getirilen kırsal yerleşim yerlerinde kalır. Halk bu süre zarfında her türlü işten uzaktır; işsizdirler, kendilerini şölenlerin ve her türlü sevincin zevklerine bırakırlar. Bu sellerin yol açtığı kaygılar, kralları Memphis'te Nil'in taşkınlarının tam olarak ölçüldüğü bir niloskop inşa etme fikrini tasarlamalarına neden olmuştur; bu görevi üstlenenler, tüm kasabalara nehrin kaç arşın veya parmak yükseldiğini ve ne zaman düşmeye başladığını bildiren mesajlar gönderirler. Böylece suların yükselip alçalmasından haberdar olan halk her türlü kaygıdan kurtulur. Sonuçları Mısırlılar arasında uzun yıllardan beri kayıt altına alınan bu araç sayesinde herkes hasadın zenginliğini önceden tahmin edebilir. XXXVII. Birçok filozof ve tarihçi Nil taşkını olgusunu anlamaya çalışmıştır. Bu konuya kısaca değineceğiz, ancak önemli bir noktayı atlamayacağız. Bazı tarihçiler, en küçük sel taşkını anlatmaya alışkın olmalarına rağmen, Nil'in taşkını, kaynakları, ağzı ve dünyanın en büyüğü olan bu nehri ayıran diğer şeyler hakkında hiçbir şey söylemeye cesaret edememişlerdir. Bu konuyla ilgilenenlerin çoğu gerçeklerden çok uzaklaşmıştır; çünkü Hellanicus, Cadmus, Hecataeus ve diğer birçok kişi masalsı hikayelere düşmüştür. Tarih konusunda diğer tarihçilerden daha akıllı ve daha bilgili olan ve bu konuya yaklaşmaya çalışan Herodot, kendisi de çelişkiye düşer. Doğrulukları nedeniyle övülen Xenophon ve Thucydides, Mısır'dan bahsetmekten tamamen kaçınmışlardır. Bu soruya çok dikkat eden Ephorus ve Theopompus, gerçeğe ulaşmaktan çok uzaktır. Hepsi yanılmıştı, ihmalkârlıktan değil, Mısır'ın özel karakterinden habersiz oldukları için. Antik çağlardan Philadelphus lakaplı Ptolemaios'a kadar hiçbir Yunanlı Etiyopya'ya girmemiş, hatta Mısır sınırlarına bile yaklaşmamıştı. Tüm bu yerler seyahat etmek için çok misafirperver ve tehlikeliydi. Bu kralın Yunan ordusunun başında Etiyopya'ya yaptığı seferden beri onlar hakkında daha kesin bir bilgiye sahibiz. Erken tarihçilerin cehaletini açıklayan şey budur. Bugüne kadar hiçbiri Nil'in kaynaklarını ve doğduğu yeri kesin olarak gördüklerini veya öğrendiklerini söylemedi. Bu nedenle bu soru hipotezler ve varsayımlar alanına düştü. Mısırlı rahipler Nil'in dünyayı çevreleyen Okyanus'tan kaynaklandığını iddia ediyorlar. İddiaları mantıksız: bir problemi başka bir problemle çözüyor, bir şeyi, kendisinin kanıtlanması gereken bir iddiayla doğruluyor. Kavurucu güneşten kaçmak için meskenlerini değiştiren Molgianslar olarak adlandırılan Troglodytes, bu konu hakkında Nil'in bir araya gelen birkaç kaynağı olduğu sonucuna varılabilecek bazı gerçekleri aktarır: bu, onu diğer nehirlerden ayıran büyük verimliliğini bile açıklar. Meroë adasının sakinleri (belki de en çok inancı hak edenler), boş varsayımlardan çok uzakta ve söz konusu yerlere en yakın oldukları için, bu konuda olumlu hiçbir şeyi doğrulamaktan o kadar uzaktırlar ki, Nil'e karanlığın suyu anlamına gelen bir yerel isim olan Astapus derler. Bu adlandırmayla, tüm varsayımlara karşı duydukları nefreti ve Nil'in

kaynakları hakkındaki cehaletlerini ortaya koyarlar. Bu görüş bize aynı zamanda en doğru ve tüm kurgulardan uzak gibi görünmektedir. Ancak Herodot'un, Libya'nın bu nehrin doğusunda ve batısındaki sınırlarını anlatırken, Libyalı Nasamonlara bu konuda kesin bir bilgi attığını ve Nil'in kaynağını belli bir gölden aldığını ve buradan Etiyopya'nın bilinmeyen bir bölgesine yayıldığını eklediğini biliyorum; ancak ne Libyalıların öyküsüne (bunu gerçekmiş gibi vermelerine rağmen) ne de bunu kanıtlamaya çalışan tarihçiye inanmak olanaksızdır.

XXXVIII. Nil'in kaynaklarından ve akışından bahsettikten sonra, taşmasının nedenlerini açıklamaya çalışacağız. Yedi bilgeden biri olan Thales, bu nehrin ağızlarına doğru esen Etesian rüzgarlarının, nehrin sularını denize dökmesini engellediğini; ve böylece şiştiğinde Nil'in tüm Aşağı Mısır'ı sular altında bıraktığını iddia eder. Bu görüş, ne kadar olası görünürse görünsün, kolayca çürütülebilir. Gerçekten de, eğer doğru olsaydı, ağızları Etesian rüzgarlarının yönüne ters olan tüm nehirler benzer bir taşma göstermeliydi. Ancak durum böyle değilse, bu fenomen için başka bir neden aramalıyız. Fizikçi Anaksagoras, bu nedeni Etiyopya'daki karın erimesinde bulduğuna inanıyordu; bu görüş, Anaksagoras'ın bir öğrencisi olan şair Euripides tarafından benimsendi. Çünkü şöyle diyor: **"Yatağı Etiyopya topraklarından akan güzel sularla dolu Nil kıyılarını, karlar eridiğinde siyah sakinlere bırakarak..."** Bu görüşün de uzun bir çürütmeye ihtiyacı yok; çünkü orada hakim olan aşırı sıcaklık nedeniyle Etiyopya'da kar yağamayacağı herkes için açıktır. Dahası, bu bölgelerde ne don ne de soğuk vardır, ne de genel olarak, özellikle Nil'in taşması zamanında, kış belirtisi vardır. Ve Etiyopya'da çok kar olduğu kabul edilse bile, ifade edilen görüş yine de hatalı olacaktır. Çünkü, karların erimesiyle oluşan her nehir şüphesiz havayı kalın ve sisli hale getiren soğuk buharlar yayar. Şimdi, Nil, etrafında havayı kalınlaştırabilecek ne sis ne de soğuk buharların oluşmadığı tek nehirdir. Herodot'a göre, taşkın Nil'in doğal halidir; Kışın, Libya'ya doğru ilerleyen güneş<sup>1</sup>, Nil'den aldığı çok fazla nemi çeker, bu da bu nehrin sularının bu mevsimde, olağan yasaların aksine, neden azaldığını açıklar; yazın ise, tam tersine, Ayı'ya doğru dönen güneş, Yunanistan'ın ve diğer komşu ülkelerin nehirlerini kurutur. Bu şekilde ele alındığında, Nil paradoksal hiçbir şey sunmaz; böylece yaz aylarında sularının taşması ve kış aylarında azalması açıklanabilir. Ancak, Herodot'a, eğer güneş kışın Nil'in sularını çekip kurutuyorsa, aynı şekilde Libya'nın nehirlerini de azaltması gerektiği itirazında bulunulabilir. Şimdi, bunların hiçbiri Libya nehirlerinde olmadığından, bu tarihçi açıkça yersiz bir varsayımda bulunuyor. Dahası, Yunanistan'ın nehirleri kışın güneşin daha uzakta olmasından değil, yağmurun bolluğundan dolayı şişer. XXXIX. Abdera'lı Demokritos'a göre, güney ikliminde kar yağmaz (Euripides ve Anaksagoras'ın iddia ettiğinin aksine), bunun yerine Ayı'ya yakın bölgelerde yağar; ve bu herkes için açıktır. Kuzey bölgelerine düşen bu kar kütlesi, kış gündönümü zamanında kompakt bir biçimde kalır; ancak bu buzlar yazın güneşin ısıyla eriyerek büyük bir çözülmeye neden olur ve bol miktarda buharın yükselmesi sonucu yüksek bölgelerde biriken kalın bulutların oluşmasına yol açar. Bu bulutlar Etesian rüzgarları tarafından taşınır ve dünyanın en yüksekleri olarak kabul edilen Etiyopya dağlarına düşer. Bu dağlara şiddetle bastırıldıklarında, çoğunlukla Etesian rüzgarları döneminde Nil'in şişmesine neden olan bol yağmur üretirler. Ancak bu görüşü, tufan zamanlarını dikkatlice incelersek çürütmek de aynı derecede kolaydır. Gerçekten de, Nil, Etesian rüzgarları esmediği yaz gündönümünde yükselmeye başlar; sonra, Etesian rüzgarları esmeyi bıraktığı sonbahar ekinoksunda azalır. Bu nedenle, bir görüş deneyimle doğrulanmalı ve doğru olarak kabul edilmeden önce bir kanıta tabi tutulmalıdır. Başka bir neden daha ileri sürmeyi ihmal ediyorum, yani, Etesian rüzgarları batıdan olduğu kadar kuzeyden de esmektedir;<sup>1</sup> çünkü yalnızca kuzey rüzgarları ve Bear'dan değil, aynı zamanda yazın batıdan esen Argestes de Etesian ortak adı altında yer almaktadır. En yüksek dağların Etiyopya'da olduğu iddiasına gelince, bu ne kanıtlanmıştır ne de hiçbir şekilde şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya

konmuştur. Ephorus daha yeni bir açıklama yapmaya çalışmış, ancak gerçeğe daha fazla ulaşamamıştır. Tüm Mısır'ın alüvyonlu bir toprak ve süngerimsi bir yapıya sahip olması nedeniyle toprakta büyük ve derin çatlaklar bulunduğunu, suyun bu çatlaklara sızdığını ve kış boyunca emildiğini; ancak yazın bu suyun ter gibi her taraftan sızdığını ve böylece Nil'in arttığını ileri sürmektedir. Bu tarihçinin Mısır toprağını bizzat ziyaret ettiği veya doğasını bilenlerden kesin bilgi aldığı görülmemektedir. İlk olarak, Nil sadece Mısır'da artmış olsaydı, toprağın kayalık ve sıkı olduğu yüksek bölgelerde taşkını olmazdı; Şimdi, Etiyopya'dan geçen yolu altı bin stadedden fazladır ve suları Mısır'a ulaşmadan önce çoktan kabarmaktadır; sonra, eğer Nil'in yatağı süngerimsi bir alüvyonlu zemin seviyesinin altında olsaydı, bu yüzeysel çatlakların bu kadar büyük bir sıvı kütesinin yerleşmesi için yeterli olması imkansız olurdu ve eğer nehrin yatağı bu çatlak zeminden daha yüksek olsaydı, su bu alt boşluklardan daha yüksek bir yüzeye akamazdı. Ayrıca, alüvyonlu bir topraktan çıkan bu sulu terlemelerin, nehrin neredeyse tüm Mısır'ı sular altında bırakacak kadar büyümesine neden olabileceğine kim inanmak isterdi? İnsanların bu kara düşüşleri ve çatlaklarında korunan sular hakkındaki yanlış fikirlerini sessizce geçiyorum: bu hatalar elle tutulur. Çünkü Asya'nın bir nehri olan Meander, Nil'in taşkınlarına hiçbir şekilde benzemeyen büyük kara düşüşleri oluşturmuştur. Aynı şey, Akarnania'daki bir nehir olan Achelous ve kaynağını Phocis'ten alan ve ayrıca çok miktarda alüvyonlu toprak biriktiren Boeotia'daki Cephissus için de geçerlidir; ikisi de tarihçinin hatasını göstermektedir. Ayrıca, bu konuda Ephorus'ta doğruluk aramamak gerekir, çünkü birçok başka konuda doğruluktan yoksun olduğu görülmektedir. XL. Memphis'li bazı filozoflar, Nil'in taşmasıyla ilgili olarak ikna edici olmaktan çok aldatıcı bir açıklama yapmaya çalışmışlardır ve bu birçok kişi tarafından benimsenmiştir: Dünya'yı üç parçaya ayırırlar; biri bizim kıtamızdır, diğeri bizimkine zıt mevsimlere sahiptir ve bu iki parça arasında bulunan üçüncüsü aşırı sıcaklığı nedeniyle yaşanmazdır. Nil kışın yükselseydi, özellikle bu zamanlarda buraya düşen yağmurlar nedeniyle artışını açıkça bizim bölgemizden çekerd. Şimdi, taşkını ise tam tersine yazın gerçekleştiğinden, kışın bizimkine zıt iklimlerde var olduğu ve bu bölgelerin fazla sularının kıtamıza döküldüğü açıktır. Karşı bölgeden çıkan bu nehir, yaşanmaz olan ara bölgeyi geçtiği için hiç kimsenin Nil'in kaynaklarını ziyaret edemeyeceği anlaşılmaktadır. Onlar, iddialarını desteklemek için Nil Nehri'nin sularının son derece tatlı olduğunu, bu suların bu yanık bölgelerden geçerken bir nevi sindirime uğradığını ve ateşin tabiatında bütün suları tatlılaştırmanın bulunduğunu ileri sürerler. Memphis filozofları tarafından verilen bu açıklama, bir nehrin bizimkine ulaşmak için karşıt bir karadan aktığını kabul etmenin saçmalığında yankılanan ve hazır bir çürütme bulur, özellikle de dünyanın yuvarlak olduğunu düşündüğümüzde. Ve akıl yürütmeleriyle kanıtlara karşı gelmeye cesaret edenler, şeylerin doğasını değiştirmeyi asla başaramazlar. Aslında, iki bölge arasına yaşanmaz bir ülke koyarak, çürütülemez olarak gördükleri bir argüman ortaya koymuşlardır; bununla tüm ciddi itirazlardan kurtulacaklarına inanırlar. Ancak, görüşlerini çürütülemez tanıklıklarla desteklemeli veya tamamen önceden tasarlanmış kanıtlarını doğrulamalıdır. Nil'in tek başına böyle bir kökeni nasıl olabilir? Aynı şey diğer nehirler için de kabul edilmelidir; suların tatlılığının nedeni için ise tamamen mantıksızdır. Çünkü Nil'in suları ısının etkisiyle tatlı hale getirilmiş olsaydı, verimli olmazlardı ve orada bulunan birçok balık ve diğer hayvan türünü beslemezlerdi; Çünkü ateşle değiştirilmiş tüm sular hayvanların beslenmesi için tamamen uygunsuzdur. 2 Şimdi Nil'in doğası bu varsayılan formülün vereceği sonuçlara tamamen aykırı olduğundan, Memphis filozoflarının Nil'in taşmasıyla ilgili olarak verdikleri açıklama hatalı olarak kabul edilmelidir. XLI. Sakızlı Aenopides'e göre, 1 yeraltı suları yazın soğuk, kışın sıcaktır, bunu derin kuyular göstermektedir; çünkü orada bulunan su, kışın en derin zamanlarında bile kesinlikle soğuk değildir, en büyük sıcakta ise çok soğuk olarak çekilir. 2 Ayrıca Nil alçaktır ve yatağı kışın daralır, çünkü yeraltı ısı çok

fazla su emer ve Mısır'da yağmur yağmaz. Yazın ise, tam tersine, bu yeraltı emilimi artık gerçekleşmediğinden, Nil'in suları doğal olarak ve engelsiz bir şekilde şişer. Buna, benzer ağızlara ve yönlelere sahip olan Libya'daki birçok nehrin Nil'in taşmasına benzer hiçbir şey göstermediği; aksine, kışın kabarıp yazın azaldığı; böylece, bu nedenlerle Knidoslu Agatharşides'in en çok yaklaştığı gerçeğe karşı savaşılmaya çalışan Aenopides'in hatasını vurguladığı ileri sürülebilir. Etiyopya dağlarında her yıl yaz gündönümünden sonbahar ekinoksuna kadar sürekli yağmur yağdığını iddia eder. Bu nedenle, Nil'in kışın azaldığına, yalnızca kaynaklarının sularını taşıdığına ve yazın aldığı yağmur suyu sonucunda arttığına inanmak mantıklıdır. Şimdiye kadar hiç kimse sularının taşmasının nedenini verememişse, her birinin bu konuda oluşturduğu görüşü küçümsemek doğru değildir, çünkü doğa görünüşte çelişkili birçok olgu sunar ve bunların kesin nedenlerini keşfetmek insanlara verilmemiştir. Agatharşides, iddiasını desteklemek için Asya'nın bazı ülkelerinde olanları örnek gösterir. İskitya'nın Kafkas dağlarına kadar uzanan sınırlarında her yıl kış sonunda birkaç gün üst üste muazzam miktarda kar yağar. Hindistan'ın kuzey bölgelerinde, dolu taneleri, sayıları ve büyüklükleri bakımından inanılmaz bir şekilde, belirli zamanlarda düşer. Hydaspsis Nehri civarında, yaz başında sürekli yağmurlar olur ve bu yağmurlar birkaç gün sonra Etiyopya'da tekrarlanır. Bu kış iklimi, çevredeki komşu ülkelerde etkisini hissettirir. Bu nedenle, Mısır'ın yukarısında, Etiyopya'da düşen sürekli yağmurların yazın nehrin yatağını doldurduğunu kabul etmekte paradoksal hiçbir şey yoktur; ayrıca, bu gerçek, bu yerlerde yaşayan barbarlar tarafından da garanti edilmektedir. Tüm bunlar, evde gördüklerimizle çelişse de, bunları inanılmaz olarak reddetmemeliyiz. Bize kötü hava getiren güney rüzgarının, Etiyopya'ya sakın ve dingin hava getirdiğini bilmiyor muyuz? Ve Avrupa'da çok canlı ve nüfuz edici olan kuzey rüzgarlarının Etiyopya'da yumuşak, rahat ve oldukça zayıf olduğunu? Nil'in taşması konusunda ifade edilen çeşitli görüşlere karşı birçok başka itiraz bulmamız kolay olurdu; ancak başlangıçtan itibaren kendimize koyduğumuz sınırları aşmamak için söylediklerimizle yetineceğiz. Uzunluğundan dolayı bu kitabı iki bölüme ayırdığımız için, konumuzu biraz düzene koymak için ilk bölümü burada sonlandıracağız. İkinci bölümde, bu ülkenin kralları ve sakinlerinin yaşam biçimleriyle başlayarak Mısır'ın tarihine devam edeceğiz.

## KİTAP I.

### İKİNCİ BÖLÜM.

XLII. Diodorus'un eserinin ilk kitabı, uzunluğundan dolayı iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölüm genel bir önsöz ve dünyanın kökeni ve şeylerin ilkel yapısı hakkındaki Mısır geleneklerini içerir; ayrıca, Mısır'da kurdukları şehirlere isimlerini veren tanrıların tarihini içerir. İlk insanlardan, yaşamlarından, tanrılara tapınmalarından, tapınakların inşasından; ardından Mısır toprağının tanımından, son olarak tarihçiler ve filozoflar tarafından Nil'in taşması konusunda önerilen görüşlerden ve açıklamalardan, bunların içerdiği itirazlarla birlikte bahseder. İkinci bölümde anlatımımıza devam edeceğiz; Mısır'ın ilk krallarıyla başlayacağız ve Mısırlıların en eski yaşam biçimini daha önce kısaca ele aldıktan sonra, tarihlerini Kral Amasis'e kadar anlatacağız. XLIII. Geleneğe göre, eski Mısırlılar otlarla yaşarlardı; ayrıca, tatlarına göre denedikleri bataklıklarda yetişen sapları ve kökleri de yerlerdi. Özellikle tatlı aroması ve insan iştahına sağladığı yeterli besinle dikkat çeken bir bitki olan bentgrass'ı aradılar; ayrıca sığırlar için mükemmel bir yiyecek olarak kabul edilir ve sığırları hızla şişmanlatır. Bu faydanın anısına, sakinler bugün bile tanrılara dualarını sunduklarında bu bitkiyi ellerinde tutma geleneğine sahiptirler. İnsanın bir bataklık hayvanı olduğuna inanırlar; bu görüşü desteklemek için derisinin pürüzsüz yapısını ve diğer doğal nitelikleri öne sürerler; insanın kuru gıdadan çok nemli gıdaya ihtiyaç duyduğunu kanıt olarak eklerler. Ülkenin eski sakinleri, özellikle suları çekildiğinde ve kurduğunda Nil'in bol miktarda sağladığı balıkta ikinci bir yiyecek buldular. Ayrıca sürülerin etini yediler ve yedikleri hayvanların derileriyle

kendilerini giydirdiler. Kendilerine kamışlardan evler inşa ettiler. Bu geleneğin izleri, bugün bile kendilerinin memnun oldukları kamış kulübelerden başka bir ev bilmeyen Mısırlı çobanlar arasında hala bulunmaktadır. Uzun süre bu şekilde yaşadktan sonra, sonunda meyve yemeye başladılar; bunların arasında lotustan yapılan ekmek de olmalıydı. Yenilebilir meyvelerin keşfi bazılarına göre İsis'e, bazılarına göre ise Menas adlı eski bir krala atfedilir. Rahiplerin geleneğine göre, Hermes bilimlerin ve sanatların mucidi iken, krallar yaşam için gerekli olan her şeyi icat ediyordu. Çünkü eskiden kraliyet kralların çocuklarına değil, insanlara en büyük hizmetleri sunanlara geçiyordu; ya insanlar birbirlerini kamu yararı için çalışmaya teşvik ettikleri için ya da doğru olan, kutsal yıllıklarda bu şekilde düzenlendiği için. XLIV. Bazı mitolojistlerin raporlarına göre, tanrılar ve kahramanlar ilk önce yaklaşık on sekiz bin yıl boyunca Mısır'da hüküm sürdüler; İsis'in oğlu Horus, ilahi ırkın son kralıydı. Daha sonra ülke, Ptolemaios'un genç Dionysos lakaplı hükümdarlığı altında Mısır'a gittiğimiz CLXXX Olimpiyatı'na kadar yaklaşık beş bin yıl boyunca erkekler tarafından yönetildi. Bu kralların çoğunluğu yerlilerdi; sadece az sayıda Etiyopyalı, Pers ve Makedonyalı vardı. Toplamda yaklaşık otuz altı yıl hüküm süren dört Etiyopya kralı vardır, birbiri ardına değil, az veya çok uzak aralıklarla. Ülkeyi silahla fetheden Kambises'ten beri Persler, Mısırlıların valilerin küstahlığına ve yerli tanrılara karşı işlenen kutsal saygısızlıklara artık tahammül edemeyip yabancı boyunduruğu atmak için isyan ettikleri zaman da dahil olmak üzere yüz otuz beş yıl hüküm sürdüler. Son olarak, Makedonyalıların saltanatı iki yüz yetmiş altı yıl sürdü. Geri kalan tüm zaman, dört yüz yetmiş kral ve beş kraliçeden oluşan ulusal hanedanın saltanatı ile doldu. Rahipler tüm bu kralların tarihini kutsal kitaplara kaydetmiş ve bunları antik çağlardan haleflerine aktarmışlardır. Orada her birinin gücünün ne olduğunu, fiziksel görünüşlerinin nasıl olduğunu ve her birinin saltanatı sırasında ne yaptığını görüyoruz. Ancak çoğu işe yaramayan tüm bu ayrıntıları burada iletme çok uzun sürecektir; bu nedenle hafızaya en çok değer veren gerçekleri gözden geçirmeye çalışacağız. XLV. Tanrıların saltanatından sonra, geleneğe göre Menas Mısır kralıydı; insanlara tanrılara nasıl saygı gösterileceğini ve onlara nasıl kurbanlar sunulacağını gösterdi. Masaların, yatakların, zengin halıların, tek kelimeyle lüks ve ihtişamın kullanımını tanıttı. Birkaç nesil sonra hüküm süren Bilge Bocşoris'in babası Tnephaştus'un, çölde erzak eksikliğinden dolayı Arabistan'a yaptığı bir sefer sırasında, tanıştığı kişiler arasında çok basit bir diyetle yetinmek zorunda kaldığı ve son derece memnun olduktan sonra lüksten vazgeçtiği ve ilk önce ihtişamlı bir hayat öğreten kralı lanetlediği; sonunda, bu yiyecek, içecek ve dinlenme değişikliğini o kadar çok kalbine aldı ki, bu laneti kutsal harflere yazdırıp Thebes'teki Jüpiter tapınağına yerleştirdi. Bu yüzden, şüphesiz, gelecek nesiller. Menas'ın anısına övgüler yağdırmadılar. Bu kraldan sonra, soyundan gelen elli iki kişi bin dört yüz yıldan fazla hüküm sürdü; kayda değer hiçbir şey yapmadılar. Onların yerine Busiris geçti ve krallığı sekiz soyundan gelene bıraktı, sonuncusu da Busiris olarak adlandırıldı, Mısırlılar tarafından Büyük Diospolis ve Yunanlılar tarafından Thebes olarak adlandırılan şehri kurdu. Şehrin çevresini yüz kırk stadyum yaptı ve şehri büyük binalar, görkemli tapınaklar ve diğer anıtlarla harika bir şekilde süsledi; özel kişilerin evleri dört ve beş katlıydı; kısacası, şehri yalnızca Mısır'ın değil, diğer tüm ülkelerin en zengin şehri yaptı. Ayrıca, zenginliğinin ve gücünün ünü her yere yayıldı; Şairin kendisi de şöyle derken bundan bahseder: "Eğer Mısır'daki Teb şehrinin tamamını, binaları çok fazla zenginlik barındıran ve her birinden aynı anda iki yüz savaşçının atları ve savaş arabalarıyla çıkabileceği yüz kapısı olan şehri teklif etseydi. ...." Bazıları bu şehrin yüz kapısı olmadığını, ancak tapınaklarının çok sayıda ve büyük propylaea'sı nedeniyle yüz kapılı şehir olarak adlandırıldığını iddia eder; bu da birçok revaklı bir şehir anlamına gelir. Savaş zamanında yirmi bin savaş arabası sağladığı kesindir; ve Memphis'ten Libya'daki Teb'e kadar nehir kıyısındaki ülkede, her biri yaklaşık iki yüz at alabilecek yüz ahır vardı ve bunların temelleri

bugün hala görülebilmektedir. XLVI Sadece Busiris değil, aynı zamanda tüm halefleri Teb'in genişletilmesi için birbirleriyle gayretle yarıştılar. Dolayısıyla güneşin altında bu kadar çok muazzam anıtlar, gümüş, altın ve fildişinden yapılmış devasa heykellerle süslenmiş hiçbir şehir yoktur; Bunlara tek bir taştan yapılmış binalar, yekpare dikilitaşlar da eklenmelidir. Güzellikleri ve ihtişamlarıyla dikkat çeken dört tapınak arasında, en eskisi olan ve çevresi on üç stad, yüksekliği kırk beş arşın ve duvar kalınlığı yirmi dört feet olan bir tapınak vardı. İçerideki anıtlar, zenginlikleri ve işçiliğin mükemmelliği açısından, dış cephenin ihtişamına denk geliyordu. Bu binalar oldukça yakın bir döneme kadar ayakta kaldı; içerdikleri gümüş, altın ve zengin işlenmiş fildişi ve değerli taş objeler, Kambyzes'in Mısır tapınaklarını yaktığı sırada Persler tarafından yağmalandı. Daha sonra bu ganimetleri Asya'ya naklettirdiği ve Persepolis, Susa ve Media'daki meşhur kraliyet saraylarını inşa etmek için Mısırlı zanaatkarları da beraberinde götürdüğü bildirilmektedir. Bu zenginliklerin o kadar önemli olduğu, yağma ve yangından kurtarılan kalıntıların üç yüz talentten fazla altın ve iki bin üç yüz talentten biraz daha az gümüş verdiği ekleniyor. Ayrıca Thebes'te, ihtişamlarıyla bu konuda daha güzel bir şey üretme şansı çok az olan eski kralların mezarlarını da görebiliyordunuz. Rahipler, yıllıklarına göre orada kırk yedi kraliyet mezarı olduğunu doğruladılar; ancak Lagus oğlu Ptolemy'nin hükümdarlığı altında, sadece on yedi tane vardı ve bunlardan birkaçı, CLXXX Olimpiyatı sırasında bu bölgeleri ziyaret ettiğimizde yok edilmişti. Sadece bilgilerini yıllıklarından alan Mısır rahipleri değil, aynı zamanda Lagus oğlu Ptolemy zamanında Thebes'e gitmiş olan ve Mısır tarihi hakkında (diğerlerinin yanı sıra Hekataios) yazan birçok Yunan da söylediklerimize katılıyor. XLVII. **Geleneğe göre Jüpter'in cariyelerinin gömüldüğü ilk mezarlardan on stade uzaklıkta, söylenlere göre Osymandias1 adlı kralın anıtı vardı; girişinde mermer taştan bir pilon (kapı) vardı; genişliği iki plethra, yüksekliği ise kırk beş arşındı. Geçildikten sonra, her iki tarafı dört plethra <<Antik ölçü tanımı>> olan kare bir taş peristil'e girilirdi; sütunlar yerine on altı arşın yüksekliğinde ve antik tarzda oyulmuş yekpare hayvanlarla desteklenmişti; iki orji genişliğindeki tüm tavan tek bir taşlandı ve mavi bir zemin üzerinde yıldızlarla noktalanmıştı. Bu peristili ikinci bir giriş ve birincisine benzer, ancak daha mükemmel işçiliğe sahip çeşitli heykellerle süslenmiş bir pilon takip ediyordu. İkinci girişin yanında, hepsi tek bir taştan yapılmış, Siyenitli Memnon'un eseri olan üç heykel vardı. Oturmuş bir pozisyonu temsil eden biri, Mısır'daki tüm heykellerin en büyüğüydü; Sadece ayağın ölçüsü yedi arşını aşıyordu, diğer ikisi dizlerin yakınında, biri sağda, diğeri soldaydı, anne ve kızına aitti ve boyut olarak birincisine yaklaşıyordu. Bu eser sadece boyutlarıyla akılda kalıcı değildi, aynı zamanda hacmi olmasına rağmen hiçbir çatlak veya leke göstermeyen taşın sanatı ve doğası açısından da hayranlık uyandırıcıydı. Üzerinde şu yazı vardı: Ben kralların kralı Osymandias'ım; eğer biri kim olduğumu ve nerede yattığımı bilmek isterse, eserlerimden birini geçsin. Ayrıca, bu kralın annesini ayrı olarak temsil eden, yirmi arşın yüksekliğinde, tek bir taştan yapılmış, başında kralların kızı, karısı ve annesi olduğunu belirtmek için üç taç takan başka bir heykel daha vardı. İkinci pilondan sonra, ilkinden daha dikkat çekici başka bir peristil vardı; bu kralın isyan eden Baktriyalılara karşı yürüttüğü savaşı temsil eden çeşitli heykellerle süslenmişti. Kralın oğullarının komuta ettiği dört birliğe böldükten sonra, 400.000 piyade ve 20.000 atının başında onlara karşı yürümüşü. XLVIII. Bu peristilin ilk duvarında, Osymandias'ın bir nehirle çevrili bir kaleyi kuşatırken, düşmanların darbelerine maruz kalırken ve savaşlarda kendisine korkunç bir şekilde yardım eden bir aslan eşliğinde tasvir edildiği görülmektedir. Bu heykelleri açıklayanlar arasında, bazıları kral tarafından evcilleştirilip beslenen, savaşlarda ona yardım eden ve gücüyle düşmanı kaçırarak gerçek bir aslan olduğunu söyler; diğerleri ise bu kralın aşırı derecede yiğit ve güçlü olduğu için, aslan imgesiyle niteliklerini göstererek kendini övmek istediğini ileri sürer. **İkinci duvarda, kral tarafından mağlup edilen, ellerinden ve cinsel****

organlarından mahrum bırakılan tutsaklar tasvir edilmiştir; sanki cesaretleriyle kendilerini erkek olarak göstermediklerini ve tehlikelerin ortasında hareketsiz kaldıklarını söylemek istercesine. Üçüncü duvar çeşitli heykellerle kaplıydı ve kralın seferden dönerken öküz kurbanı ve zaferini sunduğu resimlerle süslenmişti. Peristil'in ortasına, güzel iççilik ve muazzam boyutlarda bir hipethral sunak<sup>1</sup> inşa edilmişti. Son duvara yirmi yedi arşın yüksekliğinde iki yekpare heykel yaslanmıştı. Bu heykellerin yanında, birinin peristili terk ederek, bir odeon tarzında inşa edilmiş ve her iki tarafında iki plethra bulunan bir hipostilde geldiği iki giriş yapılmıştı. Hakimlere bakışlarını dikmiş davacıları temsil eden çok sayıda ahşap heykel vardı. Bunlar duvarlardan birine oyulmuş otuz taneydi; bunların ortasında, boynunda gözleri kapalı bir Hakikat figürü takan ve önünde çok sayıda kitap olan baş hakim vardı. Bu imgeler, hakimlerin hiçbir şeyi kabul etmemesi ve liderlerinin yalnızca hakikate bakması gerektiğini alegorik olarak gösteriyordu. XLIX. Bu salonun bitişiğinde her türden binayla dolu bir gezinti yolu vardı, burada damak tadına en uygun her türlü yiyecek hazırlanıyordu. Bu yerde ayrıca heykeller ve diğerlerinin arasında kralın renklere boyanmış figürü vardı; kral, Mısır'ın gümüş ve altın madenlerinden yıllık olarak elde ettiği altın ve gümüşü İlahiyat'a sunarken tasvir edilmişti. Altına yerleştirilen bir yazıt, gümüşe dönüştürüldüğünde otuz iki milyon mina'ya ulaşan miktarı gösteriyordu. Bundan sonra, kutsal kütüphanenin şu yazıyı taşıdığı görüldü: Ofis [ruhun]. Bitişik bir odada tüm Mısır tanrılarının ve her birine adaklarını sunan, sanki Osiris'i ve yeraltı dünyasındaki değerlendiricilerini çağırarak hayatını dindarlık ve insanlara ve tanrılara adalet sağlamakla geçirdiğine tanıklık eden kralın resimleri vardı. Daha sonra kütüphaneye bitişik, zengin bir şekilde inşa edilmiş ve Jüpiter, Juno ve Osymandyas'ın resimlerinin bulunduğu yirmi yatak içeren bir oda vardı; Bu kralın bedeninin buraya gömüldüğüne inanılıyor. Etrafına, Mısır'ın tüm kutsal hayvanlarının resimleriyle süslenmiş çok sayıda şapel inşa edildi. Mezarın tepesine basamaklarla tırmanıldı, burada çevresi 365 arşın ve kalınlığı bir arşın olan altın bir daire vardı. Bu daire, içerdiği arşın kadar parçaya bölünmüştü; her biri yılın bir gününü gösteriyordu; ve yanına yıldızların doğal doğuşları ve batışları, Mısırlı astrologlar tarafından bunlara dayalı kehanetlerle yazılmıştı. Bu dairenin, Perslerin Mısır'ı fethettiği sırada Kambyzes tarafından çalındığı söyleniyor. Kral Osymandyas'ın mezarı için verilen açıklama böyledir ve sadece yaptığı masrafla değil, aynı zamanda bir sanat eseri olarak da diğer tüm anıtlardan farklı görünüyor. L. Mısır'ın Theban'ları, insanların en eskisi olduklarını iddia ederler ve ülkeleri açık bir gökyüzüne karşı yıldızların doğuşunu ve batışını gözlemlemek için çok elverişli olduğundan, aralarında kesin felsefe ve astrolojinin icat edildiğini iddia ederler. Ayrıca ayları ve yılları kendilerine özgü bir yöntemle göre dağıtmışlardır. Günleri aya göre değil, güneşe göre sayarlar; her ayı otuz gün yaparlar ve yıllık döngüyü tamamlamak için on iki aya beş buçuk gün eklerler. Çoğu Yunanlı gibi, artık aylara veya gün çıkarmalara başvurmazlar. Ayrıca, tüm ayrıntılarını kesin olarak tahmin edebilmek için güneş ve ay tutulmalarını nasıl hesaplayacaklarını da biliyor gibi görünürler. Babası gibi Uchoreus olarak adlandırılan bu kralın sekizinci torunu, Mısır'ın en ünlü şehri olan Memphis'i kurdu. Tüm ülkedeki en uygun yeri, Nil'in birkaç kola ayrılarak, şeklinden dolayı Delta adını alan yeri seçmişti; Memphis bu konumuyla bir bakıma Mısır'ın anahtarıdır ve üst bölgenin navigasyonuna hakimdir. Bu şehre yüz elli stadia uzunluğunda bir sur yaptırdı; onu güçlendirdi ve büyük çalışmalar yaparak hayranlık uyandıran konumunun avantajlarını güvence altına aldı. Nil, taşkınları sırasında şehri sular altında bıraktığında, Uchoreus güney tarafına, hem şehri taşkından korumaya hem de karadan gelecek düşmanlara karşı bir kale gibi savunmaya yarayan muazzam bir set dikti. Turun geri kalanında, nehrin fazla sularını alan ve setin tarafı hariç tüm şehri çevreleyen, konumunu hayranlık uyandıracak kadar güçlü kılan geniş ve derin bir göl kazmıştı. Sonunda, kurucu öyle uygun bir yer seçmişti ki, halefleri olan hemen hemen tüm

krallar, Thebes'i terk edip Memphis'te ikametlerini kurdular ve burayı imparatorluğun merkezi yaptılar. Bu andan itibaren Thebes kaybetmeye ve Memphis ihtişamını artırmaya başladı, ta ki Makedonyalı İskender zamanına kadar. Çünkü o, denizin kıyısına, kendi adını taşıyan ve tüm haleflerinin en üst düzeyde büyüttüğü şehri inşa etti; bazıları onu muhteşem saraylarla süsledi; diğerleri kanallar ve limanlarla; diğerleri ise onu anıtlar ve binalarla süsledi, öyle ki genel olarak dünyanın birinci veya ikinci şehri olarak kabul edilir. Ancak o döneme geldiğimizde onu daha ayrıntılı olarak anlatacağız. LI. Memphis'in kurucusu, yukarıda sözü edilen setin ve gölün tamamlanmasından sonra, diğer pek çok saraydan aşağı kalmayan, ancak seleflerinin saraylarının ihtişamına ve görkemine layık olmayan saraylar inşa etti. Bu, şimdiki hayatı çok önemsiz gören, ancak ölümden sonra anısı devam eden erdemi sonsuz derecede takdir eden sakinlerin inancından kaynaklanmaktadır. Kısa bir süre kaldıkları için meskenlerine han derler; mezarlara ise ebedi meskenler derler, ölümler cehennemde ebediyen yaşarlar. Bu yüzden evlerinin inşasından çok mezarlarının inşasıyla ilgilenirler. Bazıları, bahsettiğimiz şehrin ismini kurucusu olan kralın kızından aldığını söyler; ve Nil tanrısının, bir boğa biçiminde, bu kıza aşık olduğunu, bu kızın erdemiyle ünlü Aegyptus adında bir oğlan doğurduğunu ve tüm ülkenin Mısır ismini ondan aldığını eklerler. Sonunda imparatorluğa vardığında Aegyptus'un kendisini iyiliksever, adil ve aktif bir kral olarak gösterdiğini ve bu yüzden böyle bir onura layık görüldüğünü söylerler. Bahsettiğimiz kraldan on iki nesil sonra, Mısır'ın hükümdarı olarak tanınan Maeris, ihtişamıyla diğerlerinin hepsini geride bırakan kuzey propylaea'yı Memphis'te inşa etti. Şehrin üzerinde, on şenes uzaklıkta, hayranlık uyandıran faydalı ve inanılmaz genişlikte bir göl kazdı; çünkü çevresinin 3.600 stadia ve derinliğinin birçok yerde 50 orgy olduğu söyleniyor. Bu muazzam eseri görünce, kim bunu tamamlamak için kaç milyon adamın ve kaç yılın kullanıldığını sormak ister? Mısır sakinleri için böylesine genel bir fayda sağlayan bir girişimi gerçekleştiren kralın dehasını kimse yeterince övemez. LII. Nil'in taşkınları her zaman düzenli bir ölçü sunmadığından ve yine de bu olgunun düzenliliğine Mısır toprağının verimliliği bağlı olduğundan, Maeris fazla suları almak için bir göl kazdı, böylece bollukları sayesinde fırsat olmadan ülkeyi sular altında bırakıp bataklıklar ve göletler oluşturmayacaklardı ve eksiklikleri nedeniyle de ekinlerin başarısız olmasına neden olmayacaklardı. Bu gölü nehre bağlamak için seksen stade uzunluğunda ve üç plethra genişliğinde bir kanal inşa etti. Bu sayede sular yönlendirildi ve pahalı makinelerin yardımıyla girişi açıp kapatarak çiftçilere topraklarını gübreleyecek kadar su sağlamak mümkün oldu. Bu kilit sistemini açmak ve kapatmak için en az elli talent harcandı. Bu göl bugün de aynı avantajlarla varlığını sürdürüyor ve artık kurucusunun adıyla Maeris Gölü olarak adlandırılıyor. Kral Maeris gölü kazarken ortada bir mezar ve bir stade yüksekliğinde iki piramit inşa etmek için boş alan bıraktı, biri kendisi için, diğeri karısı için; zirvelerine, bir tahtta oturan taş heykeller yerleştirdi. Böylece bu eserlerle görkemli ve ebedi bir anı bıraktığına inanıyordu. Gölde balık tutmanın gelirini karısına parfüm ve tuvaleti <<süslenme>> için verdi; bu balık tutma günde bir talent getiriyordu, çünkü orada yirmi iki tür balık bulunduğu söyleniyor ve o kadar çok balık yakalanıyor ki bu balıkları tuzlamak için çalışan çok sayıda işçi bu işe zor yetiyor. Mısırlılar Maeris hakkında şunları söylüyor. LIII. Yedi nesil sonra, en büyük ve en ünlü eylemleri gerçekleştiren Sesoosis yaşadı. Ancak, sadece Yunan tarihçileri değil, aynı zamanda onun övgülerini söyleyen rahipler ve şairler de bu kralın tarihi konusunda hemfikir değiller; en olası gerçekleri ve bu ülkede hala var olan anıtlarla en uyumlu olanları anlatmaya çalışacağız. Sesoosis'in doğumunda, babası muhteşem ve gerçekten kraliyetvari bir eylemde bulundu. Oğluyla aynı gün doğan tüm Mısır çocuklarını bir araya topladı; onlara sütanneler ve öğretmenler verdi, sonunda hepsini aynı eğitime ve aynı disipline tabi tuttu; çünkü bu çocukların, böyle ortak bir yaşam sürdükten sonra, birbirlerine daha bağlı ve daha iyi silah arkadaşları olacaklarına ikna olmuştu. Tüm

ihtiyaçlarını bol bol karşılarken, onları sürekli egzersize ve fiziksel yorgunluğa alıştırdı. Hiçbiri yüz seksen stadia koşana kadar yiyecek almalarına izin verilmedi. Ayrıca, yetişkinliğe eriştiklerinde, hepsi sporcuydu, bedenleri sağlam, ruhları güçlüydü ve aldıkları mükemmel eğitimle komutaya layıktı. **nce babası tarafından Arabistan'a, Sesoois'e gönderildi,** kendisiyle birlikte beslenen, vahşi hayvanlarla savaşan ve susuzluk ve açlığa katlanan yoldaşlarıyla çevrili olarak, henüz boyunduruk taşımamış olan tüm bu barbar insanları bastırdı. Sonra, batı bölgelerine ayrılarak, çok genç olmasına rağmen, Libya'nın büyük bir bölümünü fethetti. Krallığı devraldığı babasının ölümünden sonra, önceki başarılarından cesaret alarak, tüm dünyayı fethetmeye girişti. Bazıları, zekasıyla dikkat çeken ve babasına böyle bir seferin ne kadar kolay olacağını öğrettiği söylenen kızı Athyrtis tarafından evrensel egemenliğe zorlandığını iddia ediyor. Diğerleri, kehanet sanatında eğitim alan Athyrtis'in, kurbanları inceleyerek, tapınaklarda uyuyarak ve göklerde beliren işaretlerle geleceği bildiğini iddia ediyor. Bazı tarihçiler, Sesoois'in doğumunda babasının rüyasında Vulcan'ın ona oğlunun bir gün tüm dünyanın efendisi olacağını söylediğini gördüğünü ve bu yüzden onu daha önce bahsettiğimiz yoldaşlarıyla birlikte büyüttüğünü, dünya imparatorluğunu elde etmenin yollarını önceden hazırladığını; Sesoois'in yetişkinliğe erişmiş ve kehanetin kehanetine güvenerek söz konusu sefere kendini hazırladığını anlatırlar. LIV. Bu sefere başlamadan önce, önce Mısırlıların zihinlerini yatıştırdı ve amacına ulaşmak için, silah arkadaşlarının liderleri için her zaman ölmeye hazır olup olmayacaklarını ve anavatanlarında kalanların herhangi bir isyana kalkışıp kalkışmayacaklarını kendi kendine temin etmesi gerektiğine ikna oldu. Bu amaçla, tebaasını avantajlarla yükledi: Bazılarına hediyeler, diğerlerine topraklar verdi ve diğerlerinin cezalarını affetti; son olarak, kendini herkese karşı nazik ve çok uysal gösterdi. Devletle suçlanan herkesi görevden aldı ve sayıları hapishaneleri dolduran borçtan tutuklu olanları serbest bıraktı. Tüm lkeyi Mısırlıların nom dedikleri otuz altı parçaya böldü; her birine kraliyet vergilerini toplamak ve yerel idareye başkanlık etmekle görevli bir nomarş önerdi. En güçlü adamlardan oluşan bir seçkinler grubu oluşturdu ve girişiminin ihtiyaşına layık bir ordu topladı. Böylece 600.000 piyade, 24.000 süvari ve 27.000 savaş arabası yetiştirdi. Komutayı, hepsi savaşta deneyimli, cesaret dolu ve birbirlerine ve krala kardeşçe bağlı gençlik arkadaşlarıyla paylaştı; sayıları 1.700'den fazlaydı. Sesoois onlara paylaşacakları en iyi toprakları vermişti, böylece uygun bir gelirleri olacaktı ve yoksulluktan kurtuldukları için kendilerini tamamen savaşa adayabileceklerdi. LV. Bu hazırlıkları yaptıktan sonra, ordusunu önce Mısır'ın güneyinde yaşayan Etiyopyalıları yöneltti; onları yendi ve abanoz, altın ve fil dişlerinden oluşan haraç ödemelerini sağladı. Daha sonra Kızıldeniz'e dört yüz gemilik bir filo gönderdi ve uzun gemiler inşa eden ilk Mısırlı oldu. Bu filo, bu bölgelerde bulunan adaları ve Hindistan'a kadar tüm kıyı ülkesini ele geçirdi. Ordusunun başında Asya'ya giden kendisi, tüm bu ülkeyi fethetti: Sadece Makedonyalı İskender tarafından daha sonra fethedilen Ükelere girmekle kalmadı, aynı zamanda ulaşamadığı Ükelere ve uluslara da çıktı. **nk Ganj'ı geçti ve Hindistan'a Okyanus'a kadar, İskitya tarafında ise Avrupa'yı Asya'dan ayıran nehir olan Tanais'e kadar ilerledi. Hatta Palus-Meotis civarında bırakılan belirli sayıda Mısırlının Kolchidyalıların halkını doğurduğu bile söylenir. Kanıt olarak Mısır'da uygulanan bir Mısır geleneği, sünnet gösterilir; bu gelenek tüm Mısırlı sömürgeciler arasında ve Yahudiler arasında devam etmektedir.** Sesoois böylece Asya'nın geri kalanını ve Kiklad Adaları'nın çoğunu boyunduruk altına aldı. Avrupa'ya geçti ve Trakya'yı geçerken, hem erzak eksikliğinden hem de sert iklimden dolayı ordusunu neredeyse kaybediyordu. Seferine Trakya'da son verdi ve birkaç noktaya fetihlerinin anıtları olan sütunlar diktirdi. Bu sütunların üzerinde, kutsal olduğu söylenen Mısır karakterleriyle yazılmış şu yazıt yer alıyordu: **Kralların kralı, efendilerin efendisi, Sesoois, bu ülkeyi silahlarıyla boyunduruk altına aldı. Bu sütunlarda, savaşçı halklar için, erkeğin cinsel**

organları; korkak ve kadınsı kabileler içinse, vücudun bu önemli kısmıyla her bir nüfusun en belirgin karakterini belirtmek için, kadının cinsel organları temsil edilmişti. Bazı yerlerde, Sesoosis'in yay ve mızrağı tutarken tasvir edildiği kendi heykelini diktirdi; bu, kralın doğal boyundan, yani dört arşından dört avuç daha uzundu. Sonunda, tüm tebaasına karşı insancıl davranarak ve dokuz yılın sonunda seferini tamamladıktan sonra, tüm tebaa milletlerine, her biri kendi imkânlarına göre, Mısır'a yıllık bir haraç göndermelerini emretti. Muazzam miktarda savaş esiri ve diğer ganimetleri bir araya getirerek, seleflerinden hiçbirinin yapmadığını başarmış olarak memleketine döndü. Mısır'ın tüm tapınaklarını muhteşem anıtlar ve ganimetlerle süsledi. Askerlerini, her birini cesaretine göre ödüllendirdi. Kısacası, sadece tüm ordu zengin ve muzaffer bir şekilde dönmekle kalmadı, aynı zamanda tüm Mısır da bu seferden her türlü avantajı elde etti. LVI. Sesoosis böylece askeri çalışmalarına son verdi ve yiğit yoldaşlarına mallarının huzur içinde tadını çıkarmalarını sağladı. Fakat, her zaman şan ve şöhrat için hevesli ve anısını yaşatmak isteyen, muazzam tasarım ve harika yaratım işleri yaptı; böylece kendisi için ölümsüz bir ün sağladı ve Mısırlılar için huzur ve kalıcı güvenlik sağladı. Her şeyden önce tanrıları düşünerek, Mısır'ın her şehrinde, ibadeti sakinleri tarafından en çok saygı duyulan tanrıya adanmış bir tapınak inşa etti. Bu işler için hiçbir Mısırlıyı işe almadı; hepsini savaş esirleri tarafından yaptırdı. Bu yüzden tapınaklara şu sözleri yazdırdı: Hiçbir yerli bununla uğraşmadı. Babil'den alınan esirlerin, bu işlerin yorgunluğuna dayanamayarak isyan ettikleri ve Nil kıyısında bir kaleyi ele geçirdikten sonra Mısırlılara savaş açıp çevreyi harap ettikleri; son olarak, geçmiş için af elde ettikten sonra, memleketlerinin adı olan Babil adını verdikleri bir şehir kurdukları söylenir. Benzer bir sebepten dolayı, bugün hâlâ Nil kıyısında Truva adını taşıyan bir şehir görüyoruz. Çünkü Menelaus, İlion'dan dönerken çok sayıda esirle Mısır'a çıktı; bunlar isyan ettiler ve varlıkları garanti altına alınana kadar savaştılar; sonra da memleketlerinin adını verdikleri şehri kurdular. Knidoslu Ktesias'ın bu şehirler hakkında çok farklı bir görüşe sahip olduğunun farkındayım; bunların Semiramis ile birlikte Mısır'a gelen ve bu şekilde ülkelerinin anısını korumak isteyen yabancı savaşçılar tarafından kurulduğunu düşünüyor. Bu şeylerin gerçeğini çözmek kolay değil; her tarihçinin ifade ettiği görüşleri kaydetmekle yetinmeliyiz ki okuyucu konu hakkında kendi yargısını kendisi oluşturabilsin. LVII. Sesoosis, zemin doğal olarak çok alçak olduğunda, şehirler inşa etmek için araziye yükseltmek için büyük çalışmalar yaptı. Bu sayede, Nil'in taşkınları sırasında insanlar ve sığırlar her türlü tehlikeden korunuyordu. Memphis'ten denize kadar uzanan bölge boyunca, meyvelerin taşınmasını ve tüm sakinlerin ticaretini kolaylaştırmak için hepsini Nil'e bağladığı çok sayıda kanal kazdı; ancak daha da önemlisi, ülkeyi düşman istilasına karşı güvence altına aldı. Bu zamandan önce, Mısır'ın kalbi atların ve arabaların geçişine açıktı; o zamandan sonra çok sayıda kanalı sayesinde erişilemez hale geldi. Ayrıca, Suriyelilerin ve Arapların saldırılarına karşı Mısır'ın doğu tarafını da güçlendirdi; bu tahkimat kuşatması, Pelusium'dan Heliopolis'e, çöl boyunca, 1.500 stadia uzunluğunda uzanır. 280 arşın uzunluğunda sedir ağacından bir gemi inşa etti; Bu gemi dışarıdan yaldızlanmış, içeriden gümüşlenmişti ve Thebes'te özellikle saygı duyulan tanrıya adanmıştı. Ayrıca, ordusunun gücünü, gelirlerinin sayısını ve fethettiği halkları yazdığı, 120 arşın yüksekliğinde sert taştan iki dikilitaş dikti. Memphis'teki Vulcan tapınağına, kendisinin ve karısının 30 arşın yüksekliğinde yekpare bir heykelini; ardından oğullarının 20 arşın yüksekliğinde heykellerini yerleştirdi. Bu, şu olay vesilesiyle yapıldı: Sesoosis, büyük seferinden sonra Mısır'a döndüğünde, Pelusium'da durdu ve burada, kardeşinin verdiği bir yemekte, karısı ve çocuklarıyla birlikte neredeyse can verdi. İçki içerek uyurken, Sesoosis'in kardeşi geceyi fırsat bilerek çadırının etrafına yığılmış kuru kamışları ateşe verdi. Sesoosis aniden ateşin ışığında uyandı, ancak sarhoş muhafızları yardımına gelmekte yavaş davrandılar. Sonra ellerini kaldırarak, çocuklarının ve karısının güvenliği için tanrılara yalvardı

ve alevlerin arasından geçti. Kendini böylece, sanki bir mucizeyle kurtardıktan sonra, dediğimiz gibi, tüm tanrılara, ama özellikle de kurtuluşunu her şeyden önce borçlu olduğu Vulcan'a anıtlar dikti. LVIII. Bu büyük şeylerin ortasında, Sesosis'in ihtişamını en çok gösteren şey, yabancı elçileri karşılama biçimidir. Fethedilen ülkelerin kralları ve valileri belirli zamanlarda Mısır'a gelirlerdi; hediyelerini alan Sesosis, bu elçileri onur ve ayrıcalıklarla doldururdu. Fakat ne zaman bir tapınağa veya şehre gitse, atları arabasından çıkarır ve onların yerine bu krallardan ve diğer reislerden dördünü koyardı, bununla en cesur ve en yiğit olanları alt ettikten sonra artık onunla boy ölçüşebilecek hiçbir rakip kalmadığını göstermek isterdi. Bu kral, savaşçı kahramanlıklarında, Mısır'da yaptığı anıtların ve eserlerin ihtişamı ve sayısı bakımından tüm kralları geride bırakmış gibi görünüyor. Otuz üç yıllık bir saltanattan sonra görme yetisini kaybetti ve kendi canına kıydı. Bu son hareket, rahipler ve diğer Mısırlılar tarafından, bu kralın eylemlerinin büyüklüğüne layık bir şekilde yaşamı sonlandırdığı için takdir edildi. Sesosis'in ünü o kadar sağladı ve gelecek nesillerde o kadar korundu ki, daha sonra Perslerin egemenliği altında, Xerces'in babası Darius, Memphis'te kendi heykelini Sesosis'inin üstüne koymak istediğinde, başrahip rahipler meclisinde buna karşı çıktı ve Darius'un henüz Sesosis'i geçmediğini iddia etti. Darius, bu cüretkar ifadeye kızmak şöyle dursun, bundan zevk aldı ve yeterince uzun yaşarsa Sesosis'e eşit olmaya çalışacağını söyledi. Sadece, iki rakibin değerini en adil şekilde değerlendirmek için, aynı yaşam döneminde işlenen eylemleri birbirleriyle karşılaştırmayı önerdi. Sesosis'in tarihi hakkında söyleyebileceğimiz tek şey bu. LIX. Babasıyla aynı adı taşıyan Sesosis'in oğlu krallığı miras aldı. Hiçbir savaş başarısı göstermedi ve geride hatırlanmaya değer hiçbir şey bırakmadı. Görme yeteneğinden yoksun bırakıldı, ya bu hastalık kalıtsal olduğu için ya da (bazılarının iddia ettiği gibi) dinsiz bir eylemin cezası olduğu için: Nil'in dalgalarına ok atmıştı. Talihsizliğinde tanrılara başvurmak zorunda kaldı; adaklar ve dini onurlarla onlara iyilik yapmaya çalıştı; ama kör kaldı. Saltanatının onuncu yılında, kendisine Heliopolis tanrısına tapmasını ve yüzünü kocasından başka hiçbir erkek tanımamış bir kadının idrarıyla yıkamasını emreden bir kehanet aldı. Böylece kendi karısıyla başladı ve başkalarını da denedi; ama sonunda görme yeteneğini geri kazandıran ve onunla evlendiği bir bahçıvanın karısı dışında tamamen temiz olan kimseyi bulamadı; Diğer kadınlara gelince, bu olayın sonucunda Mısırlılar tarafından Kutsal Topraklar olarak adlandırılan bir köyde onları diri diri yaktı. Heliopolis tanrısına olan minnettarlığını kanıtlamak için, kehanetin anlamına göre, ona sekiz arşın kalınlığında ve yüz yüksekliğinde iki yekpare dikilitaş adadı. LX. Haleflerinin çoğu dikkate değer hiçbir şey bırakmadı. Birkaç nesil sonra, Amasis halkı büyük bir sertlikle yönetti. Birçok adama tüm adalete aykırı cezalar verdi: onları mallarından mahrum etti ve herkese kibirli ve küstah bir şekilde davrandı. Zalimlerine karşı kendilerini savunacak hiçbir araçları olmayan halk, bir süre sabırla acı çekti. Ancak Etiyopyalıların kralı Actisanes, Amasis'e savaş açtığında, hoşnutsuzlar isyan etme fırsatını yakaladılar. Böylece Amasis kolayca yenildi ve Mısır Etiyopyalıların egemenliğine girdi. Actisanes refah içinde insanca davrandı ve tebaasına nazik davrandı. Eşkıyalara karşı sıra dışı bir şekilde davrandı; suçluları ölüme mahkûm etmedi, ama onları tamamen cezasız da bırakmadı. Krallıktaki tüm suçluları bir araya toplayarak, suçları hakkında tam bilgi aldı; suçluların burunlarını kestirdi, onları çölün en uç noktasına gönderdi ve bu sakatlanmanın anısına Rhinocolurus adını alan, Mısır ve Suriye sınırında, deniz kıyılarından çok da uzak olmayan bir şehre yerleştirdi; hayatın ihtiyaçları için gerekli şeylerden neredeyse tamamen yoksundur. Çevredeki ülke tuzla kaplıdır; şehir surları içindeki kuyularda çok az su vardır ve o zaman bile tadı bozuk ve tuzludur. Kral, mahkûm edilen tutukluları bu ülkeye naklettirdi, böylece eski alışkanlıklarına dönerlerse, barışçıl sakinleri rahatsız edemez ve diğer vatandaşlarla karışarak tanınmaz kalmazlardı. Sonra, neredeyse en gerekli şeylerden

yoksun ıssız bir bölgeye taşındıklarında, doğayı, sanat ve çalışkanlıkla, eksiklerini telafi etmeye zorlayarak hayatın ihtiyaçlarını karşılamayı düşünmek zorundaydılar. Böylece, çevredeki alanın sazlıklarını kestiler ve bölerek, bildircin avlamak için birkaç stadelik bir alan boyunca deniz kıyısı boyunca gerdikleri uzun ağlar yaptılar. Bu kuşlar denizden büyük sürüler halinde gelir; avcılar geçimlerini sağlamak için bunları yeterli miktarda avladılar. LXI. Actisanes'in ölümü üzerine, Mısırlılar egemenliği yeniden kazandılar ve bazıları tarafından Marrhus olarak adlandırılan yerli Mendes'i kral olarak seçtiler. Bu kral hiçbir askeri başarı göstermedi; ancak kendisine labirent adı verilen, ihtişamından çok inşasının benzersiz sanatıyla daha az şaşırtıcı olan bir mezar inşa etti; çünkü buraya giren kişi, deneyimli bir rehber tarafından yönetilmediği sürece çıkışı bulamaz. Bazıları, Daedalus'un Mısır'a yaptığı yolculuk sırasında bu anıta hayran kalarak, Minotaur'un kaldığı söylenen Girit kralı Minos'un labirentini aynı modele göre inşa ettiğini iddia ediyor. Ancak Girit labirenti, ya zamanın tahribatı ya da bir kralın yıktırması nedeniyle tamamen ortadan kalkmışken, Mısır labirenti günümüze kadar bozulmadan kalmıştır. LXII. Mendes'in ölümünden sonra beş kuşaklık bir ara dönem yaşandı. Sonunda Mısırlılar, kökeni belirsiz bir kral seçtiler; ona Ketes adını verdiler ve Yunanlılar ona Proteus adını verdiler. Bu kral Truva Savaşı sırasında yaşadı. Rüzgarlar hakkında büyük bir bilgisi olduğu ve kendini bazen bir hayvana, bazen bir ağaca, bazen ateşe veya başka bir nesneye dönüştürme gücüne sahip olduğu söyleniyordu; rahipler bu geleneğe katılıyor; ve kralın bu bilgiyi astrologlarla sürdürdüğü yakın ticaret yoluyla edildiğini ekliyorlar. Ancak Yunan mitolojisinin bu başkalaşımın hakkında anlattıklarının kaynağı, Mısır krallarının eski bir geleneğidir. Gerçekten de, bu krallar başlarını aslan, boğa ve ejderha maskeleriyle kaplarlar; bunlar egemenlik amblemleridir; ayrıca başlarına bazen ağaç dalları, bazen ateş ve bazen de parfümler takarlar. Bunlar, halk arasında aynı zamanda hem dehşet hem de saygı uyandıran süsleriydi. Proteus'un yerine, hayatı boyunca sadece geliri ve servetini biriktirmekle meşgul olan oğlu Rhemphis geçti. Dar görüşlülüğü ve açgözlülüğü, onu tanrılara anıtlar adamaktan veya insanlara karşı nazik olmaktan alıkoymuştu. O bir kral değildi, iyi bir vekildi ve şan yerine, seleflerinden herhangi birinden daha fazla zenginlik bıraktı. Gümüş ve altın bakımından bu zenginliklerin 400.000 talente ulaştığı söylenir. LXIII. Rhemphis'in ölümünden sonra, yedi nesil boyunca, tembellik eden ve sadece zevkleriyle meşgul olan krallar vardı. Bu nedenle, kutsal yıllıklar kayda değer hiçbir şey kaydetmez. Ancak, daha önce Aegyptus olarak adlandırılan nehre adını veren Nileus hariç tutulmalıdır; bu kralın, Nil'in ülkeye sağladığı hizmetlere daha da fazla katkıda bulunmak için inşa ettiği sayısız kanalı hatırlatmak için. Rhemphis'ten sonraki sekizinci kral, Memphis'li Şembes'ti; Elli yıl hüküm sürdü ve dünyanın yedi harikası arasında sayılan üç piramidin en büyüğünü inşa etti. Libya tarafında bulunan piramitler, Memphis'ten yüz yirmi stade ve Nil'den kırk beş stade uzaklıktadır. Seyirci, yapımı çok sayıda el gerektiren bu eserlerin ihtişamı ve enginliği karşısında hayrete düşer. Dörtgen biçimindeki en büyük piramidin tabanının her iki tarafında yedi plethra ve yüksekliği için altıdan fazla plethra vardır; tabandan itibaren incilir, böylece zirvede her bir taraf altı arşından fazla değildir. Tamamen kesilmesi zor, ancak ömrü sonsuz olan sert taşlardan yapılmıştır. Aslında, en az bin yıl (bazıları üç veya dört bin diyor) boyunca, bu taşlar orijinal düzenlemelerini ve görünümlerini bugüne kadar korumuştur. Bunların Arabistan'dan, çok uzak bir mesafeden getirildiği ve teraslar vasıtasıyla düzenlendiği söylenir; çünkü o zamanlar makineler henüz icat edilmemişti. Ve en şaşırtıcı olanı, bu anıtın, terasların veya taş oymacılığının hiçbir izinin görünmediği kumlu bir ülkenin ortasında dikilmiş olmasıdır; bu yüzden insan işi gibi görünmüyor ve bir tanrı tarafından, pis bir kumun ortasında inşa edildiğine inanılabilir. Bazı Mısırlılar bu mucizeyi, bu terasların tuz ve nitrattan oluştuğunu ve Nil'in sularına ulaştıklarında eriyip insan gücü yardımı olmadan yok olduklarını söyleyerek açıklamaya çalışırlar. Ancak bu terasların, onları inşa eden aynı

eller tarafından yıkılmış olması daha olasıdır. Bu inşaatlarda çalışan adam sayısının üç yüz altmış bin olduğu söylenir; ve çalışmaları yirmi yılın sonunda ancak tamamlanmıştır. LXIV. Şembes'in yerine kardeşi Kefren geçti ve elli altı yıl hüküm sürdü. Bazılarına göre imparatorluğa kardeşi değil, Şabris adlı oğlu geçti. Ancak bu ne olursa olsun, Şembes'in halefinin, selefinin izinden gitmeye istekli olarak, yapısı itibarıyla birincisine benzeyen ikinci piramidi inşa ettiği kabul edilir; ancak taban her iki tarafında yalnızca bir stade olduğu için boyut olarak daha düşüktür. Daha büyük piramitte, işçilerin tükettiği sebze ve şalgamlara yapılan harcamayı ve bu harcamanın bin altı yüz talentten fazla olduğunu belirten bir yazıt vardır. Daha küçük piramidin üzerinde yazıt yoktur; ancak bir tarafında taş oyu olmuştur bir merdiven vardır. Bu piramitleri inşa eden kralların hiçbirinin bunları mezarları olarak kullanmadığı doğrudur; Çünkü iş yükü altında ezilen halk, adaletsizlikleri ve şiddetleri yüzünden bu krallardan nefret ediyordu ve bedenlerini mezarlarından çıkarıp utanç verici bir şekilde parçalamakla tehdit ediyordu. Bu yüzden bu krallar, ölürken hizmetkarlarına onları gizlice ve bilinmeyen bir yere gömmelerini emrettiler. Bu krallardan sonra, ilk piramidi inşa edenin oğlu Mycerinus (bazıları ona Meşerinus der) hüküm sürdü. Üçüncü bir piramit inşa etmeyi üstlendi, ancak tamamlamadan öldü. Bu piramidin tabanının her bir tarafı üç plethradır; on beşinci sıraya kadar Theban taşına benzer siyah taştan yapılmıştır; geri kalanı diğer piramitlerin taşı gibidir. Bu üçüncü piramit diğer ikisinden daha küçüktür; inşasına öncülük eden sanat ve taşların güzelliği ile ayırt edilir. Kuzey yüzünde onu inşa eden Mycerinus'un adı yazılıdır. Seleflerinin zulmünden dehşete düşen bu kralın, tebaasına karşı nazik ve iyiliksever olmayı kendine amaç edindiği söylenir; halkın sevgisini kazanmak için her zaman böyle davranmayı sürdürmüş ve mahkemelerde adalet yasalarına göre yargılanmadıklarına inanan dürüst insanlara hediyeler vermek için çok para harcamıştır. Her bir kenarı iki plethra olan üç piramit daha vardır; boyutları hariç, diğerlerine oldukça benzerler. Önceki üç kralın bunları eşlerinin onuruna inşa ettiği söylenir. Tüm bu anıtlar, Mısır'daki diğer tüm anıtlardan yalnızca yapılarının sağlamlığı ve üstlendikleri masrafla değil, aynı zamanda işçilerin bunları sergilediği beceriyle de ayırt edilir. Bu anıtları inşa eden mimarlara, yalnızca masrafları karşılayan krallardan çok daha fazla hayran olmalıyız; çünkü birincisi hedeflerine dehaları ve yetenekleri yardımıyla ulaşırken, ikincisi bunun için sadece miras yoluyla ve her türlü sıkıntıyla elde ettikleri servetlerini kullandılar. Ne ülkenin sakinleri ne de tarihçiler bu piramitlerin kökeni konusunda hemfikir değiller; bazılarına göre, bahsettiğimiz krallar tarafından inşa edildiler; diğerlerine göre, başka krallar tarafından inşa edildiler; bu yüzden Armaeus'un en büyüğünü, ikincisini Amasis'in ve üçüncüsünü Inaron'un inşa ettiğini söylüyorlar. Bu son piramit, fahişe Rhodopis'in mezarı olarak kabul edilir; söylendiğine göre, bazı hükümdarlar tarafından bu kadına olan aşklarının bir kanıtı olarak inşa edilmiştir. LXV. Önceki kralların yerini, tamamen çirkin görünümlü ama içgörüsü ve basireti ile diğerlerinden ayrılan Bocchoris aldı. Bocchoris'ten uzun süre sonra, Sabacon Mısır'ın hükümdarı oldu; Etiyopya kökenliydi ve dindarlığı ve iyilikseverliği ile seleflerini geride bıraktı. İnsanlığının bir kanıtı olarak, tüm cezaların en büyüğü olan ölüm cezasının kaldırılmasını gösterebiliriz. Ölüme mahkûm olanları, zincirlerle, kamu işlerinde çalışmaya zorladı. Bu sayede birçok set inşa ettirdi ve birçok yararlı kanal kazdırdı. Böylece, suçlular açısından adaletin şiddetini azaltma ve yararsız bir cezayı toplumun yararına kullanma fikrini gerçekleştirdi. Dindarlığına gelince, bunun bir örneğini, onu imparatorluktan feragat etmeye zorlayan bir rüyasında bulacağız. Ona, Teb tanrısının, eğer tüm rahipleri parçalayıp aralarında muhafızlarıyla dolaşmazsa, Mısır'ı mutlu bir şekilde veya uzun süre yönetemeyeceğini söylediğini görmüş gibi geldi. Bu rüya birkaç kez tekrarlandıktan sonra, kral tüm rahipleri topladı ve onlara Mısır'daki varlığının tanrıyı kızdırdığını; ancak rüyasında emredilen şeyi yapmayacağını; tanrıyı rahatsız etmekten ve Mısır'da hüküm sürmek için

hayatını dinsiz bir cinayetle kirletmektense geri çekilmeyi ve masum ruhunu kadere teslim etmeyi tercih ettiğini söyledi. Sonunda imparatorluğu yerlilerin eline bırakarak Etiyopya'ya döndü. LXVI. Mısır'da iki yıl süren bir anarşi yaşandı ve bu süre zarfında halk kendini karışıklıklara ve iç savaşırlara teslim etti. Sonunda, başlıca şeflerden on ikisi bir komplo kurdu. Memphis'te bir konseyde toplandılar ve kendilerini geleneklere ve karşılıklı yeminlere bağladıktan sonra kendilerini kral ilan ettiler. Yeminlerine sıkı sıkıya bağlı kalarak ve en büyük uyum içinde on beş yıl hüküm sürdükten sonra, bedenlerinin aynı yerde birleşmesi ve ölümden sonra da hayatta olduğu gibi aynı onurları paylaşması için ortak bir mezar inşa etmeye karar verdiler. Kararlarını uygulamak için acele ettiler ve bu eserin ihtişamı konusunda tüm seleflerini geride bırakmaya çalıştılar. Bu nedenle Libya'daki Maeris Gölü ile iletişim kuran kanalın girişine yakın bir yer seçtiler ve oraya çok güzel taşlardan bir mezar inşa ettiler. Bu mezar dörtgen şeklindeydi, her bir tarafı bir stade idi; heykeller ve sanat eserleriyle o kadar zenginleştirilmişti ki, sonraki nesillerde hiçbir anıt tarafından geçilemezdi. Çevreleyen duvardan geçtikten sonra, her bir tarafı kırk sütundan oluşan bir peristil bulundu; tavan tek bir taşandı ve yontulmuş beşikler ve çeşitli resimlerle süslenmişti. Bu peristilde, on iki kralın her birinin memleketinden anıtlar ve bu şehirleri hatırlatan tapınakları ve dini törenleri temsil eden resimler görölüyordu. Bu anıtın planı, söylendiğine göre, o kadar geniş ve o kadar güzeldi ki, eğer bu krallar bunu gerçekleştirmeyi başarmış olsaydı, bundan daha güzel bir yapı asla görölmezdi. Fakat, on beş yıllık saltanatın sonunda, güç aşağıdaki vesileyle bir kişinin eline geçti: Psammitichus' On iki kraldan biri olan Sais, kıyı ülkesinin hükümdarıydı ve esas olarak Fenikeliler ve Yunanlılarla aktif bir ticaret sürdürüyordu. Böylece, kendi ülkesinin ürünlerini Yunanistan'ın ürünleriyle karlı bir şekilde takas ederek, yalnızca zenginlik elde etmekle kalmadı, aynı zamanda bu ulusların ve liderlerinin dostluğunu da kazandı. Diğer krallar bundan kıskançlık duydular ve Psammitichus'a savaş açtılar. Bazı antik tarihçilere göre, bir kahin on iki krala, Memphis'te tanrısallığın şerefine bronz bir patera üzerine sunu yapan ilk kişinin tüm Mısır üzerinde egemenlik elde edeceğini söylemişti. Tapınaktan on iki patera taşıyan bir rahip, Psammitichus miğferini çıkardı ve sunu yapmak için kullandı. Bu hareket meslektaşlarında kıskançlık uyandırdı; Psammitichus'u öldürmek istemediler, fakat onu sürgün ettiler ve deniz kenarındaki bataklıklarda yaşamaya zorladılar. Bu sebepten veya kıskançlıktan, dediğimiz gibi, bir savaş çıktı. Psammitichus, Arabistan, Karya ve İyonya'dan yardımcı birlikler getirdi ve rakiplerini Momemphis şehri yakınlarında bir meydan muharebesinde yendi; bazıları savaşta öldürüldü, diğerleri Libya'ya kaçtı ve imparatorluğu geri almak için hiçbir girişimde bulunmadı. LXVII. Tüm imparatorluğun efendisi olan Psammitichus, Memphis'te tanrı için doğu propylaeum'u inşa etti; ve tapınağı sütunlar yerine on iki arşınlık dev heykellerle desteklenen bir muhafaza ile çevreledi. Anlaşılan ücretin yanı sıra, yardımcı birliklere güzel hediyeler verdi ve askeri kamp adını taşıyan bir mesken için; onlara mülkleri olarak Pelusiak ağzının biraz yukarısında geniş bir arazi parçası verdi. Birkaç yıl sonra hüküm süren Amasis, bu askeri koloniyi Memphis'e nakletti. Tahtını bu yardımcı birliklerin desteğine borçlu olan Psammitichus, daha sonra onlara en yüksek görevleri emanet etti; ve çok sayıda yabancı askeri beslemeye devam etti. Suriye'ye yaptığı bir seferde, yardımcı birliklere tüm onur görevlerini verdi ve onları ordunun sağına yerleştirdi; daha fazla hor görülen yerliler ise sol tarafa yerleşttiler. Bu muameleden öfkelenen, sayıları iki yüz bini aşan Mısırlılar, krallarını terk edip, orada mal mülk edinmek amacıyla Etiyopya'ya doğru yola çıktılar. Kral, davranışlarından dolayı özür dilemek için generallerinden bazılarını onlara gönderdi; ancak mazeretleri kabul edilmeyince, kaçakları takip etmek için arkadaşlarıyla birlikte yola çıktı. Kaçaklar Nil'e doğru gidiyor ve Mısır sınırlarını geçiyorlardı ki, Psammitichus onları yakaladı ve planlarını değiştirmeleri, ülkelerini, karılarını ve çocuklarını hatırlamaları için yalvardı. Ancak kalkanlarına mızraklarını vurarak, tek bir sesle, bu silahlar

ellerinde olduğu sürece, kolayca bir vatan bulacaklarını haykırdılar ve cinsel organlarını ortaya çıkarmak için tuniklerini kaldırarak, bununla kadınlardan veya çocuklardan yoksun kalmayacağımızı eklediler. Bu büyük kararlılıkla harekete geçen ve başkaları tarafından çok değer verilen malları hor gören bu kişiler, Etiyopya'nın en iyi ülkesini ele geçirdiler ve kura ile bölüşükleri mal mülklere yerleşttiler. Psammitişos bu olaydan biraz olsun rahatsız olmamıştı. Mısır'ın iç yönetimi ve devletin gelirleriyle meşgulken Atinalılar ve diğer bazı Yunanlılarla ittifak kurdu. Mısır'ı gönüllü olarak ziyaret eden yabancıları misafirperverlikle karşıladı; Yunanistan'ı o kadar çok sevdi ki çocuklarına o ülkenin dilini öğretmişti. Son olarak, diğer uluslara mal depolarını açan ilk Mısır kralı oldu ve denizcilere büyük güvenlik sağladı; çünkü selefleri, oraya karaya çıkan yabancılar için Mısır'ı erişilemez hale getirmiş, bazılarını öldürmüş ve diğerlerini köleleştirmişti. Busiris'in dinsizliği, tüm Mısırlıların Yunanlılar arasında misafirperver olmayan bir ulus olarak kınanmasına neden olmuştu; her şey gerçeğe uygun olmasa da, bu vahşi davranış yine de bu masalı doğurdu. LXVIII. Psammitişos'un ölümünden dört nesil sonra, Apries yirmi iki yıldan fazla hüküm sürdü. Çok sayıda kara ordusu ve önemli bir filonun başında Kıbrıs ve Fenike adasına yürüdü; Sidon'a saldırdı ve Fenike'nin diğer şehirlerine dehşet saçtı. Fenikelileri ve Kıbrıslıları büyük bir deniz savaşında yendi ve ganimetlerle dolu olarak Mısır'a döndü. Bu seferden sonra, tamamı yerlilerden oluşan seçkin bir orduyu Kirene ve Barke'ye gönderdi; ancak büyük kısmı yok oldu; kaçanlar düşmanları oldu ve kralın daha barışçıl bir şekilde hüküm sürebilmesi için bu ordunun yok olmaya mahkûm olduğu bahanesiyle isyan ettiler. Onlara, vatandaşları tarafından saygı duyulan bir adam olan Amasis'i gönderdi ve ona uzlaşmacı sözler kullanmasını emretti; ancak ikincisi tam tersini yaptı, çünkü isyancıları kışkırttı, onlara katıldı ve kendini kral ilan ettirdi. Kısa bir süre sonra, Mısırlıların geri kalanı da isyancıların örneğini izledi ve kral ne yapacağını bilemeyerek otuz bin kişiden oluşan paralı askerlerine sığınmak zorunda kaldı. Maria köyü yakınlarında bir savaş oldu; Mısırlılar galip geldi; esir alınan Apries boğularak öldürüldü. Amasis kral olduktan sonra ülkenin idaresini iyi niyetlere göre düzenledi; bilgece yönetti ve Mısırlıların tüm sevgisini kazandı. Kıbrıs adasının şehirlerini fethetti, birçok tapınağı dikkat çekici anıtlarla süsledi. Elli beş yıllık bir saltanattan sonra, Pers kralı Kambyses'in Mısır'a sefer düzenlediği sıralarda, LXIII Olimpiyatı'nın üçüncü yılında, Kamarina'lı Parmenides stadyum yarışını kazanmış olarak öldü. LXIX. Mısır krallarının tarihini en eski zamanlardan Amasis'in ölümüne kadar inceledik; uygun dönemlerde devam edeceğiz. Şimdi okuyucu için hem en sıra dışı hem de en öğretici olan gelenek ve görenekleri ele alacağız. Mısır'ın eski geleneklerinin çoğu yalnızca yerliler tarafından saygı görmüyordu; Yunanlılar için de büyük bir hayranlık konusuydular. Bu nedenle, ikincisinin en eğitimlileri Mısır'ı ziyaret etmeyi, oradaki en dikkat çekici yasaları ve gelenekleri incelemeyi arzuluyordu. Bu ülke eskiden yabancılar için erişilemez olmasına rağmen, yine de, kadimler arasında Orfeus ve şair Homeros'un Mısır'a seyahat ettiği belirtilir; ve daha yakın zamanlarda, Samoslu Pisagor ve yasa koyucu Solon. Mısırlılar harflerin icadını ve yıldızların ilkel gözlemine kendilerine atfederler; ayrıca geometrik bilimin ve çoğu sanatın icadını da kendilerine atfederler; ayrıca en iyi yasaları çıkarmış olmakla övünürler. Bunun en büyük kanıtı olarak, Mısır'ın 4.700 yıldan fazla bir süre, çoğu yerli olan bir dizi kral tarafından yönetildiğini ve ülkelerinin dünyadaki en mutlu ülke olduğunu iddia ederler. Tüm bunların, eğer sakinleri bu kadar mükemmel ahlak, yasa ve kurumlara sahip olmasaydı olamayacağını söylerler. Herodot ve Mısır hakkında yazan diğer tarihçiler tarafından keyfi olarak uydurulan tüm olası olmayan gerçekleri ve masalları bir kenara bırakacağız; Mısır rahiplerinin yıllıklarında kayıtlı bulunan ve dikkatle incelediğimiz gerçekleri ortaya koyacağız. LXX. Öncelikle, krallar diğer uluslarınkiler gibi özgür ve bağımsız bir hayat sürmediler. İstedikleri gibi hareket edemediler. Her şey yasalarla düzenlendi; sadece kamusal yaşamları değil, aynı zamanda özel ve günlük

yaşamları da. Onlara, satılan adamlar veya köleler değil, en büyük özenle yetiştirilmiş ve yirmi yaşın üzerinde olan ilk rahiplerin oğulları hizmet etti. Bu şekilde, kral gece gündüz kendisine hizmet edecek gerçek erdem örneklerine sahip olduğundan, asla kendisine kınanacak bir eylemde bulunma izni vermezdi. Çünkü bir hükümdar, etrafında arzularını okşayan insanlar olmasaydı, başka bir adamdan daha kötü olmazdı. Kralın yerine getirmesi gereken bir görevi olduğu gündüz ve gece saatleri yasalarla belirlendi ve keyfiliğine terk edilmedi. Sabah erkenden uyandığında, krallıkta olup biten her şey hakkında kesin bir bilgi edinmek ve eylemlerini buna göre düzenlemek için önce her taraftan kendisine gönderilen mektupları almak zorundaydı. Sonra, yıkandıktan ve kraliyet nişanları ve muhteşem giysiler giydikten sonra, tanrılara bir kurban sundu. Kurbanlar sunağa getirildikten sonra, baş rahip, geleneklere göre, kralın yanında durdu ve Mısır halkının huzurunda, kral yasalara göre hareket ettiğinde, kralın sağlığını ve diğer tüm mallarını korumak için tanrılara yüksek sesle yalvardı; aynı zamanda, baş rahip kralın erdemlerini saymak, tanrılara karşı dindarlığından ve insanlara karşı nazikliğinden bahsetmek zorundaydı. Onu ılımlı, adil, yüce gönüllü, yalan düşmanı, iyilik yapmayı seven, tutkularının tamamen efendisi, suçlulara hak ettiklerinden daha az ceza veren ve iyi eylemleri değerlerinden daha fazla ödüllendiren biri olarak tasvir etti. Diğer benzer övgüleri ekledikten sonra, cehaletten kaynaklanan hatalara karşı bir lanetle bitirdi; çünkü kral, sorumsuz olduğu için, tüm hataları bakanlarına ve danışmanlarına yükledi ve onlara hak ettikleri cezayı verdi. Başrahip, kralı ilahiyat korkusuyla aşılacak ve onu dindar ve örnek bir hayata alıştırmak için, acı öğütlerle değil, erdemliliğin uygulanmasının hoş övgüleriyle bu şekilde hareket etti. Sonra kral kurbanın bağırsaklarını inceledi ve uğurlu olduğunu ilan etti. Hiyerogrammatist, kutsal kitaplardan alınmış bazı yararlı cümleler ve ünlü adamların hikayelerini okudu, böylece hükümdar hükümetini kendisi için seçebileceği modellere göre düzenleyebildi. Sadece izleyiciler ve yargılamalar için değil, aynı zamanda yürüyüş, yıkanma, birlikte yaşama, kısacası hayatın tüm eylemleri için sabit bir zaman vardı. Krallar basit yiyeceklerle, dana eti ve kaz etiyle yaşamaya alışmışlardı; sadece belli bir ölçüde şarap içmeliydiler, ne büyük bir tokluk ne de sarhoşluk yaratacak şekilde sabitlenmişti; kısacası, onlar için öngörülen rejim o kadar düzenliydi ki, bir yasa koyucu tarafından değil, tamamen sağlığın korunmasıyla meşgul olan en iyi hekim tarafından emredildiğini düşünürdünüz. LXXI. Bir kralın günlük yiyeceğini seçme özgürlüğüne sahip olmaması garip görünüyor; ve daha da garip olanı, bir yargıda bulunamaması, bir karar verememesi veya birini, tutkudan, kapristen veya başka bir haksız nedenden dolayı cezalandıramaması, ancak her özel durum için belirlenen yasalara uygun şekilde hareket etmek zorunda kalmasıdır. Bunlar yerleşik gelenekler olduğundan, krallar onlara kızmadılar ve kaderlerinden memnun olmadılar; aksine, çok mutlu bir hayat sürdürdüklerine inanıyorlardı, diğer insanlar ise kendilerini doğal tutkularına sınır koymadan terk ederek birçok tatsızlık ve tehlikeye maruz bıraktılar. Diğer insanların, vicdanlarına rağmen, sevgi, nefret veya başka bir tutku tarafından yönlendirilen kötü tasarımlarında ısrar ettiklerini sık sık gördüklerinde kendilerini mutlu saydılar; Oysa kendileri, en bilge insanların örneğine göre yaşamayı kışkındıkları için, ancak çok küçük hatalara düşebiliyorlardı. Bu tür adalet duygularıyla harekete geçen hükümdarlar, halklarının sevgisini bir ailenin sevgisi olarak uzlaştırdılar. Sadece rahipler koleji değil, bir bütün olarak tüm Mısırlılar eşleri, çocukları ve mallarıyla değil, krallarının güvenliğiyle ilgileniyorlardı. Bahsedilen tüm krallar bu siyasi rejimi çok uzun bir süre korudular ve bu yasaların imparatorluğu altında mutlu bir hayat sürdürdüler; ayrıca, birçok ulusu boyunduruk altına aldılar, çok büyük zenginlikler elde ettiler ve ülkeyi olağanüstü eserler ve binalarla, şehirleri ise zengin ve çeşitli süslemelerle donattılar. LXXII. Kralların ölümünde olanlar, Mısırlıların hükümdarlarına olan bağlılığının en ufak bir kanıtı değildir; çünkü ölen bir kişiye ödenen onurlar, bu bağlılığın samimiyetinin tartışılmaz bir kanıtıdır. Krallarından biri

öldüğünde, tüm sakinler yas tutar, giysilerini yırtar, tapınakları kapatır, kurban kesmekten kaçınır ve yetmiş iki gün boyunca hiçbir festival kutlamazdı. İki ila üç yüz arasında erkek ve kadından oluşan birlikler, başları çamurla kirlenmiş, cübbeleri göğüslerinin altında kemer gibi bağlanmış bir şekilde sokaklarda dolaşüyor ve günde iki kez ölen adamı öven hüzünlü ilahiler söylüyorlardı. Buğday yemeyi kendilerine yasakladılar ve canlı bir varlıktan elde edilen hiçbir yiyecek yemediler; şaraptan ve her türlü lüksten uzak durdular. Hiç kimse banyo yapmak, parfüm sürmek veya zengin halılar giymek istemezdi; hatta aşkın zevklerine kapılmaya bile cesaret edemediler. Herkes, sevgili bir çocuğun ölümünde olduğu gibi, belirtilen sayıda günü sıkıntı ve yas içinde geçirdi. Tüm bu zaman boyunca, görkemli bir cenaze töreni için hazırlıklar yapılıyordu ve son gün, ölen kişinin bedeninin bulunduğu sandık mezarın girişine yerleştirildi. Sonra, yasaya göre, kralın yaşamı boyunca yaptığı her şey hakkında bir yargı yapıldı. Herkesin bir suçlamada bulunma hakkı vardı. Rahipler, kralın güzel işlerini anlatan bir övgü okudular; Binlerce kişi, kral kusursuz bir şekilde yaşamış olsaydı bu övgüye onay verdiler; eğer yaşamamış olsaydı, homurdanarak onaylamadıklarını belirttiler. Birçok kral, halkın muhalefeti nedeniyle onurlu ve uygun bir cenaze töreninden mahrum bırakıldı. Bu nedenle, halefleri sadece daha önce açıkladığımız nedenlerden dolayı değil, aynı zamanda bedenlerinin ölümden sonra aşağılayıcı bir şekilde muamele göreceği ve anılarının sonsuza dek lanetleneyeceği korkusuyla da adalet uyguladılar. Bunlar, eski krallarla ilgili geleneklerin en belirgin noktalarıdır. LXXIII. Tüm Mısır, her biri (Yunancada nome olarak adlandırılır) tüm yönetim işlerinden sorumlu bir nomarch tarafından yönetilen birkaç bölüme ayrılmıştır. Tüm topraklar üç bölüme ayrılmıştır. İlki ve en önemlisi, yerliler arasında en büyük itibarı gören rahipler kolejinde aittir, hem dini işlevleri hem de en eksiksiz eğitim ve öğretimi aldıkları için. Gelirleri, kurban masrafları, astlarının bakımı ve kendi ihtiyaçları için kullanılır; Çünkü Mısırlılar dini törenlerin değiştirilmemesi gerektiğini, her zaman ve aynı şekilde aynı bakanlar tarafından yapılması gerektiğini ve egemen danışmanların ihtiyaçtan uzak olması gerektiğini düşünürler. Gerçekten de rahipler kralın ilk danışmanlarıdır; işleri, tavsiyeleri ve bilgileriyle ona yardım ederler; astroloji ve kurbanların incelenmesi yoluyla geleceği tahmin ederler ve kutsal kitaplardan en yararlı eylemlerin hesabını çıkarırlar. Burada Yunanlılar arasında olduğu gibi tek bir erkek veya kadının rahiplikle görevlendirildiği bir durum yoktur. Mısırlılar arasında kurbanlar ve tanrılara tapınma ile meşgul olan ve mesleklerini torunlarına aktaran birçok kişi vardır. Vergiden muaftırlar ve dikkate alınmaları ve ayrıcalıkları açısından kraldan hemen sonra gelirler. Toprağın ikinci kısmı krallara aittir; savaş masrafları ve saraylarının bakımı için kullanılan vergileri buradan çekerler. Krallar, bireylerin keselerine başvurmada, kendi gelirlerinden liyakatli adamları ödüllendirirler. Toprağın son kısmı savaşçılara ve milis liderlerinin emri altındaki herkese tahsis edilir. Sahip oldukları mallar nedeniyle ülkelerine çok bağlılar, onu savunmak için savaşın tüm tehlikeleriyle karşı karşıya kalırlar. Ortak iyiliğe onları bağlayan hiçbir bağı olmayan insanlara herkesin güvenliğini emanet etmek gerçekten saçmadır; ve özellikle dikkat çekici olan, savaşçıların böyle rahat bir şekilde yaşamaları, çocuklarıyla nüfusu, devletin yabancı birliklerin yardımı olmadan yapabileceği noktaya kadar artırmalarıdır. Böylece, babalarının örneğiyle cesaretlenen çocuklar, askeri işler yapmaya heveslidir ve cesaretleri ve deneyimleriyle kendilerini yenilmez kılarlar. LXXIV. Devlette hala üç vatandaş sınıfı vardır: çobanlar, çiftçiler ve zanaatkarlar. Çiftçiler hayatlarını kral, rahipler ve savaşçılar tarafından makul bir fiyata kendilerine kiralanan toprakları ekip biçerek geçirirler. Çocukluktan kırsal işlerin ortasına kadar büyütülen bu kişiler, bu tür mesleklerde diğer insanların çiftçilerinden daha fazla deneyime sahiptirler. Toprağın doğasını, onu sulama sanatını, ekim, hasat ve diğer tüm meyveleri toplama zamanlarını mükemmel bir şekilde bilirler; bu bilgiyi kısmen atalarından, kısmen de kendi deneyimlerinden alırlar. Aynı gözlem çobanlar için de geçerlidir; sürüye bakma sorumluluğunu bir şekilde babalarından miras

aldıkları için, tüm hayatlarını hayvancılıkla geçirirler. Babalarından miras aldıkları bilgiye kendileri de yeni iyileştirmeler eklerler. Tavuk ve kaz besleyicileri bu açıdan tüm hayranlığımızı hak ederler, çünkü bu kuşların çoğalmasa için sıradan araçları kullanmak yerine, kendi hileleriyle onları muazzam bir şekilde çoğaltmayı başarmışlardır. Yumurtaları kuluçkaya yatırmak yerine, tüm beklentilere aykırı olarak, yapay ve ustaca bir manevrayla yumurtadan çıkarırlar. Ayrıca, sanatların Mısırlılar arasında büyük bir gelişme gösterdiği ve yüksek bir mükemmellik derecesine ulaştığı da dikkate alınmalıdır. Bir işçinin kamu görevini yerine getirmesinin veya yasalarca kendisine verilen veya ebeveynlerinden aldığı dışında bir devlet icra etmesinin yasak olduğu tek ülkedir; bu kısıtlamayla işçi, ne efendisinin kıskançlığı ne de siyasi meşguliyetler nedeniyle işinden uzaklaştırılmaz. Diğer milletler arasında ise, tam tersine, zanaatkarların neredeyse sadece servet kazanma fikriyle meşgul olduklarını görüyoruz; bazıları kendilerini tarıma, diğerleri ticarete adıyor, diğerleri ise aynı anda iki veya üç meslek icra ediyor; demokratik devletlerde ise çoğu halk meclislerine koşuyor ve oylarını satarak düzensizlik yayıyor, Mısırlılar arasında kamu işlerine katılan veya aynı anda birkaç meslek icra eden bir zanaatkar ise ağır bir para cezasına çarptırılıyordu. İşte eski Mısırlıların babadan oğula sağlam bir şekilde aktardığı toplumsal bölünme ve siyasi anayasa böyledir. LXXV. Mısırlılar, mahkemelerin eylemlerinin toplumsal yaşam üzerinde iki açıdan da büyük bir etkiye sahip olduğuna inanarak yargı gücünün kullanılmasına büyük önem verdiler. Suçluların cezalandırılmasının ve suçluların korunmasının suçları bastırmanın en iyi yolu olduğu gerçekten de açıktır. Adaletin uyandırdığı korkunun para ve yolsuzlukla silinebilmesi durumunda toplumun yıkıma yakın olacağını biliyorlardı. Bu nedenle, en ünlü şehirler olan Heliopolis, Thebes ve Memphis'in ilk sakinleri arasından yargıçlar seçtiler: bu şehirlerin her biri on yargıç sağladı. Bu yargıçlar, Atina'daki Areopagus veya Lacedaemon senatosuyla karşılaştırılabilir mahkemeyi oluşturdular. Bu otuz yargıç, başkanı kendi aralarında atamak için bir araya geldiler; ikincisinin ait olduğu şehir, onun yerine başka bir yargıç gönderdi. Bu yargıçların masrafları kral tarafından karşılanıyordu ve başkanın maaşı oldukça fazlaydı. Boynunda, Gerçeği temsil eden değerli taşlardan yapılmış küçük bir figürün asılı olduğu altın bir zincir takıyordu. Dava dilekçeleri, başkanın bu amblemi taktığı anda başladı. Tüm yasalar, yargıçların önüne konulan sekiz cilt halinde yazılmıştı; davacı, şikayetin konusunu ayrıntılı olarak yazmak, olayın nasıl meydana geldiğini anlatmak, kendisine yapılan suç için talep ettiği tazminatı belirtmek zorundaydı. Davalı, karşı tarafın talebini not alarak, her suçlamaya yazılı olarak cevap verdi; gerçeği reddetti veya kabul ederek bunu bir suç olarak görmedi veya bir suçsa cezayı azaltmaya çalıştı; sonra, gelenek uyarınca, davacı cevap verdi ve davalı da sırayla cevap verdi. Böylece suçlamayı ve savunmayı yazılı olarak iki kez aldıktan sonra, otuz yargıç müzakere etmek ve başkanın, kendilerine getirilen taraflardan birine Hakikatin imajını dayatarak işaret ettiği bir karar vermek zorundaydı. LXXVI. Mısırlılar arasında davalar böyle yürütülüyordu. Onlar, avukatların sadece konuşmalarıyla davaları kararttıklarını ve hatip sanatının, eylemin büyüünün, sanığın gözyaşlarının çoğu zaman yargıci yasaya ve gerçeğe gözlerini kapatmaya yönelttiğini düşünüyorlardı. Gerçekten de, en deneyimli yargıçların, etki yaratmayı amaçlayan ve şefkat uyandırmaya çalışan aldatıcı bir sözün gücü tarafından baştan çıkarılmaya izin vermelerini görmek nadir değildir. Ayrıca, bir davayı yazılı hale getirerek ve konuşmanın cazibesinden arındırarak daha iyi yargılayabileceklerine inanıyorlardı. Bu şekilde, zeki insanlar daha yavaş zeki insanlara göre bir avantaja sahip olmaz, deneyimli insanlar cahillere üstün gelmez, yalancılar ve utanmazlar da gerçeği seven ve mütevazı olanlara üstün gelmez. Herkes eşit haklara sahiptir. Şikayetçilere şikayetlerini bildirmeleri, sanıklara kendilerini savunmaları ve yargıçlara bir görüş oluşturmaları için yeterli zaman verilir. LXXVII. Yasama organından bahsettiğimiz için, eski çağlardan kalma Mısır yasalarını ve değiştirilmiş olanları bildirerek ve

son olarak dikkatli okuyucuya kendisine yararlı olabilecek her şeyi sunarak konumuzdan uzaklaştığımızı düşünmüyoruz. İlk olarak, yalan yere yemin etme, işlenebilecek en büyük iki suçun birleşimi olduğu için ölümle cezalandırılıyordu; biri tanrılara, diğeri insanlara karşı. Bir adamı bir katilin yolunda gören veya bir şiddet gören ve elinden geldiğince ona yardım etmeyen herkes ölüme mahkûm ediliyordu. Gerçekten yardım edemiyorsa, haydutları ihbar edip mahkemeye çıkarmak zorundaydı; bunu yapmazsa, belirli sayıda sopayla dövülmeye ve üç gün boyunca tüm yiyeceklerinden mahrum bırakılmaya mahkûm ediliyordu. Yalan suçlamalarda bulunanlar, keşfedildiğinde iftiracıya verilen cezayı çektiler. Her Mısırlıya, geçim kaynaklarını belirten bir yazıyı yargıçlara teslim etmesi emredildi; yalan beyanda bulunan veya geçimini yasadışı yollarla kazanan herkes ölüme mahkûm edildi. Bu yasanın Atina'ya Mısır'da seyahat eden Solon tarafından getirildiği söylenir. İster özgür bir adamı ister bir köleyi gönüllü olarak öldüren herkes ölümle cezalandırılırdı; çünkü yasalar, talih farklılıklarına göre değil, suçlunun niyetine göre vurmak istiyordu; aynı zamanda, kölelere karşı gösterilen düşünceler nedeniyle, asla özgür bir adamı gücendirmemek zorundaydılar. Çocuklarını öldüren ebeveynler ölüm cezasına çarptırılmıyorlardı; ancak, üç gün ve üç gece boyunca cesedin yanında kalmaları ve onu kamu görevlisinin gözetimi altında kucaklanmış halde tutmaları gerekiyordu. Çünkü, onu çocuklara verenlerin canını almak adil görünmüyordu; ve bu cezanın, onları benzer suçlardan uzaklaştıracak kadar üzüntü ve pişmanlık yaratacağına inanılıyordu. Ebeveynlerini öldüren çocuklara gelince, onlara çok özel bir ceza verilirdi: suçlu tarafın ellerine keskin sazlarla kesikler atılır ve dikenler üzerinde diri diri yakılırdı. Çünkü baba katiliği erkekler arasında işlenebilecek en büyük suç olarak kabul edilirdi. Ölüm cezasına çarptırılan hamile bir kadın, doğum yapana kadar cezasını çekmezdi. Bu yasa birçok Yunan eyaletinde kabul edildi; çünkü masum bir kişinin suçlu kişinin cezasına ortak olmasının ve bir kişinin işlediği suçun kefareti iki kişinin hayatıyla ödemenin son derece adaletsiz olacağı düşünülüyordu; ayrıca, suç ahlaksız bir iradenin eylemi olduğundan, henüz bu konuda bir bilgisi olmayan birini suçlayamayız. Ancak hepsinden daha baskın olan düşünce, hamile bir kadını kendi suçundan dolayı cezalandırırken, eşit olarak babaya ve anneye ait olan bir çocuğu öldürmenin kesinlikle yasadışı olduğuydu; ve masum bir kişiyi öldüren yargıçlar, bir katili beraat ettirmişler gibi suçlu olacaktı. Mısırlılar arasında akla uygun görünen ceza yasaları böyleydi. LXXVIII. Askerleri ilgilendiren yasalar arasında, safları terk eden veya komutanlarının emrini yerine getirmeyen herkese ölüm değil, utanç veren bir yasa vardı. Daha sonra, utancını cesaretle hareketlerle silerse, görevine iade edilirdi. Böylece, yasa koyucu, savaşçıları utancı tüm talihsizliklerin en büyüğü olarak görmeye alıştırmak için onursuzluğu ölümden daha korkunç bir ceza haline getirdi; aynı zamanda, bu şekilde cezalandırılanlar, başlangıçtaki güveni geri kazanmak için büyük hizmetlerde bulunabilirlerdi; oysa ölüme mahkûm edilmiş olsalardı, artık Devlete hiçbir faydaları olmazdı. Gizli planları düşmanlara ihbar eden casusun dili kesilmeye mahkûm edildi. Sahteciler, ağırlık ve ölçüleri değiştirenler veya mühürleri taklit edenler, aynı şekilde sahte yazılar yazanlar veya kamu belgelerini değiştirenler, iki ellerinin kesilmesine mahkûm edildi. Bu şekilde, her biri, suçun işlendiği beden parçasının cezasıyla, ölüme kadar, bu cezanın uyarısıyla başkalarının yasaya aykırı hareket etmesini önleyecek silinmez bir iz taşıyordu. Kadınlarla ilgili yasalar çok sertti. Özgür bir kadına tecavüz etmekten suçlu bulunan herkesin cinsel organları kesilmeliydi; çünkü bu suçun kendi içinde üç çok büyük kötülük, hakaret, ahlakın bozulması ve çocukların karıştırılması olduğu düşünülüyordu. Şiddet içermeyen bir zina için, erkek bin sopa darbesi almaya ve kadının burnu kesilmeye mahkûm ediliyordu: yasa koyucu, kadının yalnızca baştan çıkarmak için kullandığı cazibesinden mahrum bırakılmasını istiyordu. LXXIX. Özel işlemlerle ilgili yasaların, Bocchoris'in eseri olduğu söylenir. Bunlar, yazılı bir sözleşme olmadan borç para alanların, hiçbir şey borçlu olmadıklarını yemin ederek teyit

etmeleri halinde beraat etmelerini emreder; çünkü Mısırlılar yeminlere büyük saygı duyarlar. Sonra, yemini sık sık kullananın sonunda tüm itibarını kaybettiği açıktır; ve bu avantajdan kendini mahrum etmemek için herkes yemini kötüye kullanmamakla ilgilenir. Sonra, yasa koyucu, tüm güveni dürüstlüğe vererek, tüm insanların ahlakları gereği, imana layık olmayan biri olarak karalanmamaya çalışacaklarını düşündü. Son olarak, yemin gerektirmeden kredi verildiğinde, ticari bir işlemde yemin ederek inanmayı reddetmenin adaletsiz olduğuna karar verdi. Sözleşmeyle borç verenlerin, faiz biriktirerek sermayeyi iki katından fazla artırmaları yasaktı; geri ödeme talep eden alacaklılar, kendilerini yalnızca borçlunun malına yönlendirebilirlerdi, hiçbir durumda hapis cezası kabul edilmezdi. Çünkü yasa koyucu, mülkün, ister çalışmalarıyla, ister devretme yoluyla, ister bağış yoluyla olsun, onu elde edenlere ait olduğunu; ancak vatandaşın kişiliğinin, savaşta veya barışta, her an hizmeti için talep edebilen Devlete ait olduğunu düşünmüştü. Bir savaşçının, ülkesi için savaştığı sırada bir alacaklı tarafından elinden alınması ve bir bireyin açgözlülüğü yüzünden herkesin güvenliğinin tehlikeye atılması gerçekten saçma olurdu. Solon'un bu yasayı Atina'ya da getirdiği ve buna sisaſthia adını verdiği ve tüm vatandaşların kısıtlama ve bireysel özgürlük kaybı koşuluyla yapılan borçlarını affettiği anlaşıyor. Bazıları, Yunan yasama organlarının çoğunu, sözleşmeli borçlar için teminat olarak silahlara, sabana ve diğer gerekli araçlara el konulmasını yasakladıkları ve tam tersine bu araçları kullananların özgürlüklerinin kısıtlanmasına izin verdikleri için haksız yere suçluyor. LXXL Mısırlılar arasında hırsızlarla ilgili çok tuhaf bir yasa da vardı. Bu endüstriyle uğraşacak olanların kendilerini hırsızlar şefine kaydettirmelerini ve çaldıkları eşyaları derhal ona iade etmelerini emrediyordu. Hırsızlığın zararına işlendiği kişiler, çalınan eşyaların her birini, bu eşyaların alındığı yer, gün ve saatin belirtilmesiyle birlikte, sırayla bu şefe kaydettirmek zorundaydı. Bu şekilde, çalınan tüm eşyalar, değerlerinin dörtte birinin geri alınması koşuluyla derhal geri alınıyordu. Herkesin çalmasını engellemek imkansız olduğundan, yasa koyucu çalınan her şeyin mütevazı bir fidye ile geri verilmesinin bir yolunu buldu. Mısırlılar arasında rahipler sadece bir kadınla evlenir, ancak diğer vatandaşlar istedikleri kadar kadın seçebilirler. Ebeveynler, devletin refahına en çok katkıda bulunduğu düşünülen nüfusu artırmak için tüm çocuklarını beslemekle yükümlüdür. Köle bir anneden doğmuş olsa bile hiçbir çocuk gayri meşru kabul edilmez; çünkü yaygın inanca göre, baba çocuğun doğumunun tek sorumlusudur ve anne ona sadece yiyecek ve barınak sağlamıştır. Böylece, ağaçlar arasında, Yunanlıların görüşünün aksine, meyve verenlere erkek, vermeyenlere kadın adı verirler. Çocuklarının bakımını hiçbir masraf yapmadan ve inanılmaz bir tutumlulukla sağlarlar. Onlara çok basit pişmiş yiyecekler, ateşte kızartılabilen papirüs sapları, bazen çiğ, bazen haşlanmış veya kızartılmış bataklık bitkilerinin kökleri ve sapları verirler; ve neredeyse tüm çocuklar ılıman iklim nedeniyle ayakkabısız veya giysisiz dolaştığından, ebeveynler ergenlik yaşına kadar çocukları için yaptıkları tüm masrafı yirmi drahmiden fazla olarak tahmin etmiyorlar. Mısır, büyük nüfusunu ve bu ülkede bulunan önemli miktardaki eser ve anıtı bu nedenlere borçludur. LXXXI. Rahipler oğullarına iki tür harf öğretir, bazıları kutsal, diğerleri genel. Kendilerini büyük ölçüde geometri ve aritmetiğe adanlar. Ülkenin görünümünü her yıl değiştiren Nil, bu gerçeğe komşular arasında, mülkiyet sınırları hakkında sayısız dava açar. Bu davalar, geometri biliminin müdahalesi olmadan bitmez tükenmez olurdu. Aritmetik, özel mülkiyetin idaresinde ve geometrik spekülasyonlarda onlar için faydalıdır. Dahası, kendilerini astrolojiye adayanlar için büyük bir yardımdır. Yıldızların konumlarının ve hareketlerinin Mısır'dan daha kesin bir şekilde gözlemlendiği bir ülke muhtemelen yoktur. İnanılmaz sayıda yıl boyunca, bu gözlemlerin kaydedildiği kayıtları saklamışlardır. Orada gezegenlerin hareketleri, dönüşleri ve durakları hakkında bilgi bulunur; ayrıca, her gezegenin hayvanların doğumuyla ilişkisi hakkında, son olarak da etkisi iyi veya kötü olan yıldızlar hakkında bilgi

bulunur. Bu astrologlar, insanlara geleceği tahmin ederken çoğu zaman haklı çıkmışlardır; Ayrıca sık sık bolluk ve kıtlık, salgın hastalıklar ve sürü hastalıklarını da tahmin ederler. Depremler, seller, kuyruklu yıldızların görünümü ve sıradan insanların önceden bilmesinin imkansız olduğu birçok başka fenomeni, uzun bir süre boyunca yapılan gözlemlere göre öngörürler. Astrolojide çok ünlü olan Babil Keldanilerinin bir Mısır kolonisi olduğu ve bu bilimde Mısır rahipleri tarafından eğitildikleri bile iddia edilmektedir. Halkın çocukları, daha önce söylediğimiz gibi, her birinin hayatı boyunca uygulaması gereken mesleği onlara öğreten babalarından veya ebeveynlerinden eğitim alırlar. Sanatlara inisiye olanlar, başkalarına okumayı öğretmekten tek başlarına sorumludurlar. Güreş ve müzik öğrenmek yasaktır; çünkü Mısır inancına göre, günlük beden egzersizleri gençlere sağlık değil, geçici ve tamamen zararlı bir güç verir. Müzik ise, sadece işe yaramaz değil, aynı zamanda insan zihnini kadınsılaştırarak zararlı olarak kabul edilir. LXXXII. Hastalıkları önlemek için Mısırlılar vücudu lavman, diyet ve kusturucu ile tedavi ederler; bazıları bu yöntemleri her gün kullanır; diğerleri ise sadece üç veya dört günde bir kullanır. Çünkü vücuda alınan aşırı gıdanın sadece hastalıklara yol açtığını söylerler, bu yüzden belirtilen tedavi kötülüğün ilkelerini ortadan kaldırır ve her şeyden önce sağlığı korur. Askeri seferlerde ve seyahatlerde herkes ücretsiz tedavi edilir, çünkü doktorlar toplum masrafiyle geçinir. Hastaların tedavisini, çok sayıda eski ünlü hekim tarafından hazırlanan ve iletilen yazılı kurallara göre belirlerler. Kutsal kitabın kurallarını izleyerek hastayı kurtarmayı başaramazlarsa, masum ilan edilir ve her türlü kınamadan muaf tutulurlar; aksine, yazılı kurallara aykırı davranırlarsa, suçlanabilir ve ölüme mahkûm edilebilirler, yasa koyucu çok az kişinin uzun süredir uygulanan ve sanatın en iyi adamları tarafından oluşturulan tedavi yönteminden daha iyi bir tedavi yöntemi bulabileceğini düşünmüştür. LXXXIII. Mısırlıların kutsal hayvanlarıyla ilgili her şey birçok insana garip ve incelemeye değer görünecektir. Mısırlılar belirli hayvanlara karşı olağanüstü bir hürmet gösterirler, sadece bu hayvanlar canlıyken değil, öldüklerinde de. Bunlar arasında kediler, iknömonlar, köpekler, şahinler ve ibis adını verdikleri kuşlar vardır. Bunlara kurtlar, timsahlar ve diğer benzer hayvanlar da eklenmelidir. Bu soruyu genel olarak ele aldıktan sonra, hayvanlara bu şekilde tapınmanın nedenlerini açıklamaya çalışacağız. İlk olarak, ilahi tapınma alan hayvanlara, ürünleri yiyecek ve bakımları için yeterli olan bir arazi parçası tahsis edilir. Çocuklarının hastalıkları sırasında Mısırlılar şifa elde etmek için bir tanrıya yemin ederler. Bu yeminler, başın tıraş edilmesi, saçın eşit ağırlıkta gümüş veya altınla tartılması ve kutsal hayvanlara bakanlara para olarak verilmesinden oluşur. Atmacaların bakıcıları bu kuşları yüksek sesle çağırır ve uçuş sırasında yakaladıkları et parçalarını onlara atarlar. Kediler ve iknömonlar için, onlara sütle ıslatılmış ekmek verirler, dillerini şıklatarak çağırırlar; ayrıca onları Nil balığı dilimleriyle beslerler. Bu şekilde her hayvan türüne kendilerine uygun yiyeceği sunarlar. Bu tapınmayı reddetmek veya toplum içinde bundan utanmak şöyle dursun, tam tersine, sanki en ciddi törenleri gerçekleştiriyorlarmış gibi bundan o kadar kibir alırlar; şehirlerde ve kırsalda nişanlarıyla görünürler, böylece uzaktan kutsal hayvanların koruyucuları olarak tanındıklarından, yoldan geçenler tarafından büyük bir saygıyla karşılanırlar. Bu hayvanlardan biri öldüğünde, onu bir kefeneye sararlar ve göğüslerini döverek ve inleyerek mumyalayıcılara götürürler. Uzun süre vücudu korumaya uygun sedir yağı ve diğer kokulu maddelerle muamele ettikten sonra, onu kutsal kutulara koyarlar. Bu kutsal hayvanlardan birini gönüllü olarak öldüren kişi ölümle cezalandırılır; Eğer bir kedi veya ibis ise, katil, ister gönüllü ister gönülsüz hareket etmiş olsun, ölüme mahkûm edilir; halk ona saldırır ve onu önceden yargılamadan en kötü muameleye tabi tutar. Bütün bunlar o kadar çok korku yaratır ki, bu ölü hayvanlardan biriyle karşılaşan herkes uzak durur, büyük ağıtlar yakar ve masumiyetini protesto eder. Bu hayvanlara duyulan saygı ve tapınma o kadar derin köklere sahiptir ki, Kral Ptolemy henüz Romalıların müttefiki olmadığında ve sakinler,

kendilerine savaş açma korkusuyla İtalya'dan gelen yolcuları büyük bir istekle karşıladığında, bir kedi öldüren bir Romalı, Roma'nın intikamına meydan okuyan halk tarafından evinde saldırıya uğradı ve eylemi gönülsüz olmasına ve kral onu kurtarmak için yargıçlar göndermesine rağmen cezadan kurtulamadı. Bu gerçeği sadece söylentilerden bilmiyoruz, ayrıca Mısır'a yaptığımız yolculuk sırasında bizzat görgü tanığı olduk. LXXXIV. Az önce söylediklerimiz size muhteşem geliyorsa, anlatacaklarımız daha da inanılmaz bulunacaktır. Mısırlıların bir gün kıtlığa uğradıklarında kutsal hayvanlara dokunmadan birbirlerini yedikleri söylenir. Dahası, bir evde bir köpek ölü bulunduğunda, orada yaşayan herkes tüm vücutlarını tıraş eder ve yas tutar ve bu hayvanlardan birinin öldüğü evlerde şarap, mısır veya yaşam için gerekli herhangi bir şey bulunduğunda, herkesin bunları kullanması yasaktır. Yabancı ülkelere seyahat ettiklerinde, kedilere ve şahinlere acır ve onları yanlarında Mısır'a getirirler, hatta kendilerini en gerekli şeylerden bile mahrum bırakırlar. Memphis şehrindeki Apis'e, Heliopolis'teki Mnevis'e, Mendes'in Keçisine, Mæris Gölü'ndeki Timsah'a, Leontopolis'te beslenen Aslan'a gelince, bunların hepsini anlatmak kolaydır, ancak bunları görmemiş olanlara inandırmak zordur. Bu hayvanlar kutsal muhafazalarda beslenir ve onlara seçilmiş yiyecekler veren en seçkin kişilerin bakımına emanet edilir. Onlar için sütlü ince un veya lapa pişirirler ve sürekli olarak onlara ballı kekler ve haşlanmış veya kızartılmış kaz eti sağlarlar; etçil hayvanlara gelince, avda yakalanan birçok kuş onlara atılır. Kısacası, bu hayvanların bakımı için en büyük masrafı yaparlar, ayrıca ılık banyolar hazırlarlar, onları en değerli yağlarla meshederler ve sürekli olarak önlerinde en güzel kokuları yakarlar. Dahası, onları halılarla ve en zengin süslerle örterler; çiftleşme zamanında bakımlarını iki katına çıkarırlar; her türün erkeklerini cariyeler denilen en güzel dişilerle yetiştirirler ve onları lüks bir şekilde ve büyük masraflarla beslerler. Bu hayvanlardan biri öldüğünde, onu sevgili çocuklarından biri gibi yas tutarlar ve onu genellikle imkânlarını aşan bir ihtişamla gömerler. Lagus'un oğlu Ptolemaios, İskender'in ölümünden sonra Mısır'ı ele geçirmek için geldiğinde, Apis adlı öküz yaşlılıktan Memphis'te öldü; onu saklayan kişi, sadece çok önemli olan tüm servetini değil, aynı zamanda tüm masrafları karşılamak için Ptolemaios'tan elli talent gümüş borç aldı. Ve bugün bile bakıcılar bu hayvanların cenazeleri için yüz talentten az harcamamaktadır. LXXXV. Hikayemize kutsal boğa hakkında birkaç ayrıntı eklemek kalıyor. Bu hayvanın görkemli cenazesinden sonra, rahipler vücudunda selefiyle aynı belirtileri taşıyan bir buzağı aramaya giderler. Bu buzağı bulunur bulunmaz, halk yas tutar ve onu korumakla görevlendirilen rahipler onu önce Nilopolis'e götürürler, orada kırk gün boyunca beslerler; sonra onu altın bir oda içeren Thalameges gemisine bindirirler; böylece onu Memphis'e götürürler ve onu bir tanrı gibi Vulcan tapınağına sokarlar. Belirtilen kırk gün boyunca, kutsal boğa yalnızca kadınlara görünür: kendilerini onun önüne koyarlar ve cinsel organlarını açarlar; diğer tüm zamanlarda, kendilerini onun önünde göstermeleri yasaktır. Bazıları Apis kültünü, Osiris'in ruhunun bir boğaya geçtiği ve o andan bugüne kadar sadece bu formda erkeklere görüldüğü ve bu formda art arda değiştiği geleneğiyle açıklar. Diğerleri Osiris'in Typhon tarafından öldürülmesinden sonra, İsis'in dağılmış uzuvlarını toplayıp onları byssus'a sarılı tahta bir ineğin içine koyduğunu ve Busiris şehrinin adını buradan aldığını söyler. Apis hakkında anlatılması çok uzun sürecek birçok başka masal anlatılır. LXXXVI. Mısırlılar kutsal hayvanlar onuruna birçok inanılmaz tören düzenlerler, bunların açıklamasını ve kökenini vermemiz imkansızdır; çünkü rahiplerin, Mısır teolojisiyle ilgili olarak söylediğimiz gibi, hakkında konuşulması yasak olan gizli doktrinleri vardır. 1 Sıradan insanlar kutsal hayvanlar konusuyla ilgili üç açıklama yaparlar, bunlardan ilki ilkel bir basitlikle oldukça masalsıdır. İşte şöyle: Eskiden sayıları az olan tanrılar, yeryüzündeki çocukların sayısı ve kötülükleri karşısında ezilince, düşmanlarının zulmünden ve şiddetinden kaçmak için belirli hayvanların biçimini aldılar; daha sonra evrenin efendileri haline geldiler ve kadim kurtarıcılarına

minnettar oldular, aldıkları hayvan türlerini kutsadılar ve insanlara yaşamları boyunca onlara bakmalarını ve öldükten sonra onları ihtişamla gömmelerini emrettiler. İkinci açıklama şu şekilde düşünülmüştür: Eskiden savaş sanatındaki cehaletleri nedeniyle komşuları tarafından sık sık yenilen Mısırlılar, savaşlarda kendilerine birlik işaretleri verme fikrine kapılmışlardı; şimdi bu işaretler, bugün tapındıkları ve liderlerin her asker sırasının görebileceği şekilde mızraklarının uçlarına sabit olarak taşıdıkları hayvanların görüntüleridir. Bu işaretler zafere büyük katkıda bulunduğundan, onları kurtuluşlarının nedeni olarak görüyorlardı. Şimdi, minnettarlık ilk önce bu görüntülerle temsil edilen hayvanlardan hiçbirini öldürmeme geleneğini oluşturdu ve bu gelenek daha sonra ilahi bir kült haline geldi. LXXXVII. Kutsal hayvan kültü için verilen üçüncü açıklama, bunların insan ve toplum için yararlı olmasından kaynaklanmaktadır. İnek, çalışkan öküzler üretir ve hafif toprağı kendisi sürer. Koyunlar yılda iki kez doğum yapar; yünleri hem giyim hem de süs sağlar; sütleri ve peynirleri bol olduğu kadar hoş yiyecekler sağlar. Köpek, avlanmak ve evi korumak için faydalıdır. Bu yüzden, Osiris ve İsis'in bedeninin koruyucusu olduğunu belirtmek için, Anubis adını verdikleri tanrıyı bir köpek başıyla temsil ederler. Bazıları, İsis'in Osiris'i ararken, vahşi hayvanları ve yoldan geçenleri uzaklaştıran ve havlamalarıyla onun kederine ne kadar ortak olduklarını gösteren rehber köpekleri olduğunu bildirir. Bu yüzden, İsis festivallerinde, bu hayvanın daha önce yaptığı hizmetlerin anısına, alay başında köpekler görürüz. Kedi, sakinleri yılanların ve diğer sürüngenlerin ölümcül ısırıklarından korumak için faydalıdır. Timsahların yumurtlama anını gözetleyen ichneumon, yumurtalarını yalnızca insana hizmet etmek için kırar, çünkü bundan kendisi hiçbir çıkar elde etmez; O olmasaydı, timsahların sayısı o kadar fazla olurdu ki, Nil ulaşamaz hale gelirdi. İkneumonlar onları garip ve inanılmaz bir şekilde de öldürürler: çamura bulanmış halde, timsahın ağzı yarı açık bir şekilde yerde uyuyakaldığı anı beklerler; sonra bu açıklıktan vücudun iç kısmına nüfuz ederler, bağırsaklarını yerler ve geride bıraktıkları cesetten hiçbir tehlike olmadan dışarı çıkarlar. Kuşlar arasında, ibis<sup>1</sup> yılanları, çekirgeleri ve tırtılları yok ederek büyük hizmetlerde bulunur; atmaca ise akrepleri, kerastidleri ve ısırıkları genellikle insan için ölümcül olan küçük hayvanları öldürerek. Bazıları bu kuşun kahinlerin geleceği tahmin etmek için kullandığı için kutsal sayıldığını söyler. Diğerleri bir şahinin bir zamanlar Teb rahiplerine mor bir püskülle sarılı ve tanrıların törenleri ve ibadetleriyle ilgili kuralları içeren bir kitap getirdiğini ve bu yüzden hiyerogrammatların başlarında mor bir püskül ve bir şahin kanadı taktıklarını söyler. Tebanlar ayrıca kartala da saygı gösterirler çünkü onu kraliyet kuşu ve Jüpiter'e layık görürler. LXXXVIII. Mısırlılar keçiyi tanrılar arasına yerleştirdiler, tıpkı Yunanlıların üreme ilkesinin onuruna Priapus kültünü kurmaları gibi. Gerçekten de, bu hayvan çiftleşmeye en yatkın olanıdır ve üreme ve türlerin çoğalması aracı olan bu vücut parçasını tapınma nesnesi haline getirdiler. Dahası, yalnızca Mısırlılar değil, birçok başka ulus da gizemlerinde üreme organını kutsamıştır. Rahipler Mısır'da babalarının rahiplik görevlerini devraldıklarında, önce bu tanrıya tapınmaya kabul edilirler. Panların ve satirlerin kutsal sayılmasının ve tapınaklara bırakılan tasvirlerinin, doğru cinsel organla temsil edilmesinin ve dişileri en çok arzulayan hayvan olan keçinin doğasına benzetilmesinin nedeni de budur. Dölleme ilkesine bu şekilde saygı gösterirler. Kutsal boğalar, Apis ve Mnevis, Osiris'in düzenine göre, tarımdaki faydaları kadar tarla işlerini icat edenlerin ve toprağın meyvelerini tanıtanların şanını sürdürmeleri nedeniyle tanrılara eşit olarak onurlandırılır. Typhon'un kırmızı öküz olduğuna inanıldığı için kırmızı öküz kurban etmek caizdir. Osiris'i öldüren oydu ve ölümünün intikamını karısı İsis aldı. Hatta eski zamanlarda Mısır krallarının Osiris'in mezarında Typhon renginde adamlar kurban ettikleri rivayet edilir. Kızıl saçlı adamlar <<Türkler>> Mısır'da da diğer ülkelerde olduğu kadar nadir olduğundan, bu durum Yunanlılar arasında Busiris'in yabancıları katlettiğine dair yaygın efsaneyi açıklar; çünkü Busiris adında bir kral hiç olmadı; bu isim ulusal lehçede Osiris'in

mezarına verilmiştir. Kurtlar, köpeklerle benzedikleri için kutsal sayılırlar; aslında onlardan pek de farklı değildir ve türler arasında çiftleşme olabilir. Ancak Mısırlılar bu kültün daha gizemli bir nedenini öne sürerler: İsis, oğlu Horus ile Typhon'la savaşımaya hazırlanırken, Osiris'in yeraltı dünyasından döndüğü ve oğluna ve karısına bir kurt kılığında yardım ettiği ve Typhon'un yenilgisinden sonra galiplerin, görünüşüyle kendilerine zafer kazandıran bu hayvanı insanlara tapınma yeri olarak belirledikleri söylenir. Diğerleri, Mısır'a düzenlenen bir seferde Etiyopyalıların Elephantine adlı şehrin ötesindeki bölgeden büyük kurt sürüleri tarafından sürüldüklerini ve bu nedenle o zamandan beri bu eyaletin Lycopolitania olarak adlandırıldığını ve bu hayvanların ilahi bir kült edindiğini bildirirler. LXXXIX. Timsahlara verilen ilahi onurlardan bahsetmemiz gerekiyor. İnsan, insanları yutan ve içgüdüleri bu kadar vahşi olan hayvanlara nasıl tanrılarla eşit düzeyde tapınılabildiğini merak ediyor. Mısırlılar buna, ülkenin en iyi savunmasını Nil'den ziyade, beslediği timsahların sağladığını; Arabistan ve Libya haydutlarının, bu hayvanların çokluğu nedeniyle nehri yüzerek geçmeye cesaret edemediklerini ve avcılar onlara karşı çok şiddetli bir savaş açarsa bunun artık mümkün olmayacağını söylerler. Bu hayvanlar hakkında başka bir açıklama daha vardır. Menas adında eski bir Mısır kralının, köpekleri tarafından kovalanınca Maeris Gölü'ne sığındığı, bir timsahın sırtında karşı kıyıya taşındığı, bu iyiliğin anısına civarda Crocodilopolis adında bir şehir kurduğu ve bölge sakinlerine timsahlara tanrılar olarak tapınmalarını emrederek Maeris Gölü'nü timsahların bakımına adadığı söylenir. Bu kral, aynı yere dörtgen piramitten oluşan bir mezar inşa ettirmiş ve ünlü labirenti inşa ettirmiştir. Mısırlılar, diğer hayvanlara tapınmanın da benzer gerekçelerini ileri sürerler ki bunları ayrıntılı olarak anlatmak çok uzun sürer. Onlara göre, geleneklerinin sebebi faydacılıktır; çünkü özellikle çok sayıda yiyecek söz konusu olduğunda bu faydacılığın etkili olduğuna inanırlar. Bazıları mercimek, bazıları fasulye, bazıları peynir, soğan veya Mısır'da bol miktarda bulunan diğer yiyeceklerden uzak durur. Böylece, insanların yaşam için gerekli olan bazı şeylerden nasıl uzak duracaklarını bilmeleri gerektiği ve her şeyi yemek isteyen birinin hiçbir şeyin yeterli olmayacağı anlaşılır. Diğer geleneklere göre ise, halk geçmişte sık sık liderlerine karşı ayaklandı. Eski krallardan biri, olağanüstü bir ihtiyatla ülkeyi birkaç eyalete bölmüş ve her eyalet için halkın tapması gereken hayvanı ve uzak durması gereken yiyeceği belirlemiştir. Bu şekilde, bazıları başkalarının saygı duyduğu şeyleri hor görür ve Mısırlılar kendi aralarında asla anlaşamazlar. Bu, gerçeklerle de doğrulanmaktadır; çünkü tüm komşu halklar, belirttiğimiz farklılıklar nedeniyle sürekli olarak kavga halindedir. XC. Son olarak, hayvanlara tapınmanın nihai bir nedeni daha ileri sürülmektedir. Başlangıçta, vahşi yaşamdan çıkıp bir araya gelen insanlar önce birbirlerini yerler ve savaşlarda en zayıf olanlar en güçlü olanların kurbanı olur. Ancak kısa süre sonra, çıkarlarının aydınlığına kapılan en zayıflar, karşılıklı ittifaklar kurarak, daha sonra ilahi onurlara layık görülen hayvanlardan birinin suretini birleştirici bir işaret olarak alırlar. Bu işaret üzerine, en korkak olanlar bir araya gelir ve düşmanlarına karşı güçlü bir topluluk oluştururlar. Diğerleri de onları taklit eder ve böylece halk, her biri kendi standardı olarak kabul ettiği ve ortak kurtuluşun yaratıcısı olarak kabul edilen hayvana ilahi ibadet eden birkaç topluluğa bölünür. Bu nedenle, Mısır'ın farklı halkları, bugüne kadar, her eyalette başlangıçta kutsanmış olan hayvanlara saygı duymaktadır. Genel olarak, Mısırlılar, hayırseverlerine karşı en minnettar insanlar olarak kabul edilirler; çünkü toplumun en iyi güvencesinin, karşılıklı hizmet ve minnettarlık alışverişinde yattığına inanırlar. Bu doğrudur; İnsanlar, kendilerine borçlu olanların minnettarlığında kendileri için gerçek bir hazine gördükleri için, diğer insanlara daha da faydalı olmaya meyillidirler. Mısırlıların krallarına tanrılarla eşit olarak saygı ve hayranlık duymalarının nedenleri de budur. Onlara göre, ilahi takdirin krallara bahsettiği egemen otorite, yani çıkarları dağıtma iradesi ve gücü, onlara ilahi bir özellik gibi görünmektedir. Belki de kutsal hayvanlar üzerinde fazla durduk, bu yüzden

Mısırlıların bu kendine özgü gelenekleri hakkında daha kesin bir yargıya varabiliriz. XCI. Ölüm vesilesiyle yapılan uygulamalar bizi daha az şaşırtmayacaktır. Bir sakın öldüğünde, tüm akrabaları ve arkadaşları başlarını çamurla örter ve cenaze gömülene kadar acıklı ağıtlar yakarak kasabayı dolaşırlar; banyodan, şaraptan, güzel yemeklerden ve gösterişli giysilerden uzak dururlar. Üç cenaze töreni düzeni vardır: zenginler, orta halliler ve fakirler. İlki bir talant gümüş, ikincisi yirmi mina, sonuncusu ise çok az. Cenaze işleriyle görevli olanlar, babadan oğula geçen bir mesleğe mensuptur. Ölen kişinin yakınlarına her bir defin yöntemi hakkında yazılı bir not sunar ve kendilerine uygun olanı seçmelerini isterler. Anlaşmalar yapıldıktan sonra, cesedi teslim alırlar ve bu tür işlemleri yönetenlere teslim ederler. İlkine grammat denir: Yerde yatan cesedin sol tarafına, atılacak kesiği çizer. Sonra, elinde bir Etiyopya taşı tutan paraşisteler gelir ve belirlenen büyüklükte bir kesi yapar. Bunu yaptıktan sonra, kendisine taş atan ve bu suçun intikamını almak için beddualar yağdıran çevredekiler tarafından takip edilerek, büyük bir hızla kaçır; çünkü Mısırlılar, içlerinden birinin cesedine tecavüz eden ve onu yaralayan veya başka bir şiddet uygulayan kişiden nefret ederler. Mumyalayıcılar, rahiplerle temas halinde oldukları ve tıpkı onlar gibi kutsal alana girişleri olduğu için büyük bir saygı ve itibar görürler. Cesedi mumyalamak için etrafında toplananlardan biri, açılan kesiden elini içeri sokar. Böbrekler ve kalp hariç, oradaki her şeyi çıkarır; bir diğeri iç organları palmye şarabı ve esanslarla yıkayarak temizler. Son olarak, otuz günden fazla bir süre boyunca bu bedeni önce sedir yağı ve benzeri maddelerle, ardından korunmaya uygun mür, tarçın ve diğer hoş kokulu esanslarla tedavi ederler. Ayrıca cesedi o kadar mükemmel bir bütünlük haline getirirler ki, kaş ve göz kılları bozulmaz ve bedenin görünümü o kadar az değişir ki, kişinin yüzünü kolayca tanımak mümkündür. Bu nedenle, atalarının bedenlerini görkemli odalarda muhafaza eden Mısırlıların çoğu, nesillerdir ölmüş olanların bedenlerini görmekten keyif alır ve bu bedenlerin büyüklüğü, şekli ve yüz hatlarından dolayı benzersiz bir tatmin duyarlar: Bir bakıma onları çağdaşları olarak görürler. XCII. Ceset gömülmeye hazır olduğunda, yakınları hâkimlere, yakınlarına ve ölen kişinin arkadaşlarına haber verir; cenaze gününü şu formülle bildirirler: "Falanca kişi, öldüğü ilin gölünü geçmelidir." Sayıları kırktan fazla olan hâkimler hemen gelir ve gölün ötesine yerleştirilmiş bir yarım daire şeklinde otururlar. Ardından, tekneyi inşa etmekle görevli olanlar tarafından baris adı verilen bir tekne getirilir; teknede, Mısırlıların kendi dillerinde Kharon dedikleri bir pilot bulunur. Ayrıca, Mısır'da seyahat eden Orpheus'un bu törene katıldığını ve cehennem (Hades) hakkındaki masalını kısmen anılarından, kısmen de hayal gücünden yola çıkarak yazdığını iddia ederler. Bunu daha sonra ele alacağız. Tekne göle vardığında, ölünün bulunduğu kutuyu koymadan önce, herkes ona karşı suçlamada bulunma hakkına sahipti. Suçlayanlardan biri, ölen kişinin kötü bir hayat sürdüğünü kanıtlarsa, hâkimler cenazenin yasal olarak gömülmesini engelleyen bir karar verirdi. Suçlama haksızsa, suçlayan kişi ağır para cezasına çarptırılırdı. Suçlayan ortaya çıkmazsa veya suçlama iftira niteliğinde görünürse, akrabalar yas tutmayı bırakır, ölen kişiyi över ve Yunanlılar gibi doğumundan bahsetmezlerdi; çünkü Mısırlılar kendilerini eşit derecede asil sayarlardı; ancak onun eğitimini ve bilgisini, dindarlığını ve adaletini, iffetini ve diğer erdemlerini gençliğinden yetişkinliğine kadar kutlarlar; son olarak cehennem tanrılarına yakarır ve onu dindar adamlar için ayrılmış eve kabul etmeleri için yalvarırlar. Kalabalık, ölen kişinin iyilerle birlikte Hades'te sonsuz yaşam sürmesi dilekleriyle birlikte alkışlarına katılır. Özel cenaze töreni olanların cenazesi ayrılmış bir yere yerleştirilir. Özel cenaze töreni olmayanlar evlerinde yeni bir hücre inşa eder ve tabutu duvara dik bir şekilde yerleştirir. Suçlama altında oldukları veya borçlarını ödemedikleri için gömülmekten mahrum bırakılanlar ise evlerine yerleştirilir. Bazen torunlar zenginleşip atalarının borçlarını öder, kamulaştırma kararının kaldırılmasını sağlar, onlara görkemli cenaze törenleri düzenlerler. XCIII. Yaşamlarını ebedi bir yurdun bedeli olarak feda

eden ebeveynlere veya atalara gösterilen olağanüstü onurlar, Mısırlılar arasında en ciddi uygulamalardan birini oluşturur. Bir borca teminat olarak, ölmüş akrabaların bedenini vermek adettendir; böyle bir sözü geri almayanları en büyük rezillik ve cenazeden mahrumiyet beklemektedir. Bu gelenekleri kuran ve ahlakın saflığını yalnızca yaşayanlarla alışverişe değil, aynı zamanda mümkün olduğunca ölümlere duyulan saygıya da dayandıranlara ne kadar hayran olsak azdır. Yunanlılar, bazı itibarsız uydurmaların yardımıyla, insanları iyilerin mükafatlandırılacağına ve kötülerin cezalandırılacağına inandırmaya istekliydiler. Ancak bu uydurmalar, insanları iyilik yapmaya teşvik etmekten çok uzak, kötüler tarafından alaya alınmış ve büyük ölçüde itibarsızlaştırılmıştır. Mısırlılar arasında ise, tam tersine, kötülüğün cezası ve erdeme verilen onur bir masal değil, her gün herkese görevlerini hatırlatan ve böylece ahlakın en güçlü güvencesi haline gelen gözle görülür gerçeklerdir; Zira en iyi yasalar, vatandaşlara zengin bir yaşam sağlayanlar değil, onları erdemli ve dürüst insanlar yapan yasalar olarak değerlendirilmelidir. XCIV. Şimdi, böylesine olağanüstü ve benzersiz yasalar koyan Mısırlı yasa koyuculardan bahsetmeliyiz. Geleneklere göre, tanrıların ve kahramanların egemenliği altında yapılan kadim anayasadan sonra, insanları yazılı yasalar kullanmaya teşvik eden ilk kişi, ruhunun yüceliğiyle dikkat çeken ve selefleriyle karşılaştırılmaya değer bir adam olan Mnevis'ti. Bu kadar çok iyilik üretecek olan bu yasaların kendisine Merkür tarafından verildiğini yaydı. Nitekim Yunanlılar arasında, Girit'te Minos ve Lakedaemon'da Likurgus, çıkardıkları yasaların kendilerine Jüpiter veya Apollon tarafından dikte edildiğini iddia ettiler. Bu tür bir ikna yöntemi birçok başka halk arasında da kullanılmış ve büyük avantajlar sağlamıştır. Nitekim, Arimaspes arasında, Zathraustes'in, yasalarını iyi bir dehadan aldığına insanları inandırdığı söylenir; Zamolxis'in, ruhun ölümsüzlüğüne inanan Getae'lere Vesta ile olan iletişimini övünerek anlattığı; Yahudiler arasında Musa'nın, yasaları İao adlı Tanrı'dan aldığını söylediği; ya bu yasa koyucular, insanlığın hizmetine sunulan zekâlarını mucizevi ve ilahi bir şey olarak görüyorlardı ya da ödünç aldıkları tanrıların isimlerinin halkın zihninde büyük bir otoriteye sahip olacağını varsayıyorlardı. Mısır'ın ikinci yasa koyucusu, seçkin bir zihne sahip olan Sasyches'ti. Mevcut yasalara başka yasalar da ekledi ve özellikle tanrılara tapınmayı düzenlemeye kendini adadı. Geometrinin mucidi ve Mısırlılara yıldız gözlem teorisini öğrettiği için kabul edilirdi. Üçüncüsü ise, yalnızca büyük başarılarıyla ünlenmekle kalmayıp, aynı zamanda savaşçı sınıfına askeri yasalar getiren ve savaş ve ordularla ilgili her şeyi düzenleyen Sesoosis'ti. Dördüncüsü, bilge ve becerikli bir kral olan Bocchoris'ti. Egemenliğin uygulanmasıyla ilgili tüm yasaların yanı sıra sözleşmeler ve anlaşmalar konusunda kesin kuralları da ona borçluyuz. Verdiği kararlarda öyle bir zekâ sergilemişti ki, verdiği kararların birçoğu günümüze kadar ulaşmıştır. Ancak, bedenen zayıf ve paraya çok düşkün olduğu rivayet edilir. XCV. Bocchoris'ten sonra Amasis de kanunlarla ilgilendi. Eyaletlerin yönetimi ve ülkenin iç idaresiyle ilgili tüzükler çıkardı. Üstün zekâlı, nazik ve adil bir adam olarak kabul edilirdi; kraliyet soyundan gelmediği için üstün gücünü bu niteliklerine borçluydu. Olimpiyat oyunları ile ilgili düzenlemelerle meşgul olan Elealılar'ın, bu oyunlarla ilgili en adil tüzüğün ne olduğunu sormak için ona elçiler gönderdikleri ve kralın "Listelere hiçbir Elealı girmesin" diye yanıtladığı söylenir. Amasis, Samos tiranı Polykrates ile arkadaş olmuştu; ancak Polykrates, Samos'a çıkan vatandaşlara ve yabancılara kötü davrandığı için, Amasis'in önce ona ılımlı olmasını tavsiye etmek üzere bir heyet gönderdiği söylenir. Ancak Polykrates bu tavsiyeye uymayarak, Amasis bir mektupta ona dostluk ve misafirperverlik bağlarının koptuğunu bildirdi ve tiranlığı bu denli ileri götüren bir adamı tehdit edecek talihsizlikleri paylaşmak istemediğini ekledi. Yunanlılar, Amasis'in insanlığına ve kısa sürede gerçekleşen kehanetlerine hayran kaldılar. Xerces'in babası Darius, Mısırlıların altıncı yasa koyucusu olarak kabul edilir. Mısır tapınaklarını kirleten selefi Kambises'in davranışlarından dehşete düşen Darius, dine karşı nezaket ve saygı göstermeye özen

gösterdi. Mısır rahipleriyle sık sık ilişki kurdu ve teoloji ve kutsal kayıtlarda kayıtlı tarih konusunda eğitim aldı. Böylece eski Mısır krallarının yüce gönüllülüğünü ve tebaalarına karşı insani davranışlarını öğrenerek, hayatını bu örneklerle göre düzenledi ve davranışlarıyla Mısırlılar arasında öyle bir saygı uyandırdı ki, kendisi hayattayken tanrı adını alan tek kral oldu; Ölümünde, eski Mısır krallarına göstermeye alıştıkları aynı saygıyı ona da gösterdiler. Diğer halkların hayranlık duyduğu yasaları borçlu olduğumuz kişiler bunlardır. Çok güzel kabul edilen bu kurumların çoğu, Makedonyalılar Mısır'ı ele geçirip eski monarşiye son verdiğinde ortadan kaldırıldı. XCVI. Bu çeşitli konuları kavradıktan sonra, bilgelikleri ve aydınlanmalarıyla ünlü olan ve eskiden bu ulusun yasalarını ve bilimini öğrenmek için Mısır'a seyahat eden Yunanlılar hakkında birkaç söz söyleyelim. Mısırlı rahipler, kutsal kitaplara dayanarak, aralarında Orfe, Musaeus, Melampus ve Daidalos'un bulunduğunu; ardından şair Homeros, Spartalı Lycurgus, Atinalı Solon ve filozof Platon'un bulunduğunu iddia ederler. Ayrıca Samoslu Pisagor, matematikçi Eudoksus, Abderalı Demokritos ve Sakızlı Enopides'ten de bahsederler. Bu adamların Mısır'a seyahat ettiklerini kanıtlamak için, adlarını taşıyan portreler veya yerler ve binalar gösterirler; her biri, Yunanlıların hayranlığını kazanan bu bilge adamların bilgilerini Mısırlılardan ödünç aldıklarını göstermekten imrenir. Nitekim Mısırlılara göre Orpheus, yolculuğundan Ceres'in yolculuklarının anısına kutlanan törenleri ve mistik ayinlerin çoğunu ve cehennem mitini de beraberinde getirmiştir. Baküs ile Osiris'in festivalleri, İsis ile Ceres'in gizemleri arasında yalnızca isim farkı vardır. Kötülerin cehennemde cezalandırılması, iyilerin yurdunun çiçekli tarlaları ve gölgelerin kurgusu, Mısırlıların cenaze törenlerinin bir taklididir. Ruhların şefi Merkür için de aynı şey geçerlidir; eski bir Mısır ayinine göre, Apis'in bedenini belirli bir yere götürür ve orada onu Kerberos maskesi takan bir varlığa teslim eder. Orpheus bu ayini Yunanlılar arasında duyurmuştur ve Homeros şiirinde bundan şöyle bahseder: "Kyllenialı Merkür, taliplerin ruhlarını uyandırdı; elinde sihirli değneği tutuyordu." Ve biraz ileride ekler: "Okyanus kıyılarını dolaşırlar, Leukas kayalığını geçerler ve Güneş'in ve Düşler halkının kapılarına doğru yönelirler." Hemen, ruhların yaşadığı, artık var olmayanların imgelerinin bulunduğu asphodel'in yeşil çayırlarına varırlar." Şimdi şair Okyanus'a Nil der; Mısırlılar da kendi dillerinde aynı adı verirler. Güneş'in (Helios) kapıları Heliopolis şehridir; ölülerin yurdu sayılan gülen ovalar ise, Memphis yakınlarında bulunan, nilüfer ve kamışların yetiştiği göletler ve en güzel çayırlarla çevrili Aşerusia Gölü'dür. Ölülerin yurdunun bu yerlerde bulunmasının bir sebebi vardır; çünkü en kalabalık ve görkemli cenaze törenleri burada yapılır. Cesetler nehir ve Aşerusia Gölü üzerinden taşındıktan sonra, onlar için ayrılmış hücrelere yerleştirilirler. Yunanlıların yeraltı dünyasıyla ilgili diğer mitleri, bugün Mısır'da hâlâ uygulananlarla örtüşmektedir; cesetleri taşıyan tekne, madeni para, kayıkçıya ödenen pul, ülkenin dilinde Kharon, tüm bu uygulamalar orada bulunur. Son olarak, Aşerusia Gölü civarında karanlık Hekate'nin bir tapınağı, Cocytus ve Lethe'nin pirinç sürgülerle kapatılmış kapıları olduğu söylenir; ve orada ayrıca, yakınında Adaleti temsil eden başsız bir heykelin bulunduğu Hakikat Kapıları da görülür. XCVII. Mısırlılar arasında, isimleri ve bunlarla ilgili uygulamalarıyla hâlâ korunan birçok başka mit vardır. Memphis'e yüz yirmi stadia uzaklıkta, Libya'da, Nil'in ötesinde bulunan Acanthopolis kentinde, içinde delikler bulunan bir fıçı tasvir edilmiştir; 360 rahip, Nil'den aldıkları suyu her gün içine dökerler. Bu şehrin yakınlarında, Eşek masalı bir halk festivalinde canlandırılır. Alayın başına yerleştirilen bir adam, arkasından gelenlerin çözdüğü sazlardan bir ip örür. Melampus'un, Yunanlıların Baküs onuruna kutladıkları gizemleri, Satürn mitini, Titanların savaşını, kısacası tanrıların tutkuları hakkında anlatılan her şeyi Mısır'dan getirdiği söylenir. Daidalos labirentini Mısır'daki labirenti örnek alarak inşa etmiştir. İkincisi, bazılarının göre Mendes, bazılarının göre ise Kral Marrhus tarafından, Minos'un saltanatından çok önce inşa ettirilmiştir ve bugün hâlâ varlığını sürdürmektedir. Daidalos'un Yunanlılar

arasında diktirdiği heykeller eski Mısır tarzındadır. Memphis'teki Vulcanus Tapınağı'nın en güzel propylon'u, Daidalos'un bir eseri olarak kabul edilir: o kadar büyük bir üne kavuşmuştur ki, kendi elleriyle yaptığı bir heykeli aynı tapınağa yerleştirilmiştir. Son olarak, yeteneği ve icatları o kadar ünlenmiştir ki, kendisine ilahi onurlar verilmiştir; hatta bugün bile, Memphis'in karşısındaki adalardan birinde, ülkede büyük saygı duyulan bir Daidalos tapınağı bulunmaktadır. Homeros'un Mısır'daki kalışı, özellikle de Helen'in Menelaos'u ziyaret ettiğinde Telemakhos'a verdiği ve geçmişteki sıkıntılarını unutturduğu düşünülen içki hakkında çeşitli anlatılar vardır. Bu içecek, şairin aktardığına göre Helen'in sırrını Thuis'in karısı Polydamna'dan öğrendiği nepenthes'tir. Nitekim Tebli kadınlar bu ilacın gücünü bugün bile hâlâ bilirler ve Diospolitanlar, öfke ve üzüntüyü gidermek için çok eski zamanlardan beri bunu kullanan tek kişilerdir. Diospolis, Teb ile aynı şehirdir. Homeros gibi, Mısırlılar da Venüs'e altın sıfatını vermişlerdir ve Memphis yakınlarında Altın Venüs Tarlası adı verilen bir yer vardır. Homeros'un, Jüpiter'in Juno ile birleşmesi ve tanrıların Etiyopya'ya yolculuğu mitini aynı kaynaktan türettiği söylenir. Mısırlılar her yıl Jüpiter şapelini Nil'in ötesine, Libya'ya taşıma ve sanki bu tanrının Etiyopya'dan dönüşünü işaret edercesine birkaç gün sonra geri getirme geleneğine sahiptirler. Jüpiter ile Juno'nun aşkları, rahiplerin bu iki tanrının şapellerini bir dağın tepesine taşıyıp bir çiçek yatağının üzerine yerleştirdikleri halk şenliklerinden (panegiri) sonra hayal ediliyordu. XCVIII. Lycurgus, Platon ve Solon, kurumlarının çoğunu Mısırlılardan ödünç almışlardır. Pisagor'un ilahiyat, geometri, sayılar ve ruhun her tür hayvanın bedenine göçüyle ilgili öğretilerini aynı Mısırlılardan öğrendiği söylenir. Ayrıca Demokritos'un beş yıl boyunca onlarla birlikte kaldığını ve astroloji bilgisinin çoğunu onlara borçlu olduğunu iddia ederler. Aenopides'in de Mısırlı rahipler ve astrologlarla birlikte yaşadığı ve onlardan diğer şeylerin yanı sıra Güneş'in yörüngesini, eğimini ve diğer yıldızların tersine hareketini öğrendiği söylenir. Aynı şeyi, astrolojiyi ve diğer birçok faydalı bilgiyi Yunanistan'a getirerek büyük ün kazanan Eudoksus için de söylerler. Daha da ileri giderek, öğrencileri olarak en eski Yunan heykeltıraşlarını, özellikle de Samos halkı için Apollon Pythian heykelini yapan Rhœcus'un oğulları Telecles ve Theodore'u iddia ederler. Bu heykelin yarısının Samos'ta Telecles tarafından, diğer yarısının ise Efes'te Theodoros tarafından tamamlandığı söylenir ve bu iki parça birbirine o kadar iyi uyum sağlamıştır ki, heykelin tamamı tek bir sanatçının eseri gibi görünür. Bu çalışma yöntemi Yunanlılar arasında hiç kullanılmazken, Mısırlılar arasında oldukça yaygındır. Heykellerinin planını Yunanlılar gibi hayal güçlerine göre tasarlamazlar; çünkü taşlarını düzenleyip kestikten sonra, tüm parçaların en küçük ayrıntısına kadar birbirine uyum sağlayacak şekilde çalışırlar. Bu nedenle insan vücudunu yirmi bir parça ve bir çeyrek olarak bölerler ve eserin tüm simetrisini bu temele göre düzenlerler. Böylece, işçiler heykelin yüksekliği konusunda kendi aralarında anlaştıktan sonra, seçtikleri parçaları yapmak için her biri kendi evine gider ve bunları diğerleriyle o kadar uyumlu hale getirirler ki, insan hayrete düşer. Samos'taki Apollon heykeli, Mısır yöntemine göre böyle yapılmıştır; Çünkü başın tepesinden cinsel organlara kadar iki yarıya bölünmüştür ve bu iki yarı tam olarak eşittir. Ayrıca, sanki yürüyormuş gibi ellerini uzatmış ve bacaklarını açmış Apollon'u temsil eden bu heykelin, Mısır zevkini tamamen anımsattığını da ileri sürerler. Mısır hakkında söyleyeceklerimiz bunlardı; en değerli anıları aktardık. Şimdi hikâyemize, kitabın başında duyurulan plana göre, Asya'daki Asurluların tarihiyle devam edeceğiz.

## İKİNCİ KİTAP.

### ÖZET .

Asya'nın ilk kralı Ninus; başarıları. - Semiramis'in doğumu; yükselişi. Ninus, Semiramis ile evlenir. Semiramis, Ninus'un yerine geçer ve birçok büyük iş başarır. - Babil'in kuruluşu. - Babil'in Asma Bahçeleri ve diğer muhteşem anıtları. - Semiramis'in Mısır, Etiyopya ve Hindistan'a seferi. - Semiramis'in üç soyundan gelenlerden; lüks yaşamları. Bu kralların sonuncusu Sardanapalus, Medli Arbaces tarafından tahttan indirilir. Keldanilerden; yıldız gözleminden. - Medya

krallarından; tarihçilerin konu hakkındaki fikir ayrılıklarından. Hindistan'ın topografyasından; toprak ürünlerinden; Hintlilerin geleneklerinden. İskitlerden, Amazonlardan ve Hiperborlulardan. Arabistan'dan; doğal ürünlerden ve masalsi hikayelerden. Okyanusta güneyde bulunan adalardan.

I. Eserin ilki olan önceki kitap, Mısır tarihini içermektedir. Bu kitapta, Mısır mitolojisini, Nil'in doğasını ve bu nehrin sunduğu benzersizlikleri anlattık. Mısır'ı tasvir ettik ve bu ülkenin kadim krallarını ve eylemlerini anlattık. Dünyanın yedi harikası arasında sayılan piramitlerin inşasından bahsettik; ardından yasaları, mahkemeleri, kutsal hayvanlara tapınmayı ve cenaze törenlerini inceledik. Son olarak, Mısır'a seyahat eden ve orada Yunanistan'a getirdikleri bilgileri öğrenen en ünlü Yunanlılardan bahsettik. Bu kitapta, Asurlularla başlayarak Asya'nın en kadim tarihini ele alacağız. Asya'nın ilkel krallarından bize kalan kayda değer hiçbir olgu, hatırlanmaya değer hiçbir isim yok. Tarihin bahsettiği ilk kişi, Asur kralı Ninus'tur; ayrıntılı olarak anlatmaya çalışacağımız kahramanlıklar gerçekleştirmiştir. Savaşçı bir mizaca sahip ve kendini göstermeye hevesli olan Ninus, seçkin gençlerden oluşan bir birliği silahlandırdı, onları uzun süre fiziksel egzersizlerle hazırladı ve savaşın tüm yorgunluklarına ve tehlikelerine alıştırdı. Böylece güçlü bir ordu kurduktan sonra, o dönemde güçlü adamlarla dolu olduğu düşünülen Arabistan kralı Ariaeus ile bir ittifak antlaşması imzaladı. Arap ulusu genellikle özgürlüğüne düşkündür ve yabancı bir lideri tanımaya her zaman karşı çıkar. Ayrıca, ne Pers kralları ne de Makedonya kralları, tüm güçlerine rağmen, onu boyunduruk altına almayı başaramadılar. Ayrıca, Arabistan'ın bir düşman ordusu için erişiminin zor olduğu da eklenmelidir; çünkü büyük ölçüde çöl ve sudan yoksun bir ülkedir; kuyuları gizlidir ve yalnızca yerliler tarafından bilinir. Asur kralı Ninus, Arap liderinin önderliğinde, komşu bir ülkede yaşayan Babillilere karşı güçlü bir ordunun başında yürüdü. O zamanlar Babil henüz kurulmamıştı; Ancak Babil'de başka önemli şehirler de vardı. Ninus, deneyimsiz adamları kolayca alt etti, onlara yıllık bir haraç koydu, kralı çocuklarıyla birlikte esir aldı ve öldürdü. Oradan birliklerini Ermenistan'a sürdü ve bazı şehirleri yağmalayarak yerlileri korkuttu. Kralları **Barzanes**, <<Barzani>> karşı koyamayacağını anlayınca, düşmanlarıyla karşılaşmak için hediyelerle yanına gitti ve ona teslimiyetini sundu. Ninus ona cömert davrandı; ona Ermenistan'ın egemenliğini verdi ve sadece yardımcı birliklerin gönderilmesini istedi. Ordusu giderek büyüyerek Medya'ya bir sefer düzenledi. Bölgenin kralı olan Farnus, hatırı sayılır bir orduyla ilerledi; ancak kendi halkı tarafından terk edilmiş ve birliklerinin çoğunu kaybetmiş olarak, karısı ve yedi çocuğuyla birlikte esir alındı; kendisi de çarmıha gerildi. II. Bu başarılar, Ninus'ta Tanais ve Nil arasındaki tüm Asya'yı boyunduruk altına alma yönünde şiddetli bir arzu uyandırdı; refahın bir insanın hırsını artırdığı doğrudur. Arkadaşlarından birini Medya satrapı olarak atadı ve Asya uluslarını fethetmek için ilerledi; on yedi yıl içinde Hindistan ve Baktriya hariç tüm ülkenin efendisi oldu. Hiçbir tarihçi onun katıldığı savaşları veya fethettiği halkların sayısını ayrıntılı olarak anlatmamıştır; bunların yalnızca başlıcalarını Knidoslu Ktesias'ın yetkisine dayanarak anacağız. Kıyı ülkeleri arasında Mısır, Fenike, Koele-Suriye, Silisya, Pamfilya, Likya, Karya, Frigya, Misya ve Lidya'yı boyunduruğu altına aldı; ayrıca Troas'ı, Hellespont üzerindeki Frigya'yı, Propontis'i, Bitinya'yı, Kapadokya'yı ve Tanais'e kadar Pontus'ta yaşayan barbar ulusları fethetti. Kadusyalılar, Tapiryalılar, Hirkanyalılar, Drangyalılar, Derbikliler, Karmanyalılar, Choromneans, Borkanians ve Partların topraklarını da fethetti. Hazar Kapıları olarak bilinen geçitlerin bulunduğu Pers, Susiana ve Hazar bölgesine kadar nüfuz etti. Ayrıca, daha az önemli birçok ulusu da bastırdı; bunlardan bahsetmeyeceğiz. Ulaşılması zor ve savaşçılarla dolu bir ülke olan Baktriya'ya gelince, birkaç başarısız girişimden sonra savaşı erteledi, birliklerini Suriye'ye geri getirdi ve büyük bir şehir kurmak için uygun bir yer seçti. III. Zaferinin ihtişamıyla seleflerini gölgede bıraktıktan sonra, o kadar büyük bir şehir inşa etme planını tasarladı ki, o zamana kadar bilinen tüm dünya şehirlerini geride bırakmakla kalmayacak,

aynı zamanda gelecek nesillerin bir benzerini görmesi de zor olacaktı. Arap kralını, hediyeler ve muhteşem ganimetlerle donattıktan sonra askerleriyle birlikte topraklarına geri gönderdi. Kendisi ise, Fırat Nehri'nin her yanından, işçi ve malzeme toplayarak, dikdörtgen bir dörtgen şeklini verdiği iyi tahkim edilmiş bir şehir inşa etti. Şehrin en uzun kenarları 150, en kısa kenarları 90 stadia idi, böylece şehrin tamamı 480 stadia idi. Kurucu bu beklentisinde yanılmamıştı, çünkü hiçbir şehir ihtişam ve görkem bakımından bu şehre denk olmamıştır; surları 30 metre yüksekliğinde ve üç koşumlu arabanın yan yana geçebileceği kadar geniştir. Onları savunan kuleler bin beş yüz taneydi ve her biri iki yüz ayak yüksekliğindeydi. Şehrin büyük bir kısmı en zengin Asurlular tarafından mesken tutuluyordu, ancak kral oraya yerleşmek isteyen tüm yabancılara izin verdi. Bu şehre kendi adını Ninus olarak verdi ve çevredeki ülkenin büyük bir kısmını sakinleri arasında paylaştırdı. IV. Bu şehrin kuruluşundan sonra Ninus, Baktriya'ya yürüdü ve burada Semiramis ile evlendi. Tanıdığımız tüm kadınların en ünlüsü olduğu için, orada bir an durup onun mütevazı bir durumdan şan ve şöhretin zirvesine nasıl yükseldiğini anlatmak gerekiyor. Suriye'de Aşkelon adında bir şehir var; çevresinde derin ve balıklarla dolu uçsuz bucaksız bir göl var. Bu gölün kıyısında, Suriyelilerin Derceto adını verdiği ünlü bir tanrıçanın tapınağı var; yüzü kadın, vücudunun geri kalanı ise balık biçiminde. Bu tasvirin nedenleri şunlardır: Ülkenin en bilgili adamları, Venüs'ün, kendisine yapılan bir haksızlığın intikamını almak için, kendisine kurban sunacak yakışıklı bir genç adama karşı şiddetli bir aşk uyandırdığını; Derceto'nun bu Suriyeliye olan tutkusuna yenik düşerek bir kız çocuğu doğurduğunu, ancak zayıflığından utanarak genç adamı ortadan kaldırdığını ve çocuğu ıssız ve kayalık bir yere terk ettiğini; en sonunda, utanç ve üzüntüye boğulan kendisinin de kendini göle attığını ve bir balığa dönüştüğünü anlatırlar. Suriyeliler, bugün bile, tanrı olarak taptıkları balık yemekten kaçınırlar. Ancak küçük kız, terk edildiği yerde çok sayıda yuva yapan güvercinler tarafından mucizevi bir şekilde büyütüldü: Bazıları kanatlarında çocuğun vücudunu ısıttı, diğerleri ise çobanların ve diğer çobanların kulübelerinden çıkıp gagalarına süt almaya geldikleri anı bekleyerek, büyüttükleri çocuğun dudaklarından damla damla süt damlattılar. Öğrencileri bir yaşına gelip daha katı yiyeceklere ihtiyaç duyduğunda, güvercinler ona yeterli besin sağlayan peynir parçaları getirdiler. Çobanlar, geri döndüklerinde peynirlerinin gagalandığını görünce çok şaşırdılar. Biraz araştırma yaptıktan sonra nedenini buldular ve olağanüstü güzellikte küçük bir kız buldular; onu kulübelerine götürüp kraliyet ağılının başına, Simma adını verdiler. Çocuğu olmayan kraliyet ağılı, kızı büyük bir özenle kendi kızı gibi yetiştirdi ve ona Suriye dilinde güvercin anlamına gelen Semiramis adını verdi. O zamandan beri tüm Suriyeliler bu kuşlara ilahi onurlar bahşetmektedir. İşte Semiramis'in efsanevi kökeni aşağı yukarı böyledir. V. Bu arada Semiramis evlilik çağına gelmiş ve güzelliğiyle tüm arkadaşlarını geride bırakmıştı. Bir gün kral, ağıllarını ziyaret etmesi için adam gönderdi. Kraliyet konseyinin başkanı ve tüm Suriye'nin yöneticisi olan Menones bu görevle görevlendirildi; Simma'ya gitti, Semiramis'i gördü ve cazibesine kapıldı. Simma'dan onu kendisine vermesi için yalvardı; onunla evlendi, Ninova'ya götürdü ve ondan Hyapates ve Hydaspes adında iki çocuğu oldu. Beden güzelliğini zihninin tüm nitelikleriyle birleştiren Semiramis, kocasının mutlak metresiydi ve kocası ona danışmadan hiçbir şey yapmayarak her şeyde başarılı oldu. Ninova'nın temeli atıldığı sıralarda kral, Baktriya'yı fethetmeyi düşündü. Savaşmak üzere olduğu adamların sayısını ve yiğitliğini ve girmek üzere olduğu ülkenin zorluğunu öğrenince, imparatorluğunun her yerinden asker topladı; Zira ilk seferinde başarısızlığa uğrayınca, Baktriyalılara hatırı sayılır bir kuvvetle saldırmaya karar vermişti. Bu nedenle imparatorluğunun dört bir yanından, Ktesias'ın raporuna göre 1.700.000 piyade, 210.000'den fazla süvari ve tırpanlı yaklaşık 10.600 savaş arabasından oluşan bir ordu topladı. Böylesine büyük bir ordu, duyan herkese inanılmaz gelebilir, ancak Asya'nın genişliği ve içinde yaşayan ulusların sayısı

düşünüldüğünde imkânsız görünmemektedir. Darius'un İskitlere karşı komuta ettiği 800.000 kişilik ordudan veya Xerces'in Yunanistan'a indiği sayısız birlikten bahsetmeden, dün Avrupa'da deyim yerindeyse olanlara bir göz atarsak, söylediklerimize belki daha fazla inandırıcılık katabiliriz. Dionysius, Sicilya'da yalnızca Siraküza şehrinden 120.000 piyade ve 12.000 atlıdan oluşan bir ordu çıkardı;1 tek bir limandan, bazıları dört hatta beş sıra kürekli 400 uzun gemi çıkardı. Hannibal'den kısa bir süre önce, Romalılar, savaşmak zorunda oldukları savaşın önemini öngörerek, İtalya'daki tüm yurttaşların ve silah taşıyabilen yardımcı birliklerin nüfus sayımını yaptılar ve toplam sayı bir milyondan biraz azdı. Oysa İtalya'nın tüm nüfusu, tek bir Asya ulusuyla kıyaslanamaz. Bu, eski nüfusu, şimdi nüfusu azalmış Asya şehirleriyle karşılaştırmak isteyenler için yeterli olmalı. VI. Ninus, bu nedenle böylesine güçlü bir orduyla Baktriya'ya doğru yola çıktığında, geçmesi gereken geçitler nedeniyle orduyu birkaç birliğe bölmek zorunda kaldı. Baktriya'nın bulunduğu büyük ve çok sayıda şehir arasında, kraliyet ikametgahı olarak hizmet veren şehir özellikle dikkat çekiciydi; Baktra olarak adlandırılıyordu ve büyüklüğü ve tahkimatlarıyla diğerlerinden farklıydı. O zamanlar kral olan Oksiyartes, sayısı 400.000'i bulan tüm yetişkin erkekleri silah altına çağırırdı. Bu orduyla, ülkenin girişini koruyan geçitlere doğru düşmanla karşılaşmak üzere ilerledi; orada Ninus'un birliklerinin bir kısmının çatışmasına izin verdi; ve düşmanın ovaya yeterli sayıda ulaştığını düşündüğünde savaş düzenine geçti. Şiddetli bir savaşın ardından Baktriyalılar, Asurluları bozguna uğrattı ve onları yukarıdaki dağlara kadar takip ederek yüz bin kadar adamı öldürdüler. Ancak, Ninus'un ordusunun geri kalanı yavaş yavaş ülkeye girdi; sayıca ezilen Baktriyalılar şehirlere çekildi ve her biri yalnızca kendi evini savunmayı düşündü. Ninus tüm bu şehirleri kolayca ele geçirdi; ancak tahkimatları ve sağladığı mühimmat nedeniyle Baktra'ya saldıramadı. Kuşatma uzadıkça, kralın ordusunda bulunan Semiramis'in kocası, karısını tekrar görmek için sabırsızlandığı için onu yanına çağırıldı. Zekâ, cesaret ve diğer parlak niteliklerle donatılmış olan Semiramis, bu ender rastlanan üstünlüklerini sergilemek için bu fırsatı değerlendirdi. Yolculuğu birkaç gün süreceğinden, kendisine bir giysi yaptırdı ve bu giysiye bakarak, giyenin bir erkek mi yoksa bir kadın mı olduğunu anlamak imkânsızdı. Bu giysi onu güneşin sıcağından koruyordu; teninin beyazlığını ve hareket özgürlüğünü korumaya uygundu ve genç bir adama dönüşmüştü; üstelik o kadar zarıftı ki, önce Asya'nın efendileri olan Medler, sonra da Persler tarafından benimsendi. Baktriya'ya vardığında, kuşatmanın durumunu inceledi; saldırıların ova yönünden ve kolay ulaşılabilir noktalardan yapıldığını, hiçbirinin kalenin bulunduğu yerden savunulmadığını gördü; kuşatılanların, bu son mevziyi terk ettikten sonra, hepsinin alt tahkimatların bulunduğu yerde tehlikede olan kendi askerlerine yardıma gittiğini fark etti. Bu keşfi yaptıktan sonra, yanına kayalara tırmanmaya alışkın birkaç asker aldı: zorlu bir patikadan kalenin bir bölümüne girdi ve ova surlarının yanından kuşatılanlara saldırılara kararlaştırılan işareti verdi. Kalenin ele geçirilmesiyle dehşete düşen kuşatma altındakiler, surlarını terk edip güvenliklerinden ümidini kestiler. Böylece tüm şehir Asurluların eline geçti. Kral, Semiramis'in cesaretine hayran kalarak ona muhteşem hediyeler verdi; ardından güzelliğine hayran kalarak kocasından onu kendisine vermesini rica etti ve karşılığında kendi kızı Sosane'yi vereceğine söz verdi. Menones bu fedakarlığa razı olmayınca, kral, emirlerine derhal itaat etmezse gözlerini oydurmakla tehdit etti. Bu tehditler karşısında azap çeken, hemen keder ve öfkeye kapılan talihsiz koca kendini astı. Semiramis böylece kraliyet onuruna erişti. VII. Ninus, büyük miktarda gümüş ve altından oluşan Baktriya hazinelerini ele geçirdi ve Baktriya yönetimini kurduktan sonra birliklerini dağıttı. Ninus'un Semiramis'ten Ninyas adında bir oğlu oldu; öldüğünde karısını imparatorluğun hükümdarı olarak bıraktı. Semiramis, Ninus'u kralların sarayına gömdürdü ve mezarının üzerine, Knidoslu Ktesias'a göre dokuz stad yüksekliğinde ve on genişliğinde muazzam bir teras inşa ettirdi. Şehir, Fırat Nehri kıyısındaki

bir ovada yer aldığından, bu teras bir kale gibi çok uzaktan görülebilir; ancak Ninus'un şehri, Asur imparatorluğuna son veren Medler tarafından yıkılmış olsa da, günümüze kadar varlığını sürdürdüğü söylenir. Büyük işlere meraklı ve selefini ihtişamda geride bırakmaya hevesli Semiramis, Babil'de bir şehir kurmaya karar verdi; dört bir yandan iki milyon mimar ve işçi getirdi ve gerekli tüm malzemeleri hazırladı. Fırat Nehri'nin geçtiği bu yeni şehri, Knidoslu Ktesias'a göre aralıklarla büyük ve güçlü kulelerle güçlendirilmiş 360 stad uzunluğunda bir surla çevreledi. Bu yapıların kütlesi, duvarların genişliğinin yan yana altı savaş arabasının geçmesine yetecek kadar büyüktü ve yükseklikleri inanılmaz görünüyordu. Daha sonra İskender'i Asya'ya kadar takip eden Klitarchus ve diğerlerine göre, duvarın uzunluğu 365 stadia idi ve bu, yıldaki gün sayısını temsil ediyor olmalıydı. Pişmiş tuğlalardan inşa edilmiş ve asfaltla kaplanmıştı. Ktesias'a göre yüksekliği 50 orjiydi; ancak daha yakın tarihli tarihçilere göre, uzunluğu yalnızca elli arşın, genişliği ise iki koşumlu arabadan daha fazlaydı; duvarın kütlesiyle orantılı yükseklik ve kalınlıkta iki yüz elli kule vardı. Kule sayısının, sur duvarının genişliğine kıyasla bu kadar az olması şaşırtıcı değildir; çünkü şehrin birçok yerinde bataklıklar vardı, bu yüzden doğa insan tahkimatını gereksiz kılıyordu. Evler ile sur duvarı arasında iki plethralık bir alan bırakılmıştı. VIII. Bu çalışmaların hızlandırılması için kraliçe, her arkadaşına birer stadelik alan tahsis etmiş ve görevlerini bir yıl içinde tamamlamaları için gerekli malzemeleri sağlamıştı. Görevlerini şevkle yerine getirirken, nehrin en dar noktasına, birbirinden on iki fit aralıklarla, büyük bir derinliğe gömülmüş kazıkların üzerine oturan beş stadelik bir köprü inşa etti; taşlar demir kramponlarla birbirine tutturulmuş ve ek yerleri erimiş kurşunla lehimlenmişti. Her kazığın su akıntısına açık yüzleri, dalgaları kesen ve coşkunluklarını azaltan, yapının sağlamlığına katkıda bulunan köşeli çıkıntılar şeklinde inşa edilmişti. Köprü, devasa palmiye girişleri üzerine yerleştirilmiş sedir ve selvi tahtalarıyla kaplıydı; otuz fit genişliğindeydi ve Semiramis'in eserleri arasında en az güzeli değildi. Nehrin her iki yakasında, yüz altmış stad boyunca uzanan, neredeyse surlar kadar geniş, muhteşem rıhtımlar inşa ettirdi. Köprünün her iki ucuna, tüm şehri görebileceği bir saray inşa ettirdi. Bu iki saray, deyim yerindeyse, en önemli iki bölgenin anahtarlarıydı; Fırat Nehri Babil'i geçerek güneye doğru akarken, bu saraylardan biri doğuya, diğeri batıya bakıyordu ve ikisi de büyük bir ihtişama sahipti. Batıda bulunanın çevresi altmış stad idi; pişmiş tuğlalardan yapılmış, çok yüksek, güzel surlarla güçlendirilmişti. Bu surların içinde, üzerine her türden hayvan figürlerinin basıldığı, pişmemiş tuğlalardan yapılmış başka bir bölme daha vardı; bu figürler öyle bir sanatla resmedilmişti ki, canlı görünüyorlardı. Bu bölmenin uzunluğu kırk stad idi. Kalınlığı üç yüz tuğlaydı ve yüksekliği, Ktesias'a göre elli orjiydi; kulelerin yüksekliği yetmiş orjiydi. Son olarak, bu ikinci sur duvarının içinde, kaleyi çevreleyen, çevresi yirmi stad uzunluğunda ve yüksekliği ortadaki sur duvarını aşan üçüncü bir sur daha vardı. Kulelerde ve surlarda, renkler ve kabartmalarla kusursuz bir şekilde taklit edilmiş her türden hayvan tasvir edilmişti. Dört arşından daha yüksek, farklı hayvanlardan oluşan bir av sahnesi vardı. Bu av sahnesinde, Semiramis at sırtında bir pantere mızrak fırlatırken tasvir edilmişti; yanında kocası Ninus, bir aslanı mızrakla vuruyordu. Kaleye, arkasında bir makineyle açılan bronz odaların bulunduğu üçlü bir kapıdan giriliyordu; Son olarak, bu saray, karşı kıyıdaki sarayı hem büyüklük hem de güzellik bakımından kat kat aşırıyordu. İkincisinin çevresi sadece pişmiş tuğlalardan yapılmış, otuz stad uzunluğunda bir duvara sahipti. Hayvan figürleri yerine, eyalet valileri Ninus, Semiramis ve Babillilerin Belus adını verdiği Jüpiter heykelinin bronz heykelleri vardı. Ancak, göze çok hoş gelen savaş ve av tasvirleri de vardı. IX. Semiramis daha sonra Babil civarındaki en alçak noktayı, her kenarı üç yüz stad uzunluğunda kare bir su deposu inşa etmek için seçti. Bu su deposu pişmiş tuğla ve asfalttan yapılmıştı; derinliği otuz beş fitti. Nehrin yönünü değiştirerek bu depoya yönlendirdi ve her yakada bulunan saraylarla bağlantılı bir yeraltı galerisi inşa etti; bu

galerinin tonozları dört arşın kalınlığında pişmiş tuğlalardan yapılmış ve kaynatılmış asfalt tabakasıyla kaplanmıştı. Galerinin duvarları yirmi tuğla kalınlığında, tonoz kemerine kadar on iki fit yüksekliğinde ve galerinin genişliği on beş fitti. Bu çalışma yedi günde tamamlandı; Nehri yatağına döndürdü, böylece yeraltı galerisi sayesinde suyu geçmeden bir saraydan diğerine geçebildi. Galerinin iki ucu, Perslerin egemenliğine kadar ayakta kalan kapılarla kapatıldı. Bundan sonra Semiramis, şehrin ortasına, Babillilerin Belus adını verdiği, Jüpiter'e adanmış bir tapınak inşa ettirdi. Tarihçiler bu anıt konusunda hemfikir olmadıkları ve zamanla harabeye döndüğü için, burada tam bir tasvirini vermek mümkün değildir. Ancak, olağanüstü yüksek olduğu ve yüksekliği nedeniyle Keldanilerin astronomik çalışmalarını burada yürüttüğü, yıldızların doğuşunu ve batışını dikkatlice gözlemlediği kabul edilir. Tüm bina asfalt ve tuğladan büyük bir sanatla inşa edilmişti; zirvesinde altın levhalarla kaplı Jüpiter, Juno ve Rhea heykelleri vardı. Jüpiter heykeli, ayakta duran ve yürümeye hazır bu tanrıyı temsil ediyordu; kırk ayak yüksekliğindeydi ve bin Babil talantı ağırlığındaydı. Altın bir arabada oturan Rhea heykeli, bir öncekiyle aynı ağırlıktaydı; dizlerinin üzerinde iki aslan, yanında ise her biri otuz talant ağırlığında devasa gümüş yılanlar tasvir edilmişti. Ayakta duran Juno heykeli ise sekiz yüz talant ağırlığındaydı; sağ elinde başından bir yılan, sol elinde ise mücevherlerle süslü bir asa tutuyordu. Bu üç heykelin önüne, kırk ayak uzunluğunda, on beş ayak genişliğinde ve beş yüz talant ağırlığında altın kaplama bir masa yerleştirilmişti. Bu masanın üzerine otuz talant ağırlığında iki testi yerleştirilmişti. Ayrıca, her biri üç yüz talant ağırlığında iki tütsü yakma kabı; biri Jüpiter'e adanmış olan bin iki yüz Babil talantı, diğerleri ise altı yüz talant ağırlığında üç altın kase vardı. Tüm bu hazineler daha sonra Pers kralları tarafından yağmalandı. Kraliyet konutları ve diğer yapılar ise zamanın tahribatı sonucu yok oldu veya harabeye döndü. Günümüzde Babil'in yalnızca küçük bir bölümünde yerleşim bulunmaktadır; surların içindeki geri kalan alan ise ekili alanlara dönüştürülmüştür. X. Kalede, Semiramis'in değil, daha sonraki bir Suriye kralının eseri olan asma bahçe vardı: bir cariyeyi memnun etmek için yaptırmıştı. Aslen Persli olan ve dağlarının çayırırlarını özleyen bu kadının, kralı yapay plantasyonlarla anavatani Pers'i hatırlatmaya ikna ettiği söylenir. Kare şeklindeki bu bahçenin her iki yanında dört plethra vardı; kişi, basamaklarla, üst üste yerleştirilmiş teraslara tırmanıyordu, böylece bahçenin tamamı bir amfiteatro görünümü sunuyordu. Üzerine tırmanılan bu teraslar veya platformlar, kademeli olarak mesafe mesafe yükselen ve plantasyonların tüm ağırlığını taşıyan sütunlarla destekleniyordu; elli arşın yüksekliğindeki en yüksek sütun, bahçenin tepesini destekliyor ve avlunun korkuluklarıyla aynı seviyedeydi. Büyük masraflarla sağlam bir şekilde inşa edilen duvarlar yirmi iki fit kalınlığındaydı ve her çıkış on fit genişliğindeydi. Terasların platformları, çıkıntı dahil uzunluğu on altı fit ve dört fit genişliğinde taş bloklardan oluşuyordu. Bu bloklar, bol miktarda asfaltla karıştırılmış bir kâmiş tabakasıyla örtülmüştü; bu tabakanın üzerine, alçıyla yapıştırılmış, çift sıra pişmiş tuğlalar yerleştirilmişti; bunlar da, suyun yapay inişlerden sızmasını ve temellere nüfuz etmesini önlemek için kurşun levhalarla kaplanmıştı. Bu örtünün üzerine, en büyük ağaçların köklerini barındıracak kadar büyük bir toprak kütlesi serilmişti. Bu yapay zemin, boyutları ve güzellikleriyle göz kamaştıran her türden ağaçla doluydu. Sütunlar kademeli olarak yükseliyor, aralıklarından ışık alıyor ve çok sayıda ve çeşitli süslemelerle donatılmış kraliyet dairelerine erişim sağlıyordu. Bu sütunlardan yalnızca biri tepesinden tabanına kadar boştu; içinde, nehirden büyük miktarda su çıkaran ve kimsenin dışarıdaki hiçbir şeyi görmesini engelleyen hidrolik makineler vardı. Daha önce de söylediğimiz gibi, sonradan inşa edilen bahçe böyleydi. XI. Semiramis, Fırat ve Dicle kıyılarında, Medya, Paretacene ve komşu ülkelerden gelen mallar için depolar kurduğu birçok şehir daha kurdu. Nil ve Ganj'dan sonra Asya'nın en ünlü nehirleri Fırat ve Dicle'dir; bu nehirler Ermenistan dağlarından doğar ve birbirlerinden 2.500 stadia uzaklıktadırlar. Medya

ve Paretacene nehirlerini suladıktan sonra, kucakladıkları ve adını bu durumdan alan Mezopotamya'ya girerler. Babil'i geçtikten sonra Eritre Denizi'ne dökülürler. Bu nehirler önemli miktarda oldukları ve ülkenin geniş bir alanını kapsadıkları için ticari ilişkiler için büyük kolaylıklar sağlarlar; ayrıca kıyılarında Babil'in ihtişamına azımsanmayacak katkıda bulunan zengin depolar görülür. Semiramis, Ermenistan dağlarından 130 fit uzunluğunda ve 25 fit kalınlığında bir taş bloğu çıkarttırdı; Çok sayıda katır ve öküz sürüsüyle Fırat kıyısına sürüklendikten sonra bir sala bindirip nehirden aşağı Babil'e getirdi ve oradaki en işlek caddeye dikti. Tüm gezginlerin hayranlıkla izlediği ve şekli nedeniyle bazılarının dikilitaş olarak adlandırdığı bu anıt, dünyanın yedi harikası arasında sayılıyor. XII. Babil'in ilginçlikleri arasında en dikkat çekici olanı, orada üretilen asfalt miktarıdır. Bu miktar, yalnızca çok sayıda oldukları kadar büyük binalar için değil, aynı zamanda halk bu malzemeyi bol miktarda toplayıp kuruttuktan sonra odun olarak yakmak için de yeterlidir. Sayısız insan, tükenmeyen büyük bir kaynaktan asfalt çeker. Bu kaynağın yakınında, küçük olmasına rağmen olağanüstü bir fenomen sergileyen, yoğun bir kükürtlü buhar çıkaran bir çeşme vardır: Yaklaşan her hayvanı anında öldüren yoğun bir kükürtlü buhar çıkarır, çünkü buharın şiddeti nefes almayı durdurur ve boğulmaya neden olur: Vücut anında şişer ve iltihaplanır, özellikle de akciğerlerin etrafında. Nehrin ötesinde, tamamen sağlam bir zeminle çevrili bir göl görülür; eğer bölgeden habersiz biri oraya inerse, bir süre yüzer ve ortasına doğru ilerlerken, sanki bilinmeyen bir güç tarafından aşağı çekiliyormuş gibi hisseder; ve eğer adımlarını geri izleyerek kendini kurtarmaya çalışırsa, sanki biri onu aşağı çekiyormuş gibi hisseder; önce ayakları, sonra bacakları ve uylukları kalçalarına kadar felç olur; en sonunda, uyuşukluğa kapılan tüm vücudu dibe batır, ölür ve bir an sonra yüzeye çıkar. Babil'in ilginçlikleri hakkında söyleyeceklerimiz bunlardı. XIII. Semiramis, bu çalışmalarını tamamladıktan sonra, hatırı sayılır bir ordunun başında Medlere karşı bir sefere girişti. Bagistan Dağı'nın karşısına vardığında, orada kampını kurdu ve çevresi on iki stadia olan bir park inşa etti; bir ovada yer alıyordu ve plantasyonlara su sağlayan hatırı sayılır bir kaynak içeriyordu. Jüpiter'e kutsal olan Bagistan Dağı, bu parkın yüzlerinden birini, on yedi stadia yüksekliğinde, dik kesilmiş sarp kayalarla oluşturur. Semiramis bu kayaların eteğini oydu ve orada yüz muhafızla çevrili olarak kendi suretini yonttu. Bu kayalara, Semiramis'in ordusunun tüm yüklerini ve mavnalarını bir yığın halinde toplayıp, ovadan dağın zirvesine tırmanmak için merdiven olarak kullandığını belirten Suriye harfleriyle bir yazıt kazıdı. Oradan ayrılıp Medya'nın bir şehri olan Şavon'a vardı ve uçsuz bucaksız bir ovada muazzam yükseklik ve büyüklükte bir taş gördü. Buraya, ortasına bu taşın yerleştirdiği muazzam bir park inşa etti. Orada, bahçesindeki ekili alanları ve ovada konuşlanmış ordusunu görebileceği zengin eğlence sarayları inşa etti. Semiramis, her türlü eğlenceye dalarak uzun süre burada kaldı. Egemenliğinden mahrum kalmamak için asla resmi olarak evlenmek istemedi; ordusundaki en yakışıklı erkekleri seçti ve onlara lütuflarda bulunduktan sonra onları ortadan kaldırdı. Daha sonra Ekbatana'ya doğru yola çıktı ve Zarkaeus Dağı'nın eteklerine vardı. Birkaç stadia büyüklüğündeki bu dağ, uçurumlar ve uçurumlarla doludur ve uzun bir dolambaçlı yol gerektirir. Geçitinin ölümsüz bir anıtını geride bırakmayı kışkırtan ve yolculuğunu kısaltmak isteyen Semiramis, kayaları havaya uçurttu, uçurumları doldurdu ve bugün hala bu kraliçenin adını taşıyan çok güzel bir yol inşa ettirdi. Ovada kurulu bir şehir olan Ekbatana'ya vardığında, orada bir kraliyet ikametgahı kurdu ve ülkenin idaresine özel bir özen gösterdi. Şehirde su olmadığı ve civarda kaynak bulunmadığı için, büyük emek ve masraflarla tüm bölgelere temiz ve bol su getirdi. Ekbatana'dan yaklaşık on iki stad uzaklıkta, dik ve dikkat çekici bir yüksekliğe sahip Orontes adlı bir dağ vardır; çünkü tabanından zirvesine doğru düz bir çizgi halinde ölçüldüğünde yirmi beş stad vardır; karşı tarafında bir nehirle bağlantısı olan büyük bir göl vardı. Bu dağın köküne saplandı, on beş ayak genişliğinde ve kırk ayak derinliğinde bir kanal kazdı; bu kanal, gölün ve nehrin

sularını şehre taşımaya yarıyordu. Semiramis'in Medya'da gerçekleştirdiği çalışmalar bunlardı. XIV. Oradan Pers'e gitti ve Asya'da sahip olduğu tüm ülkeleri dolaştı. Her yerde dağları delip kayaları kırarak güzel yollar yaptı. Ovalarda, sefer sırasında ölen generalleri için mezar veya yeni şehirlerin temeli olarak kullanılan tepeler inşa etti. Kamplarında, üzerine çadırını kurduğu ve tüm ordusunun etrafına dizildiğini görebildiği büyük höyükler inşa etme alışkanlığındaydı. Bu tür höyükler bugün hala Asya'da görülebilir; bunlara Semiramis'in eserleri adı verilir. Daha sonra Mısır'a geçti, Libya'nın neredeyse tamamını fethetti ve ölüm saatini sormak için Ammon tapınağına gitti. Cevap olarak, insanların arasından kaybolacağı ve oğlu Ninyas'ın kendisine karşı komplo kurduğu andan itibaren Asya'daki birçok halkın ona ilahi saygılarını sunacağı söylenir. Semiramis oradan, büyük bir kısmını fethettiği Etiyopya'ya doğru yürüdü. Bu ülkede, ilginç yerlerini incelemek için durdu. Söylendiğine göre, çevresi yaklaşık yüz altmış fit olan dörtgen bir göl görülüyor; suyu zencefil renginde ve eski şarap kokusuna benzer son derece hoş bir kokuya sahip; kendine özgü bir özelliği var: Kim içerse tuhaf bir çılgınlığa kapılıyor: daha önce gizlemek istediği tüm suçları alenen itiraf ediyor. Ancak böyle bir hikâyeye inanmak zor. XV. Etiyopyalılar arasında cenaze törenleri özel bir şekilde yapılır. Cesetleri mumyaladıktan sonra, etraflarına bol miktarda cam döküp bir dikilitaşın üzerine yerleştirirler; böylece yoldan geçenler, Herodot'un dediği gibi, camın arkasından ölen kişinin bedenini görebilirler. Ancak Knidoslu Ktesias, bu tarihçinin yanlış olduğunu gösteriyor. Önce cesedin mumyalandığını, ancak çıplak beden etrafında cam eritilmediğini; çünkü çıplak beden yanacağını, tamamen şeklinin bozulacağını ve artık hiçbir benzerlik izi kalmayacağını savunur. Bu nedenle, cesedin içine yerleştirildiği içi boş bir altın heykel yapıldığını; bu heykelin erimiş camdan bir tabakaya sarıldığını; ardından bütün heykelin bir mezara yerleştirildiğini ve ölen kişinin altın heykelinin camdan görülebileceğini ekler. Ktesias ayrıca bu gömme yönteminin yalnızca zenginler tarafından kullanıldığını; daha az şanslı olanlara gümüş bir heykel, fakirlere ise toprak bir heykel verildiğini ekler. Ayrıca, herkes için cam vardır; çünkü Etiyopya'da bol miktarda bulunur ve yerliler onu neredeyse yerin altından toplarlar. Bu ülkenin mitolojisinden ve tarihinden bahsederken, Etiyopya'nın geleneklerinden, kurumlarından ve diğer dikkat çekici şeylerinden bahsedeceğiz. XVI. Etiyopya ve Mısır'ın yönetimini ele geçirdikten sonra Semiramis, ordusuyla Asya'daki Baktra'ya döndü. Uzun bir barış döneminin ardından, muazzam bir orduya sahip olan Semiramis, yeni başarıları imza atmak için sabırsızlanıyordu. Hintlilerin dünyadaki en büyük milletlerden biri olduğunu ve en geniş ve güzel bölgelerde yaşadıklarını öğrenince, oraya bir sefer düzenlemeye karar verdi. O dönemde Hindistan kralı olan Stabrobates'in emrinde güçlü bir ordu ve muhteşem bir şekilde donatılmış ve tüm savaş gereçleriyle donatılmış çok sayıda fil vardı. Hindistan, hayranlık uyandıran güzellikte bir ülkedir; sayısız nehir tarafından sulanır ve toprak her yıl iki kat ürün verir. Bu nedenle, orada bol miktarda yiyecek vardır ve halk büyük bir bolluk yaşar. Bu çok verimli ülkede hiçbir zaman kıtlık veya kıtlık yaşanmadığı söylenir. Orada, cesaret ve güç bakımından Libya'dakileri kat kat aşan inanılmaz sayıda fil vardır. Ayrıca altın, gümüş, demir, bakır ve bunların yanı sıra çeşitli türlerde çok sayıda değerli taş ve lüks ve servete ait birçok başka eşya da vardı. Bu bilgi, Semiramis'i hiçbir kışkırtma olmaksızın Kızıldeniz'e savaş ilan etmeye yöneltti. Büyük kuvvetler konuşlandırmanın gerekliliğini hissederek, tüm kamplara haberciler göndererek komutanlara hitaben, nüfus sayısına orantılı olarak gençlerin seçkinlerini askere almalarını emretti. Üç yıllık bir sürenin sonunda, yeni zırhlarla donatılmış ve muhteşem bir şekilde donatılmış tüm bu birlikler Baktra'da toplanacaktı. Ayrıca Fenike, Suriye, Kıbrıs ve kıyı bölgelerinden gemi yapımcıları getirdi ve onlara nehirlerde seyretmeye uygun ve sökülebilir tekneler inşa etmeleri emriyle muazzam malzemeler sağladı. 1 Hem bu bölgelerin en büyük nehri olan ve Semiramis imparatorluğunun sınırını oluşturan İndus Nehri'ni geçmek hem de bu geçişi engellemek isteyen Kızıldeniz'e karşı savunma yapmak

için çok sayıda bu tekneye ihtiyaç vardı. Nehrin etrafında malzeme bulunmadığından, bu tekneleri Baktriya'dan getirip karadan taşımak gerekiyordu. Fillerden mahrum kalacağını gören Semiramis, fillerin sadece kendi ülkelerinde bulunduğunu düşünen Kızılderilileri korkutmak umuduyla bu hayvanların figürünü taklit etmeyi düşündü. Bu nedenle, kraliçenin planını gerçekleştirmekle görevli işçilere dağıtılmak üzere üç yüz bin kara öküz seçti; birkaç deriyi birbirine diktirdi ve içlerini samanla doldurdu, böylece bir filin görüntüsünü mükemmel bir şekilde yansıttı. Her mankenin içinde onu yönlendiren bir adam vardı ve bir deve tarafından taşınıyordu; uzaktan bakıldığında gerçek bir fil gibi görünüyordu. Bu işin sorumluluğu kendilerine emanet edilen işçiler, duvarlarla çevrili bir alana kapatılmıştı: Kapılar sıkı bir şekilde korunuyordu, böylece hiçbirisi dışarı çıkamıyor ve dışarıdan kimse içeri giremiyordu. Kraliçe, planının ifşa olmaması ve haberin Kızılderililere ulaşmaması için bu önlemi almıştı. XVII. Teknelerin ve bu fil figürlerinin inşası için iki yıl harcadıktan sonra, üçüncü yıl tüm birliklerini Baktriya'da topladı. Knidoslu Ktesias'a göre ordusunun gücü üç milyon piyade, beş yüz bin süvari ve yüz bin savaş arabasından oluşuyordu. Ayrıca, develere binmiş ve dört arşın uzunluğunda kılıçlarla donanmış yüz bin asker vardı. İnşa ettiği ve sökülebilen teknelerin sayısı iki bindi ve develerle nehre taşınırdı. Fil figürleri de develerle taşınırdı; biniciler, atlarını onları korkutabilecek filleri görmeye alıştırmak için develerin yanında yürürlerdi. Yıllar sonra, Makedonya Kralı Perseus, ordularında Libya filleri bulunan Romalılara karşı savaşta benzer bir taktik uyguladı. Ancak daha sonra ayrıntılı olarak anlatacağımız gibi, Semiramis'ten daha başarılı olamadı. Hint Kralı Stabrobates, Semiramis'in muazzam hazırlıklarını öğrenince, kendi payına onları geride bırakmayı düşündü. Kamıştan 4.000 tekne inşa ederek işe başladı. Hindistan, nehirlerin ve bataklıkların çevresinde, bir adamın sapını bile zor kavrayabileceği kadar kalın kamışlar üretir; bu kamışlardan inşa edilen gemiler, çürümediği için son derece kullanışlı kabul edilir. Ardından büyük bir özenle silahlar yaptırdı ve Hindistan'ı dolaşarak Semiramis'inkinden çok daha üstün bir ordu kurdu. Zaten sahip olduğu fillerin sayısını artırmak için vahşi fillerin avlanmasını emretti ve hepsini korkunç savaş aletleriyle muhteşem bir şekilde donattı. Bu hayvanların tüm savaş aletleriyle donatılmış halde yola çıkışını görmek tuhaf bir manzaraydı. XVIII. Bu hazırlıklardan sonra, yola çıkmış olan Semiramis'e, haksız ve sebepsiz bir savaşa başladığını hatırlatmak için haberciler gönderdi. Ayrıca, bir mektupta özel hayatındaki sefahatten dolayı onu azarladı ve tanrıları şahit tutarak zafer kazanması durumunda onu çarmıha gereceğini söyleyerek tehdit etti. Semiramis bu mektubu okuyunca gülmeye başladı ve eğer bir erdemi varsa bunu Kızılderiliye hemen söyleyeceğini söyledi. Askerleriyle İndus kıyılarına vardığında, düşman filosunun savaşımaya hazır olduğunu gördü. Hemen tekneleri hazırlayıp en iyi denizcilerle donattıktan sonra, nehir kıyısını işgal eden piyadelerin de katıldığı bir deniz savaşına girdi. Savaş uzun sürdü ve her iki taraf da yiğitçe destek verdi. Sonunda Semiramis zaferi kazandı; binden fazla gemiyi yok etti ve çok sayıda esir aldı. Bu başarıdan cesaret alarak, bu nehrin adalarını ve oradaki kasabaları köleleştirdi ve yüz binden fazla esir topladı. Kızılderililerin kralı, düşmanı İndus'u geçmeye teşvik etmek amacıyla askerlerini nehirden kaçıyormuş gibi yaparak uzaklaştırdı. Her şeyin istediği gibi gittiğini gören Semiramis, nehrin üzerine muazzam ve güzel bir köprü inşa ettirdi ve tüm ordusunu köprü'nün üzerinden geçirdi. Bu köprüyü korumak için altmış bin asker bıraktı ve geri kalan askerleriyle birlikte Kızılderililerin peşine düştü. Önlerinde fil heykelleri vardı. Böylece casuslar, düşman ordusunda bulunan bu hayvanların ne kadar çok olduğunu krala bildirebileceklerdi. Nitekim yanılmamıştı da: Casuslar bu raporu vermişti ve kimse düşmanın bu kadar çok fili nereden aldığını anlayamamıştı. Ancak aldatmaca kısa sürede ortaya çıktı. Gece boyunca kötü nöbet tutmakla suçlanan ve suçüstü yakalanan Semiramis'in bazı askerleri, hak ettikleri cezadan kurtulmak için düşmana sığındılar ve bu hileyi ifşa ettiler.

Bunun üzerine Kızilderililerin kralı cesaretlendi, bu haberi bütün ordusuna duyurdu ve savaş düzeninde Asurlulara karşı yürüdü. XIX. Semiramis düşmanı karşılamaya hazırdu. İki ordu da hazır bulununca, Stabrobates ordusundan atlılarını ve savaş arabalarını ayırdı. Semiramis bu şoka cesurca göğüs gerdi; sahte filleri falanksının başına ve eşit aralıklarla yerleştirmişti; bu durum Hint süvarilerini dehşete düşürdü. Uzaktan bakıldığında gerçek fillere benzeyen bu mankenler, bu hayvanlara aşına olan Hint atları, korkmadan onlara yaklaştılar; ancak develerin alışılmadık kokusu ve onları etkileyen diğer tuhaflıklar, onları tamamen altüst etti. Böylece bazıları binicilerini yere serdi; diğerleri ise artık dizginlere itaat etmeyip onları rastgele düşman saflarına taşıdı. Semiramis bu avantajdan ustaca yararlandı; seçkin askerleriyle savaşa girdi ve Kızilderilileri bozguna uğrattı. Bu yenilgiden rahatsız olmayan Kral Stabrobates, fillerin öncülüğünde piyadelerini öne sürdü; Kendisi, sağ kanadın başında, en güzel filin sırtında, tesadüfen karşısına çıkan kraliçede dehşet uyandırıyor. Diğer filler de kralinkini izledi: Semiramis, güçleriyle gurur duyan ve kendilerine direnen her şeyi deviren bu hayvanların şokuna uzun süre dayanamadı. Evrensel bir katliam yaşandı: filler düşmanları ayaklarının altında çiğnedi, dişleriyle bağırsaklarını çıkardı ve hortumlarıyla havaya fırlattı. Cesetler yere saçıldı, herkes dehşete kapıldı ve kimse saf tutmaya cesaret edemedi. Tüm ordu kaçmaya başlayınca, Kızilderililerin kralı Semiramis'e saldırdı; önce bir ok atıp koluna isabet etti; sonra eğik bir şekilde düşen bir mızrak fırlattı ve onu sırtından yaraladı; ancak yarası ciddi olmadığından, onu takip eden hayvanı kısa sürede geride bırakan bir atla hızla kaçtı. Tüm ordu İndus Köprüsü'ne doğru kaçıyor ve kraliçenin askerleri dar bir geçidin ortasında öylesine büyük bir düzensizlik içinde toplandılar ki, piyade ve süvariler birbirlerini çiğneyerek karmakarışık bir şekilde yok oldular. Kızilderililer onları sıkıştırdıkça, köprüdeki çatışma o kadar korkunç bir hal aldı ki, her iki taraftan da çok sayıda asker nehre savruldu. Ordusunun kalıntılarının nehrin ötesinde güvende olduğunu gören Semiramis, köprüyü tutan bağları kestirdi. Köprü çöktü ve düşmanı takip etmeye hevesli ve akıntının hızıyla boğulan çok sayıda Kızilderiliyi de beraberinde sürükledi. Bu köprü'nün yıkılması Asurlulara nefes aldırdı ve Semiramis'i tehlikeden uzaklaştırdı. Gökyüzünde beliren ve kahinlerin yorumuna göre nehrin geçişini yasaklayan işaretlerle uyarılan Kızilderililerin kralı, takibi bıraktı. Semiramis esirlerini takas etti ve ordusunun üçte ikisini kaybettikten sonra Baktra'ya döndü. XX. Bir süre sonra oğlu Ninyas, bir hadım aracılığıyla ona karşı komplo kurdu. Semiramis daha sonra Ammon kahinin cevabını hatırladı ve komplocuyu cezalandırmak yerine imparatorluğu ona devretti, tüm valilere yeni hükümdara itaat etmelerini emretti ve sanki kahine göre tanrılar arasına katılmış gibi aniden ortadan kayboldu. Bazı mitoloji uzmanları, onun bir güvercine dönüştüğünü ve sarayına konan bu kuşlardan birkaçıyla birlikte uçup gittiğini anlatır. Bu nedenle Asurlular, Semiramis'i ölümsüzleştirerek güvercini bir tanrı olarak yüceltir. Hindistan hariç tüm Asya'nın hükümdarı olan Semiramis, altmış iki yaşında ve kırk iki yıllık bir saltanattan sonra, belirtildiği gibi hayatını sonlandırdı. Knidoslu Ktesias, Semiramis hakkında şunları anlatır: Athenaeus ve diğer bazı tarihçiler, Semiramis'in Asur kralını büyüleyen güzel bir fahişe olduğunu iddia ederler. Başlangıçta sarayda yalnızca orta düzeyde bir nüfuzu vardı; ancak yasal eşi olduğunda, kraldan beş günlüğüne krallığı kendisine vermesini rica etti. Ardından esasını ve kraliyet pelerinini giydikten sonra, Semiramis ilk günü görkemli ziyafetler vererek geçirdi ve ordu liderlerini ve devletin en önemli kişilerini kendi çıkarlarına çekmek için davet etti. İkinci gün, halk ve soylular ona kraliçe olarak saygılarını sunarken, kocasını hapse attırdı; doğası gereği büyük işlere yatkın ve cüretkâr olduğundan, imparatorluğu ele geçirdi ve yaşlılığına kadar hüküm sürerek birçok büyük iş başardı. Bu nedenle, tarihçilerin Semiramis hakkındaki anlatıları farklılık göstermektedir. XXI. Semiramis'in ölümünden sonra, Ninus'tan olan oğlu Ninyas, kraliyet otoritesini miras aldı. Barış içinde hüküm sürdü ve annesinin girişimci ve savaşçı mizacını

taklit etmekten hiç çekinmedi. Tüm hayatını sarayında geçirdi ve kendini sadece eşlerine ve hadımlarına gösterdi. Sadece zevk, aylaklık ve acı ve kaygılardan uzak bir hayat arzuladı; saltanatının mutluluğunu yalnızca hayatın zevklerinin aralıksız tadını çıkarmaktan ibaret kıldı. İmparatorluğunun güvenliği ve tebaasının itaatini sağlamak için, her yıl liderleri her eyaletten seçilen belirli sayıda asker topladı: tüm birliklerini şehrin dışında topladı ve her millete şahsına çok bağlı bir vali atadı; yıl sonunda birliklerini dağıttı ve eşit sayıda yenilerini topladı. Bu sayede tüm tebaasını kontrol altında tutuyor ve açık havada kamp kurmuş askerlerinin varlığıyla, isyancılara ve isyancılara karşı hazır bir intikam duygusu gösteriyordu. Bu birliklerin her yıl yenilenmesi, liderlerin ve askerlerin birbirlerini tanımadan görevden alınmalarına neden oluyordu; çünkü kamplarda uzun süre kalmak liderlere savaş deneyimi kazandırıyor ve onları sık sık isyan etmeye ve hükümdarlarına karşı komplo kurmaya yöneltiyordu. Halkın önüne çıkmamaya özen göstermesinin amacı, sefahatini gizlemektir; kimse kralı görünmez bir tanrıymış gibi lanetlemeye cesaret edemiyordu. Ancak her eyalete ordu komutanlarını, satrapları, yöneticileri, yargıçları atadı ve hükümetin tüm ihtiyaçlarını karşıladı; kendisi ise tüm hayatını Ninova'da geçirdi. Sardanapalus'a kadar otuz nesil boyunca babadan oğula hüküm süren tüm halefleri de aynı şekilde davrandılar. İkinci kral döneminde, Asur imparatorluğu, bin üç yüz altmış yıldan fazla var olduktan sonra, Medler'in eline geçti; Knidoslu Ktesias'ın eserinin ikinci kitabında belirttiği gibi. XXII. Tüm bu kralların isimlerini ve her birinin saltanat sürelerini belirtmenin faydası yok, çünkü hatırlanmaya değer hiçbir şey yapmadılar. Kayda değer tek olay, Asurluların Titonus oğlu Memnon komutasındaki Truvalılara gönderdiği yardımdır. Semiramis oğlu Ninyas'ın yirminci halefi Teutam, Agamemnon komutasındaki Yunanlıların Truva'ya seferi sırasında Asya'da hüküm sürüyordu; o zamanlar Asya'daki Asur imparatorluğu bin yıldan fazla bir süredir varlığını sürdürüyordu. Truva kralı ve Asur kralına tabi olan Priam, yardım istemek için ona elçiler gönderdi; Teutam ona on bin Etiyopyalı, bir o kadar da Susyalı ve iki yüz savaş arabası verdi. Bunları Titonus'un oğlu Memnon komutasında gönderdi. Pers komutanı Titonus o dönemde kralın gözünde büyük bir saygınlığa sahipti; hayatının baharında olan oğlu Memnon ise yiğitliği ve parlak yetenekleriyle kendini gösterdi. Susa kalesinde, Perslerin egemenliğine kadar varlığını sürdüren Memnonium adıyla bir saray inşa ettiren oydu; ayrıca, bugüne kadar Memnon Geçidi adını taşıyan büyük bir yol da yaptırdı. Ancak Mısır'ın komşuları olan Etiyopyalılar bu gerçeğe şüpheyle yaklaşarak Memnon'un kendi ülkelerinde doğduğunu iddia ediyorlar: Hâlâ Memnon sarayları olarak adlandırılan eski sarayları işaret ediyorlar. Her ne olursa olsun, Memnon'un yirmi bin piyade ve iki bin savaş arabasıyla Truvalılara yardıma geldiği, cesaretiyle ünlendiği, savaşta çok sayıda Yunanlıyı öldürdüğü ve sonunda Teselyalıların kendisi için kurduğu bir pusuda öldüğü söylenir; Etiyopyalılar cesedini ele geçirip yakıldılar ve kemiklerini Titonus'a geri getirdiler. Barbarların bize temin ettiği gibi, Memnon'un kraliyet kayıtlarında kayıtlı olan hikâyesi budur. XXIII. Asurluların son kralı ve monarşiyi kuran Ninus'tan bu yana otuzuncu kral olan Sardanapale, şehvet ve tembellikte tüm seleflerini geride bıraktı. Sadece gözlerden uzak durmakla kalmadı, aynı zamanda bir kadın gibi yaşadı; cariyelerinin arasında vakit geçirdi, mor ve en kaliteli yünle çalıştı, kadın elbisesi giydi, yüzünü beyaz kurşunla boyadı ve tüm vücudunu fahişelerin kullandığı ürünlerle kapladı; kısacası, en şehvetli kadından daha yumuşak göründü. Dahası, sesine kadınsı bir tını vermeye çalıştı ve kendini yalnızca yiyecek ve içeceklerle elde edilebilecek hazlara değil, aynı zamanda her iki cinsin aşkının zevklerine de kayıtsız şartsız teslim etti ve her ikisini de utanmadan istismar etti. Sonunda, utanç verici bir sefahat ve küstahlık noktasına öyle bir ulaştı ki, kendi mezar taşını kendisi yazdı ve halefleri bunu mezarına koydurttu. Barbarca bir dille yazılmış bu mezar taşı yazısı, daha sonra bir Yunanlı tarafından şu şekilde çevrilmiştir: "Yoldan geçen, ölümlü olarak doğduğuna emin ol, ruhunu hazza aç, ölümler için artık haz yok."

Ben sadece külüm, bir zamanlar büyük Ninova kralı olan ben; ama yediğim her şeye, beni eğlendiren her şeye ve aşkın bana sağladığı hazlara sahibim. Gücüm ve zenginliğim artık yok." Sardanapalus da böyleydi. Hayatını utanç içinde sonlandırmakla kalmadı, aynı zamanda tüm imparatorluklar arasında en uzun süre ayakta kalan Asur imparatorluğunu da kaybetti. XXIV. Doğuştan Medli olan, cesareti ve karakteriyle dikkat çeken Arbaceus, her yıl Ninova'ya gönderilen Med birliklerine komuta ediyordu. Kampta, ona Asur hanedanını devirme projesinden bahseden Babillilerin komutanıyla arkadaş olmuştu. Bu komutanın adı Belesys'ti; Babillilerin Keldaniler dediği rahipler arasında en saygı duyulandı. Astroloji ve kehanet konusunda bilgili olan Arbaceus, geleceği birçok kez tahmin etmişti. Böylece hayranlık uyandıran bir kişi haline gelen Arbaceus, Medler komutanına, dostunun bir gün Sardanapalus'un kralı olduğu tüm ülkelere hükmedeceğini kehanet etmeye başladı. Arbaceus bu kehaneti sevinçle karşıladı ve girişimin başarılı olması durumunda kahine Babil'in yönetimini vereceğine söz verdi. Hemen, sanki bir tanrının sesiyle cesaretlendirilmiş gibi, diğer reislerin dostluğunu aradı, onları toplantılara ve ziyafetlere davet ederek kendi tarafına çekmeye çalıştı. Ayrıca kralı sarayının içinde görmek ve tüm yaşam tarzını incelemek konusunda meraklıydı. Saraya, kendisine altın bir kadeh verdiği bir hadım tarafından sokuldu; Sardanapalus'un yumuşaklığını ve kadınsı tavırlarını görünce, bu değersiz kralı hor gördü ve Keldanilerin ona verdiği umutlara her zamankinden daha fazla bağlandı. Sonunda komplonun planı kararlaştırıldı: Arbaces, Medler ve Persleri kışkırtacak, Belesys ise Babillileri bu komploya dahil edecek ve dostu Arap kralını da komploya dahil etmeye çalışacaktı. Bu arada, birliklerin yıllık hizmet süresi dolmuştu; evlerine dönenleri kurtarmak için başka birlikler geliyordu. Memleketine dönen Arbaces, Medleri Asur kralının boyunduruğundan kurtulmaya çağırırdı ve Persleri özgürlüğe çağırırdı. Belesys de Babilliler için aynısını yaptı ve Arabistan'a elçiler göndererek, dostu ve misafiri olan o ülkenin kralından girişimini desteklemesini istedi. Bir yılın sonunda, komplonun tüm liderleri askerlerini toplayıp, geleneklere göre eski birlikleri rahatlatma bahanesiyle, ama aslında Asur tahtını devirmek için toplu halde Ninova'ya geldiler. Belirlenen dört ulus, 400.000 savaşçıdan oluşan tek bir noktada yoğunlaştı; böylece girişimleri üzerinde birlikte düşündüler. XXV. Bu ihaneti öğrenen Sardanapalus, kalan ordusunun başında hemen isyancılara karşı yürüdü. İlk savaş ovada yapıldı; isyancılar yenildi, birçok adam kaybetti ve Ninova'dan yetmiş stadia uzaklıktaki bir dağa sığındılar. Kısa süre sonra inip ikinci bir savaşa hazırlandılar. Sardanapalus ordusunu savaş düzenine soktu ve düşman kampına haberciler göndererek Medli Arbaces'i öldürenlere 200 talant altın, onu canlı getirenlere ise Medya yönetimiyle birlikte bu miktarın iki katını vereceğini duyurdu. Babilli Belesys'i öldürenlere veya onu canlı yakalayanlara da benzer ödüller vaat etti. Davetini kimse kabul etmeyince, Sardanapalus savaşa girdi ve çok sayıda isyancıyı öldürdü; geri kalanlar dağlara çekildi. Bu yenilgilerden cesareti kırılan Arbaces ve yandaşları, izleyecekleri yol konusunda birbirleriyle istişare ettiler. Çoğunluk, evlerine dönüp kaleleri ele geçirip savaş için gerekli tüm hazırlıkları yapmaları gerektiği görüşündeydi. Ancak Babilli Belesys, tanrıların kendisine uzun çabalar ve büyük yorgunluktan sonra girişimin sonuna varılacağını açık işaretlerle bildirdiğini ve hepsini tehlikeye göğüs germeye teşvik ettiğini söyledi. Böylece üçüncü bir savaş daha gerçekleşti ve kral yine galip geldi; isyancı kampını ele geçirip onları Babil sınırlarına kadar takip etti. Arbaces, olağanüstü kahramanlıklar gösterip çok sayıda Asurluyu öldürdükten sonra kendisi de yaralandı. Bu kadar çok yenilgiden cesaretleri kırılan komplocuların liderleri zaferden ümidini kestiler ve her birini kendi evlerine çekmeyi düşündüler. Ancak bütün geceyi yıldızları gözlemleyerek geçiren Belesys, beş gün daha dayanabilirlerse beklenmedik bir yardımın kendilerine geleceğini ve talihin kendi lehlerine döneceğini söyledi. Onlara, bu talih değişikliğinin yıldızlar tarafından önceden haber verildiğini ve bu gecikmeyi yalnızca bilgisinin ve tanrıların lütfunun

bir kanıtı olarak istediğini temin etti. XXVI. Bu vaatler askerleri silahlanmaya çağırdığı ve hepsi kahinin belirlediği süre boyunca seferi düzenlemeyi kabul ettiği anda, Baktriya'dan krala yardım etmek üzere gönderilen güçlü bir takviyenin gayretle yaklaştığı haberi geldi. Arbaces ve diğer komplocular, Baktriyalıları kendi taraflarına çekmeye ikna edemezlerse, güç kullanarak başvuracakları için, seçilmiş hafif birliklerle onu karşılamaya gitmenin en iyisi olacağını düşündüler. Bu özgürlük çağrısı Baktriya liderleri tarafından sevinçle karşılandı ve komuta ettikleri birlikler de onları örnek aldı. Bu arada, Baktriya'nın geri çekilişinden habersiz ve başarısıyla böbürlenmiş Asur kralı, eski haline dönmüştü; askerlere ziyafetleri için kurban edilen hayvanları, bol miktarda şarap ve diğer birçok erzak dağıttı. Bazı firarilerin düşman kampının şehvet ve sarhoşluğa teslim olduğu uyarısını alan Arbaces, geceleyin beklenmedik bir şekilde onlara saldırdı. Düzenli bir şekilde ilerleyen birlikleri, gevşemiş birliklerin üzerine çullandı, kampı ele geçirdi, çok sayıda askeri öldürdü ve geri kalanları şehre kadar takip etti. Bu yenilginin ardından kral, ordusunun komutasını karısının kardeşi Salemenus'a devretti ve şehri savunmak için Ninova'ya kapandı. İsyanlılar, şehrin surları altında iki savaş yaptı ve galip geldiler. Salemenus'u öldürüp kaçakların bir kısmını katlettiler; şehre geri çekilirken yolları kesilen diğerleri ise Fırat Nehri'ne atılmak zorunda kaldılar ve neredeyse hepsi orada can verdi. Ölü sayısı o kadar fazlaydı ki, nehir uzun süre kanla boyandığı rengi korudu. Şehrin surları içinde kuşatılan kral, özgürlüklerine kavuşmak için sabırsızlanan neredeyse tüm eyaletler tarafından terk edildi. Son çareye başvuran Sardanapalus, üç oğlunu ve iki kızını, hazinesinin büyük bir kısmıyla birlikte, valilerinin en sadık olanı olan Kotta'ya, Paphlagonia'ya gönderdi. Aynı zamanda, tüm eyaletlere, yazılı bir emirle, orada asker toplamaları ve bir kuşatmaya karşı koymak için gerekli her şeyi hazırlamaları için haberciler gönderdi. Eski bir kahin, nehir kendini şehrin düşmanı ilan etmedikçe Ninova'nın asla bir saldırıyla ele geçirilemeyeceğini söylemişti. Şimdi, böyle bir şeyin asla gerçekleşebileceğini hayal bile etmeyen ve umut dolu olan Sardanapalus, emrettiği yardımı beklerken kuşatmaya dayanmaya hazırlandı. XXVII. Başarılarının verdiği coşkuyla isyanlılar saldırıya devam ettiler, ancak surlarıyla korunan kuşatılmışlara zarar veremediler; çünkü mancınıklar, kaplumbağalar ve koçbaşları gibi gedik açmaya yarayan makineler henüz icat edilmemişti ve kral şehre bol miktarda yiyecek ve erzak sağlamaya özen göstermişti. Kuşatma böylece uzadı: İki yıl boyunca surlara saldırmak ve konvoyların yolunu kesmekle yetindiler. Üçüncü yıl, Fırat Nehri'nin suları şehrin bir bölümünü sular altında bırakarak surları yirmi stadyumluk bir alana kadar yıktı; işte o zaman kehanetin gerçekleştiğine ikna olan kral, güvenliğinden ümidini kesti; düşmanın eline diri diri düşmemek için sarayına devasa bir odun yığını diktirdi; üzerine altınını, gümüşünü ve tüm kraliyet giysilerini koydu; Karıları ve hadımlarıyla birlikte odun yığınının ortasına inşa edilmiş bir odaya kapanarak, hizmetkârları ve sarayıyla birlikte küle döndü. Sardanapalus'un ölümünü haber alan isyanlılar, gedikten şehre girerek şehri ele geçirdiler; Arbaces'e kraliyet cübbesi giydirdiler, onu kral ilan ettiler ve ona egemenlik yetkisi verdiler. XXVIII. Yeni kral, yoldaşlarına ödüller dağıttı ve eyalet valilerini atadı. Arbaces'in tahta çıkacağını önceden haber veren Babilli Belesys, hizmetlerini hatırlatmak ve kendisine vaat edilen Babil yönetimini talep etmek için kendini Arbaces'in huzuruna çıkardı. Ayrıca, kralın kaderi henüz belirsizken, Belus'a, Sardanapalus fethedilir ve sarayları yakılırsa küllerini Babil'e götüreceğine ve Fırat Nehri'ndeki denizcilere Asur İmparatorluğu'nun yıkılışının ölümsüz anısını hatırlatmak için bu tanrının tapınağının yakınına bir anıt dikeceğine dair yemin ettiğini söyledi. Bu isteği, kendisine sığınan bir hadımdan, ateşe altın ve gümüş konulduğunu öğrendiği için yapmıştı. Kralın sarayında kendisini ve tüm adamlarını yaktığı için bundan haberi olmayan Arbaces, külleri Belesys'e verdi ve ona tüm Babil'i haraçsız olarak verdi. Belesys hemen tekneleri yelken açtırdı ve küllerin büyük bir kısmı ve içindeki altın ve gümüşle yüklü olarak Babil'e gönderdi. Ancak mesele duyulunca, kral bu davaya

silah arkadaşları olan reisleri yargıç olarak atadı. Sanık, mahkemede suçunu itiraf etti ve mahkeme onu ölüme mahkûm etti. Ancak kral, cömertlik dolu ve saltanatının başlangıcını cömert bir hareketle kutlamak isteyen Belesys'i affetti ve çalınan altın ve gümüşü ona bıraktı. Babil yönetimini de ondan almadı, kendisine yapılan haksızlıklardan daha büyük hizmetler gördüğüne hükmetti. Bu ılımlılığın haberi her yere yayıldı ve evrensel bir saygınlık kazandı: Herkes, bu şekilde bağışlamayı bilen kişiyi krallığa layık gördü. Arbaces, Ninova halkına karşı nazik davrandı; onlara tüm mallarını verdi ve çevredeki köyleri ikametgah olarak atadıktan sonra şehri yerle bir ettirdi. Daha sonra, odun ateşinden kurtarılan ve birkaç talanta denk gelen altın ve gümüşü Medya'daki Ekhatana'ya naklettirdi. Medler tarafından böylece yıkılan Asur imparatorluğu, Ninos'tan bu yana, bin üç yüz yılı aşkın bir süreyi kapsayan otuz nesil boyunca varlığını sürdürdü. XXIX. Burada, hafızada yer edecek önemli bir şeyi atlamamak için Babil Keldanileri ve antik dönemleri hakkında bazı ayrıntılar vermek yerinde olacaktır. Keldaniler, Babillilerin en eskileridir; devlette, Mısır rahiplerine benzer bir sınıf oluştururlar. Tanrılara tapınmak için kurulmuş olan Keldaniler, tüm yaşamlarını felsefi sorular üzerinde düşünerek geçirirler ve astrolojide büyük bir üne kavuşmuşlardır. Kendilerini özellikle kehanet bilimine adanlar ve gelecek hakkında tahminlerde bulunurlar; arınma, kurbanlar veya büyülerle kötülüğü önlemeye ve iyiliği sağlamaya çalışırlar. Kuşların uçuşuyla geleceği tahmin etme sanatında ustadırlar; rüyaları ve mucizeleri yorumlarlar. Kurbanların bağırsaklarını inceleme konusunda deneyimli olduklarından, gerçeği tam olarak kavradıkları kabul edilir. Ancak tüm bu bilgiler Yunanlılar arasında olduğu gibi öğretilmez. Keldanilerin felsefesi bir aile geleneğidir; babasından miras kalan oğul tüm kamu görevlerinden muaftır. Ebeveynlerinin öğretmenleri olarak, tüm bu bilgileri kayıtsız şartsız öğrenme ve üstatlarının sözlerine daha fazla inanç katma gibi iki avantaja sahiptirler. Çocukluklarından itibaren çalışmaya alışkın oldukları için, ya o yaşta öğrenmenin kolaylığı ya da eğitimlerinin daha uzun sürmesi nedeniyle astrolojide büyük ilerleme kaydederler. Yunanlılar arasında ise, insanlar bu mesleğe herhangi bir ön bilgi olmadan başlarlar, felsefe öğrenimine çok geç başlarlar ve bir süre çalıştıktan sonra, geçimlerini başka bir işte aramak için onu terk ederler; felsefe öğrenimine kendini adayan ve geçimlerini sağlamak için öğretmeye devam eden az sayıdaki kişi ise, sürekli yeni sistemler kurmaya çalışır ve seleflerinin öğretilerini takip etmezler. Her zaman aynı bilgi noktasında kalan Keldaniler, geleneklerini değiştirmeden benimserler; Yunanlılar ise yalnızca kazanç düşünerek yeni mezhepler kurar, en önemli öğretiler konusunda birbirleriyle çelişir ve sürekli bir belirsizlik içinde savrulan müritlerinin ruhlarına sıkıntı verirler; bu müritler sonunda hiçbir şeye inanmazlar. Nitekim, filozoflarımızın en ünlü mezheplerini yakından incelemek isteyen herkes, bunların kendi aralarında hiçbir şekilde anlaşamadıklarına ve bilimin en temel noktalarında çelişkili görüşlere sahip olduklarına ikna olabilir. XXX. Keldaniler, dünyanın doğası gereği ezeli olduğunu, hiçbir zaman bir başlangıcı olmadığını ve sonunun da olmayacağını öğretir. Felsefelerine göre, maddenin düzeni ve düzeni ilahi takdire bağlıdır; göklerde gözlemlenen hiçbir şey tesadüf değildir; her şey tanrıların kesin ve egemen kararıyla gerçekleşir. Yıldızları en uzak zamanlardan beri gözlemledikleri için, onların seyrini ve insanlar üzerindeki etkilerini tam olarak bilir ve herkesin geleceğini tahmin ederler. Onlara göre en önemli öğreti, gezegenler dediğimiz beş yıldızın hareketiyle ilgilidir ve Keldaniler bunlara yorumcular (yıldızlar) derler. Bu yıldızlar arasında, Yunanlıların Kronos adını verdiği ve Keldaniler arasında Helus adıyla bilinen yıldız en önemli ve en etkili yıldız olarak kabul ederler. Diğer gezegenler, tıpkı bizim astrologlarımız gibi, Mars, Venüs, Merkür ve Jüpiter olarak adlandırılır. Keldaniler onlara tercüman derler, çünkü gezegenler, diğer yıldızların sahip olmadığı belirli ve kararlı bir hareketle donatılmışlardır; sabittirler ve düzenli bir rotaya tabidirler; gelecekteki olayları haber verirler ve insanlara tanrıların hayırsever tasarımlarını yorumlarlar. Çünkü, yetenekli

gözlemciler, derler ki, bu yıldızların doğuşundan, batışına ve rengine bakarak nasıl alametler çıkarılacağını bilirler; ayrıca kasırgaları, yağmurları ve aşırı sıcaklığı da haber verirler. Kuyruklu yıldızların ortaya çıkışı, güneş ve ay tutulmaları, depremler ve son olarak atmosferde meydana gelen değişiklikler, ülkeler ve ulusların yanı sıra krallar ve bireyler için de mutluluk veya talihsizlik işaretleridir. Keldaniler, beş gezegenin rotasının altında, danışman tanrılar olarak adlandırılan otuz yıldız yerleştirildiğini devam ettirir; bir yarısı yeryüzündeki yerlere bakar; diğer yarısı ise yeryüzünün altındaki yerlere; bu danışmanlar aynı zamanda insanlar arasında ve gökyüzünde olan her şeyi incelerler. Her on günde bir, biri yıldızların habercisi olarak yüksek bölgelerden aşağı bölgelere gönderilirken, diğeri yerin altındaki yerleri terk ederek yukarıdakilere yükselir; bu hareket kesin olarak tanımlanmıştır ve her zaman, değişmez bir periyotta gerçekleşir. Danışman tanrılar arasında, her biri yılın bir ayına ve burçların on iki burcundan birine başkanlık eden on iki şef vardır. Güneş, ay ve beş gezegen bu burçlardan geçer. Güneş dönüşünü bir yıl, ay ise bir ay içinde tamamlar. XXXI. Her gezegenin kendine özgü bir rotası vardır. Gezegenler dönüşlerinin hızı ve süresi bakımından birbirlerinden farklılık gösterirler. Yıldızlar, insanların doğumunda büyük bir etkiye sahiptir ve iyi veya kötü kaderi belirlerler; bu yüzden gözlemciler geleceği onlara göre okurlar. Böylece, diyorlar ki, aralarında Darius'u yenen İskender'in ve Antigonos ve Seleukos Nikator krallarının da bulunduğu çok sayıda krala kehanetlerde bulunmuşlar; bunların hepsi gerçekleşmiş gibi görünüyor ve zamanı gelince bunlardan bahsedeceğiz. Ayrıca, bireylere başlarına gelecek şeyleri öyle bir kesinlikle öngörüyorlar ki, bunu deneyenler hayranlıkla karşılıyor ve bu astrologların bilimine ilahi bir şeymiş gibi bakıyorlar. Zodyak çemberinin dışında, yarısı kuzeyde, yarısı güneyde olan yirmi dört yıldızın konumunu belirliyorlar; bunlara evrenin yargıçları diyorlar: görünen yıldızlar canlılara, görünmeyen yıldızlar ölümlere atanıyor. Keldaniler, Ay'ın diğer tüm yıldızlardan daha aşağıda hareket ettiğini ekliyorlar; yerçekimi nedeniyle Dünya'ya en yakın olanıdır, dönüşünü en kısa sürede gerçekleştirir, hareketinin hızı nedeniyle değil, kat ettiği dairenin çok küçük olması nedeniyle; ışığı ödünç alınmıştır ve tutulmaları, Yunanlıların da öğrettiği gibi, dünyanın gölgesinden gelir. Güneş tutulmalarına gelince, bunlar yalnızca çok belirsiz açıklamalar verirler: ne onları tahmin etmeye ne de periyotlarını belirlemeye cesaret ederler. Dünya ile ilgili olarak oldukça özel görüşler ileri sürerler: Dünya'nın bir tekne şeklinde içi boş olduğunu iddia ederler ve evren hakkında söyledikleri her şey gibi, bunun için de çok sayıda ve makul kanıt sunarlar. Tüm bu ayrıntılara girmek isteseydik konumuzdan çok uzaklaşırdık; Keldanilerin astrolojide diğer tüm insanlardan daha bilgili olduklarına ve bu bilimi büyük bir özenle geliştirdiklerine ikna olmak yeterlidir. Ancak, Keldani kolejinin evren bilimini öğrettiği yıl sayısına inanmak zordur; çünkü ilk astronomik gözlemlerinden İskender'in istilasına kadar, dört yüz yetmiş üç bin yıldan az saymazlar. Keldanilerden yeterince bahsettik; Konudan sapmadan önce de belirttiğimiz gibi, Medler tarafından yıkılan Asur imparatorluğuna geri dönelim. XXXII. En ünlü tarihçiler bile Medler'in büyük monarşisi konusunda hemfikir olmadıkları için, geçmişteki gerçeği incelemek isteyenler için, bu tarihçilerin farklılıklarına dikkat çekmenin ve onları birbirleriyle karşılaştırmanın yararlı olacağına inanıyoruz. Herodot'a göre, Asurlular, Asya'da beş yüz yıl hüküm sürdükten sonra Medler tarafından devrildiler; daha sonra, nesiller boyunca hiçbir kral iktidarı ele geçirmeye çalışmadığı için, şehirler demokratik olarak kendi kendilerini yönettiler ve sonunda, uzun yıllar sonra, Medler, olağanüstü adaletli bir adamı, Kyaxares'i kral olarak seçtiler. Kyaxares, komşu Medya halklarını bastırdı ve yeni monarşinin başına geçti. Soyundan gelenler, Kiros ve Persler tarafından yenilgiye uğratılan Astyages'e kadar imparatorluğu yeni fetihlerle genişlettiler. Bu olaylardan zamanı gelince daha ayrıntılı olarak bahsedeceğiz; Herodot'a göre, Kyaxares, Medler tarafından ancak XVII. Olimpiyat'ın ikinci yılında kral olarak atanmıştı. Knidoslu Ktesias, Kiros'un kardeşi Artakserkses'e karşı

düzenlediği sefer sırasında yaşıyordu. Esir alındı ve tıp bilgisiyle öne çıktığı için kralın sarayına kabul edildi ve on yedi yıl boyunca onurlarla dolu bir şekilde yaşadı. Ktesias, kendisinin de anlattığı gibi, Perslerin tarihlerini belirli bir yasaya göre kaydettikleri kraliyet differilerine titizlikle başvurdu; bu malzemelerle Yunanistan'a getirdiği eserini oluşturdu. İşte Ktesias'ın bize anlattığı şey bu. Asur İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra Medler, daha önce de söylediğimiz gibi Sardanapalus'u yenen Kral Arbaces yönetiminde Asya'nın efendileri oldular. Yirmi sekiz yıllık bir saltanattan sonra Arbaces'in yerine oğlu Mandaues geçti ve Asya'yı elli yıl yönetti. Bu kraldan sonra sırasıyla Sosarme otuz yıl, Artycas elli, Arbiana yirmi iki ve Artaeus kırk yıl hüküm sürdü. XXXIII. Artaeus'un saltanatı sırasında Medler ve Kaduslular arasında büyük bir savaş çıktı. Savaşın kökeni şöyledir: Cesareti, basireti ve diğer nitelikleriyle öne çıkan Parsodes adında bir Pers, kralın dostluğunu kazanmış ve konseyinde en büyük nüfuzu kullanmıştı. Kralın kendisine karşı verdiği bir karardan rahatsız olan Parsodes, kız kardeşini ülkenin en önemli kişilerinden biriyle evlendirdiği Kadusyalıların arasına üç bin piyade ve bin süvariyle sığındı. İsyanca, bu ulusu bağımsız olmaya çağırırdı ve onlara lider olarak seçildi. Kendisine karşı büyük bir kuvvetin yönlendirildiğini öğrenince, tüm Kadusyalıları silaha çağırırdı ve ülkeye giriş sağlayan geçitte, iki yüz bin kişiden az olmayan bir orduyla kamp kurdu. Sekiz yüz bin adamla üzerine yürüyen Kral Artaeus'u yendi, elli binden fazlasını öldürdü ve geri kalan Kadusyalıları ülkeden sürdü. Bu zaferle hayranlık uyandıran Parsodes, yerliler tarafından kral olarak seçildi ve o zamandan beri Medya'ya sürekli akınlar düzenleyerek orayı yerle bir etti. Büyük bir üne kavuştu; Hayatının sonlarına doğru, halefine, Kadusyalıları Medlerden sürekli nefret içinde tutacağına ve eğer Medlerle barış yaparlarsa kendi ırkını ve tüm Kadusyalıları lanetleyeceğine dair ciddi bir yemin ettirdi. Bu nedenle Kadusyalılar her zaman Medlerin düşmanı oldular ve Kiros imparatorluğu Perslere devredene kadar krallarına asla boyun eğmediler. XXXIV. Artaeus'un ölümünden sonra, Artynes yirmi iki yıl, Astibaras ise kırk yıl boyunca Medler tahtını işgal etti. Astibaras'ın hükümdarlığı altında Partlar, Medlerin boyunduruğunu atarak ülkelerini ve şehirlerini Sacae'lere teslim ettiler. Bu olay, Sacae ve Medler arasında yıllarca süren ve birçok muharebenin yaşandığı bir savaşa yol açtı; her iki taraftan da çok sayıda insan hayatını kaybetti ve sonunda şu koşullar altında barış sağlandı: Partlar, Medlerin itaati altında geri döneceklerdi; her ikisi de eski topraklarını koruyacak ve kalıcı bir ittifak kuracaktı. O dönemde Sacae kabilesi arasında, savaş sanatında yetenekli ve cüretkarlığı ve etkinliğiyle ulusunun diğer tüm kadınlarından sıyrılan Zarina adında bir kraliçe hüküm sürüyordu. Sacae kadınları genellikle yiğittir ve kocalarıyla savaşın tehlikelerini paylaşırlar. Zarina, güzelliğiyle hepsini geride bırakmış ve girişimci ve becerikli dehasıyla hayranlık uyandırmıştı. Sacae kabilesini küstahça boyunduruğu altında tutan komşu halkları yenmiş; ülkenin büyük bir bölümünü medenileştirmiş, sayısız şehir kurmuş ve yurttaşlarının ahlakını yumuşatmıştı. Bu iyiliklerin anısına ve minnettarlıkla, ölümünden sonra halk onun için en görkemli mezarı inşa ettirmişti. Bu mezar, her bir kenarı üç stadia uzunluğunda ve bir stadia yüksekliğinde olan üçgen bir piramitten oluşuyordu; tepesi sivri bir noktada son buluyordu. Bu anıtın üzerine, kahramanlara gösterilen saygıyı, seleflerinden herhangi birine gösterilenden daha büyük bir ihtişamlı, devasa bir altın heykel yerleştirmişlerdi. Medler kralı Astibaras, Ekhatana'da yaşlılıktan öldükten sonra, yerine oğlu Aspadas'ı bıraktı; Yunanlılar ona Astyages adını verdiler. Bu son kral, imparatorluğu Perslere devreden Kiros tarafından yenildi. Bundan daha sonra ayrıntılı olarak bahsedeceğiz. Asurlular ve Medler imparatorluğu ve tarihçilerin bu konudaki fikir ayrılıklarını yeterince ele aldığımıza inanıyoruz. Şimdi Hindistan'a yaklaşacağız ve hakkında anlatılan efsanevi hikayeleri anlatacağız. XXXV. Hindistan ülkesi bir dörtgen şeklindedir. Doğuya ve güneye bakan tarafları Büyük Deniz tarafından yıkanır. Kuzeye bakan üçüncü taraf, Saces olarak bilinen İskitlerin yaşadığı

İskitya'dan Haemodus Dağı ile ayrılır. Batıya bakan dördüncü taraf ise, muhtemelen Nil'den sonra en büyük nehir olan İndus Nehri ile çevrilidir. Bütün bu bölgenin, doğudan batıya yirmi sekiz bin stad<sup>1</sup>, kuzeyden güneye ise otuz iki bin stad olduğu söylenmektedir. Geniş yüzölçümü nedeniyle Hindistan, yaz dönencesi altında yer alan ülkelerin büyük bir kısmını kapsıyor gibi görünüyör; gerçekten de Hindistan'ın dış sınırlarında, güneş saati kulelerinin gölge düşürdüğü pek görülmez ve Ayı Takımyıldızı geceleri görünmez; Arcturus'un kendisi görünmez olur ve gölgeler güneye döner. Hindistan, her türden meyve ağaçlarıyla kaplı büyük ve sayısız dağa ve aynı derecede bereketli, olağanüstü güzellikte ve çok sayıda nehrin geçtiği ovalara sahiptir. Mükemmel su kaynaklarına sahip olan bu ülkenin büyük bir kısmı yılda iki hasat verir; büyüklükleri ve güçleriyle ayırt edilen her türden hayvan açısından zengindir: bazıları kıtada yaşar, bazıları havada uçar. Hindistan, Libya'dakilerden daha güçlü olan büyük ve çok sayıda fil besler. Hintliler onları avlanmaya götürür ve genellikle zaferi bu hayvanların belirlediği dövüşler için eğitirler. XXXVI. Bol miktarda yiyecek, bölge sakinlerine tombulluk kazandırır. Temiz hava soludukları ve çok hafif su içtikleri için, sanat eserlerine yatkın bir zihinleri vardır. Mükemmel meyveler açısından çok verimli olan toprak, iç kısmında her türden metal damarları içerir. Orada bol miktarda gümüş ve altın, bir o kadar da bronz ve demir bulunur; ayrıca kalay ve süs eşyaları ve günlük yaşam ihtiyaçları için ve savaşta kullanılan birçok başka malzeme de vardır. Sıradan tahılların yanı sıra, sayısız nehirle sulanan Hindistan, bol miktarda darı, çeşitli sebzeler, pirinç, bosporus << **bospore** >> adı verilen bir bitki ve birçok yenilebilir sebze üretir. Ayrıca, burada anlatılması çok uzun sürecek olan, hayvan yemi olarak kullanılmaya uygun birçok başka meyve de bol miktarda bulunur. Ayrıca, bu ülkenin hiçbir zaman kıtlık veya kıtlıktan harap olmadığı söylenir. Oraya yılda iki kez düzenli yağmur yağar; ilki kışın, başka yerlerde olduğu gibi buğdayın ekildiği mevsimde; diğeri ise pirinç, bosporus, susam ve darının ekildiği yaz gündönümünde. Her iki hasat da genellikle eşit derecede iyidir ve biri eksikse, diğeri onu bolca sağlar. Bataklık yerlerde yetişen ve tatlı aromalarıyla öne çıkan yabani meyveler ve kökler, insanlara bol miktarda yiyecek sunar. Neredeyse tüm kırsal alan, nehirlerden yükselen ve her yıl yaz aylarında düzenli aralıklarla yağın yağmurlara dönüşen tatlı buharlarla doludur; güneşin sıcağı, bataklıklardaki bitkilerin, özellikle de büyük sazlıkların köklerini geliştirir. Dahası, Kızılderililerin kendi aralarında uyguladıkları yasalar, onları kıtlıktan korumaya büyük ölçüde katkıda bulunur: Diğeri uluslar savaşa gittiklerinde tarlaları yok eder ve ekilemez hale getirirken, Kızılderililer arasında kutsal ve dokunulmaz kabul edilen çiftçiler, savaşta sıralanmış orduların yakınında tehlikesizce çalışmaya devam edebilirler; savaşçılar çatışmada birbirlerini katlederler, ancak ortak hayırseverleri olarak gördükleri çiftçilere zarar vermezler; düşmanlarının tarlalarını asla ateşe vermezler ve oradaki ağaçları kesmezler. XXXVII. Hindistan'da, kuzeydeki dağlardan kaynaklanıp ovalara dökülen, seyrüsefer için elverişli birçok nehir vardır; bu nehirlerden bazıları birleşerek Ganj Nehri'ne dökülür. Bu nehir otuz stadia genişliğindedir ve kuzeyden güneye doğru akarak Okyanus'a dökülür; doğuda, olağanüstü büyüklükte fillerle dolu Gandaridler ülkesi ile sınır komşusudur. Hiçbir yabancı kral bu ülkenin efendisi olmamıştır; diğeri milletler bu hayvanların sayısından ve gücünden o kadar korkarlar ki. Tüm Asya'yı fetheden Makedonyalı İskender, yalnızca Gandaridler'i esirgemıştır; çünkü tüm birlikleriyle Ganj'a yönelip diğeri tüm Hint halklarını alt ettikten sonra, Gandaridler'in dört bin filini savaş alanına sürdüğünü öğrenince onlara saldırmaktan vazgeçmiştir. Ganj'a benzeyen bir diğeri nehir ise İndus'tur; o da kuzeyden gelir ve Okyanus'a dökülerek Hindistan sınırını oluşturur. Geniş ovalar boyunca aktığı yol boyunca, en ünlüleri Hypasis, Hydaspes ve Acesina olan birçok gezilebilir nehir alır; ülke ayrıca, çok sayıda bahçeyi sulayan ve toprağın verimliliğini koruyan birçok başka nehir tarafından da geçmektedir. Hintli fizikçiler ve filozoflar, bu çok sayıda nehrin ve bu bol suyun kökenini şu

şekilde açıklar: Komşu ülkelerin, örneğin İskitler, Baktriyalılar ve Ariusçular'ın Hindistan'dan daha yüksekte olduğunu söylerler; bu nedenle, suların yüksek bölgelerden Hindistan'ın daha alçak bölgelerine aktığını, suladıkları toprakların da birleşerek çok sayıda nehir oluşturduğunu düşünmek doğaldır. Bu nehirlerden biri olan ve aynı adı taşıyan bir kaynaktan akan Silla, kendine özgü bir özellik gösterir: Sular, içine atılan hiçbir cismin yüzmesine izin vermez; her şey, doğal düzenin aksine, dibe çöker. XXXVIII. Muazzam bir genişliğe sahip bir ülke olan Hindistan'ın, hiçbir yabancı kökenli olmayan, çünkü hepsi yerli kabul edilen çok sayıda ve çeşitli halk tarafından iskan edildiği söylenir. Hintliler hiçbir zaman koloni kurmamış ve hiçbir yere koloni göndermemişlerdir. En eski yerlilerin, tıpkı ilk Yunanlılar için söylendiği gibi, toprağın yabani meyveleriyle beslendikleri ve kendilerini yerel hayvanların derileriyle örttükleri söylenir. Kısa sürede, insan gibi her işi yapabilen ellere, akıl ve zekâyâ sahip bir hayvana rehberlik etmeleri gereken, hayata faydalı sanatları ve diğer uygulamaları icat ettiler. Burada, en ünlü Hint mitolojistlerinin geleneklerinden kısaca bahsetmeliyiz. Çok eski bir zamanda, insanların hâlâ köylerde dağınık bir şekilde yaşadığı söylenir; batı ülkelerinden yola çıkan Baküs, güçlü bir orduyla aralarına geldi ve henüz kendisine direnebilecek önemli bir şehir bulunmayan tüm Hindistan'ı ziyaret etti. Aşırı sıcaklar baş gösterip, birliklerini veba salgını kasıp kavurunca, akıllı bir lider olan Baküs, ordugâhını ovalarda kurup dağlara yerleşti. Orada esen sert rüzgârlar ve kaynaklardan gelen temiz sular, hastalığı ordugâhtan uzaklaştırdı. Baküs'ün ordusunu böylece kurtardığı bu yerin adı Meros'tur; Baküs'ün uyluğunda emzirildiğine dair Yunan geleneği de buradan gelir. Daha sonra kendini meyve yetiştirmeye adanarak Baküs, Kızılderililere şarap yapma sanatını ve yaşam için yararlı diğer şeyleri öğretti. Dahası, birçok önemli şehrin kurucusu oldu; köyleri daha iyi konumlanmış yerlere taşıdı, ilahi ibadeti başlattı, yasalar ve mahkemeler kurdu. Sonunda, bunca nimetin yaratıcısı tanrılar arasında sayıldı ve ölümsüzlere verilen onurlara layık görüldü. Ordusuna çok sayıda kadın aldığı ve savaşlarda trompet henüz icat edilmemişken davul ve zil kullandığı da söylenir. Hindistan'da elli iki yıl hüküm sürdükten sonra yaşlılıktan öldü. Oğulları onun yerine geçti ve saltanatı miras olarak devralmaya devam ettiler; sonunda, çok sayıda nesil sonra bu hanedan yıkıldı ve şehirler demokratik olarak yönetildi. XXXIX. Bunlar, dağlardaki Kızılderililerin Baküs ve soyundan gelenler hakkında korudukları geleneklerdir. Ayrıca Herkül'ün aralarında doğduğunu söylerler; Yunanlılar gibi, ona topuz ve aslan postu niteliklerini verirler. Aynı hikâyelere göre, Herkül güç ve cesaretle tüm insanları geride bırakmış, yeryüzünü ve denizi canavarlardan arındırmıştır. Birçok karısı olan Herkül'ün çok sayıda oğlu ve yalnızca bir kızı vardı; çocukları yetişkinliğe eriştiğinde, Herkül krallığını aralarında eşit paylara böldü; tek kızını da kurayla eline geçen ülkenin kraliçesi yaptı. Herkül'ün kurduğu birçok şehir arasında en ünlüsü ve en büyüğü Palibothra'dır. Orada görkemli bir saray inşa ettirmiş; şehri sakinleriyle doldurmuş ve nehrin sularını içine alan derin hendeklerle çevrelemişti. İnsanların yaşadığı yerden ayrıldıktan sonra Herkül tanrılar arasına katılmış ve ilahi onurlar almıştır; Onun soyundan gelenler birkaç nesil boyunca hüküm sürdüler ve dikkate değer işler başardılar; ancak hiçbir zaman yurt dışına savaş açmadılar ve ülke dışına hiçbir koloni göndermediler. Daha sonra, yıllar sonra, şehirlerin çoğu demokratik yönetimi benimsedi; ancak bazı halklar, İskender'in seferi sırasında hala kraliyet ailesini koruyordu. Kızılderililer arasında var olan benzersiz yasalar arasında, ülkenin kadim filozofları tarafından öğretilen çok şaşırtıcı bir yasa vardır. Bu yasaya göre köle yoktur; tüm insanlar özgürdür ve eşitliğe saygı duymalıdır. Kızılderililer arasında, diğer insanların ne efendisi ne de kölesi olmayı öğrenen insanlar, en iyi toplumun garantisini sunar ve herkes için yasalar yapıp aynı zamanda hak eşitsizliğini tesis etmenin saçma olduğunu savunurlar. XL. Hindistan'ın tüm nüfusu yedi sınıfa ayrılır. İlk sınıf filozofları içerir; sayıca en küçük, ancak rütbece en üsttedir. Tüm kamu görevlerinden muaf tutulan filozoflar, kimsenin ne efendisi ne

de kölesi değildir. Tanrıların gözdeleleri olarak kabul edildikleri ve yeraltı dünyasıyla ilgili bilgilerle donatıldıkları için, bireyler tarafından halka açık kurban törenleri ve cenaze törenleri için görevlendirilirler. Hizmetlerinin karşılığında önemli armağanlar ve onurlar alırlar. Ayrıca topluma yararlı işlevleri de yerine getirirler: Her yılın başında toplanan genel kurulda kuraklıkları, yağmurları, rüzgarları, hastalıkları ve bunları dinleyen vatandaşların ilgisini çekebilecek her şeyi önceden haber verirler. Böylece gelecek konusunda uyarılan halk ve kral, gelecekteki ihtiyaçları karşılar ve faydalı olabilecek her şeyi önceden ayarlar. Tahminlerinde yanılmış olan filozof, ceza olarak hayatının geri kalanında sessiz kalmaya mahkûm edilir. İkinci sınıf, sayıca en kalabalık görünen işçilerdir; savaştan ve diğer kamu hizmetlerinden muaf tutularak tüm dikkatlerini tarıma verirler. Bir düşman, tarlada karşılaştığı bir çiftçiye asla zarar vermez ve çiftçi onu toplumun bir hayırseveri olarak görerek her türlü hakarettten kaçınır. Ayrıca kırsal alanlar da iyi işlenir; Her çeşit meyveyle zengin olan bu topraklar, insanlara bol miktarda besin sağlar. Çiftçiler hayatlarını eşleri ve çocuklarıyla kırsalda geçirir ve asla şehirlere yerleşmezler. Hindistan'ın tüm topraklarının sahibi olan krala vergi öderler; hiçbir bireyin toprak sahibi olmasına izin verilmez. Bu vergiye ek olarak, hasadın dörtte birini kraliyet depolarına yatırır. Üçüncü sınıf, büyük ve küçükbaş hayvanların çobanlarından, kısacası ne kasabalarda ne de köylerde yaşayan, hayatlarını çadırlarda geçiren tüm çobanlardan oluşur; avcılıkla da uğraştıkları için tarlaları zararlı kuşlardan ve hayvanlardan temizler. Bu sayede, çiftçilerin tohumlarını yiyen her türlü hayvan ve kuşla dolu toprağı ekilebilir hale getirirler. XLI. Dördüncü sınıf, bazıları silah, bazıları da tarım ve hayatın diğer kullanımları için gerekli aletleri yapan zanaatkarlardan oluşur. Bunlar yalnızca haraçtan muaf olmakla kalmaz, aynı zamanda kralın depolarından bir ölçek buğday alırlar. Beşinci sınıf askeri sınıftır; sayıca ikinci sıradadır. Barış zamanlarında kendilerini tembelliğe ve oyuna bırakırlar. Tüm askerler, atlar ve savaş filleri, kraliyet hazinesinden beslenir. Altıncı sınıf eforlardan oluşur; Bunlar, Hindistan'da olup biten her şeyi denetlemek ve denetlemekle görevli kişilerdir ve bunu krallara veya devlet monarşiyile yönetilmiyorsa yargıçlara rapor ederler. Yedinci sınıf, kamu işleri hakkında konseyde müzakere eden senatörlerdir; en az sayıda olan sınıftır, ancak kökenlerinin asaleti ve bilgeliğiyle en seçkin olanıdır. Bazıları kralların danışmanlarıdır, diğerleri devletin yöneticileri ve mahkeme başkanlarıdır; son olarak, valiler ve yüksek yargıçlar onların arasından seçilir. Hintlilerin siyasi devlet yapısı kabaca böyledir. Herkesin kendi sınıfı dışından biriyle evlenmesi, meslek değiştirmesi veya aynı anda iki meslek yapması yasaktır, böylece bir asker toprağı süremez veya bir zanaatkar felsefe öğretemez. XLII. Hindistan'da dikkate değer büyüklükte ve güçte çok sayıda fil bulunur. Bu hayvanların, bazılarının iddia ettiği gibi, belirli bir üreme yöntemi yoktur; çünkü atlar ve diğer dört ayaklı hayvanlar gibi çiftleşirler. Dişiler en az on altı ay, çoğunlukla da on sekiz ay doğururlar; kısraklar gibi, çoğunlukla sadece bir yavru doğururlar ve anneleri onu altı yıl emzirir. Çoğu fil, bir insanın ulaşabileceği yaşa ulaşır; en yaşlıları iki yüz yaşına kadar yaşar. Hintliler arasında, yabancıları kabul etmek ve onlara hiçbir adaletsizlik yapılmamasını sağlamakla görevli yargıçlar vardır. Hasta olan yabancıları doktor getirirler; onlarla başka birçok bakımları vardır; öldüklerinde onları gömerler ve yabancıların öldüklerinde geride bıraktıkları malları mirasçılarına iade ederler. Hindistan'ın kadim tarihine dair bu ayrıntılar yeterli olacaktır. XLIII. **Şimdi Hindistan'a komşu bir ülkede yaşayan İskitlerden bahsedeceğiz. İskitler başlangıçta yalnızca oldukça sınırlı bir bölgede yaşıyorlardı, ancak güçleri ve cesaretleri sayesinde giderek büyüdüler, geniş bir ülkeye sahip oldular ve ulus güçlü ve şanlı bir devlet konumuna yükseldi. İskitler başlangıçta Arakses Nehri kıyılarında çok az sayıda yaşıyorlardı ve pek itibar görmüyorlardı. Ancak savaşçı ruhlu ve savaşta usta eski krallarından birinin hükümdarlığı altında, dağlarda Kafkasya'ya, ovalarda Okyanus'a ve Palus-Meotidler'e kadar uzanan tüm ülkeyi ve Tanais**

Nehri'ne kadar uzanan tüm toprakları fethettiler. İskitlerin mitolojik geleneklerine göre, aralarında baştan bele kadar kadın bedenine ve geri kalan kısmında yılan biçimine sahip, topraktan bir kız olan bakire doğdu. Jüpiter'in ondan İskit adında bir oğlu oldu; bu oğul, seleflerinden daha ünlü hale gelerek adını İskit ulusuna bıraktı. Bu kralın soyundan gelenler arasında, nitelikleriyle öne çıkan iki kardeş vardı; birinin adı Palus, diğ erinin adı Napes'ti. Bu iki kardeş, birkaç parlak eylemden sonra krallığı aralarında bölüştürdüler ve halklarına kendi adlarını vererek onları Paluslular ve Napisliler olarak ikiye ayırdılar. Bir süre sonra, cesaretleri ve stratejik becerileriyle ünlü halefleri, fetihlerini Tanais'in ötesine, Trakya'ya kadar genişlettiler; silahlarını başka bir noktaya taşıyarak Nil'e kadar Mısır'a nüfuz ettiler. Bu iki uç nokta arasında bulunan tüm büyük ve güçlü ulusları boyunduruk altına aldıktan sonra, İskit imparatorluğu bir tarafta Doğu Okyanusu'na, diğ er tarafta Hazar Denizi'ne ve Palus-Meotidler'e kadar uzanıyordu. İskit ulusu, isimlerini Sakalar, Massagetler, Arimaspes ve diğ er birçok kabileye bırakan ünlü krallar döneminde önemli ölçüde büyüdü. Bu kralların hükümdarlığı sırasında, fethedilen halklardan birçok koloni kuruldu; Bu kolonilerin en önemli ikisi, Paphlagonia ve Pontus arasındaki ülkelere gönderilen Asurlular ve Tanais kıyılarına nakledilen Medler kolonisiydi. Bu son koloniden Sauromata soyundan gelenler gelir. Zamanla sayıları önemli ölçüde artan Sauromata, İskitya'nın büyük bir bölümünü harap etti; halkı katlettiler ve neredeyse tüm ülkeyi çöle çevirdiler. XLIV. Bu olaylardan sonra İskitya anarşiye teslim edildi; kraliyet, cesaretleriyle öne çıkan kadınlar tarafından yönetildi. Çünkü bu uluslar arasında kadınlar, cesaretleri bakımından erkeklerden aşağı olmadıkları gibi, savaşın yorgunluğuna da alışkındırlar. Bu kadınların çoğu, yalnızca İskitler arasında değil, komşu ülkelerde de başarılarıyla öne çıkmıştır. Zamanının diğ er krallarından daha güçlü olan Pers Kralı Kiros, İskitya'ya karşı güçlü bir orduya liderlik ettikten sonra, ülkenin kraliçesi tarafından yenildi, esir alındı ve çarmıha gerildi. Cesaretleriyle dikkat çeken Amazonlar ulusu burada kuruldu; sadece komşu ülkelere akınlar düzenlemekle kalmadılar, aynı zamanda Avrupa ve Asya'nın büyük bir bölümünü de boyunduruk altına aldılar. Amazonlardan bahsettiğimize göre, onlar hakkında anlatılan inanılmaz şeylerden burada bahsetmek yersiz olmayacaktır. XLV. Thermodon Nehri kıyısında bir zamanlar kadınlar tarafından yönetilen ve erkekler gibi savaşta eğitilen bir halk yaşardı. Kraliyet yetkisine sahip, gücü ve cesaretiyle dikkat çeken bu halktan biri, kadınlardan oluşan bir ordu kurdu, onu savaşın zorluklarına alıştırdı ve onları bazı komşu kabileleri boyunduruk altına almak için kullandı. Bu başarı ününü artırdı ve diğ er komşu halklara karşı sefere çıktı. Bu seferde hâlâ ondan yana olan talih onu gururlandırdı: Kraliçe, Mars'ın kızı olduğunu iddia etti, erkekleri yün eğirmeye ve kadın işçiliği yapmaya zorladı; askeri görevlerin kadınlara ait olduğu, erkeklerinse aşağılanma ve kölelik altında tutulduğu yasalar çıkardı. Kadınlar, erkek çocuklarının doğuştan bacaklarını ve kollarını sakatlayarak askerlik hizmetine elverişsiz hale getiriyorlardı; kız çocuklarının sağ göğüslerini, göğüslerinin çıkıntısı savaşta onları engellemesin diye yakıyorlardı. İşte bu son sebepten dolayı onlara Amazonlar adı verildi. Sonunda, bilgeliği ve savaşçı ruhuyla ünlü kraliçeleri, Thermodon Nehri'nin ağzında Themiscyra adında büyük bir şehir kurdu ve orada ünlü bir saray inşa ettirdi. İyi bir disiplin sağlamaya özen gösterdi ve ordusunun yardımıyla imparatorluğunun sınırlarını Tanais'e kadar geri itti. Sonunda, birçok kahramanlıktan sonra, kendini yiğ itçe savunurken bir savaşta kahramanca öldü. XLVI. Tahta geçen kızı, annesini taklit etmeye hevesliydi ve birçok konuda onu bile geride bıraktı. Küçük kızlara çocukluklarından itibaren avcılık eğitimi verdi ve onları savaşın yorgunluğuna alıştırdı. Mars ve Diana onuruna Tauropole soyadıyla görkemli kurbanlar düzenledi. Silahlarını Tanais'in ötesine taşıyarak birçok kabileyi dize getirdi ve fetihlerini Trakya'ya kadar genişletti. Kendi ülkesine döndüğünde, ganimetlerle yüklü olarak Mars ve Diana için görkemli tapınaklar inşa etti ve yönetiminin adaletiyle tebaasının sevgisini kazandı. Ardından ters yönde bir sefer

düzenleyerek Asya'nın büyük bir bölümünü fethetti ve egemenliğini Suriye'ye kadar genişletti. Doğrudan mirasçı olarak halefleri olan kraliçeler ihtişamla hüküm sürdüler ve Amazonlar ulusunun gücüne ve ününe daha da katkıda bulundular. Nesiller boyu süren kahramanlık söylentileri tüm dünyaya yayıldıktan sonra, Alkmene ve Jüpiter'in oğlu Herkül, söylentiye göre Eurystheus'tan Amazon Hippolyta'nın kuşağını getirme görevini aldı. Bunun üzerine Herkül bir sefere çıktı ve Amazon ordusunu yok ettiği, Hippolyta'yı canlı ele geçirdiği, kuşağını çıkardığı ve Amazon halkına ölümcül bir darbe indirdiği büyük bir savaş kazandı. Çünkü civardaki barbarlar, bu şekilde alt ettikleri Amazonları hor görerek ve geçmişteki acıları hatırlayarak onlara karşı amansız bir savaş açtılar ve Amazonların adını bile silmeyi başardılar. Bununla birlikte, Herkül'ün seferinden birkaç yıl sonra, Mars'ın kızı ve Amazonların kraliçesi Penthesilea'nın Truva Savaşı'nda imha edilmekten kurtulduğu fark edildi; Bir cinayetin intikamından kurtulmak için ülkesinden kaçtığını ve Hektor'un ölümünden sonra Truvalıların saflarında yiğitçe savaşarak çok sayıda Yunanlıyı öldürdüğünü ve sonunda Akhilleus'un kılıcı altında şanlı bir şekilde öldüğünü iddia ediyor. Cesaretiyle tanınan son Amazon'du; bu ulustan geriye kalanlar sonunda tamamen yok oldu. İşte bu yüzden bugün Amazonların kadim tarihinden bahsettiğimizde, masallar duyduğumuzu sanıyoruz. XLVII. Madem Asya'nın kuzey ülkelerinden bahsetmeye başladık, Hiperborlular hakkında bir şeyler söylemek yersiz olmayacaktır. Antik çağlardan kalma gelenekleri kayıtlarına geçiren tarihçiler arasında Hekate ve diğerleri, Keltika'nın ötesinde, Okyanus'ta, Sicilya'dan daha küçük olmayan bir ada olduğunu iddia ediyorlar. Kuzeyde bulunan bu adada, Boreas'ın estiği noktanın ötesinde yaşadıkları için Hiperborlular'ın yaşadığı söyleniyor. Bu adanın toprağı mükemmeldir ve verimliliğiyle o kadar dikkat çekicidir ki yılda iki ürün verir. Aynı rivayete göre burası, Latona'nın doğum yeridir; bu da adalıların Apollon'a neden özellikle saygı duyduklarını açıklar. Hepsi, tabiri caizse, bu tanrının rahipleridir: her gün onun onuruna ilahiler söylerler. Ayrıca bu adada Apollon'a adanmış geniş bir alan ve yuvarlak biçimli, birçok adakla süslenmiş görkemli bir tapınak vardır; bu adalıların şehri de Apollon'a adanmıştır; sakinleri çoğunlukla tapınakta tanrının övgülerini sürekli kutlayan ve ilahilere enstrümanlarıyla eşlik eden cithara çalgıcılarıdır. Hiperborlular kendilerine özgü bir dil konuşurlar; Yunanlılara, özellikle Atinalılara ve Deliaslılara karşı çok naziktirler; ve bu duygular çok eskilere dayanır. Hatta birkaç Yunanlının Hiperborealıları ziyarete geldiği, Yunanca yazıtlarla dolu zengin sunular bıraktığı ve buna karşılık Hiperborealı Abaris'in, iki halk arasında var olan dostluğu Deliaslılarla yenilemek için Yunanistan'a seyahat ettiği iddia edilir. Ayrıca, bu adadan bakıldığında Ay'ın Dünya'dan çok küçük bir mesafede görüldüğü ve Dünya'nın altüst oluşlarının orada açıkça gözlemlendiği de eklenir. Apollon'un her on dokuz yılda bir bu adaya indiği söylenir. Yıldızların dönüşlerinden sonra başlangıç noktalarına geri dönmeleri de bu dönemin sonunda gerçekleşir. Bu on dokuz yıllık dönem Yunanlılar tarafından Büyük Yıl adıyla anılır. Bu tanrı, görüldüğü sırada, ilkbahar ekinoksundan Ülker takım yıldızının doğuşuna kadar her gece cithara eşliğinde dans ederken görülür; sanki kendisine gösterilen onurdan dolayı seviniyormuş gibi. Bu şehrin yönetimi ve tapınağın koruyuculuğu Boreas'ın soyundan gelen ve halefleri olan Boreades adlı krallara emanet edilmiştir. XLVIII. Şimdi, henüz bahsetmediğimiz diğer Asya ülkelerinden bahsedeceğiz. Arabistan'dan başlayalım. Bu ülke, Suriye ve Mısır arasında yer alır; aralarında çok sayıda kabile dağılmıştır. Doğu kesiminde yaşayan ve Nebatiler adıyla bilinen Araplar, susuz ve çok az verimli bir çöl bölgesinde yaşarlar; komşu toprakları yağmalayarak haydutluk yaparak yaşarlar. Savaşlarda onları alt etmek zordur. Ovalarında sadece kendilerinin bildiği kuyular kazmışlardır ve susuz ülkenin iç kesimlerine sığınarak kendilerini tehlikelerden korurlar; böylece bol miktarda içecek bulurlar; onları takip eden yabancılar ise bu kurak kumlarda susuzluktan ölürler veya çok yorulduktan sonra evlerine dönmekten çok mutlu olurlar. Bu, bu

bölgedeki Arapların neden zaptedilemez olduğunu açıklar; hiçbir efendiye itaat etmezler ve hiçbir zaman yabancı hükümdarların otoritesini tanımak istememişlerdir; mutlak bağımsızlıklarını korurlar. Asurlular, Medler, Persler ve Makedonyalılar, tüm güçlerine ve becerilerine rağmen Arapları köleleştirmeye güç yetiremediler. Nebatiler ülkesinde devasa bir kaya, doğal bir kale vardır; ancak dar bir patikadan tırmanılabilir; birkaç kişi silahlarını çıkarıp zorlukla geçebilir. Ayrıca, büyük gelir elde ettikleri bol miktarda asfalt üreten büyük bir göl vardır. Bu göl beş yüz stadia uzunluğunda ve altmış stadia genişliğindedir; suyu pis ve acıdır; hiçbir balık veya suda yaşayan hayvan yaşayamaz. Bu göle, suyu mükemmel olan çok sayıda nehir akmasına rağmen, kötü kokusu devam eder. Her yıl, iki ve bazen üç plethradan daha büyük büyük bir asfalt tabakası gölün ortasından köpürerek yükselir; bu tabakaların en büyüğüne çevre sakinleri tarafından Taurus, en küçüğüne ise Buzağı denir. Su üzerinde yüzen bu muazzam asfalt kütlesi, uzaktan bir ada gibi görünür; Patlama anı yirmi gün önceden duyurulur: Gölün etrafına birkaç stad boyunca pis kokulu bir buhar yayılır ve bu buhar, kendisine yaklaşan gümüş, altın ve bakırın rengini değiştirir; ancak asfaltın patlaması durur durmaz bu metallerin rengi tekrar ortaya çıkar. Yanıcı ve pis kokulu gazlarla dolu çevre bölgeler, uzun süre yaşamayan sakinlerin sağlığı için sağlıksız ve zararlıdır. Ülke, faydalı kaynaklar ve nehirlerle sulandığı her yerde iyi ve hurma ağaçları bakımından zengindir; Arapların büyük kazanç sağladığı balsam adı verilen bir bitkinin bulunduğu bir vadi vardır; çünkü doktorlar için bir çare olarak bu kadar faydalı olan bu bitki, dünyanın başka hiçbir yerinde yetişmez. XLIX. Bu ıssız ve susuz ülkeye komşu olan Arabistan bölgesi, o kadar farklı bir görünüme sahiptir ki, orada bulunan meyve ve malların bolluğu nedeniyle Mutlu Arabistan adını almıştır. Kalamus, saz, birçok aromatik bitkinin hammaddesi, kokulu yapraklı bitkiler ve güzel kokulu gözyaşlarının damıtıldığı bitkiler burada doğar. Bu bölgenin en uç noktasında, tanrıların çok hoşuna giden mür ve kıtanın tüm ülkelerine gönderilen günlük bulunur. Kostos, Çin tarçını, tarçın ve benzeri bitkilerin sapları öyle bir boyuta ulaşır ki, başka yerlerde tanrıların sunaklarına nadiren yerleştirilen ve nadir görülen bu maddeler, Araplar arasında fırın ısıtmak ve hizmetçiler için yatak yapmak için kullanılır. Pek çok amaca hizmet eden tarçın, reçine ve hoş kokulu meşe palamudu bu ülkede bolca yetişir. Dağlar çam, köknar, sedir, ardıç ve boratus ağaçlarıyla doludur. Meyve veren, özsu sızdıran ve kendilerine yaklaşanlara çok hoş kokular yayan çok sayıda başka kokulu bitki de vardır. Tüm doğa, tanrıların sunağında yakılan tütsü kadar tatlı esintilerle doludur. Ayrıca, Arabistan'ın bazı bölgelerinde toprak kazıldığında, madencileri uçsuz bucaksız taş ocaklarına götüren hoş kokulu damarlar keşfedilir. Araplar yapı taşlarını bu taşlardan çıkarırlar ve çiy ile ıslanan bu taşlar, derzlere akan çimentonun sertleşmesini ve duvarın tüm kısımlarını sıkıca birbirine bağlamasını sağlar. L. Arabistan'da altın, apyre adı verilen madenlerden de çıkarılır. Bu metal, başka yerlerde olduğu gibi, füzyonla birleşen kum formunda bulunmaz, ancak kestane büyüklüğünde parçalar halinde yerden çıkarılır. Bu altın o kadar parlak bir renge sahiptir ki, değerli taşları yerleştirmek için kullanan işçiler en güzel mücevherleri yaparlar. Orada her türden sığır bulunur ve o kadar boldurlar ki, buğday kullanmadan yaşayan çok sayıda göçebe kabilenin geçimini sağlamaya fazlasıyla yeterler. Suriye sınırındaki Arabistan bölgesi vahşi hayvanlarla doludur; aslanlar ve leoparlar Libya'dakilerden daha çok, daha büyük ve daha güçlüdür. Ayrıca Babil kaplanı olarak adlandırılan kaplan ve çeşitli biçimlerin karışımından gelmiş gibi görünen ikili doğaya sahip hayvanlar da vardır. Bunlar arasında, struthocamelus adından da anlaşılacağı gibi hem kuş hem de deve doğasına sahip olan devekuşu da vardır. Devekuşları yeni doğmuş bir deve büyüklüğündedir; başları açık renkli tüylerle kaplıdır; Gözler iri, siyah ve bir devenin ifadesine sahiptir; boyun uzun, gaga kısa ve sivridir; kanatlar yumuşak, tüylü tüylerden oluşur; iki çatallı ayağın desteklediği vücut, hem yerde yürüyüp yaşamak üzere tasarlanmış bir kara hayvanına hem de bir kuşa ait gibi görünür. Ağırlığından

dolayı devekuşu ne yükselebilir ne de uçabilir; ancak yer yüzeyinde hızlı koşar; bir sapan gibi, at sırtında onu kovalayanlara ayaklarıyla taş atar ve bunu öyle bir ustalikle yapar ki, saldırganlarını çoğu zaman sert darbeleriyle yere serer. Yakalanmanın eşiğinde olduğunda, başını bir çalının içine veya başka bir barınağın altına saklar; bazılarının iddia ettiği gibi, kimseyi görmediği için görülmediğini düşünerek aptallığından değil, vücudunun en az korunan kısmı olan başını korumaya yönelten içgüdüünden kaynaklanır. Gerçekten de doğa mükemmel bir öğretmendir: Hayvanlara hem kendi korunmalarını hem de yavrularının korunmasını öğretir; ve bu doğuştan gelen içgüdüyle türlerin sonsuza dek çoğalmasını sağlar. LI. Arabistan'da ayrıca, adını taşıdığı iki hayvanın doğasını bir şekilde paylaşan camelo-pardalis'i de buluruz. Deveden daha küçük boyuttadır ve boynu daha kısadır; başı ve gözleri panterinkileri andırır; tek hörgüçlü deve gibi sırtında bir kambur vardır; derisinin ve tüylerinin rengi panterinkilere benzer, kuyruğunun uzunluğuyla pantere daha da yakındır. Aynı tragelaphes ülkesinde, hartebeestleri ve aynı türden, her biri iki farklı türü birleştiriyor gibi görünen birkaç başka hayvan buluruz. Ancak bunun üzerinde durmak çok uzun sürer. Genel kanı, güneşin gübreleyici etkisiyle canlanan güney ülkelerinin en çok sayıda, en çeşitli ve en güzel hayvan türlerini ürettiğidir. Örneğin Mısır'da timsahları ve su aygırlarını görürüz; Etiyopya'da ve Libya çölünde filler, yılanlar, ejderhalar ve olağanüstü büyüklük ve güçte pek çok başka hayvan. Hindistan'ın, diğer hayvanları boyut ve güç bakımından geride bırakan bu kadar çok file sahip olmasının sebebi de aynı. LII. Bu tür benzersiz biçimlerdeki hayvanlardan bağımsız olarak, Hindistan, güneşin hayırsever etkisi sayesinde, parlaklıkları veya şeffaflıklarıyla dikkat çeken farklı renklerde taşlar üretiyor. Kristaller böyledir; soğukla değil, onları değiştirilemez kılan ilahi bir ateşin etkisiyle donmuş saf sudan oluşurlar; uçucu bir maddenin nüfuz etmesiyle çeşitli renklere bürünürler. Zümrüt ve beril, bakır madenlerinde oluşur ve kükürtlü boya maddelerinin etkisiyle renklenirler. Güneşin ısıyla oluşan krizolitlerin de renklerini uçucu bir maddeye borçlu oldukları söylenir. İşte bu nedenle, insan yapımı ateşle kristallerin boyanmasıyla yapay krizolitlerin yapılmasının nedeni budur. Çıbanlar, üzerlerine düşen ışıktan aldıkları az ya da çok parlaklığı ödünç alırlar. Kuşların giydiği renkler de aynıdır; bazıları tamamen mor renkte görünür; diğerleri çeşitli renklerle parıltı; bazıları alev sarısı, bazıları safran sarısıdır; ışığın çeşitli yansımalarına göre zümrüt ve altın rengi alırlar. Son olarak, bu şekilde meydana gelen her bir renklenme için bir isim bulmak zor olacaktır. Aynı şey, güneş ışığının gökkuşağını oluşturmada da gözlemlenir. Tüm bu olgulardan, fizikçiler, doğuştan gelen ve doğal ısının, (az önce bahsettiğimiz) bedenlerin renklendirme ilkesi olduğu ve tüm varlıklara hayat veren güneş tarafından harekete geçirildiği sonucuna varmışlardır. Çiçeklerin ve toprakların çeşitli renkleri aynı kökene sahiptir. Dolayısıyla, doğanın bir öğrencisi olan insanın uyguladığı sanatlar, güneşin doğal gücünü taklit ederek, maddeyi renklendirmeyi ve görünüşünü çeşitlendirmeyi başarır; çünkü ışık renklerin nedenidir; dahası, meyvelerin kokusunu, sularının özelliklerini, hayvanların büyüklüklerini ve içgüdülerini geliştirir. Güneşin ışığı ve ısı, toprağın farklı niteliklerini üretir; yumuşak etkileriyle toprağı verimli, suyu ise gübreleyici yapar; son olarak, güneş doğanın mimarıdır. Ne Paros'taki Lygdia taşı ne de herhangi bir ünlü mermer, Arap taşlarıyla kıyaslanamaz: Göz kamaştırıcı beyazlıkları, ağırlıkları ve cilalarıyla diğerlerinden üstündürler. Tüm bunlar, daha önce de söylediğimiz gibi, vücutları çimentolayan, kuruyarak sıkıştıran ve parlaklık veren güneşin etkisinden kaynaklanır. LIII. Bu ilke kuşlar için de geçerlidir. Isıdan en büyük payı aldıkları için, hafiflikleri nedeniyle uçmaya mahkûmdurlar; güneşin etkisiyle tüyleri, özellikle güney bölgelerinde, çeşitli tonlardadır. Nitekim Babil, en güzel tüylerle bezenmiş çok sayıda tavus kuşu üretir; Suriye sınırlarında ise papağanlar, porfirler, beç tavukları ve vücutları bin bir çeşit renkle parlayan birçok başka hayvan görülür. Aynı durum, aynı koşullardaki diğer ülkelerde de görülür; Hindistan, Kızıldeniz kıyıları, Etiyopya ve

Libya'nın bazı bölgeleri kastediliyor. Doğuya doğru yerleşmiş, daha zengin topraklara sahip ülkeler, daha asil ve daha büyük hayvanlar yetiştirir. Başka her yerde, varlıkların nitelikleri, onları besleyen toprağın iyiliğiyle orantılıdır. Örneğin, ağaçlardan örnek vermek gerekirse, Libya'nın hurma ağaçları kuru ve küçük meyveler verirken, Suriye'nin Karyote adı verilen hurma ağaçları, lezzeti, hacmi ve bol suyuyla dikkat çeken meyveler üretir. Ancak bu meyveler Arabistan ve Babil'de daha da büyük bulunur; altı parmak uzunluğa kadar olan ve bazen bal sarısı, bazen mor kırmızısı olan renkleri hem göze hem de damağa hitap eder şekilde toplanır. Hurma ağaçlarının gövdeleri oldukça yüksektedir; tepeye kadar çıplak ve yapraksızdırlar; gövdenin tepesi, dizilimi değişken bir saç başı gibi olan bir yaprak demetinden oluşur. Bazılarında bu yapraklar veya dallar dairesel olarak düzenlenmiştir; ortada, yırtık bir zarftan bir demet halinde çıkan meyve bulunur; Bazılarında ise saçlar, rüzgarda yana eğilen bir alev gibi, bir yana doğru eğimlidir; bazı palmyelerde ise en sonunda iki parçaya ayrılır: böylece çift görünümde olup, pitoresk bir görünüm sunar. LIV. Arabistan'ın güney kısmına Arabia Felix denir. İç kesimlerde, çadırlarda yaşayan, büyük sığır sürüleri yetiştiren ve uçsuz bucaksız ovalarda yaşayan göçebe Araplar yaşar. Bu ovalar ile Arabia Felix arasındaki alan, daha önce de belirttiğimiz gibi çöldür ve sudan yoksundur. Arabistan'ın batı bölgesi, okyanus kadar uçsuz bucaksız kumlu ovalarla kesişir ve tıpkı denizde olduğu gibi, yolcular rotalarını yalnızca Ayı Takımyıldızı'na göre belirleyebilirler. Suriye sınırındaki Arabistan bölgesi, mallarını zamanında takas ederek her yerde eşit bir bolluk sağlayan çiftçiler ve tüccarlarla doludur. Son olarak, Arabia Felix'in ötesinde, okyanus sınırındaki Arabistan bölgesi, birçok göl ve uçsuz bucaksız bataklıklar oluşturan büyük ve çok sayıda nehir tarafından geçilir. Bu nehirlerden çekilen kanallarla veya yaz yağmurlarıyla sulanan toprak, iki kat ürün verir. Bu ülke, biçimsel özellikleriyle dikkat çeken fil sürülerine ve diğer devasa kara hayvanlarına ev sahipliği yapar. Orada çok sayıda sığır, özellikle de uzun ve kalın kuyruklu öküz ve koyun vardır. Çok sayıda ve çeşitli deve türü vardır; bazıları tüysüz, bazıları tüylüdür; bazılarının sırtlarında çift hörgüç bulunur ve bu da onlara ditylus develeri adını kazandırmıştır. Sütleri ve etleri, bölge halkına bol miktarda yiyecek sağlar. Yük taşımaya alışkın olanlar, sırtlarında on medimna buğday<sup>1</sup> taşırlar; bunlara binen beş adam da dahildir. Daha hafif ve daha ince bacaklara sahip olan develer, ıssız ve susuz bölgelerde uzun yürüyüşlere dayanabilirler. Bu hayvanlar savaşta bile kullanılır; sırt sırta yerleştirilmiş iki okçu tarafından binilirler; bunlardan biri saldırıda, diğeri geri çekilmede savaşır. Arabistan hakkında bu kadar yeter. Bu ülkenin ürünleri üzerinde biraz durmamızın amacı, dikkatli okuyucuya ilginç bir konu sunmaktır. LV. Şimdi, bu keşfin kökeninden başlayarak, Güney Okyanusu'nda keşfedilen bir adanın harikaları hakkında bazı ayrıntılar vereceğiz. Iambulus, çocukluğundan beri öğrenmeye meraklıydı; tüccar olan babasının ölümü üzerine kendini ticarete adadı. Aromatiklerin geldiği ülkeye gitmek için Arabistan'dan geçerken, yol arkadaşlarıyla birlikte eşkıyalar tarafından yakalandı. İlk olarak, arkadaşlarından biriyle birlikte sürüleri korumakla görevlendirildi. Daha sonra ikisi de Etiyopyalı eşkıyaların eline düştü ve onları Etiyopya'nın deniz kıyısına götürdüler. Böylece kaçırılanlar, yabancılar olarak, ülkeyi arındırmak için bir kefaret törenine tabi tutulmak üzere görevlendirildiler. Bu tören, Etiyopyalılar arasında çok eski zamanlardan beri yerleşmiş ve kahinler tarafından onaylanmış bir gelenek olup, her yirmi nesilde veya altı yüz yılda bir, yani her nesil otuz yılda bir gerçekleştirilir. Bu amaçla, fırtınalara dayanıklı ve iki kürekçi tarafından kolayca yönlendirilebilen, orantılı boyutlarda bir gemiye sahip iki adam görevlendirilir. Altı ay yetecek kadar erzak sağlarlar, belirlenen iki adamı getirirler ve kehanet uyarınca güneye doğru yola çıkmalarını emrederler. Aynı zamanda, bu iki adama, aralarında mutlu bir hayat geçirecekleri, soylu bir insan ırkının yaşadığı şanslı bir adaya varacakları güvencesi verilir. Yolculara ayrıca, bu adaya sağ salım varırlarsa Etiyopya'nın altı yüz yıl boyunca sürekli barış ve

mutluluk yaşayacağı; ancak okyanusun enginliğinden korkarak gemilerini geri çevirirlerse, kendilerini dinsiz ve devlet için ölümcül kişiler olarak en korkunç cezalara maruz bırakacakları söylenir. Bu nedenle Etiyopyalılar bu kutsal bayramı deniz kıyısında kutladılar ve görkemli kurbanlar yaktıktan sonra, ulusun kurtuluşuyla görevli iki adamı çiçeklerle taçlandırıp gemiye bindirdiler. Dört ay boyunca yelken açtıktan ve fırtınalarla mücadele ettikten sonra, yuvarlak şekilli ve çevresi beş bin stadia'ya kadar ulaşan belirlenen adaya ulaştılar. LVI. Adaya yaklaştıklarında, teknelerini karaya çekmek için gelen yerlileri gördüler. Tüm adalılar koşarak gelip, iyi karşılanan ve ihtiyaç duydukları her şey sağlanan iki yabancının cesaretine hayran kaldılar. Bu adalılar, vücutlarının özellikleri ve gelenekleri bakımından bölgemizdekilerden çok farklıdır. Hepsinin yapısı hemen hemen aynıdır ve boyları dört arşının üzerindedir. Kemikleri elastik kordonlar gibi bükülüp düzleşebilir. Vücutları son derece zayıf görünse de, bizimkilerden çok daha güçlüdürler; çünkü ellerine bir şey aldıklarında kimse onu çekip alamaz. Sadece başlarında, kaşlarında, göz kapaklarında ve sakallarında kıl vardır; vücutlarının geri kalanı o kadar pürüzsüzdür ki en ufak bir tüy bile görünmez. Fizyonomileri güzeldir ve vücutlarının tüm kısımları orantılıdır. Burun delikleri bizimkilerden çok daha açıktır ve burunlarından dil benzeri bir çıkıntı sarktığı görülür. Dillerinde de kısmen doğal, kısmen yapay, tuhaf bir şey vardır: Köküne göre çift gibi görünecek şekilde uzunluğu boyunca bölünmüştür. Bu düzenleme onlara çok çeşitli sesler üretme, yalnızca tüm lehçeleri değil, aynı zamanda çeşitli kuşların ötüşlerini de taklit etme, kısacası akla gelebilecek tüm sesleri taklit etme yeteneği kazandırır. En şaşırtıcı olanı ise aynı kişinin aynı anda iki kişiyle sohbet edebilmesi, onlara cevap verebilmesi ve dilinin bir yarısını birincisine, diğer yarısını da ikincisine kullanarak konuşmayı sürdürebilmesidir. Adanın iklimi oldukça ılımandır, çünkü ada ekinoks çizgisinin altında yer alır; ada sakinleri ne aşırı sıcaktan ne de aşırı soğuktan muzdariptir. Sürekli bir sonbahar hüküm sürer ve şairin dediği gibi: "Armut armudun yanında olgunlaşır, elma elmanın yanında, üzüm üzümü takip eder, incir inciri." Günler sürekli gecelere eşittir ve öğle vakti nesneler gölge düşürmez, çünkü güneş o zaman başa diktir. LVII. Ada halkı, her biri en fazla dört yüz kişiden oluşan aileler veya kabileler halinde dağılmıştır. Yaşamlarını sürdürmek için ihtiyaç duydukları her şeyi buldukları çayırlarda yaşarlar; toprağın iyiliği ve iklimin sıcaklığı ihtiyaç duyduklarından daha fazla meyve verir. Özellikle bu adada, beyaz orobie'ye benzer bir meyve veren çok sayıda saz yetişir. Ada halkı bu meyveyi toplar ve bir güvercin yumurtası büyüklüğüne gelene kadar sıcak suda bekletir; elleriyle öğütüp yoğurduktan sonra çok tatlı ekmekler pişirirler. Ayrıca, bazıları sıcak olup rahatlatıcı banyolar için kullanılan; bazıları ise soğuk ve içimi hoş olan, sağlık için uygun olan birçok kaynak vardır. **Adalılar tüm bilimlere, özellikle de astrolojiye kendilerini adanlar; alfabeleri yedi harften oluşur, ancak her ilkel harf dört farklı şekilde değiştirilmiş yirmi sekiz harfe eşdeğerdir.** Ada halkı çok uzun yaşar; genellikle yüz elli yaşına ulaşırlar ve hiçbir hastalığa yakalanmazlar. Sert bir yasa, sakat veya sakat olan herkesi ölüme mahkûm ediyor. Yazıları, bizim yaptığımız gibi enine değil, yukarıdan aşağıya dik olarak işaretleri çizmekten ibaret. Halk belirtilen yaşa ulaştığında, özel bir yöntemle gönüllü olarak intihar ediyor. Bu ülkede çok tuhaf bir bitki yetişiyor: Üzerine uzandığınızda derin bir uykuya dalıyor ve ölüyorsunuz. LVIII. Aralarında evlilik yoktur; kadınlar ve çocuklar ortak masraflarla ve eşit sevgiyle bakılır ve büyütülür. Emzirilen çocuklar sık sık sütanne değiştirilir, böylece anneleri kendilerine ait olanları tanımaz. Kıskançlık veya hırs olamayacağı için, sakinler kendi aralarında mükemmel bir uyum içinde yaşarlar. Adalarında, vücudu ve kanı çok sıra dışı özellikler gösteren küçük bir hayvan türü bulunur. Bu hayvanlar, tıpkı kaplumbağalar gibi yuvarlak bir şekle sahiptir; sırtları, X şeklinde düzenlenmiş iki sarı şeritle işaretlenmiştir: her şeridin ucunda bir göz ve bir ağız vardır, böylece bireyin görmek için dört gözü ve tek bir boğaza yiyecek sokmak için aynı sayıda ağız vardır ve bu da tüm yiyeceği tek bir mideye

taşıır. Bağırsaklar ve diğér iç organlar da basittir. Daire şeklinde düzenlenmiş ayaklar, bu hayvana içgüdüğü onu nereye götürürse oraya gitme yeteneğı verir; Kanının çok olağanüstü bir özelliğı vardır: El veya vücudun herhangi bir parçası gibi ikiye kesilmiş bir uzvu, yeni kesilmiş ve yaşam için gerekli organları etkilememiş olması koşuluyla, hemen birbirine bağlar. Adalıların her kabilesi, çocuklarının doğal eğilimlerini keşfetmelerine yarayan belirli bir tür çok büyük kuş besler. Bu amaçla, çocuklarını hemen havaya taşıyan bu kuşların sırtına koyarlar; bu yolculuklara katlanan çocuklar korunur ve büyütölür; bu hava yolculuğundan deniz tutan ve korkudan yere düşen çocuklar ise uzun yaşamaya mahkum olmadıkları ve ruhsal açıdan iyi niteliklerden yoksun oldukları gerekçesiyle terk edilirler. En yaşlısı her kabilenin reisidir; diğérlerinin itaat ettiğı bir kralın yetkisine sahiptir; yüz elli yaşına geldiğinde, yasalara uygun olarak gönüllü olarak hayattan vazgeçer ve en yaşlısı derhal onun yerini alır. Bu adayı çevreleyen deniz fırtınalıdır ve önemli ölçüde gelgitleri vardır; ancak suları tatlıdır. İki Ayı Takımıyıldızı ve yalnızca aramızda göröllebilen diğér birçok yıldız orada görünmez. Bu türden, hepsi aynı büyüklükte ve eşit aralıklarla ayrılmış yedi ada vardır ve hepsi aynı gelenek ve aynı yasalarla yönetilir. LIX. Toprak, tüm sakinlerine bol miktarda ve hiçbir çalışma gerektirmeyen yiyecek sağlasa da, onu düzensiz bir şekilde kullanmazlar; yalnızca gerekli olanı alırlar ve büyük bir tutumluluk içinde yaşarlar. Et ve diğér yiyecekleri kızartılmış veya suda pişirilmiş olarak yerler; ancak aşçılarımızın aradığı sosları veya baharatları bilmezler. Evrenin kubbesine, güneşe ve genel olarak tüm gök cisimlerine tanrı olarak taparlar. Balıkçılık onlara her türlü balığı ve çok sayıda kuşu avlama olanağı sağlar. Yabani meyve ağaçları arasında, bol miktarda yağ ve şarap veren zeytin ağacı ve asma göröluyoruz. Ayrıca, insana zarar vermeyen devasa yılanlar da göröluyoruz; etleri yenilebilir ve mükemmel bir tada sahip. Bu adalıların giysileri, ortasında parlak ve yumuşak bir tüy bulunan belirli sazlardan yapılıyor; bu tüyler toplanıp ezilmiş deniz kabuklarıyla karıştırılarak hayranlık uyandıran mor kumaşlar elde ediliyor. Bu adalarda bulunan hayvanların hepsi olağanüstü ve inanılmaz biçimlere sahip. Yerlilerin yaşam tarzı sabit kurallara tabi ve her gün aynı yiyecekler tüketilmiyor. Balık, kümes hayvanı veya kara hayvanlarının etinin yeneceğı günler önceden belirlenmiş; son olarak, sadece zeytin veya diğér çok basit yiyeceklerin yendiğı günler var. İşler paylaşılıyor; bazıları avlanıyor, bazıları mekanik bir işle uğraşıyor; diğérleri başka faydalı işlerle uğraşıyor; son olarak, yaşlılar hariç, hepsi dönüşümlü olarak ve belirli bir süre kamu görevlerini yerine getiriyor. Festivallerde ve büyük törenlerde, tanrıların ve özellikle de adalarını ve kişiliklerini adadıkları güneşin şerefine ilahiler ve övgüler okur ve söylerler. Ölülerini gelgit sırasında kuma gömerler, böylece deniz, gelgit sırasında onlar için bir tür mezar gibi yükselebilir. Besinlerini kısmen sağladıkları ve bir taç kadar kalın olan kamışların dolunay zamanında dolduğunu, batarken ise azaldığını iddia ederler. Bu adalarda bulunan tatlı ve şifalı kaplıca suları, sürekli aynı ısı derecesini korur; soğuk su veya şarapla karıştırıldığında bile soğumaz. LX. Bu adalarda yedi yıl kaldıktan sonra, lambulus ve yol arkadaşı kötü insanlar ve kötü alışkanlıklar nedeniyle kovuldular. Bu nedenle, teknelerini tekrar donatmak ve dönüş için erzak hazırlamak zorunda kaldılar. Dört aydan fazla süren bir seyirden sonra, Hindistan açıklarında, kumlarda ve sığ sularda karaya oturdular. Biri bu gemi kazasında hayatını kaybetti; diğeri, lambulus, kendini bir köye sürükledi; halk onu, denizden birkaç gün uzaklıktaki Palibothra şehrinde yaşayan kralın huzuruna çıkardı. Yunanlıları ve eğitimi seven bu kral, onu çok sıcak bir şekilde karşıladı ve sonunda onu Pers'e götürmekle görevli bir refakatçi gönderdi. Lambulus oradan Yunanistan'a kazara ulaştı. Bu, lambulus'un kendi tarih kitabında anlattığı ve Hindistan hakkında başka hiçbir yerde bilinmeyen bilgiler verdiği hikâyedir. Böylece başta verdiğimiz sözü yerine getirmiş olarak, ikinci kitabı burada sonlandırıyoruz.

## ÜÇÜNCÜ KİTAP.

### ÖZET

Libya'nın ötesinde yaşayan Etiyopyalılar; kadim gelenekleri. Mısır sınırlarında bulunan altın madenleri; altın madencililiği. - Arap Körfezi kıyılarında ve Hindistan'a kadar uzanan tüm okyanus kıyılarında yaşayan halklar; gelenekleri ve onlar hakkında anlatılan tamamen tuhaf ve inanılmaz özellikler. - Libya'nın ilkel tarihi, Gorgonlar, Amazonlar, Ammonlar ve Atlas. Nysa hakkında muhteşem hikayeler; Titanlar, Baküs ve tanrıların annesi.

I. Önceki iki kitabın ilki, Mısır'ın kadim krallarının tarihini, ülkenin dini geleneklerini, Nil'in özelliklerini, orada bulunan meyvelerin ve çeşitli hayvanların tasvirlerini, Mısır'ın topografyasını, sakinlerinin gelenek ve yasalarını içerir; ikinci kitap Asya'yı, Asurluların tarihini, Semiramis'in doğuşunu ve gücünü, Babil ve diğer birçok şehrin kuruluşunu; Semiramis'in Hindistan'a seferini ele alır; ardından Keldaniler ve astroloji bilgilerinden, Arabistan'dan ve bu ülkenin barındırdığı eşsiz ürünlerden, İskitlerin imparatorluğundan, Amazonlardan ve son olarak Hiperborlulardan bahsettik. Çizdiğimiz plana uygun olarak şimdi Etiyopyalılar, Libyalılar ve Atlantisliiler hakkında konuşacağız. II. Etiyopyalıların tüm insanların ilki olduğu ve bunun kanıtlarının açık olduğu ileri sürülmektedir. Öncelikle, neredeyse herkes onların dışarıdan gelmedikleri, ülkenin kendisinde doğdukları konusunda hemfikir olduğundan, yerli olarak adlandırılmaları yerindedir; o zaman Güney'de yaşayan insanların muhtemelen dünyanın kalbinden geldikleri herkese açık görünür. Güneşin ısısı nemli toprağı kurutup hayvanların üremesi için uygun hale getirdiğinden, güneşe en yakın bölgenin canlılarla dolu ilk bölge olması muhtemeldir. Ayrıca, Etiyopyalıların insanlara tanrılara tapınmayı, onlara kurban sunmayı, ihtişamlı törenler, kutsal törenler ve insanların ilahi ibadeti yerine getirdiği diğer törenleri öğretmeyi ilk öğretken kişiler olduğu iddia edilir. Ayrıca her yerde dindarlıklarıyla ünlüdürler; ve kurbanları, tanrısallığa en uygun olanlar gibi görünmektedir. Bunu desteklemek için, Yunanlıların en eski ve en çok hayranlık duyulan şairinin, İlyada'sında bize anlattığı Jüpiter ve diğer ölümsüzlerin, Etiyopyalıların her yıl kendilerine sunduğu adakları ve ziyafetleri almak için Etiyopya'ya gidişini anlatan tanıklığı var: "Jüpiter, dün okyanusu geçerek kendisi için bir ziyafet hazırlayan cesur Etiyopyalıları gitti. Bütün tanrılar onu izledi." Etiyopyalıların, hiçbir yabancı despotun boyunduruğuna uğramadıkları için tanrılardan dindarlıklarının ödülünü aldıkları belirtiliyor. Nitekim, her zaman özgürlüklerini korumuşlar ve birlikleri sayesinde, kendilerine karşı gelen hükümdarlar tarafından asla boyunduruk altına alınmamış ve hiçbiri girişimlerinde başarılı olamamıştır. Etiyopya'ya bir sefer düzenleyen III. Kambises, tüm ordusunu orada kaybetmiş ve kendisi de büyük tehlikelerle karşı karşıya kalmıştır. Girişimleri ve başarılarının büyüklüğüyle ünlü Semiramis, Etiyopya'ya henüz girmişti ki, ülke halkına savaş açma planından hemen vazgeçmiştir. Herkül ve Baküs, tüm dünyayı dolaşırken, hem bu milletin dindarlığını hem de girişimin zorluğunu göz önünde bulundurarak, yalnızca Mısır'ın üzerinde yaşayan Etiyopyalıları esirgediler. Etiyopyalıları, Mısırlıların, Osiris tarafından Mısır'a getirilen kolonilerinden birinden geldiklerini söylerler; ve bu ülkenin, dünyanın başlangıcında yalnızca bir deniz olduğunu; ancak daha sonra Nil'in, Etiyopya'dan gelen alüvyonları taşkınlarında taşıyarak, azar azar tortular oluşturduğunu eklerler. Nil'in ağızlarında olanlara dayanarak, tüm Mısır'ın bu nehrin eseri olduğunu açıkça gösterirler: her yıl toprak, alüvyon katkısıyla yükselir ve toprak deniz pahasına genişler. Dahası, kolonilerin metropol geleneklerini koruması bakımından, Mısır geleneklerinin çoğunun Etiyopya kökenli olduğunu; tanrı olarak kabul edilen krallara saygının, cenaze törenlerinin ve diğer birçok geleneğin Etiyopya kurumları olduğunu; Son olarak heykel tiplerinin ve yazı karakterlerinin de Etiyopyalılardan ödünç alındığı görülmektedir. Mısırlıların iki tür yazısı vardır: Biri, herkesin öğrendiği, kaba (demotic) denilen yazı; diğeri, kutsal (hiyeratik) denilen yazı, sadece rahiplerin bildiği ve babadan oğula, gizli

şeyler arasında öğretilen yazı. Etiyopyalılar ise her iki yazıyı da kayıtsızca kullanırlar. Rahipler tarikatı, her iki ulusta da aynı temeller üzerine kurulmuştur. Tanrılara tapınmaya adanmış olanlar aynı arınmaları yaparlar; aynı şekilde tıraş olur ve giyinirler ve hepsi saban demiri şeklinde bir asa taşırlar. Her iki ulusun kralları da benzer bir asa taşırlar; ayrıca başlarında, tepesi göbek şeklinde ve engerek yılanları adı verilen yılanlarla çevrili uzun bir başlık vardır. Bu işkence, krala saldırmaya cesaret eden herkesin ölümcül ısıriklara mahkûm edildiğini gösteriyor gibi görünüyor. Etiyopyalılar, antik çağlarına ve Mısır kolonilerine dair başka birçok kanıt ileri sürerler; ancak bunları aktarmamıza gerek yok. IV. Antik tarihi ilgilendirebilecek hiçbir şeyi atlamamak için, Mısırlılar tarafından hiyeroglif olarak adlandırılan Etiyopya harflerinden biraz bahsedelim. Bu harfler, bazı çeşitli hayvan türlerine, bazıları insan vücudunun uzuvlarına ve bazıları da özellikle mekanik aletlere benzemektedir. Ayrıca, yazılarının anlamı hecelerin bir araya gelmesinden değil, çizilen nesnelerin mecazi anlamından ortaya çıkar ve bu alıştırma bu anlamı hafızaya kazır. Örneğin, bir şahin, bir timsah, bir yılan veya göz, el, yüz ve benzeri nesneler gibi vücudun bir bölümünü çizerler. Şimdi, bir şahinle hızlı yapılan her şeyi anlarlar, çünkü bu kuş neredeyse en hızlı uçuşa sahiptir; bu, mecazi anlamda, hıza sahip her şey için geçerlidir ve konuşma olarak anlaşılır. Timsah, kötülükle ilgili her şeyi ifade eder; göz, adaletin koruyucusu ve bedenin bekçisidir. Üyeler arasında, parmakları açık olan açık sağ el, edinme ihtiyacını; kapalı sol el ise malların korunmasını ve muhafazasını temsil eder. Vücudun diğer kısımları, aletler veya herhangi bir nesne için de durum aynıdır. Bu biçimlerin gizli anlamlarını keşfetmek için kendilerini bu şekilde adayarak ve uzun süreli bir çalışmayla zekâlarını ve hafızalarını çalıştırarak, yazılan her şeyi akıcı bir şekilde okuyabilirler. V. Etiyopyalıların, özellikle kralların seçimiyle ilgili olarak, diğer uluslarınkinden çok farklı birçok geleneği vardır. Rahipler, sınıflarının en seçkin üyelerini seçerler ve görkemli bir alayla taşınan tanrının suretinden etkilenen kişi, sanki ilahi bir takdirin egemenliğini elinde tutuyormuş gibi ona bir tanrı gibi tapan ve hürmet eden halk tarafından hemen kral ilan edilir. Yeni kral, yasaların öngördüğü rejime boyun eğer ve genellikle kalıtsal gelenekleri izler; başlangıçta belirlenen kurallara göre hareket etmedikçe menfaat dağıtamaz veya ceza veremez. Tebaasından herhangi birini ölüme mahkûm etmesi yasaktır, hatta ölüm cezasını hak eden sanığı bile cezalandıramaz. İkinci durumda, suçluya cezasını bildirmesi için hizmetçilerinden birini belirli bir ölüm simgesiyle göndermekle yetinir. Suçlu bu simgesi görür görmez evine girer ve intihar eder; yurtdışına kaçmasına izin verilmez ve Yunanlılar arasında çok yaygın bir ceza olan sürgün yasaktır. Bu bağlamda, bir gün hükümlü bir adamın, kralın gönderdiği ölüm getireninin evine geldiğini görünce Etiyopya'ya kaçmak istediği; ancak annesinin bunu fark edip oğlunun boynuna kemerini taktığı ve oğlunun en ufak bir direniş göstermeye cesaret edemeden boğulmasına izin verdiği söylenir: Ailesinin adına çok büyük bir utanç lekesi bırakmamak için, boğazının ölüm gelene kadar sıkılmasına sabırla izin vermiştir. VI. Tüm gelenekler arasında en tuhaf olanı, kralların ölümünde uygulananıdır. Meroe'de, ilahi ibadetle görevli rahipler en mutlak otoriteyi kullanırlar, çünkü akıllarına bir fikir gelirse krala bir elçi gönderip ölmesini emredebilirler. Ardından, tanrıların isteğinin bu olduğunu ve zayıf insanların ölümsüzlerin emirlerini küçümsememeleri gerektiğini ilan ederler. Saf bir zihnin her zaman güvenle kabul ettiği, kendisini kurtaramadığı eski geleneklerden kaynaklanan ve bu keyfi emirlere hiçbir itirazı olmayan başka gerekçeler de sunarlar. Nitekim eski yüzyıllarda krallar, silah zoruyla değil, batıl inançların etkisiyle rahiplere tabi tutulmuşlardır. Ancak, Ptolemaiosların ikinci hükümdarlığı döneminde, Yunan okulunda eğitim görmüş ve felsefe eğitimi almış Etiyopya kralı Ergamenes, bu önyargılara meydan okumaya cesaret eden ilk kişi olmuştur. Krala yakışır bir karar alarak askerleriyle birlikte Etiyopyalıların altın tapınağının kutsal alanına girdi ve tüm rahipleri katletti. Saçma bir geleneği kaldırdıktan sonra ülkeyi kendi isteğine göre

yönetti. VII. Kralın dostları, tuhaflığına rağmen bugün de varlığını sürdürdüğü söylenen bir geleneği takip ederler. Kral bir kaza sonucu vücudunun bir uzvunu kaybettiğinde, tüm yakınları gönüllü olarak aynı uzvundan kendilerini mahrum ederler; çünkü örneğin kral topalsa, saray mensuplarının dik yürüyebilmesini ve dışarı çıktığında hiç kimsenin topallayarak onu takip edememesini ayıp sayarlar; Son olarak, kralla bedensel rahatsızlıkları paylaşmamak onlara yakışmaz, çünkü gerçek dostluk hem tüm iyilikleri hem de tüm kötülükleri, özellikle de fiziksel rahatsızlıkları paylaşmaktır. Kralın ölümünde tüm dostlarının gönüllü olarak ölmeleri de gelenektir: bununla samimi sevgilerinin görkemli birer kanıtı olduklarına inanırlar. Bu nedenle Etiyopyalılar arasında kralın canına kastetmek kolay değildir; çünkü kral ve dostlarının hepsinin onun güvenliğini sağlamada eşit çıkarları vardır. Bunlar, başkentte, Meroe adasında ve Etiyopya'nın Mısır sınırındaki kesiminde yaşayan Etiyopyalıların kanun ve gelenekleridir. VIII. Ayrıca, bazıları Nil'in her iki yakasında ve bu nehrin oluşturduğu adalarda yaşayan, bazıları Arabistan sınırlarını işgal eden ve bazıları da Libya'nın iç kesimlerinde yaşayan birçok Etiyopya kabilesi daha vardır. Bu Etiyopyalıların neredeyse tamamı, özellikle de Nil kıyılarına yerleşenlerin siyah tenleri, basık burunları ve kıvrıkcık saçları vardır; adetleri, benzedikleri hayvanları gibi çok vahşi ve vahşidir; karakterlerinden ziyade alışkanlıkları bakımından. Vücutları kirlidir ve tırnakları hayvanları gibi çok uzundur; insan duygularına yabancılardır; Konuştuklarında sadece tiz bir ses çıkarırlar; son olarak, diğer milletler gibi kendilerini uygarlaştırmaya çalışmazlar; gelenekleri bizimkinden tamamen farklıdır. Silah olarak öküz derisinden kalkanlar, kısa mızraklar, kavisli mızraklar kullanırlar; bazen ayaklarıyla bükükleri dört arşın uzunluğunda tahta yaylar kullanırlar; tüm oklar atıldıktan sonra tahta sopalarla dövüşürler. Ayrıca, belirli bir süre hizmet etmekle yükümlü olan kadınları silah taşırlar; Çoğu genellikle ağızlarının bir dudağından geçirilen bakır bir halka takarlar. Bu Etiyopyalıların bazıları tamamen çıplak dolaşır; yalnızca sıcağın korunmak için ellerine geçen ilk nesneleri kullanırlar; bazıları kalçalarını gizledikleri koyunların kuyruklarını keser ve cinsel organlarını gizlemek için öne doğru sarkıtırlar, diğerleri bunun için sığırlarının derilerini kullanırlar; bazıları ise ülkenin doğası koyunların yün yemesine izin vermediği için vücutlarının ortasını örgülü saçtan yapılmış kemerlerle sararlar. Besin olarak, bazıları göletlerin etrafında ve bataklıklarda doğal olarak yetişen su meyveleriyle beslenir; bazıları, şiddetli sıcaklarda kendilerine ferahlatıcı bir gölge sağlayan bitkilerin en narin uçlarını toplar; bazıları susam ve nilüfer eker; bazıları da sazların en narin kökleriyle beslenir. Birçoğu ok ve yay kullanmada usta olduğu için çok sayıda kuş vurur ve bu kuşları avlayarak bol miktarda yiyecek elde ederler; ancak çoğu, sürülerinin eti, sütü ve peyniriyle beslenir. Meroe'nin yukarısında yaşayan Etiyopyalılar, tanrılar konusunda iki farklı görüşe sahiptir. Güneş, Ay ve Dünya gibi bazılarının ebedi ve yok edilemez bir doğaya sahip olduğunu; ölümlü bir doğaya sahip olan diğerlerinin ise erdemleri ve yararlarıyla ilahi onurlara eriştiğini söylerler. Böylece, insan ırkının en büyük hayırseverleri olarak gördükleri İsis, Pan, Herkül ve Jüpiter'e taparlar. Ancak, az sayıda Etiyopyalı tanrıların varlığını hiçbir şekilde kabul etmez ve güneşi en büyük düşmanları olarak lanetleyerek, bu yıldızın doğuşunda bataklıklara çekilirler. Ölülerle ilgili gelenekleri oldukça tuhaftır. Bazıları cesetleri nehre atar, bunun en seçkin gömme yöntemi olduğunu düşünür; diğerleri ise cesetleri camla çevreleyip evlerinde saklarlar; ölülerin yakınları tarafından bilinmemesi ve yakınlarının anısını unutmaması gerektiğine inanırlar. Diğerleri ise ölülerini kil tabutlara koyup tapınakların etrafına gömerler; Bu mezarlar üzerinde edilen yemin onlar için en kutsal olanıdır. Krallığı, bazen en yakışıklı adamlara, hem kraliyeğin hem de güzelliğin birer talih armağanı olduğuna inanarak, bazen de sürüleri en özenle yetiştirenlere emanet ederler, çünkü onları tebaalarını korumaya en uygun kişiler olarak görürler. Son olarak, diğerleri ise en büyük gücü en cesurlara emanet ederler, çünkü yalnızca savaşta en büyük şanı kazanmış olanları komutaya

layık görürler. IX. Libya'da, Nil Nehri yakınlarında, insanın geçimine hizmet eden her şeyi bolluk ve çeşitlilikte üreten çok güzel bir yer vardır; ve orada, bataklıklarda aşırı sıcağa karşı bir sığınak bulunur. Ayrıca Libyalılar ve Etiyopyalılar bu toprakları ele geçirmek için sürekli savaş halindedirler. Bazı tarihçilere göre, otlakların zenginliğine kapılıp yüksek bölgelerden inen çok sayıda fil görülür. Nitekim nehrin her iki yakasında da her türden bitkiyle zengin, uçsuz bucaksız çayırlar uzanır. Fil, böylesine tatlı bir meranın koruduğu sazlık ve kamışların tadına vardığında, orada kalır ve bu nedenle göçebe bir hayat süren, çadırlarda yaşayan ve varlıklı oldukları yerlerde yurtlarını kuran halkın ürünlerini yok eder. Açlıktan kovulan filler, sürüler halinde ülkenin iç kesimlerini terk eder; çünkü güneş orada bitki örtüsünü yakar, kaynakları ve nehirleri kurutur, böylece yiyecek ve su çok kıtlaşır. Vahşi denilen bir bölgede, suların birleştiği yerde fillere saldıran devasa büyüklükte yılanların olduğu söylenir. Bu sürüngenler, filin üzerine şiddetle atılır, bacaklarını kıvrımlarıyla sarar ve onu kuvvetle sıkarak kıvrımlarına sararlar; ta ki hayvan tüm ağırlığıyla yere düşüp bitkin ve köpüklerle kaplanana kadar. Bundan sonra yılanlar kurbanın etrafına toplanır ve onu yutarlar: Fil zor hareket ettiği için onu kolayca yakalarlar. Ancak, avlarını şans eseri kaçırdıklarında, nehir kıyısındaki fil izlerini takip etmezler, sıradan yiyeceklerini ararlar. Bunun nedeni, bu devasa sürüngenlerin düzlüklerden uzak durup dağların eteklerindeki yarıklarda veya derin mağaralarda kalmaları ve bu uygun ve alışılmış sığınakları nadiren terk etmeleridir; çünkü doğa tüm hayvanlara korunma yollarını öğretir. Etiyopyalılar ve yaşadıkları bölge hakkında söyleyeceklerimiz bunlardı. X. Konumuza dönmeden önce, Mısır ve Etiyopya'yı ele alan çok sayıda tarihçi anlatmak gerekecektir. Bu tarihçiler arasında bazıları sahte rivayetlere itibar etmiştir; bazıları ise zevk için masallar uydurmuş olduklarından, haklı olarak, itibar görmeyi hak etmemektedirler. Ancak, Asya tarihi kitabının ikinci kitabında Knidoslu Agatharşides, eserinin sekizinci kitabında coğrafyacı Efesli Artemidorus ve Mısır'da yaşamış ve önceki ayrıntıların çoğunu kaydetmiş olan diğer bazı yazarlar neredeyse her zaman haklı çıkmışlardır. Son olarak, biz de Mısır'daki yolculuğumuz sırasında birçok rahiple görüştük ve çok sayıda Etiyopyalı elçiyle sohbet ettik. Bu şekilde öğrendiklerimizi dikkatlice derledikten ve tarihçilerin anlatımlarına danıştıktan sonra, anlatımımıza yalnızca genel olarak kanıtlanmış gerçekleri dahil ettik. Böylece batıda yaşayan Etiyopyalılar hakkında yeterince bilgi sahibi olduk; Şimdi, bu bölgelerdeki altının işletilmesi hakkında bazı ayrıntılar verdikten sonra, güneyde ve Kızıldeniz kıyılarında yaşayanlardan bahsedeceğiz. **XI. Mısır'ın en uç noktasında, Arabistan ve Etiyopya sınırları arasında, altın madenleri bakımından zengin bir yer vardır; bu metal buradan silah zoruyla, acı verici çalışmalarla ve büyük masraflarla çıkarılır. Beyaz damarlar ve parlak noktalarla işaretlenmiş siyah bir cevherdir.** Bu madenlerin çalışmalarını yönetenler, hepsi ya hüküm giymiş suçlular ya da savaş esirleri ve hatta iftiralarla kovuşturulan ve düşmanlık nedeniyle hapse atılan kişiler olan çok sayıda işçi istihdam etmektedir; Mısır kralları tüm bu talihsizleri ve hatta bazen tüm akrabalarını altın madenlerinde çalışmaya zorlarlar; böylece, emeklerinin meyvesinden büyük gelir elde ederken, hüküm giymiş olanları cezalandırırlar. Bu talihsizler, hepsi zincirlenmiş olarak, kaçma umudundan yoksun, ülkenin dilinden farklı diller konuşan yabancı askerlerin gözetimi altında gece gündüz durmaksızın çalışırlar; öyle ki ne vaatlerle ne de dualarla kazanılamazlar. Altını içeren kaya çok sıkı olduğundan, büyük bir ateşin yardımıyla kırılğan hale getirilir ve sonra elle işlenir; cevher böylece ufalanabilir hale geldiğinde, orta düzeyde bir çabayla çökmeye yatkın olduğunda, bu zavallılardan binlercesi onu taş kesmeye yarayan demir aletlerle kırarlar. Altın damarını fark eden, işçilerin başına geçer ve onlara aranacak yeri gösterir. Talihsiz mahkûmların en güçlüleri, çakmak taşını demir kamalarla kırmakla meşguldürler ve bu iş için sanat araçlarını değil, kollarının gücünü kullanırlar; bu şekilde yaptıkları galeriler düz değil, metal damarı yönündedir; Ve bu yeraltı kıvrımlarında işçiler kendilerini karanlıkta bulduklarında, alınlarına

bağlı meşaleler taşınırlar. Kayanın niteliğine göre sık sık vücutlarının pozisyonunu değiştirerek, kopardıkları parçaları yere düşürürler. Onları yumruklarla boğan zalim bir gözetmenin gözleri önünde durmaksızın çalışırlar. XII. Henüz olgunlaşmamış çocuklar, yeraltı galerilerinden kayaların oyuklarına nüfuz eder, kopan cevher parçalarını zahmetle toplar ve galerinin girişine taşırlar. Otuz yaşın üzerindeki diğer işçiler, bu parçalardan belirli bir ölçü alır ve bunları demir havan tokmaklarıyla taş havanlarda öğütürerek bir küre boyutuna indirirler. Bu şekilde öğütülen cevher, kadınlar ve yaşlı erkekler tarafından bir dizi değirmen taşına yerleştirilir ve her bir manivelaya iki veya üç tane yerleştirilerek, öğütülmüş cevherin her bir ölçüsünü un kadar ince bir toz haline getirilir. Çıplaklıklarını örtecek en ufak bir örtüye bile sahip olmadan bu acı dolu işe girişen bu talihsiz insanları görünce herkeste bir merhamet duygusu uyanıyor. Ne hastalara, ne sakatlara, ne de güçsüz yaşlı adama, ne de hasta kadına merhamet gösterilmiyor. Hepsi, yorgunluktan bitkin düşüp tükenene kadar, iki kat daha fazla darbeye çalışmaya zorlanıyor. İşte bu yüzden, bugünün kötülükleri altında ezilen, geleceğe dair hiçbir umut beslemeyen bu talihsiz insanlar, hayattan daha iyi olan ölümü sevinçle bekliyorlar. XIII. Son olarak, madenciler öğütülmüş cevheri toplar ve son rötuşları yaparlar; önce geniş ve hafif eğimli tahtalara sererler; sonra içinden bir su akışı geçirerek topraksı maddeyi alıp götürürler, daha ağır olan altın ise kalır. Bu işlemi birkaç kez tekrarlarlar, maddeyi ellerinin arasında hafifçe ovalarlar ve ince süngerlerle nazikçe silerek, altın tozu temiz ve parlak hale gelene kadar tüm kirleri temizlerler. Diğer işçiler ise bu tozdan belirli bir ağırlıkta alıp toprak kaplara atarlar; cevhere orantılı olarak kurşun, birkaç tane tuz, biraz kalay ve arpa kepeği eklerler. Daha sonra kapları tam olarak kapattıkları bir kapakla kapatırlar ve beş gün beş gece boyunca aralıksız fırın ateşine maruz bırakırlar. Daha sonra kapları ateşten alıp soğumaya bırakırlar; açtıklarında, çok saflaşmış ve ağırlığının birazını kaybetmiş altından başka bir şey bulmazlar; diğer tüm malzemeler yok olmuştur. 1 Mısır sınırlarında bulunan altın madenlerinin işletilme yöntemi böyledir. Bu muazzam eserler, altının zorlukla elde edildiğini, korunmasının büyük özen gerektirdiğini ve kullanımının zevk ve acıyla iç içe olduğunu anlamamızı sağlar. Dahası, bu madenlerin keşfi çok eskilere dayanır ve bize ilk krallardan gelir. Şimdi Arap Körfezi kıyılarında, Troglodytica'da ve Güney Etiyopya'da yaşayan halklardan bahsedeceğiz. XIV. İlk olarak, Karmanya ve Gedrosia'dan Arap Körfezi'nin en ücra köşelerine kadar tüm kıyı şeridini mesken tutan İhtiyofaglar hakkında birkaç söz söyleyelim. Bu körfez, iç kesimlere doğru çok uzaklara kadar uzanır; girişinde biri Arabia Felix, diğeri Troglodytica olan iki kıta ile çevrilidir. Bu Barbarların bazıları tamamen çıplak yaşar; sürüleri, eşleri ve çocukları ortaktır, zevk ve acıdan başka hiçbir duygu hissetmezler; dürüstlük ve güzellikten habersizdirler; Konutlar, denizin yakınında, mağaralar, uçurumlar ve geçitlerle dolu kayaların içine kurulmuş olup, birbirleriyle doğal olarak kıvrımlı geçitlerle iletişim kurmaktadır. Kıyının bu konumundan faydalanarak, balıkların ağ gibi yakalandığı mağaralarının tüm çıkışlarını kaya parçalarıyla kapatmışlardır. Çünkü günde iki kez, genellikle üçüncü ve dokuzuncu saatlerde gelen yükselen gelgitte, deniz kıyı boyunca tüm kayaları kaplar ve dalgalar her türden muazzam miktarda balık taşır. Balıklar kıyıya uğrar ve kayaların oyuklarına girerek burada yiyeceklerin cazibesine kapılırlar. Ancak gelgit sırasında, su taşların aralıklarından ve yarıklarından çekildiğinde, balıklar orada hapis kalır. Sonra tüm sakinler, tek bir liderden gelen bir emirle çağrılmış gibi eşleri ve çocuklarıyla kıyıda toplanırlar; Sonra birkaç gruba ayrılarak, her biri avlarını gören avcılar gibi yüksek sesle bağıarak kendisine ait alana koşar. Kadınlar ve çocuklar kıyıya en yakın en küçük balığı alıp kuma atarlar; daha güçlü olanlar daha büyük balıkları yakalar. Dalga sadece istakozları, müren balıklarını ve köpek balıklarını değil, aynı zamanda fokları ve görünüşleri ve isimleri tuhaf birçok başka hayvanı da ortaya çıkarır. Silah yapımından habersiz olan yerliler, onları keskin keçi boynuzlarıyla öldürür ve keskin taşlarla parçalara ayırırlar.

Dolayısıyla ihtiyaç, insanın ilk öğretmenidir; ona her koşuldan en iyi şekilde yararlanmayı öğretir. XV. Yeterli miktarda balık topladıklarında, onları alıp güneşe maruz kalan taşların üzerinde ızgara yaparlar. Sıcaklık o kadar şiddetlidir ki, kısa bir süre sonra ters çevirir ve kuyruklarından tutarak, güneşte yumuşayan etlerini silkeleyip atarlar. Kemikleri büyük bir yığın halinde toplayıp, daha sonra bahsedeceğimiz kullanımlar için saklarlar. Bu şekilde ayrılan etleri ise, pürüzsüz bir taşın üzerine yerleştirir, ayaklarının altında uzun süre çiğner ve içine paliurus meyvesi katarlar. Bu meyveyle, aynı zamanda baharat görevi de gören renkli bir macun oluştururlar; son olarak, bu iyi yoğrulmuş macundan dikdörtgen tuğlalar şeklinde kekler yaparlar ve bunları güneşte iyice kuruturlar. Yemeklerini, ağırlık veya ölçüye göre değil, herkesin istediği kadar yiyerek alırlar; keyiflerinde doğal iştahın ölçülerinden başka bir ölçü yoktur. Yiyecekleri hazırdır ve Neptün onlar için Ceres <<cüce gezegen>> görevi görür. Ancak bazen deniz, kıyıları günlerce kaplayan dalgalarını yuvarlar ve kimse onlara yaklaşamaz. Yiyecek sıkıntısı çektiklerinde, bazıları dört mina ağırlığında olan kabuklu deniz ürünleri toplayarak işe başlarlar; kabukları büyük taşlarla kırarak istirdiye tadında çiğ etlerini yerler. Böylece, rüzgârların sürekli esmesiyle deniz uzun süre kabarıp normal balık avlamaları engellendiğinde, az önce de belirttiğimiz gibi, bölge sakinleri kabuklu deniz ürünleri kullanırlar. Ancak bu yiyecek eksik olduğunda, üst üste yığılmış kemiklere başvururlar; en sulu olanları seçer, eklem yerlerinden ayırır ve dişlerinin altında ezerler; çok sert olanları ise önceden taşlarla ezer ve inlerinde vahşi hayvanlar gibi yerler. Kuru yiyecek stoklarını bu şekilde sağlamayı bilirler. XVI. İhtiyofajlar denizden olağanüstü ve inanılmaz faydalar elde ederler. Dört gün üst üste kendilerini balığa adarlar ve zamanlarını ritimsiz şarkılarla eğlenerek neşeli ziyafetlerde geçirirler. Sonra, soylarını sürdürmek için, şans eseri karşlarına çıkan ilk kadınlara katılmaya giderler; yiyecekleri her zaman hazır olduğundan, tüm endişelerden uzaktırlar. Beşinci gün, hep birlikte dağların eteklerine su içmeye giderler. Orada, göçebelerin sürülerini suladığı tatlı su kaynakları bulurlar. Yürüyüşleri bir öküz sürüsünün yürüyüşüne benzer; anlaşılmaz çığlıklar, karmaşık sesler çıkarırlar. Anneler emzirilen çocuklarını, babalar ise sütten kesilmiş olanları kucaklarında taşırlar; beş yaşın üzerindeki çocuklar ise koşarak ve oynayarak ebeveynlerinin yanında bulunur ve bu yolculuğu bir sevinç şölenine dönüştürürler. Çünkü henüz bozulmamış olan doğa, en büyük iyiliği fiziksel ihtiyaçların tatminine koyar ve aranan zevkleri düşünmez. Göçebelerin sulak alanlarına vardıklarında, karınlarını o kadar çok içeceklerle doldururlar ki, kendilerini sürüklemekte bile zorlanırlar. Tüm gün boyunca hiçbir şey yemezler; her biri yere uzanır, tamamen doymuş, tıka basa doymuş ve adeta sarhoş bir adam gibi. Ertesi gün balık yemeye geri dönerler ve bu periyodik rejimi hayatlarının geri kalanında sürdürürler. Kıyı şeridinin dar vadilerinde yaşayan ve bu tür bir yaşam süren İhtiyofajlar, beslenmelerinin sadeliği sayesinde nadiren hastalıklara yakalanırlar; ancak bizden daha kısa yaşarlar. XVII. Körfezin dışındaki kıyılarda yaşayan İhtiyofajların << Ichthyophages-Latince sadece balıkla beslenenlere verilen genel bir isim>> alışkanlıkları ise çok daha sıra dışıdır. İçme ihtiyacı hissetmezler ve doğal olarak bir tutkuları da yoktur. Kaderin bir cilvesiyle, yerleşim yerlerinden uzak bir çöle sürgün edilen bu insanlar, geçimlerini balıkçılıkla sağlar ve sıvı gıda arayışında bulunmazlar. Taze ve neredeyse çiğ balık yerler, ancak bu yiyecekler onlara su içme isteği veya düşüncesi bile vermez. Kaderin onlara bahsettiği yaşam tarzından memnun olarak, yoksulluk eziyetlerinin üzerinde oldukları için kendilerini şanslı sayarlar. Ancak en tuhafı, bu konuda tüm insanları geride bırakacak kadar duyarsız olmaları ve bunun neredeyse inanılmaz görünmesidir. Bununla birlikte, Kızıldeniz'i geçerek bugün hala İhtiyofajların topraklarına yaklaşan birkaç Mısırlı tüccar, bu duyarsız insanlar hakkındaki anlatımıza katılıyor. Bu ülkede bulunan filleri avlamaya tutkuyla bağlı olan Üçüncü Ptolemaios, arkadaşlarından Simmias adlı birini ülkeyi keşfetmesi için gönderdi. Bu yolculuk için gerekli her şeyle donanmış olan Simmias, Knidoslu

tarihçi Agatharchides'ten öğrendiğimiz üzere tüm kıyı şeridini keşfe çıktı. Bu tarihçi, diğer şeylerin yanı sıra, bu kayıtsız Etiyopyalı halkın, daha önce belirttiğimiz nedenlerden dolayı içki içmediğini aktarır. Bu adamların, görünüşleri içlerinde hiçbir şaşkınlık uyandırmayan yabancı denizcilerle sohbet etmeye hiç meyilli olmadıklarını; sanki bu denizciler yokmuş gibi, onlara pek aldırmadıklarını da ekler. Çekilmiş bir kılıç gördüklerinde kaçmazlar ve aldıkları hakaret ve darbelere öfkelenmeden katlanmazlar. Kalabalık acıma duygusuna kapılmaz ve çocukların ve kadınların gözlerinin önünde katledilmesini hiçbir öfke veya acıma belirtisi göstermeden izlerler; en acımasız muameleye maruz kalmalarına rağmen sakin kalırlar, olup biteni duygusuz bakışlarla izlerler ve aldıkları her hakarete başlarını eğerler. Ayrıca hiçbir dil bilmedikleri ve ihtiyaç duydukları şeyleri el işaretleriyle istedikleri de söylenir. Ancak en tuhafı, fokların onlarla iç içe yaşamaları ve tıpkı diğer insanların yaptığı gibi birlikte balık tutmaları, yuvalarının ve yavrularının bakımını birbirlerine emanet etmeleridir. Bu iki farklı canlı türü, yaşamlarını barış içinde ve büyük bir uyum içinde geçirirler. İster alışkanlıktan ister zorunluluktan olsun, bu canlı türleri arasında kadim zamanlardan beri korunan benzersiz yaşam biçimi budur. XVIII. Bu kabilelerin meskenleri diğer İhtiyofajların meskenlerinden farklıdır; bulundukları yerin doğasına uyum sağlamışlardır. Bazıları çoğunlukla kuzeye açık mağaralarda yaşarlar; burada yoğun bir gölgelik ve rüzgarların nefesiyle serinlerler. Güneye açık mağaralar fırın gibi sıcak olduğundan, bu aşırı sıcaktan dolayı tamamen yaşanmaz durumdadırlar. Kuzeydeki mağaralardan mahrum kalanlar, denizin havaya fırlattığı balinaların kaburgalarını üst üste yığarlar; bu kaburgalardan yeterli miktarda topladıklarında, bunları dışbükey yüzleri dışa bakacak şekilde birbirlerine yaslarlar ve aralıkları deniz çayırılarıyla doldururlar. Sıcaklığın en yüksek olduğu zamanlarda bu barınağın altına saklanırlar; bu da onları ustaca yapar. İhtiyofajların üçüncü bir tür sığınağı daha vardır: Bu bölgelerde kökleri deniz tarafından sulanan ve gür yaprakların yanı sıra kestane gibi meyve veren birçok zeytin ağacı yetişir; Bu ağaçların dallarını iç içe geçirerek, altında barınacakları bir gölge elde ederler. Bu İhtiyofajlar böylece hem karanın hem de denizin avantajlarından yararlanırlar; yaprakların gölgesi onları güneşten korur ve denizin dalgaları iklimin sıcaklığını yumuşatırken, aynı zamanda serinletici rüzgarların esintisi vücudu dinlenmeye davet eder. İhtiyofajların dördüncü bir yaşam biçimine sahip olduğunu söylememiz gerekiyor: Zamanla, dağlar kadar yüksek deniz yosunu kütleleri oluşmuş ve deniz ile güneşin birleşik ve sürekli etkisiyle bunlar, çimento görevi gören kumla sıkıştırılıp sağlamlaştırılmıştır. İnsan yüksekliğinde, üst kısmı çatı şeklinde düzenlenmiş, alt kısmı ise birbiriyle bağlantılı dikdörtgen oyuklarla dolu yuvalar kazarlar. Oradaki serinliğin tadını çıkarır ve yükselen gelgit zamanına kadar huzur içinde dinlenirler; ardından inziva yerlerinden ayrılıp balık tutmaya giderler. Sular çekildiğinde, yakaladıkları balıklarla ziyafet çekmek için tekrar yuvalarına sığınır. Cenaze törenleri, gelgit sırasında cesetleri kıyıda açıkta bırakmak ve yüksek gelgit sırasında onları denize atmaktan ibarettir. Böylece beslendikleri balıklar için yiyecek görevi görürler ve bu gelenek orada çok eski zamanlardan beri vardır. XIX. Yaşadıkları yerlerde varlıkları gerçek bir sorun olan bir İhtiyofaj ırkı vardır. Hiçbir insanın erişemediği uçurlara yerleşmişlerdir; Bu uçurlar dik kayalarla kapatılmış ve her türlü erişimi imkansız kılan sarp kayalıklarla çevrilidir; diğer her yerde sınırları denizdir ve buradan geçmeleri imkansızdır ve sakinleri tekne kullanmazlar, çünkü navigasyon onlar için bilinmemektedir. Bu insan ırkı hakkında bilgi edinmek imkansız olduğundan, bana göre onların yerli oldukları, bir kökenleri olmadığı ve her zaman var oldukları; Bu görüş, bazı fizikçiler tarafından yetkin oldukları her konuda ileri sürülür. Ancak, zekâmızın erişemediği konular söz konusu olduğunda, çok şey kanıtlamak isteyenlerin çok az şey bildikleri kaçınılmazdır; çünkü sözler, gerçeğe ulaşmadan kulağa hoş gelebilir. XX. Şimdi, Şelonophages olarak adlandırılan Etiyopyalıların geleneklerinden ve yaşam biçimlerinden söz etmeliyiz. Okyanusta, kıtaya yakın, küçük ve

alçak çok sayıda ada vardır; orada ekili veya yabani meyve yetişmez. Deniz orada fırtınalı değildir; çünkü dalgaları bu adaların burunlarına çarpar ve bu sulara yaşayan çok sayıda deniz kaplumbağası için huzurlu bir sığınaktır. Bu hayvanlar yiyecek aramak için gecelerini açık denizde geçirirler ve gündüzleri bu adaları yıkayan sulara girerek, kabukları suyun yüzeyinden yükselerek, devrilmiş tekneler gibi görünerek güneşte uyurlar; çünkü devasa boyutlardadırlar ve çok küçük bir balıkçı teknesinden pek de aşağı değildirler. Adalılar daha sonra kaplumbağalara yüzerek yavaşça yaklaşırlar; hayvana hem sağından hem de solundan saldırırlar, bir yandan onu hareketsiz tutmak için, diğer yandan kaldırıp sırt üstü çevirmek için; Onu bu halde tutarlar, çünkü aksi takdirde denizin derinliklerine doğru yüzer. Balıkçılardan biri, hayvanın kuyruğuna uzun bir ip bağlayarak karaya yüzer ve arkadaşlarının kollarını kullanarak kaplumbağayı peşinden çeker. Eve vardıklarında, pulların altında saklı eti güneşte hafifçe kızarttıktan sonra kendilerine bir öğün yaparlar. Tekne şeklindeki bu pulları, ya kıtada getirmek için gittikleri suyu taşımakta ya da kabukları dik ve tepesi eğik bir şekilde yerleştirerek bir tür kulübe inşa etmekte kullanırlar. Dolayısıyla, doğanın tek bir faydası, birkaç başkasını da içerir; çünkü kaplumbağa bu adalılara yiyecek, bir kap, bir konut ve bir gemi sağlar. Bu adalardan çok uzakta olmayan ve kıyıda, çok özel bir yaşam tarzına sahip Barbarlar buluyoruz. Denizin kıyılara fırlattığı balinalarla beslenirler; bu hayvanların büyüklüğü göz önüne alındığında, bu bol bir besindir. Ancak bu yiyecek eksik olduğunda, kıtlık yüzünden kemik kırıkdaıkları ve kaburga kemiklerinin apofizleriyle yetinmek zorunda kalırlar. İhtiyofajlar ve alışkanlıkları hakkında söyleyeceklerimiz bunlardı. XXI. Babil'in kıyı kesimi, verimli ve iyi ekili bir bölgeyle sınır komşusudur. Balıkçılık o kadar boldur ki, bölge sakinleri yakaladıkları balıkların tamamını tüketemezler. Deniz kenarlarına, birbirine ve keselerin arasına o kadar yakın çok sayıda saz yerleştirirler ki, gerilmiş bir ağ sanılabilir. Bu tür palisadlarda, kısa mesafelerde, menteşelerle donatılmış ve her iki yöne de kolayca dönebilen kafes kapılar yapılır. Yükselen gelgit sırasında kıyıya saldıran dalgalar bu kapıları açar ve çekilme sırasında tekrar kapatır. Böylece, her gün, gelgit zamanında, akıntıyla gelen balıklar bu kapılardan geçer ve sular çekildiğinde bu saz ağında tutulurlar. Ayrıca, bazen okyanus kıyılarında toplanmış çırpınan balık yığınları görülür; bu sektörde çalışanlar bol miktarda yiyecek ve büyük kazanç elde ederler. Ülke düz ve çok alçak olduğundan, bazı sakinler denizden evlerine kadar birkaç stad uzunluğunda hendekler kazarlar. Uçlarına, gelgitte açılıp gelgitte kapanan hasır kapılar yerleştirirler. Deniz suları çekilir ve balıklar bu hendeklerde kalır, burada ihtiyaca ve isteğe göre saklanır ve tüketilir. XXII. Babil kıyılarından Arap Körfezi'nin ucuna kadar yaşayan tüm halkları inceledikten sonra, şimdi onlardan sonra gelen uluslardan bahsedeceğiz. Rhizophagiler, Mısır'ın yukarısında, Asa Nehri yakınlarında Etiyopya'da yaşarlar. Bu barbarlar, çevre ülkelerden saz köklerini toplar ve özenle yıkarlar. İyi temizledikten sonra, ince ve yapışkan bir kütle haline gelene kadar taşlar arasında öğütürler. Bu kütleden el büyüklüğünde kekler yapar ve bunları güneşte pişirirler. Bu, tüm hayatlarını geçirdikleri ve asla eksik olmadıkları yiyecektir. Sürekli olarak birbirleriyle barış içinde yaşarlar, ancak birçok aslanla savaşmak zorundadırlar, çünkü bu hayvanlar kavurucu çölleri terk edip Rhizophagilerin ülkesini istila eder, ya orada gölge ararlar ya da daha küçük hayvanlar ararlar. Etiyopyalılar bataklıklarından ayrılırken bu aslanlar tarafından yakalanır ve silah kullanmayı bilmedikleri için onlara karşı koyamazlar. Doğa onlara hazır bir savunma aracı sağlamasaydı, bu millet tamamen yok olurdu. Köpek gününün başlangıcında, diğer zamanlarda sineklerden arınmış olan bu ülkeyi, alışılmadık büyüklükteki muazzam sayıda kuzenle istila edilmiş halde görürüz. İnsanlar bataklıklara çekilerek kendilerini korurlar; ancak aslanlar, aynı zamanda bu böceklerin ısırıklarından kötü muamele görüp vızıldılarında korkarak bu yerlerden kaçarlar. XXIII. Daha sonra Hylophaga ve Spermatophaga'yı buluruz. İkincisi, yazın ağaçlardan düşen ve bol miktarda topladıkları meyvelerle kolayca yaşarlar;

ancak geri kalan zamanlarda, çok sayıda dalı bol gölge sağlayan, tadı çok hoş olan belirli bir bitkiyle beslenirler. Sağlam gövdeli ve bunia'ya benzeyen bu bitki, gerektiğinde diğer yiyeceklerin yerini alır. Hylophaga'lar, eşleri ve çocuklarıyla birlikte yiyecek aramak için tarlalara giderler. Dalları filizlerini yemek için ağaçlara tırmanır. Bu tür bir yaşam onları tırmanma konusunda o kadar ustalaştırmıştır ki, bu inanılmaz görünür; kuşlar gibi bir ağaçtan diğerine atlarlar ve en zayıf dallara tehlikesizce tırmanır. İncelikleri ve esneklikleriyle dikkat çeken bu hayvanlar, ayakları kaydığı anda elleriyle tutunacak kadar beceriklidirler; yere düşseler bile hafiflikleri sayesinde kendilerine zarar vermezler. Midelerinin kolayca sindirdiği özlü dalları dişleriyle çiğnerler; tamamen çıplak yaşarlar ve eşlerini ortaklaşa kullandıkları gibi çocuklarını da ortaklaşa yetiştirirler. Evlerinin kuruluşu konusunda sık sık birbirleriyle savaşırlar. Saldırganları püskürtmek ve yenilenleri sersemletmek için de kullandıkları sopalarla silahlanırlar. Çoğu görme yetilerini kaybettiğinde açlıktan ölür<sup>1</sup> ve böylece onlar için en gerekli olan duyudan mahrum kalırlar. XXIV. Bundan sonra, Cynegi denilen Etiyopyalılar gelir. Sayıları azdır ve yaşam biçimleri adlarına uygundur. Ülkelerinin tamamı vahşi hayvanlarla doludur; çok kurak ve çok az sulanır. Vahşi hayvanlardan korunmak için geceyi ağaçlarda geçirmek zorunda kalırlar. Sabahleyin su olduğunu bildikleri yerlere silahlı olarak giderler ve orada ormada saklanıp ağaçlarda nöbet tutarlar. Sıcak mevsimde, çok sayıda yabani öküz, panter ve diğer vahşi hayvanlar susuzluklarını gidermek için oraya gelirler. Aşırı sıcak ve susuzluktan bitkin düşen bu hayvanlar, açgözlülükle su içip karınlarını doldururlar. Bu hayvanlar böylece ağırlaşır neredeyse hareket edemez hale geldiklerinde, Etiyopyalılar ağaçlardan atlayıp onları ateşte sertleştirilmiş sopalarla, taşlarla veya oklarla kolayca öldürürler. Sürüler halinde avlanır ve avlarını taze olarak yerler. Ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar, bu hayvanlar tarafından yutulmaları nadiren olur: genellikle güçlerini kurnazlıkla telafi ederler. Avlanmayı başaramadıklarında, yakaladıkları hayvanların derilerini ıslatıp, tüylerini külle temizledikten sonra hafif bir ateşe maruz bırakırlar; bu derileri aralarında paylaşarak açlığı yatıştırırlar. Çocuklarını isabetli atış yapmaya alıştıırırlar ve yalnızca hedefi vuranlara yiyecek verirler. Böylece hepsi açlığın onları öğrenmeye zorladığı bir meslekte hayranlık uyandıracak kadar yetenekli hale gelirler. XXV. Etiyopyalı Elefantomuşuslar, batı yakasında, ikincisinden çok uzakta yaşarlar. Meşe ve diğer ağaçlarla dolu yerlerde yaşarlar; fillerin giriş çıkışlarını keşfetmek için en yüksek ağaçlara tırmanır. Bu hayvanlara grup halinde saldırmazlar, çünkü o zaman onları alt etmeyi ummazlar; ancak filler tek başına yürüdüğünde Etiyopyalılar olağanüstü bir küstahlıkla üzerlerine atılırlar. Fil, onu izleyenin saklandığı ağacın sağına geçtiğinde, Etiyopyalı bu hayvanın kuyruğunu yakalar ve ayaklarını sol uyluğuna koyar. Sonra, sağ eliyle omzundan, tek elle kullanılabilecek kadar hafif ve çok keskin bir baltayı çıkaran avcı, filin sağ ayağına defalarca vurarak tendonlarını keser ve sol eliyle vücudunu dengede tutar. Hayatları tehlikede olduğu için bu egzersize olağanüstü bir beceriyle yaklaşırlar. Çünkü ya hayvanın pes etmesi ya da avcının ölmesi gerekir, bu mücadelenin başka bir sonucu yoktur. Bazen fil tendonlarını kesip artık hareket edemez hale geldiğinde, yaralandığı yere düşerek altındaki Etiyopyalıyı öldürür. Bazen de onu bir taşla veya ağaca bastırır, ta ki ağırlığı altında ezilene kadar. Bazı filler acıya yenik düşüp, kendilerine saldıran kişiden intikam almayı düşünmez ve ovalarda kaçarlar; ta ki kendisine bağlı olan, baltasıyla sürekli aynı yere vurarak tendonlarını kesip onu yere serene kadar. Hayvan yere düştüğünde, bütün Etiyopyalılar bölük bölük onun üzerine atılırlar, onu daha canlıyken parçalara ayırırlar ve etini uyluklarından ayırıp sevinçli bir yemek yaparlar. XXVI. Mahalledeki bazı Etiyopyalılar, hayatlarını riske atmadan fil avına çıkıyor ve beceriyle güçlerine üstün geliyorlar. Fil karnını doyurduktan sonra uyumaya alışkındır; ancak diğer dört ayaklılarla aynı pozisyonda uyumaz: Yere yatmak için dizini bükemediği için bir ağaca yaslanarak dinlenir. Fil sık sık aynı ağaca yaslandığı için dalları ezer ve kirletir. Dahası, ayak

izlerinin ve diğer birçok ipucunun izleri, avcılarını filin inine kolayca götürür. Bu ağacı keşfettiklerinde, onu sadece tek bir darbeye devrilene kadar yer seviyesinde gördüler. Ayak izlerinin ve çalışmalarının tüm izlerini temizledikten sonra, fil geri dönmeye önce hızla geri çekilirler. Akşam, fil karnını doyurduktan sonra, alıştığı inine döner. Ancak daha yaslanıp yaslanmaz ağaç onu da beraberinde aşağı çeker. Sırtüstü düşerek bütün gece bu halde kalır, çünkü vücudunun muazzam kütlesi onun kalkmasına izin vermez. Ağacı kesen Etiyopyalılar şafak vakti geri döner ve fili öldürürler. Çadırlarını orada kurarlar ve avları tamamen tükenene kadar orada kalırlar. XXVII. Bu kabilelerin batısında Simes<sup>1</sup> olarak adlandırılan Etiyopyalılar yaşar ve güney tarafında Struthophagi ırkı bulunur. Sonuncular arasında, adı kendi kompozisyonuna giren, karasal hayvanın doğasını paylaşan bir kuş türü görürüz<sup>3</sup>. Bu kuş, en büyük boyuttaki bir geyikten boyut olarak aşağı değildir; çok uzun bir boynu vardır; yanları yuvarlak ve kanatlıdır, başı ince ve küçüktür, uylukları ve bacakları çok güçlüdür ve ayağı çatalıdır. Ağırlığından dolayı çok yükseğe uçamaz; ancak seyri son derece hızlıdır ve ayak uçlarıyla yere neredeyse hiç değmez. Ve özellikle rüzgâr kanatlarını şişirdiğinde, tam yelkenle seyreden bir gemi kadar hızlı yürür. Avcılara karşı kendini savunur, ayaklarını bir sapan gibi kullanarak yumruk büyüklüğünde taşlar atar. Ancak sakın bir havada kovalandığında kanatları çabuk yorulur ve diğer tüm doğal desteklerden yoksun kaldığı için kolayca yakalanır. Ülkede bu kuşlardan sonsuz sayıda olduğu için, Barbarlar avlanmada çok çeşitli stratejiler icat ederler. Bu kuşlardan çok sayıda avı kolayca yakalarlar, etlerini yerler ve derilerini kıyafet ve yatak yapmak için saklarlar. **Etiyopya Maymunlarıyla sık sık savaşan Struthophagiler, düşmanı püskürtmek için silah olarak antilop boynuzları kullanırlar; bu boynuzlar büyük, keskin ve savaşmaya çok uygundur.** Bu ülkede çok sayıda bulunurlar, çünkü onları sağlayan hayvanlar orada çok yaygındır. XXVIII. Biraz ileride, Acridofagiler çölün sınırlarında yaşarlar. Diğer insanlardan daha küçüktürler, zayıf ve tamamen siyahtırlar. İlbaharda, batı rüzgârları çölden onlara sayısız çekirge getirir. Bu çekirgeler, boyutları ve kanatlarının kirli ve çirkin renkleriyle dikkat çeker. Bu böcekler o kadar boldur ki, Barbarlar yaşamları boyunca başka hiçbir yiyecek tüketmezler. Onları bu şekilde avlarlar. Ülkelerine paralel olarak, birkaç stadia uzunluğunda, çok derin ve çok geniş bir vadi uzanır. Bu vadiyi, ülkede bolca yetişen yabani otlarla doldururlar. Belirtilen rüzgârların esintisi çekirge bulutlarını getirdiği anda, Akridofajlar vadiye yayılır ve biriken yakıtı ateşe verirler. Duman o kadar yoğundur ki, vadiyi geçen çekirgeler boğulur ve kısa bir mesafe öteye düşerler. Bu böcekleri avlamak birkaç gün sürer ve devasa yığınlar halinde toplarlar. Ülkeleri tuz bakımından zengin olduğundan, bu çekirgeleri hem daha lezzetli hale getirmek hem de onları daha uzun süre ve yenilerini getiren mevsime kadar saklamak için tuzla serperler. Böylece yiyecekleri her zaman hazır bulunur; sürü yetiştirmedikleri ve denizden uzakta yaşadıkları için başka kaynakları da yoktur. Vücutları hafif ve koşuları çok hızlıdır; ömürleri uzun değildir: en yaşlıları kırk yılı geçmez. Yaşamlarının sonu, sefil olduğu kadar tuhaftır da. Yaşlılığa yaklaştıkça, vücutlarında farklı şekillerde ve iğrenç görünümlü kanatlı bitler oluşur. İlk önce karın ve göğüste başlayan bu hastalık, hızla tüm vücuda yayılır. Başlangıçta şiddetli bir kaşıntıyla rahatsız olan hasta, kaşıdığı anda acıyla karışık bir haz duyar. Sonra, bu haşşere durmadan çoğalıp cildin yüzeyine ulaştığında, orada dayanılmaz bir acılığa sahip ince bir sıvı yayılır. Hasta tırnaklarıyla cildi yırtar ve derin ağıtlar yayar. Ellerindeki ülserlerden o kadar çok kurt düşer ki, onları bu şekilde çıkarmak zaman alır, çünkü sanki delik bir kaptan çıkıyormuş gibi birbiri ardına gelirler. Acridofaga'lar bedenlerinin çürümesiyle sefil bir hayata böyle son verirler; ve bu garip hastalığın kullandıkları besine mi yoksa soludukları havanın sertliğine mi bağlı olduğunu söylemek mümkün değildir. XXIX. Bu ulus, uçsuz bucaksız ve verimli otlaklara sahip bir ülkeyle sınır komşusudur. Ancak bu ülke çöldür ve tamamen erişilemezdir; çünkü başlangıçta seyrek nüfuslu olduğu için değil, daha sonra, zamansız bir yağmur sonucu

orada çok sayıda örümcek ve akrep ürettiği için. Bu hayvanların o kadar çoğaldığı söylenir ki, yerliler önce doğal olarak tehlikeli düşmanlarını öldürmeye girişmişlerdir; ancak kötülüğün telafisi mümkün olmadığından ve bu hayvanların ısırtıkları ani ölüme yol açtığından, ülkelerinden ve yaşam tarzlarından umudu kesen yerliler bu yerlerden kaçmışlardır. Bu hikayeye şaşırmamalı veya kabul edilemez olduğuna inanmamalıyız; çünkü gerçek tarih bize dünyada çok daha şaşırtıcı şeylerin olduğunu öğretir. İtalya'da tarla fareleri öyle büyük sayılarda topraktan çıktı ki, bazı sakinlerin yaşadıkları yerleri terk etmesine neden oldu. Media'da ise sayısız serçe tarlalara kondu, tohumları yedi ve sakinleri başka yerlere yerleşmeye zorladı. Başlangıçta bulutlarda üreyen ve yağmur damlaları gibi düşen kurbağalar, Autariatları anavatanlarını terk edip şimdi yaşadıkları yere kaçmaya zorladı. Tarih, Herkül'ün ölümsüzlüğünü sağlayan çabalar arasında Stymfalus Gölü'nü istila eden kuşları kovmayı da saymıyor mu? Libya'daki bazı şehirler, çölden gelen aslan sürüleri tarafından ele geçirildi. Bu örnekler, yukarıda anlattıklarımıza inanmamız için yeterli olmalı. Ama hikâyemizin ana temasını sürdürelim. XXX. Bu güney bölgelerinin en uç noktalarında, Yunanlıların Cynamynes veya Cynamologes olarak adlandırdığı ve komşuları olan Barbarların dilinde Vahşiler olarak adlandırılan insanlar yaşıyor. Çok uzun sakallar takıyorlar ve geçimlerini sağlamak için vahşi köpek sürüleri besliyorlar. Yaz gündönümünün başlangıcından kış ortasına kadar, ülkeleri sayısız Hint öküzü tarafından istila edilir, ancak bunun sebebini tahmin etmek mümkün değildir. Bu öküzlerin diğer sayısız ve vahşi hayvanların saldırılarından mı kaçtıkları, yoksa otlakları olmadığı için ülkelerini mi terk ettikleri bilinmemektedir; bu nedenle, bu istilanın sebebi, insan zekâsının kavrayamayacağı bir doğa sırrıdır. Bu kadar çok sayıda hayvanı kontrol altına alamayan Sinamologlar, üzerlerine köpek sürüleri salar ve avda önemli bir kısmını avlarlar. Bu avın bir kısmını hemen yerler, kalanını da saklamak için tuza koyarlar. Ayrıca köpeklerinin yardımıyla avda birçok başka hayvanı da avlarlar ve sadece etle beslenirler. Güneyin son ırklarının insan formunda sürdürdüğü vahşi yaşam böyledir. Bahsedilecek iki başka ulus daha var: Etiyopyalılar ve Mağara Adamları. Yukarıda Etiyopyalılardan bahsetmiştik; şimdi Mağara Adamları ile ilgileneceğiz. XXXI.

Mağara Adamları, sürüleriyle birlikte çobanlık yaptıkları için Yunanlılar tarafından Göçebeler olarak adlandırılır. Her birinin kendi şefi olan kabilelere ayrılırlar. Eşleri ve çocukları, şefin tek karısı hariç, ortaktır. Ona yaklaşan herkes, efendi tarafından ceza olarak belirli sayıda koyun ödemeye mahkûm edilir. Şiddetli yağmurlar getiren Etesian rüzgarları sırasında, kan ve sütle beslenirler, bunları karıştırıp birkaç dakika kaynatırlar. Aşırı sıcaklar otlaklarını kuruttuğunda, bataklık yerlere sığınır ve toprağın mülkiyeti konusunda anlaşmazlık çıkarırlar. Sadece en yaşlı ve hastalanmaya başlayan sığırlarını yerler. Erkekleri akraba olarak görmeyi reddederler; ancak boğaya, ineğe, koça ve koyuna verirler. Erkeklerle baba, kadınlara anne derler; çünkü günlük yiyeceklerini sağlayanlar ebeveynleri değil, bu hayvanlardır. Bireylerin sıradan içeceği, paliurus'tan elde edilen bir likördür; ancak şefler için belirli bir çiçeğin suyuyla hazırlanan ve bizim çok kalitesiz şıramıza benzeyen bir içecek hazırlanır. Sürülerinin bakımına bırakıldıklarında, aynı yerde sabit kalmaktan kaçınarak bir yerden diğerine taşınırlar. Kalçaları dışında çıplaktırlar ve kalçalarını deriyle örterler. Kazara sakatlananlar ve bu nedenle Kolobes olarak adlandırılanlar hariç, tüm Mağara Adamları Mısırlılar gibi sünnet edilir. Bunlar, ülkenin iç kesimlerindeki dar vadilerde yaşarlar. Bebekliklerinden itibaren vücutlarının tüm kısmı kesilir; bazılarında ise sadece sünnet edilir. XXXII. Megabares olarak adlandırılan Mağara Adamları, ham öküz derisinden yuvarlak kalkanlar ve demir uçlu sopalar kullanırlar. Diğerleri yay ve mızrak taşırlar. Ölülerini gömmenin kendilerine özgü bir yöntemleri vardır. Cesedi, boynunu uyluklarına bağlayacak şekilde paliurus dallarıyla boğarlar; ve bir tepeye sererek, tüm vücudu taşlarla kaplanana kadar gülererek büyük taşlar atarlar. Sonunda, üzerine bir keçi boynuzu takarlar ve hiçbir acı belirtisi göstermeden geri çekilirler. Sık sık

birbirleriyle savaşırlar, Yunanlılar gibi, kızgınlıktan veya başka bir nedenden değil, her zaman taze otlaklara sahip olmak için. Dövüşlerinde önce birbirlerine taş atarlar, ta ki içlerinden bazıları yaralanana kadar; sonra da oklarla birbirlerine saldırırlar. İşte o zaman kısa sürede çok sayıda kişi ölür, çünkü hepsi bu egzersizde çok beceriklidir ve çıplak bedenleri herhangi bir savunma silahıyla korunmaz. Bu dövüşler, büyük saygı duyulan ve kavganın ortasına atılan yaşlı kadınlar tarafından sonlandırılır. Kimsenin onlara herhangi bir şekilde vurmasına izin verilmez. Ayrıca, ortaya çıkar çıkmaz atışlar durur. Yaşlılıklarından sürülerini otlatamayacak duruma gelenler, bir ineğin kuyruğuyla kendilerini boğarak cesurca hayatlarına son verirler. Birisi kendini öldürmeyi geciktirirse, sanki ona bir iyilik yapmak istercesine boynuna bir ip geçirip önceden uyardıktan sonra onu boğabilir. Yasaları ayrıca sakatların veya tedavi edilemez hastalıklara yakalananların öldürülmesini gerektirir; çünkü hayata değer hiçbir şey yapamamanın en büyük kötülük olduğuna inanırlar. İşte bu yüzden tüm Mağara Adamları arasında yalnızca yapılı ve güçlü kuvvetli erkekler görülür, çünkü hiçbirisi altmış yaşını geçmez. Ama Mağara Adamları hakkında bu kadar yeter. Eğer herhangi bir okuyucu bu garip geleneklerin hikayesine inanmıyorsa, İskitya'nın iklimini Mağara Adamları ülkesinin iklimiyle karşılaştırsın; bu karşılaştırma onu sözlerimize inandıracaktır.

XXXIII. Bizim iklimimizle söz konusu ülkelerin iklimi arasında öyle bir sıcaklık farkı var ki, ayrıntıları inanılmaz görünüyor. Bazı ülkelerde soğuk o kadar aşırı ki, en büyük nehirler bile savaş arabalarıyla birlikte koca bir orduyu taşıyabilecek kadar kalın buzla kaplı. Şarap ve diğer içkiler bıçakla kesilebilecek kadar donuyor. Fakat daha da şaşırtıcı olanı, insanların giysilerinin sürtünmesinden uzuvlarının uçlarının çürümesi; gözlerinin donması; ateşin bile gücünü kaybetmesi ve bronz heykellerin çatlaması. Bazı zamanlarda bulutlar o kadar kalın ve yoğun hale geliyor ki, ne şimşek ne de gök gürültüsü üretiyorlar. Bu iklimlere aşına olmayanlar için inanılmaz, deneyimleyenler içinse dayanılmaz olan birçok başka olay da yaşanıyor. Mısır ve Troglodytes ülkesinin sınırlarında ise, tam tersine, sıcaklık o kadar şiddetli ki, öğle vakti havanın kalınlığından dolayı insanlar birbirlerini ayırt edemiyor. Bu ülkede kimse ayakkabısız yürüyemiyor; Çıplak ayakla gidenler hemen sivilcelere yakalanır. İçkiye gelince, doyana kadar tüketilmezse aniden ölür, sıcaklık vücudun salgılarını hızla tüketir. Bronz bir kaba su koyup güneşe maruz bırakıldığında, ateş veya odun olmadan kısa sürede pişer. Ancak, bizimkine çok zıt bir iklimde sahip bu ülkelerin sakinleri, kendilerini göç ettirmeyi düşünmedikleri gibi, kendilerine başka bir yaşam biçimi dayatılmasına izin vermektense ölümü tercih ederler. Dolayısıyla, ana vatanın kendine özgü bir cazibesi vardır ve insan çocukluğundan beri alışkın olduğu bir iklimin zorluklarına kolayca katlanabilir. Bu farklılıklara rağmen, bu bölgeler birbirinden çok uzak değildir. **Zira bazı İskitlerin buzlar arasında yaşadığı Palus-Meotis'ten, nakliye gemileri genellikle uygun bir rüzgarla on günde Rodos'a ulaşır.** Oradan dört gün içinde İskenderiye'ye gidip, genellikle on gün sonra Nil Nehri'ni yukarı çıkarak Etiyopya'ya varırlar. Böylece, yirmi beş günden kısa süren sürekli bir yolculukla, dünyanın en soğuk bölgelerinden en sıcak bölgelerine geçilebilir. Şimdi, bu kadar kısa bir mesafede, iklimde bu kadar büyük bir fark olduğu için, bu insanların geleneklerinin, yaşam biçimlerinin, görünüşlerinin kendi ülkemizde gördüklerimizden bu kadar farklı olması şaşırtıcı değil. XXXIV. Bu uluslar arasında bize en dikkat çekici görünenleri kısaca anlattıktan ve geleneklerinden bahsettikten sonra, bu bölgelerde bulunan hayvanlar hakkında biraz bilgi vereceğiz. Gergedan adında, şeklinden esinlenerek adlandırılmış bir hayvan var. Neredeyse fil kadar cesur ve güçlüdür, ancak daha küçüktür. Çok sert, şimşir renginde bir derisi vardır. Burun deliklerinin ucunda, neredeyse demir kadar sert, hafifçe yassı bir boynuzu vardır. Meralar için çekiştiği fille sürekli savaş halinde olan bu boynuz, büyük taşlara saplanarak keskinleştirilir. Savaşta, filin karnının altına atılır ve boynuzuyla etini kılıç gibi parçalar. Böylece bu hayvanların bütün kanlarını kaybetmelerine ve çok sayıdalarının ölmesine neden

olur. Fakat fil, gergedanın bu saldırısını önlediğinde ve hortumuyla onu yakaladığında, dişleriyle vurarak ve gücüyle onu alt ederek kolayca kurtulur. Etiyopya'da ve Troglodytes ülkesinde, ressamın kendilerine çizdiği şekle benzer figürlü sfenksler buluruz; sadece daha kılıdırlar. Doğaları gereği nazik ve çok uysaldırlar ve kendilerine gösterilen her şeyi kolayca öğrenirler. Kinosefaller vücut olarak deforme olmuş insanlara benzer ve çıgıllıkları insan sesi gibi bir iniltidir. Bu hayvanlar çok vahşidir ve onları hiç evcilleştirmek mümkün değildir; kaşları onlara çok sert bir hava verir. Dişileri, rahimlerini hayatları boyunca vücutlarının dışında taşıma gibi bir özelliğe sahiptir. Vücudunun güzelliği ve güzel oranları nedeniyle bu adı alan cepus, aslanın yüzüne sahiptir; Ancak vücudunun geri kalan kısmı pantere benzer, ancak ceylan büyüklüğündedir. Etçil boğa (lahit), az önce bahsettiğimiz hayvanların en vahşisidir; ve tamamen evcilleştirilemez. Evcil boğadan çok daha güçlüdür; ata hız konusunda boyun eğmez ve ağzı gözlerine kadar yarılmıştır. Tüyleri tamamen kırmızıdır, gözleri aslaninkinden daha soluktur ve geceleri parlarlar. Boynuzları kendine özgü bir yapıya sahiptir: genellikle kulakları gibi hareket ettirir; ancak dövüşürken onları dik ve hareketsiz tutar. Tüyleri diğer hayvanların tüylerinin tam tersidir. Dahası, bu boğa o kadar güçlüdür ki en güçlü hayvanlara bile saldırır ve yendiklerinin etiyle beslenir. Ayrıca yerlilerin hayvanlarını da yer ve çoban ve köpeklerden oluşan tüm ordularla vahşice dövüşür. Derisi yenilmez kabul edilir; onu birçok kez evcilleştirmeye çalıştılar, ancak hiçbir zaman başaramadılar. Bu hayvan bir çukura yakalanırsa veya başka bir tuzağa düşerse öfkeden boğularak ölür ve özgürlüğünü evcilleşmeyle değiştirmez. Bu nedenle, Mağara Adamları'nın onu tüm hayvanların en güçlüsü olarak görmeleri yerindedir, çünkü doğa ona aslanın cesaretini, atın hızını ve boğanın gücünü vermiştir ve dahası, tüm maddelerin en sert olan demirden zarar göremez. Etiyopyalıların crocottas adını verdiği, hem kurdun hem de köpeğin doğasına sahip bir hayvan vardır; ancak vahşiliği nedeniyle ikisinden de daha çok korkulur. Dişlerinin gücüne hiçbir şey direnemez, çünkü en büyük kemikleri bile kolayca kırar ve onları harika bir şekilde sindirir. Ancak bu hayvanın insan konuşmasını taklit ettiğini iddia eden bazı tarihçilerin efsanevi hikayelerine inanmıyoruz. XXXV. Çöl yakınlarında yaşayanlar, orada her türden ve inanılmaz büyüklükte yılanların görüldüğünü söylüyor. Bazıları yüz arşın uzunluğunda yılanlar gördüklerini iddia ediyor; Ancak bunlar sadece bizim tarafımızdan değil, herkes tarafından yılanlarla suçlanıyor. Hatta daha da ileri giderek, dümdüz olan bu ülkede, kendi etrafında kıvrılmış, uzaktan tepeleri andıran yılan yığınları olduğunu iddia ediyorlar; ama kim buna inanmak ister ki? Ancak, gördüğümüz ve özenle hazırlanmış kafeslerde İskenderiye'ye getirilen en büyük yılan türlerinden biraz bahsedebiliriz. Hatta bu vesileyle avlanma biçimlerini bile anlatacağız. Fil avcılığına çok düşkün olan II. Ptolemaios, en güçlü hayvanları avlayanları büyük hediyelerle ödüllendiriyordu. Böylece, bu hevesine epey para harcayarak, savaşa uygun çok sayıda fil topladı ve Yunanlıları daha önce hiç görülmemiş olağanüstü hayvanlarla tanıştırdı. Kralın böylesine cömert ödüller dağıtmasından heyecanlanan bazı avcılar, en büyük yılanları avlamak için bir grup halinde yola çıkmaya ve İskenderiye'de Ptolemaios'un huzuruna canlı bir yılan getirmek için hayatlarını riske atmaya karar verdiler. Girişim zor ve tuhaftı; ancak şans yardımlarına yetişti ve onlara mutlu bir başarı getirdi. Otuz arşın uzunluğundaki bu yılanlardan birini gözetlediler. Bu yılan genellikle su birikintilerinin yakınında yatar; su içmek için yaklaşan bir hayvan görene kadar spiral şeklinde kıvrılarak hareketsiz kalırdı. Sonra aniden ayağa kalkar, onu ağzıyla yakalar veya kendini kurtarmasını engellemek için kıvrımlarına dolardı. Bu devasa sürüngen doğası gereği tembel olduğundan, avcılar onu ipler ve zincirlerle alt etmeyi umuyorlardı. Böylece, gerekli olduğuna inandıkları şeyleri temin ettikten sonra, ona cesurca yaklaştılar. Ancak bu devasa sürüngene yaklaştıklarında, alev alev yanan gözlerini, her yöne fırlayan dilini, devasa dişlerini, korkunç ağzını ve muazzam kıvrımlarını görünce korkuya kapıldılar; özellikle de

çalılıkların arasından ilerlerken pullarıyla çıkardığı sesi duyduklarında. Korkudan bembeyaz kesilmiş olsalar da, sürüngenin kuyruğuna kırbaçlarını savurdular, ama sürüngen onları hissederek hissetmez, o korkunç tıslamalarla döndü; en yakınındakinin başının üzerine yükselerek onu diri diri yuttu. Sonra kıvrımlarında bir saniye durdu ve karnının altına sokarak boğdu. Diğerleri ise dehşete kapılarak, kurtuluşlarını kaçırmakta aradılar. XXXVI. Ancak kralın lütuf ve lütfunu kazanmak için işlerine geri döndüler ve bir kez daha tehlikeyle yüzleştiler. Zorla ele geçiremeyecekleri bu yılanı yakalamak için kurnazlıklarına başvurdular. Buldukları çözüm şu oldu: İç içe geçmiş sazlardan, kayık şeklinde bir tür ağ yaptılar ve uzunluğu ve genişliğiyle sürüngenin tüm vücudunu kolayca içine alabildi. Ardından, yılanın çekildiği mağarayı, beslenmek için çıktığı ve geri döndüğü zamanı gözlemlediler. Bu canavar, her zamanki gibi, başka hayvanları avlamak için dışarı çıkar çıkmaz, önce bu mağaranın girişini büyük taşlar ve toprakla kapatarak işe başladılar. Daha sonra yakınlarda bir yeraltı geçidi kazdılar ve yılanın gireceği tarafa açılan ağlarını oraya serdiler. Geçit boyunca okçular, sapancılar, çok sayıda atlı, hatta borazancılar ve bir savaş aracı yerleştirmişlerdi. Yılan yaklaşırken başını yukarı kaldırdı. Avcılar toplandılar, ancak geçmişteki talihsizlikleri hatırlayarak yaklaştırmaya cesaret edemediler; hedef aldıkları bu canavara uzaktan bir ok yağmuru yağdırdılar. Ancak atlıların, köpek sürüsünün görüntüsü ve trompet sesleri, geri çekilmek üzere olan hayvanı korkuttu. Avcılar, onu daha fazla sinirlendirmekten korkarak takiplerini biraz yavaşlattılar. Duvarla çevrili mağarasının girişine yaklaşmıştı ki, silahların sesi, kalabalığın görüntüsü ve trompet sesleri korkusunu artırdı. Mağarasının girişini bulamayan ve avcılarının saldırısından kaçınmak için sürüngen, önündeki açık sokağa atladı. Yılanın kıvrımları tüm ağı doldurdu. Hemen tüm avcılar dörtlüye geldiler ve bu tehlikeli girişim için hazırlanmış bu tür kafesin ağızını zincirlerle kapattılar; ardından kaldıraçlarla kaldırdılar. Bu arada yılan, sıkıştığını hissederek korkunç tıslamalar çıkardı ve dişleriyle saz ağını kırmaya çalıştı. Öyle bir güçle hareket ediyordu ki, onu taşıyanlar, elinden kaçacağından korkarak durup kuyruğunu delmeye başladılar; böylece başı dönerek çektiği acı, bağlarını koparmasını engelledi. Sonunda onu İskenderiye'ye getirip krala sundular. Kral, yılanı şimdiye kadar duyulmuş en korkunç hayvanlardan biri olarak gördü. Yiyecekten mahrum bırakılarak bu sürüngenin gücü zayıflatıldı ve kısa sürede evcilleştirildi, öyle ki herkes şaşkına döndü. Batlamyus avcılarını hak ettikleri hediyelerle doldurdu. Daha sonra bu yılanı sarayında tuttu ve yabancılara merak nesnesi olarak gösterdi. Birçok kişi onu görmüştü; bu nedenle Etiyopyalıların bazı yılanları hakkında söylediklerini bir masal olarak kabul etmek doğru olmazdı; Bu yılanların o kadar büyük olduklarını, sadece öküzleri, boğaları ve aynı büyüklükteki diğer hayvanları yutmakla kalmayıp fillere de saldırdıklarını söylüyorlar. Fillerin uyluklarının etrafına dolanarak hareket etmelerini engelliyorlar; sonra, gövdelerinin üzerine yükselerek başlarını filin gözlerinin önüne koyuyorlar; fil, düşmanının bakışlarının ateşiyle kör olmuş bir şekilde yere düşüyor; ve yılan onu böylece alt ettikten sonra yutuyor. XXXVII. Etiyopya'dan, Troglodytica'dan ve oradaki sıcak nedeniyle yaşanmaz hale gelen ülkeler de dahil olmak üzere tüm komşu ülkelerden yeterince bahsettik. Kızıldeniz ve Güney Atlantik kıyılarında bulunan ülkelerden de bahsettik. Şimdi, henüz ele almadığımız kısımlardan, yani kısmen İskenderiye Kraliyet Yıllıkları'ndan, kısmen de görgü tanıklarının verdiği bilgilerden yararlanarak anlatacağımız Arap Körfezi'nden bahsedeceğiz. Çünkü dünyanın bu bölgesi, Britanya Adaları ve kuzey hakkında çok az bilgimiz var. Ancak, bu kadar uzak ülkeleri Romalılara boyun eğdirdikten sonra tarihçilere eksik olan belgeleri sağlayan Sezar'ın zamanına geldiğimizde, soğukun yaşanmaz hale getirdiği bölgelere komşu olan kuzey ülkelerini anlatacağız. **Arap Körfezi, Güney Okyanusu ile bağlantılıdır. Uzunluğu birkaç stadia'dır ve Troglodytes ülkesi ile Arabistan'ın sınırları arasında bir kıvrımla son bulur.** Genişliği, ağzında ve kıvrımında on altı stadiondur. Ancak Panormos limanından karşı kıyıya

kadar uzun bir yelken yolculuğu gerektirir. En büyük genişliği, Tyrcea Dağı ile misafirperver olmayan Macaria kıyıları arasındadır: Kıtanın bu iki ucu o kadar uzaktır ki, birinden diğerini görmek mümkün değildir. Buradan ağzına doğru körfez daralır. Bu körfezde, aralarındaki geçişin çok dar olduğu birkaç büyük ada ve akıntının olduğu bir akıntı vardır. Körfezin konumu kısaca böyledir. Kıvrımın sonundan başlayarak, körfezi çevreleyen iki kıyıda en dikkat çekici olanı bildireceğiz. Troglodytes'in yaşadığı ve çöle kadar uzanan sağ (batı) kıyıdan başlayacağız. XXXVIII. Arsinoe şehrinden başlayarak körfezin sağ tarafını takip ettiğinizde, birçok yerde kayalardan denize akan tuzlu su kaynakları görürsünüz. Bu kaynakları geçtikten sonra, geniş bir ovanın ortasında, uzun süre bakanların gözlerini kapatan sarımsı bir dağ görülür. Bu dağın eteğinde, Venüs Limanı adı verilen bir limanın kıvrımlı girişi bulunur. Bu limanda üç ada vardır, ikisi zeytin ve incir ağaçlarıyla doludur; üçüncüsü bu ağaçlardan yoksundur, ancak orada çok sayıda poules d'Inde <<?>> bulunur. Sonra Acatartus adı verilen geniş bir koy görürüz. Bu koyun bitişiğinde, teknelerin bir denizden diğerine taşındığı kadar dar olan uzun bir yarımada vardır. Bu kıyı boyunca, açık denizde bulunan, seksen stad uzunluğunda bir adaya rastlarız. Adı Ophiodes'tir. Eskiden her türlü korkunç sürüngenle doluymuş ve adını buradan almıştır. Ancak son zamanlarda İskenderiye kralları burayı o kadar iyi yetiştirmişlerdir ki, bu hayvanların hiçbirisi orada görülmez. Bu adanın yetiştirilmesine bu kadar özen gösterilmişse, bunun nedeni topaz üretmesidir. Topaz, cama benzeyen, göz alıcı, şeffaf bir taştır ve muhteşem bir altın görünümüne sahiptir. Bu nedenle yolculara bu adaya giriş yasaktır. Oraya çıkan herkes, orada görevli muhafızlar tarafından derhal öldürülür. Sayıları azdır ve mutsuz bir hayat sürerler; çünkü bu taşlardan bazılarının çalınmasından korktukları için adaya gemi yanaştırılmaz ve denizciler kral korkusuyla uzak dururlar. Kendilerine getirilen erzaklar çabucak tükenir ve ülkede hiç bulunmaz. Yiyecekleri azalınca, oranın sakinleri gelip kıyıda oturup erzaklarının gelmesini beklerler; ve eğer geç kalırlarsa, kendilerini son derece bitkin bulurlar. Topaz kayalarda yetişir. Güneşin parlaklığı onu yok ettiği için gün içinde görülmez; Ancak gecenin karanlığında parlar ve bulunduğu yer çok uzaktan görülebilir. Adanın muhafızları, bu yerleri arama işini aralarında kura ile bölüşürler. Bir taş parlaklığıyla kendini belli eder etmez, aynı büyüklükteki bir vazanın yerini işaretlemek için kapatırlar. Şafak vakti oraya geri dönerler, işaretlenen yerden taşı keserler ve taş cilalama sanatında eğitimli işçilere teslim ederler. XXXIX. Bu suların ötesinde, gezginler çeşitli İhtiyofaj kabileleri ve göçebe Mağara Adamlarıyla karşılaşır. Bundan sonra, bu sularda yelken açan ilk Yunanlılar tarafından bu limana sığınan Port Sauveur<sup>1</sup> adını alan birkaç özel dağ görülür. Buradan itibaren, körfez Arabistan kıyılarını çevreledikçe daralmaya başlar; kara ve deniz gözle görülür şekilde doğa ve görünüm olarak değişir. Kara alçaktır ve hiçbir tepe görünmez. Deniz kum tepeleriyle doludur; derinliği ancak üç orji kadardır ve suları yeşil renktedir. Bu rengin suyun kendisinden çok, orada bulunan alglerden ve fukuslardan geldiği söylenir. Liman, kürekli gemiler için uygundur, çünkü dalgalar çok uzağa kırılmaz; balık bakımından zengindir ve bol miktarda av sunar. Filleri taşıyan gemilerde yolcular çok büyük tehlikelere maruz kalırlar, çünkü bu gemiler ağırlıkları nedeniyle büyük bir su çekimine sahiptir; Bazen geceleri, tam yelkenle seyrederken rüzgâr tarafından sürüklenirler, bazen resiflere çarparlar, orada gemileri batır, bazen de sığ sulara düşüp karaya otururlar. Denizciler gemilerini terk edemezler, çünkü su sığ değildir; küreklerle kurtarmayı başaramadıklarında ise erzakları dışında her şeylerini denize atarlar. Ancak erzaklarını yenileyemedikleri için kısa sürede büyük bir sıkıntıya düşerler; ne bir ada, ne bir burun, ne de başka bir gemi bulmaları imkânsızdır; çünkü kıyılar misafirperver değildir ve gemiler bu sulara nadiren gelir. Üstüne üstlük, dalgalar geminin omurgası etrafında o kadar çok kum biriktirir ki, sanki özel olarak yapılmış bir dalgakıranla çevriliymiş gibi görünür. Bu felakete maruz kalanlar, henüz kurtuluş

umutlarını kaybetmemişken, bu kasvetli yalnızlıkta ilk başta ılımlı inlemeler yaparlar; çünkü çoğu zaman, gelgit anında dalgalar gemileri kaldırır ve onları, tıpkı uğurlu bir tanrı gibi, yakın tehlikeden kurtarır. Ancak tanrıların bu yardımı başarısızlığa uğrayıp erzakları tükenmeye başlayınca, güçlüler zayıfları denize atarlar ki, geriye kalan erzak birkaç gün daha yetsin. Sonunda tüm kaynaklarını tükettiklerinde, kendilerinden önce ölenlerden daha da sefil bir şekilde yok olurlar; çünkü sonrakiler, doğanın kendilerine verdiği ruhu bir anda ona geri vermişlerdir; diğerleri ise, kendilerine uzun süre acı çektiren hastalıklar yüzünden yaşamlarının sonuna gelirler. Mürettebattan böyle sefil bir şekilde mahrum kalan gemilere gelince, uzun süre bu kum yığınlarıyla, gerçek anıtlarla çevrili kalırlar; direklerini ve antenlerini uzaktan göstererek, yoldan geçenlerin ruhlarında şefkat uyandırırılar. Kralın bir emri, bu gemilerin orada bırakılmasını ve denizcilere tehlikeli geçitleri işaret etmesini emreder. Çevrede yaşayan İhtiyofajlar, atalarından gelen bir gelenekle taşıdıkları bir gerçeği bildirirler. Bir gün, çekilmenin öyle bir noktaya geldiğini, bütün körfezin yemyeşil bir kır görünümü sunan sağlam bir kara parçasına dönüştüğünü; bütün denizin karşı kıyılara çekilerek yatağının ortaya çıktığını; fakat suların aniden geri gelerek normal akışına döndüğünü söylerler. XL. Batlamyus'un fil avından bahsederken, Batlamyus'tan Boğalar Burnu'na yapılan yolculuğu anlatmıştı. Kıyı şeridinin doğuya doğru alçalmaya başladığı yer burasıdır. Yaz gündönümünden sonraki mevsime kadar, gölgeler bizim iklimlerimizde olanın aksine güneye döner. Bu ülke, kaynaklarını Psebe Dağları'ndan alan nehirlerle sulanır. Ebegümece, kakule ve muazzam yükseklikte palmye ağaçlarıyla dolu geniş ovalar boyunca uzanır. Çeşitli türlerde, tatsız ve bizim bilmediğimiz meyveler verir. Ülkenin iç kesimleri filler, yabani boğalar, aslanlar ve diğer birçok güçlü hayvanla doludur. Bu bölgeyi çevreleyen deniz, ekili meyve bulunmayan ve hayranlık uyandıran görünüme sahip belirli kuş türlerini barındıran birkaç ada ile noktalanmıştır. Daha ileride deniz çok derinleşir ve devasa boyutlarda deniz memelileri görülür. Bu hayvanlar, sırt yüzgeçlerinin üzerine düşmedikçe insanlara zarar vermezler. Denizcileri takip edemezler, çünkü suyun yüzeyine çıkarken gözleri güneş ışınları tarafından kör edilir. Troglodytes ülkesinin sınırları Psebeian burunları tarafından oluşturulan uç noktaları hakkında bilinen budur. XLI. Şimdi, körfezin ucundan başlayarak, Arabistan'a ait olan karşı (doğu) kıyıyı tanımlayacağız. Bu noktaya, Batlamyus'un Okyanus'a kadar Arabistan kıyılarını keşfetmesi için gönderdiği Ariston'un Neptün'e adadığı bir sunaktan dolayı Posidium adı verilir. Körfezin ucunun hemen ötesinde, yerlilerin sağladığı avantajlar nedeniyle bir tür tapınma gösterdiği bir bölgeyle karşılaşırız. Bu bölgeye, hem hoş hem de yararlı meyveler veren bol miktarda palmye ağacı yetiştirdiği için Palmiye Bahçesi denir. Komşu ülkenin tamamı susuzdur ve güneydeki konumu nedeniyle sanki alev alev yanıyormuş gibidir. Bu nedenle, Barbarların, yaşanmaz topraklarla çevrili olmasına rağmen insan ihtiyaçlarını bolca karşılayan bu verimli toprakları tanrılara adamaları boşuna değildir. Kar kadar taze suları olan ve kıyılarında nefis bir yeşillik barındıran sayısız kaynakla sulanır. **Sert taştan yapılmış, üzerinde eski ve bilinmeyen harflerle yazılmış bir yazıt bulunan kadim bir sunak vardır. Bu sunağın kutsal alanı, yaşamları boyunca rahiplik görevlerini yerine getiren bir erkek ve bir kadın tarafından korunmaktadır.** Bu bölgenin sakinleri çok uzun yaşarlar. Vahşi hayvanlardan korktukları için ağaçlarda uyurlar. Bu palmye bahçesini geçtikten sonra, denizci, burnun çıkıntısının önünde, orada yaşayan bu hayvanların çokluğu nedeniyle, gezginin büyük şaşkınlığına yol açan Foklar Adası olarak adlandırılan bir ada bulur. **Bu adanın karşısındaki burun, Petraea ve Filistin olarak adlandırılan Arabistan'a bakmaktadır.** Gerrheanlar ve Minnaeanların Yukarı Arabistan'dan tütsü ve diğer güzel kokuları getirdikleri söylenir. XLII. Daha sonra gelen kıyı şeridi, önce Maraneler, sonra da komşuları olan Garyndanlar tarafından iskan edildi ve bölgeyi şu şekilde ele geçirdiler: Her beş yılda bir, hurma ağaçlarının bulunduğu bölgede, çevredeki tüm bölge sakinlerinin

toplandığı bir festival düzenlenir. Kutsal alanda tanrılara semiz develerden oluşan hekatomlar kurban etmek ve ayrıca içen hastalara şifa verdiği söylenen kırsal suları eve götürmek için oraya giderler. Maraneler bu festivalde bulunurken, Garyndanlar bu ulustan ülkede kalan herkesi katlettiler ve geri döndüklerinde geri kalanları haince öldürdüler. Bölgeyi böylece boşalttıktan sonra, Garyndanlar verimli tarlaları ve çok sayıda sürünün beslendiği otlakları paylaştılar. Bu kıyıda az sayıda liman vardır; ancak çeşitli renkleriyle denizcilere hayranlık uyandıran bir manzara sunan birçok yüksek dağ vardır. Bu kıyıyı geçtikten sonra denizci Lean Körfezi'ne girer. Bu körfez, Nebati Araplarının yaşadığı çok sayıda köyle çevrilidir. Bu Araplar, yalnızca kıyı şeridinin geniş bir bölümünü değil, aynı zamanda ülkenin iç kesimlerinde de geniş bir alanı kaplarlar. Oldukça kalabalık bir nüfusa sahiptirler ve bol miktarda hayvana sahiptirler. Eskiden adalet kurallarına göre yaşar, sürüleriyle yetinirlerdi. Ancak İskenderiye kralları bu körfezi nakliye gemileri için gezilebilir hale getirince, bu Araplar gemi kazası geçirenlere kötü davrandılar ve korsan gemileri donatarak, Pontus'taki Tauris sakinlerinin vahşi ve vahşi geleneklerini taklit ederek denizcileri yağmaladılar. Ancak, peşlerine gönderilen triremeler tarafından denizde yakalanınca, hak ettikleri cezaya çarptırıldılar. Leanit Körfezi'nin ötesinde, üzerinden geçen sayısız kaynak sayesinde insan büyüklüğünde eğrelti otu, Med sazı ve nilüfer yetiştiren düz ve sulak bir ülke görülür. Otlaklar o kadar bol ve zengindir ki, yalnızca her türden sığır değil, aynı zamanda yabani çift hörgüçlü develer, geyikler ve ceylanlar da bulunur. Orada çok sayıda yaşayan bu hayvanların yanı sıra, sık sık çölden çıkan aslan, kurt ve panter sürülerine de rastlanır; çobanlar sürülerini korumak için gece gündüz bu sürülerle savaşmak zorunda kalırlar. Dolayısıyla, bölgenin zenginliği aynı zamanda bölge sakinleri için bir talihsizlik kaynağıdır; çünkü olgunluk genellikle insanlara bahsettiği iyiliklerle kötülükleri karıştırır. XLIII. Bu ovayı geçtikten sonra, denizci tuhaf görümlü bir koya çıkar. Bu koy, beş yüz stadialık bir alanı kaplayan karaya doğru uzanır; her tarafı, girişi dolambaçlı ve neredeyse geçilmez kılan devasa kayalarla çevrilidir. Bu kayalardan biri, su kenarında olduğundan, geçidi o kadar daraltır ki bir geminin bu koya girip çıkması imkânsızdır. Dalgalar rüzgârlar tarafından yükseltildiğinde, bu resif üzerinde kırılır ve küremeleri her yerde yankılanır. Bu koyun kıyılarında Banizomenler yaşar; avlanarak yaşarlar ve kara hayvanlarının etiyle beslenirler. **Burada tüm Araplar tarafından saygı duyulan bir tapınak vardır. Biraz ileride, az önce bahsettiğimiz kıyının karşısında, birkaç limanı olan üç ada vardır. İlkini tamamen terk edilmiş ve İsis'e adanmış olduğu söylenir. Antik yapıların taş temelleri ve barbarca yazıtlı sütunlar vardır. Diğer adalar da ıssızdır. Bütün bu adalar, bizimkinden farklı olarak zeytin ağaçlarıyla kaplıdır. Bu adaların ötesinde, kıyı diktir ve bin stadiadan fazla bir mesafe boyunca gemiler için erişilemezdir; çünkü denizcilerin demir atabileceği ne bir liman ne de bir iskele vardır; yorgun yolcuların sığınabileceği bir kara şeridi bile yoktur. Zirvesinde muazzam yükseklikte dik kayaların yükseldiği bir dağ var.** Bu dağın kökleri, denize doğru uzanan ve arkasında kıvrımlı uçurumlar oluşturan keskin resiflerle kaplıdır. Bu resifler birbirine çok yakın ve deniz orada çok derin olduğundan, dalgalar dönüşümlü olarak gelip çekilirken yüksek bir küremeye benzer bir ses çıkarır. Bu devasa kayalara çarpan dalgaların bir kısmı yükselip köpürerek dağılır; bir kısmı ise uçurumlara gömülerek korkunç kıvrımlar oluşturur; öyle ki bu dağın yakınından geçenler neredeyse korkudan ölür. Bu kıyılarda Thamudenian <<Semud ?>> Arapları yaşar. Buradan, Ekinezya Adaları'na benzeyen adalarla dolu oldukça büyük bir koya varılır. Bu koyun kenarları, muazzam genişlikte ve kalınlıkta siyah kum yığınlarından oluşur. Daha ileride bir yarımada keşfederiz; tarihçilerin anlattıklarından bildiğimiz en güzel liman olan Şarmuthas'ı da burada buluruz. Batıda yer alan bir kara şeridi, yalnızca çok güzel bir görünüme sahip olmakla kalmayıp, aynı zamanda diğerlerinin hepsinden daha elverişli bir koy oluşturmaya da hizmet eder. Ağaçlarla kaplı ve çevresi yüz stadia olan bir dağın hakim olduğu bir limandır. Girişi iki

plethra genişliğindedir. Bu liman, her türlü rüzgardan korunaklı iki bin gemiyi barındırabilir. Ayrıca, büyük bir nehir bu limana döküldüğü için bol miktarda tatlı su vardır. Ortada, ekime uygun, sulak bir ada bulunur. Kısacası, bu liman, ileride bahsedeceğimiz Kartaca limanı Cothon'a oldukça benzer. Burada hüküm süren büyük durgunluk ve içine akan tatlı sular, açık denizden sonsuz miktarda balığı çeker. XLIV. Rotasına devam eden denizci, birbirinden uzak, bir höyük şeklinde yükselip sonlanan ve Mısır piramitlerine benzer bir görünüm sunan beş dağ keşfeder. **Daha sonra, uçsuz bucaksız burunlarla çevrili bir körfez bulur; Ortada masa şeklinde bir höyük yükselir. Orada, Yunanlılar tarafından bilinmeyen ancak yerliler arasında büyük saygı duyulan tanrılara adanmış, muazzam yükseklikte üç tapınak inşa edilmiştir.** Daha ileride, tatlı su akıntılarıyla donatılmış bir kıyı şeridi uzanır. Orada, sık ormanlarla kaplı Şabinus Dağı bulunur. Bu dağın çevresindeki topraklarda Debes Arapları yaşar. Yaşamın tüm ihtiyaçlarını karşılamak için <<chameaux>> çift hörgüçlü deve yetiştirirler; <<chameaux dromadaires>> çift hörgüçlü Arab develeri hem savaşta hem de mallarını taşımak için kullanırlar. Sütünü içer, etini yer ve tek hörgüçlü develerinin üzerinde ülkeyi hızla dolaşırlar. Bu bölgenin ortasından, ağzında biriken alüvyonda parılayan, altın rengi kum taşıyan bir nehir geçer. Bölge sakinleri altın işleme sanatında tamamen deneyimsizdir. Boeotia ve Mora halkı dışında tüm yabancılara misafirperverlik göstermezler, çünkü ülkenin geleneğine göre Herkül eskiden onlarla yakın ticaret anlaşması yapmıştı. Sonraki bölge ise **Alile Arapları ve Gasandlar tarafından meskundur.** Burası, komşu ülkeler gibi güneşin sıcağından kavrulmaz ve genellikle kalın bulutlarla korunur. Yaz sıcağını hafifleten kar ve faydalı yağmurlar yağar. Toprakları mükemmel kalitededir; eğer halk onu işlemeye özen gösterirse her türlü meyveyi verir. Yerin derinliklerinden bol miktarda altın çıkarılırlar; bu altının cevherden füzyon yoluyla çıkarılması gerekmez, çünkü doğal haliyle orada bulunur ve bu yüzden ona "apyre" denir. Orada bulunan en küçük parçalar badem büyüklüğünde, en büyük parçalar ise ceviz büyüklüğündedir. Değerli taşlarla dizilmiş ve iç içe geçmiş bu altın parçalarından bilezikler ve kolyeler yaparlar. Ancak ellerinde ne bakır ne de demir olduğu için, bu metalleri yabancı tüccarlardan altınla aynı ağırlıkta satın alıyorlar. XLV. **Bu kavimden sonra, Arap kabilelerinin en kalabalık grubu olan Karblar ve ardından Sabiiler gelir.** Ürünlerimizin çoğunun yetiştiği ve her türden muazzam sayıda hayvancılığın desteklendiği Mutlu adı verilen Arabistan'ı işgal ederler. Topraktan, neredeyse tüm aromatik bitkileri kesintisiz olarak üreten sürekli bir koku yayılır. Kıyıda balsam, Çin tarçını ve özel bir tür ot yetişir. Taze toplanmış bu ot, göze son derece hoş gelir, ancak çabucak solar. Ülkenin iç kesimlerinde, günlük ve mür veren ağaçların yanı sıra palmye, kamış, tarçın ve diğer güzel kokulu bitkilerin yetiştiği sık ormanlar vardır. Bu bitkilerin her birinin kendine özgü kokularını, tarif edilemez sayıları nedeniyle ayırt etmek imkansızdır. İlahi bir şekilde ve hiçbir dilin ifade edemeyeceği bir şey, denizcinin koku alma duyusunu uzaktan bile etkileyen bu tatlı yayılımlardır. İlkbaharda esen kara rüzgârları, bu aromatik bitkilerin nefis kokularını denize yakın yerlere getirir. Bunlar vazolarda saklanan o hafif kokular değil, çiçeğin tüm canlılığıyla özünün yayılımıdır ve duyuların en ince noktalarına kadar işler. Bu doğal kokuların yayılımı, bu kıyıları dolaşan denizciler için sağlıklı olduğu kadar lezzetlidir de. Bu kokular, yere düşüp gücünü kaybetmiş bir meyvenin kokuları veya vazolarda saklananlar gibi hafif değil, olgunluğa ulaşmış ve sapı ilahi doğasından hiçbir şey kaybetmemiş bir çiçekten yayılır. Bu nedenle, bu kokuları soluyanlar, masaldaki ambrosia'yı tattıklarına inanır ve hislerini ifade edecek başka bir terim bulamazlar. XLVI. Ancak, talih insanlara bu mutluluğu acı bir karışım olmadan bahşetmemiştir; mutluluk içinde tanrıları unutabilecek olanlar için faydalı bir uyarı olarak içine zararlı bir şey katmıştır. Bu güzel kokulu ormanlar, bir spithame uzunluğunda ve ısırıkları tedavi edilemez mor renkli yılanlarla doludur. İnsanın üzerine çullanırlar ve onu ısırıklarıyla kana bularlar. Dahası, bu ülkenin sakinleri benzersiz ve çok ciddi bir hastalığa maruz kalmaktadır. Vücuda nüfuz eden

bu kokuların keskin doğası, tüm lifleri gevşetir ve hiçbir şeyin engelleyemeyeceği dokuların tamamen çürümesine neden olur. Bu hastalıklarla zıt yollarla, katran ve keçi kılı yakarak mücadele ederler; çünkü en iyi şeyler, insan onları doğasıyla uyumlu bir şekilde belirli bir ölçülülükle kullandığında ona faydalı ve hoş gelir. **Bir dağın üzerine kurulmuş olan Saba şehri, tüm bu ülkenin başkentidir. Kraliyet kalıtsaldır; krallar halktan büyük onurlar alırlar, ancak durumları iyiyle kötünün bir karışımıdır. Bu krallar, yaptıkları işlerin hesabını kimseye vermeden herkese hükmettikleri için mutlu görünürler; Ancak, eski bir kahinin emriyle, saraylarından çıkmaları yasaklandığı ve halk tarafından taşlanma cezasına çarptırıldıkları için talihsiz sayılırlar.** Bu millet, zenginlik bakımından yalnızca civardaki Arapları değil, diğer tüm milletleri de geride bırakır. Ticaret ve alışverişlerde en küçük malları bile çok yüksek bir fiyata satarlar ve yalnızca para karşılığında alışveriş yaparlar. Dahası, uzak konumları onları her zaman yağmadan koruduğu için, özellikle kralların ikametgahı olan Sebe'de yığınla altın ve gümüşe sahiptirler. Kabartma altın ve gümüşten kaplar ve kadehler; gümüşten yataklar ve sehpa ve aynı metalden yapılmış birçok başka mobilyaları vardır. Bazıları yaldızlı, diğerleri başlıklarında gümüş figürlerle süslenmiş uzun sütunlardan oluşan peristiller; altın levhalar ve değerli taşlarla kaplı tavanlar ve kapılar; tüm ayrıntılarıyla olağanüstü ihtişamlı binalar ve gümüş, altın, fildişi, değerli taşlar ve insanın en çok değer verdiği diğer malzemelerden yapılmış mobilyalar vardır. Yerliler bu mutluluğu yüzyıllardır korumuşlardır, çünkü çoğu insanın aksine, başkalarının sırtından kendilerini zenginleştirmeye çalışmazlar. Kıyıların yakınındaki deniz, nedenini belirlemek zor, benzersiz bir olgu olan beyaz görünür. Yakınlarda Şanslı Adalar vardır; oradaki şehirler surlarla çevrili değildir; sığırların hepsi beyazdır ve dişilerin boynuzları yoktur. Her taraftan tüccarlar bu adalara yanaşır, özellikle de İskender'in Hint Okyanusu'nda bir donanma üssü kurmak için İndus Nehri kıyısına inşa ettirdiği Potana'dan gelirler. Bu bölge ve sakinleri hakkında söyleyeceklerimiz bu kadar. XLVII. Bu bölgelerin semalarında gözlemlenen olguları sessizce geçmemeliyiz. En harikulade olanı ve denizcileri en çok zorlayanı, Ayı Takımyıldızı ile ilgilidir. Onu oluşturan yedi yıldızdan hiçbirinin, Atinalıların memakterion<sup>1</sup> adını verdiği ayda, ilk nöbet saatinden ve posidion<sup>2</sup> ayında, ikinci nöbet saatinden önce orada görülmediği; sonraki aylarda ise, doğma anlarının denizciler için art arda ertelendiği söylenir. Gezegen denen yıldızlardan hiçbirisi de orada görülmez; bazıları bizim iklimlerimizdekinden daha büyüktür ve doğuşları ve batışları farklıdır; son olarak, Güneş'in doğuşu, bizde olduğu gibi, kendisinden önceki ışığın yansmasıyla haber verilmez; bu yıldız, gecenin karanlığından aniden belirir, öyle ki bu iklimlerde Güneş'in görüldüğü anda ancak gündüzdür. Ayrıca Güneş'in, yanan bir kömür gibi denizden büyük kıvılcımlar saçarak yükseldiği; bize görüldüğü gibi bir disk şeklinde değil, başlığı biraz ezilmiş bir sütun gibi ufku üzerinde yükseldiği söylenir. Üstelik ilk saatte ne bir parlaklık ne de ışınlar saçır; karanlığın ortasında yakılmış bir ateşe benzer. İkinci saatte bir kalkan şeklini alır ve çok parlak ve ısıtıcı bir ışık yayar. Batışında ise tam tersi olur; çünkü kaybolduktan sonra, en az iki saat, hatta Knidoslu Agatharchides'e inanacaksak üç saat boyunca dünyayı yeni ışınlarla aydınlatır; ve bu, bu insanlar için günün en keyifli zamanıdır, çünkü güneşin sıcaklığı zayıflamıştır. Zefir, lips, argeste, eurus adı verilen rüzgarlar orada da başka yerlerde olduğu gibi eser; ancak tüm Etiyopya'da güney rüzgarları bilinmez. Ancak Troglodytica ve Arabistan'da rüzgarlar o kadar sıcaktır ki ormanları tutuşturur, sakinleri kulübelerinin gölgesine sığınmış olsalar bile bitkin düşürür; bu yüzden kuzey rüzgarını tüm rüzgarların en iyisi olarak kabul ederler, çünkü tüm dünyayı tazeliğinden hiçbir şey kaybetmeden geçer. XLVIII. Bu hikâyelerden sonra, Mısır yakınlarında yaşayan Libyalılar hakkında birkaç söz söylemek ve sınır komşusu ülkeden geçmek yersiz olmayacaktır. Sirenayka, Sirtes ve komşu bölgelerin iç kesimleri, dört Libyalı ırk tarafından mesken tutulmaktadır. Nasamonlar güneyde; Auchisler batıda; Marmaridesler Mısır ve Sirenayka arasında kalan ve deniz

kıyılarına kadar uzanan toprak şeridinde yaşarlar; Son olarak, en kalabalık olan Macesler, Sirtes çevresinde yaşarlar. Bu Libyalılar arasında, meyve yetiştirmeye elverişli topraklara sahip olanlar kendilerini tarıma adıyorlar; göçebeler ise çobanlık yapıyor ve sürüleriyle geçiniyorlar. Bu iki ırkın da kralları var. Tamamen vahşi değiller ve medeniyete yabancı da değiller. Ancak kral tanımayan, adalet kavramı olmayan ve sadece eşkıyalıkla yaşayan üçüncü bir Libyalı ırkı daha var. Yalnızlıklarından beklenmedik bir şekilde ortaya çıkıyorlar, ellerine ne geçerse alıp hemen sığınaklarına dönüyorlar. Tüm bu Libyalılar vahşi bir hayat sürüyor, açık havada uyuyor ve sadece vahşi içgüdülere sahipler. Yaşam tarzları ve kıyafetleri vahşi: sadece keçi derisi giyiyorlar. Şefleri şehirlere sahip değil, ancak su kenarında birkaç kuleleri var ve erzaklarının geri kalanını orada saklıyorlar. Tebaalarına yıllık sadakat yemini ettiriyorlar. Kendilerine tabi olanlara silah arkadaşları gibi davranıyorlar; Ancak egemenliklerini kabul etmeyenleri ölüme mahkûm ederler ve onları düşmanları gibi takip ederler. Silahları ülkelerine ve geleneklerine uygundur; hatta vücutları hafif olduğundan ve genellikle düz bir ülkede yaşadıklarından, savaşa üç mızrak ve deri çantalarında birkaç taşla giderler. Ne kılıç, ne miğfer ne de başka bir silah taşırlar. Tek düşünceleri düşmanı hafiflikte, takipte veya geri çekilmede geride bırakmaktır. Ayrıca koşmada ve taş atmada çok yeteneklidirler ve doğal eğilimlerini egzersiz ve alışkanlıkla güçlendirirler. Yabancılar karşı adalet veya inanç gözetmezler. XLIX. Sirenayka sınırındaki bölge mükemmeldir ve bol miktarda meyve verir; çünkü sadece buğday bakımından verimli olmakla kalmaz, aynı zamanda üzüm bağları, zeytin ağaçları ve her türlü yabancı ağaç da üretir. Bölge, sakinleri için çok faydalı olan nehirlerle sulanır. Güneye doğru uzanan ve nitre 1'in üretildiği bölge kısırdır ve sudan yoksundur. Engabeli bir araziden yoksun, bir denize benzer; Çölle çevrilidir ve nüfuz edilmesi zordur. Ayrıca, havada asla kuş görülmez ve ceylan ve öküzden başka dört ayaklı hayvan görülmez; hiçbir bitki, hiçbir şey görüşü engellemez; ve ülkenin iç kesimlerinde, yalnızca uçsuz bucaksız kum yığınlarıyla kaplı toprak görülür. Ancak bu ülke yaşam için gerekli her şeyden yoksun olduğu kadar, her tür ve boyutta yılanlarla, özellikle de ısırıkları ölümcül olan cerastidae türleriyle de doludur. Renkleri yerin rengine yaklaştıkça, bu sürüngenleri ayırt etmek çok zordur; ve çoğu gezgin, üzerlerinde yürüyerek beklenmedik bir ölümle yüzleşir. Mısır'ın bir zamanlar o kadar çok yılan tarafından istila edildiği ve kısmen yaşanmaz hale geldiği söylenir. Bu bölgede ve Libya'nın Syrte'nin ötesindeki kesiminde olağanüstü bir olay meydana gelir. Belirli zamanlarda, ancak özellikle durgun zamanlarda, hava her türden hayvanın görüntüleriyle dolar; bazıları hareketsiz, bazıları ise yüzer. Bazen kaçıyor gibi görünürler, bazen de kovalıyor gibi görünürler; Hepsi orantısız büyüklüktedir ve bu manzara, buna alışkın olmayanları dehşet ve korkuyla doldurur. Bu figürler, takip ettikleri yoldan geçenlerin yanına vardıklarında, bedenlerini soğuk ve titreyerek sararlar. Bu garip olguya alışık olmayan yabancılar korkuya kapılır; ancak sık sık buna maruz kalan ülke sakinleri bundan endişe duymazlar. L. Bazı fizikçiler, olağanüstü ve muhteşem görünen bu olgunun gerçek nedenlerini açıklamaya çalışırlar. Bu ülkede rüzgar yoktur, derler; ya da varsa, ancak zayıf ve hafif bir rüzgar olabilir; bu yüzden hava neredeyse her zaman sakin ve durgundur. Çevrede orman, tepe veya gölgeli vadi olmadığından, bu bölgede nehir olmadığından ve tüm çevre, kısırlığı nedeniyle hiçbir buhar üretmediğinden, rüzgârlar taşıdıkları ve taşıdıkları ilkelere tamamen mahrumdur. Dünyayı çevreleyen yoğunlaşmış hava kütleleri, Libya'da, ülkemizde yağmurlu günlerde bulutların bazen ürettiği şeyi, yani havada her yönden yükselen her türlü şeklin görüntülerini üretir. Hafif esintilerle asılı kalan bu hava katmanları, çok hızlı salınımlı hareketler yaparak diğer katmanlarla birleşir; durgunluk çöktüğünde, ağırlıklarıyla yere inerler ve şans eseri tuttıkları şekilleri korurlar; eğer hiçbir sebep onları dağıtmazsa, kendilerini ortaya çıkan ilk hayvanlara kendiliğinden uygularlar. Sahipmiş gibi göründükleri hareketler bir iradenin sonucu değildir; çünkü cansız bir varlığın

ileri veya geri hareket etmesi imkânsızdır. Ancak, bu titreşim hareketlerini, bilgileri olmadan üretenler canlı varlıklardır; Zira ilerlerken, önlerinden kaçıyormuş gibi görünen imgelerin şiddetle geri çekilmesine neden olurlar. Ters bir sebepten ötürü, geri çekilenler, hava katmanlarında bir boşluk ve gevşeme yaratarak, havadaki hayaletler tarafından takip ediliyormuş gibi görünürler. Kaçaklar, döndüklerinde veya durduklarında, muhtemelen bu imgelerin üzerlerinde kırılan ve çarpma anında soğukluk hissi uyandıran maddesinden etkilenmişlerdir. LI. Bu açıklamadan sonra, eskiden Libya'da yaşayan Afrika Amazonlarının hikâyesine devam edeceğiz: Çünkü Pontus'ta, Thermodon Nehri kıyısında yaşayanlardan başka Amazon olmadığına inananlar yanılıyorlar. Aksine, Libya Amazonlarının diğerlerinden daha eski olduğu ve büyük başarılar elde ettiği kesindir. Tarihlerinin birçok okuyucuya yeni ve oldukça tuhaf görüneceğinin farkındayız; çünkü bu Amazon ırkı, Truva Savaşı'ndan birkaç nesil önce tamamen ortadan kaybolmuştu; oysa Thermodon Nehri Amazonları bu tarihten biraz önce hâlâ varlığını sürdürüyordu. Bu nedenle, daha sonra gelen ikincilerin daha iyi tanınması ve zamanın neredeyse unutturduğu birincilerin ihtişamını miras almaları şaşırtıcı değildir. Amazonlardan bahseden birçok antik şair ve tarihçinin ve hatta daha yeni yazarların örneğini izleyerek, Argonautlar'ın, Baküs'ün ve antik çağın en unutulmaz eserlerinin tarihini yazan Dionysios'u rehber alarak onlardan da kısaca bahsetmeye çalışacağız. Libya'da olağanüstü cesarete sahip birçok savaşçı kadın ırkı vardı. Perseus'un savaştığı Gorgon ırkının son derece cesur olduğu gelenekten bilinir; bu kadınların yitiliğini ve gücünü kanıtlayacak olan şey, zamanında Yunanlıların en yiğidi olan Jüpiter'in bu oğlunun bu seferi büyük bir başarı olarak görmesidir. Ancak, bahsedeceğimiz Amazonlar, Gorgonlardan çok daha üstün görünecektir. LII. Dünyanın uçlarında ve Libya'nın batısında, bizimkinden çok farklı adetlere sahip, kadınların yönettiği bir milletin yaşadığı rivayet edilir. Kadınların bekaretlerini koruyarak belirli bir süre askerlik yapmaları gelenekseldir. Askerlik süresi bittiğinde çocuk sahibi olmak için erkeklere başvururlar; yargıçlık makamlarını ve tüm kamu görevlerini üstlenirler. Erkekler ise tıpkı ev kadınlarımız gibi tüm hayatlarını evde geçirir ve sadece ev işleriyle ilgilirler; ordudan, yargıçlıktan ve kadınların boyunduruğundan kurtulma fikrini uyandırabilecek diğer kamu görevlerinden uzak tutulurlar. Amazonlar doğum yaptıktan sonra yeni doğan bebeği erkeklerin ellerine teslim eder, onlar da onu yaşına uygun süt ve diğer yiyeceklerle beslerler. Çocuk kızsaa, göğüsleri yaşla birlikte gelişmesini önlemek için yakılır: çünkü dışarı doğru çıkan göğüsler askeri tatbikat için elverişsizdir; bu da Yunanlıların onlara Amazon adını vermesini açıklar. Geleneğe göre Amazonlar, batıda, Tritonis Gölü'nde bulunan Hespera adlı bir adada yaşarlardı. Dünyayı çevreleyen Okyanus'un yakınında bulunan bu göl, adını içine akan Triton Nehri'nden alır. Tritonis Gölü, Etiyopya yakınlarında, Yunanlıların Atlas adını verdiği ve Okyanus'a kıyısı olan ülkenin en yüksek dağının eteğinde yer alır. Hespera Adası oldukça geniştir ve sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılayan her türlü meyve ağacıyla doludur. Ada sakinleri ayrıca büyük sürüler halinde besledikleri keçi ve koyunların sütü ve etile de beslenirler; ancak henüz buğday kullanmayı öğrenmemişlerdir. Savaşçı içgüdülerine kapılan Amazonlar, kutsal sayılan Mene adlı bir şehir hariç, önce bu adanın tüm şehirlerini silahlarıyla ele geçirdiler. Bu şehir balık yiyen Etiyopyalılar tarafından mesken tutulmuştu; orada alevli gazlar görüldü ve Yunanlıların zift, sardalya ve zümrüt adını verdikleri türden çok sayıda değerli taş bulundu. Amazonlar daha sonra çevredeki birçok göçebe Libya kabilesini boyunduruk altına aldılar ve Tritonis Gölü'nde, görünümünden dolayı Chersonesos adını verdikleri bir şehir kurdular. LIII. Bu başarılarından cesaret alan Amazonlar, dünyanın birçok yerini dolaştı. Saldırdıkları ilk insanların, söylendiğine göre, bu bölgelerin en medeni halkı olan ve büyük şehirlerin bulunduğu zengin bir ülkede yaşayan Atlantisliiler olduğu ortaya çıktı. Mitolojiye göre tanrılar, Atlantisliiler ve komşu Okyanus ülkesinde doğmuştur; bu, Yunan mitolojistlerinin onlar hakkında anlattıklarıyla oldukça örtüşmektedir;

bundan daha ayrıntılı olarak bahsedeceğiz. Amazonların kraliçesi Myrina'nın otuz bin kadın piyade ve yirmi bin süvariden oluşan bir ordu kurduğu söylenir; savaşta kullanışlı olması nedeniyle atlı askerlere daha çok ağırlık vermişlerdir. Libya devasa sürüngeçerler ürettiği için savunma silahları olarak yılan derisi giyerlerdi. Saldırı silahları ise kılıç, mızrak ve yaylardı. Bu son silahları, yalnızca saldırı için değil, aynı zamanda kaçışlarında kendilerini takip edenleri püskürtmek için de büyük bir ustalıkla kullandılar. Atlantis topraklarını işgal ettikten sonra, önce Cerne halkını meydan savaşında yendiler ve kaçakları surların içinde takip ettiler. Şehri ele geçirip esirlere kötü muamele ederek, komşu halklar arasında terör estirdiler. Tüm ergen erkekleri kılıçtan geçirdiler, kadınları ve çocukları köleleştirdiler ve şehri yerle bir ettiler. Cernelilerin felaketinin haberi tüm ülkeye yayıldığında, diğer Atlantisliiler o kadar korktular ki, hepsi ortak bir kararla şehirlerini teslim ettiler ve emredilene yapacaklarına söz verdiler. Kraliçe Myrina onlara iyi davrandı, dostluğunu bahşetti ve yıkılan şehrin yerine kendi adını verdiği başka bir şehir kurdu. Şehri, orada kalmak isteyen tüm yerlilerden aldığı esirlerle doldurdu. Bundan sonra, Atlantisliiler ona muhteşem hediyeler verdi ve onu alenen yüceltiler; Sevgilerinin bu işaretlerini kabul etti ve onları koruyacağına söz verdi. Atlantisliiler, mahallede yerleşik ve her zaman düşmanları olan Gorgonlar tarafından sık sık saldırıya uğradığından, Kraliçe Myrina, Atlantisliilerin isteği üzerine Gorgonlarla savaşmak için memleketlerine gitti. Gorgonlar savaş düzenine girdiler; savaş şiddetliydi; ama sonunda Amazonlar kazandı, çok sayıda düşman öldürdü ve en az üç bin esir aldı. Geri kalanlar ormana kaçtıktan sonra, Myrina bu ulusu tamamen yok etmek için onları ateşe verdi. Bu planında başarılı olamayınca, ülke sınırlarına çekildi. LIV. Bu başarının verdiği gururla Amazonlar bir gece boyunca dikkatsizce nöbet tutarken, esirleri olan Gorgonlar kılıçlarını kaptılar ve çok sayıda esiri katlettiler. Ancak kısa süre sonra Amazonlar tarafından kuşatılıp sayıca üstün gelenler, güçlü bir direnişin ardından hepsini öldürdüler. Myrina, öldürülen arkadaşlarının cesetlerini üç odun yığını üzerinde yaktırdı ve bugün hala Amazonların Mezarları olarak adlandırılan üç büyük mezar inşa ettirdi. Zamanla sayıları artan Gorgonlar, Jüpiter'in oğlu Perseus tarafından da saldırıya uğradılar; o zamanlar kraliçeleri Medusa'ydı. Son olarak, Herkül, Batı seferi sırasında Libya'ya bir birlik yerleştirdiğinde, hem Gorgonlar hem de Amazonlar tarafından yok edildi. İnsan ırkına sağladığı bunca nimetten sonra, kadınlar tarafından yönetilen bir ulusun varlığına dayanamayarak. Okyanus kıyısındaki setleri kıran depremler sonucu Tritonis Gölü'nün tamamen yok olduğu rivayet edilir. **Myrina, ordusuyla Libya'nın büyük bir bölümünü geçtikten sonra Mısır'a girdi ve orada ülkenin kralı olan İsis'in oğlu Horus ile arkadaş oldu. Oradan Araplara savaş açtı ve çok sayıda Arap'ı yok etti. Ardından tüm Suriye'yi boyunduruk altına aldı. Kilikyalılar onu karşılamaya gittiler, ona hediyeler sundular ve emirlerine gönüllü olarak boyun eğeceklerine söz verdiler. Myrina, gönüllü olarak teslim oldukları için onları serbest bıraktı. Bu nedenle hâlâ Eleuthero-Kilikyalılar olarak anılırlar.** Toros Dağları'nda yaşayan ve güçleriyle dikkat çeken halklarla savaştıktan sonra, denize yakın Büyük Frigya'ya girdi ve ordusuyla birlikte birçok deniz bölgesinden geçtikten sonra, seferini Kaykos Nehri kıyısında sonlandırdı. Fethettiği ülkede, şehir kurmak için en uygun yerleri seçti; aralarında kendi adını taşıyan bir tanesi de bulunan birkaç şehir kurdu. Diğer şehirlere, orduların ana birliklerine komuta eden Amazonların adını verdi; bunlar arasında Kyme, Pitana ve Priene şehirleri vardır; bunlar deniz kıyısında yer alır; ülkenin iç kesimlerinde birkaç tane daha kurdu. Ayrıca bazı adaları, özellikle de Midilli'yi fethetti ve sefere katılan kız kardeşinin adından dolayı Midilli adını verdiği şehri kurdu. Diğer adaları da fethetmeye giderken gemisi bir fırtınaya yakalandı ve tanrıların annesine kurtuluşu için yalvarırken ıssız bir adaya düştü. Rüyasında aldığı bir uyarı üzerine, bu adayı çağrılan tanrıçaya adadı, ona sunaklar dikti ve ona kurbanlar sundu. Bu adaya Yunancada kutsal ada anlamına gelen Semadirek adını verdi. Bazı tarihçiler, bu

adanın ilk olarak Samos olarak adlandırıldığını ve daha sonra burada yaşayan Trakyalılar tarafından Semadirek olarak adlandırıldığını iddia eder. Ancak, geleneğe göre Amazonlar anakaraya ulaştığında, tanrıların annesi bu adaya taşındı ve bu onu memnun etti, adaya yerleşmeleri için yerleşimciler ve aralarında oğulları Korybantes'in de bulunduğu, babaları yalnızca gizemlere inisiye olanlara açıklanır. Bu tanrıça, onlara bugün hala bu adada kutlanan gizemleri öğretti ve orada dokunulmaz bir tapınak adadı. Bu sırada, **Trakyalı Mopsus, orada kral olan Lycurgus tarafından anavatanından sürüldü ve bir orduyla Amazonlar ülkesini işgal etti. Aslen İskit kökenli olan ve Trakya sınırındaki İskit ülkesinden sürgün edilen Sipylus, Mopsus seferine katıldı.** Bir savaş yaşandı; Mopsus ve Sipylus'un birlikleri zaferi kazandı. Amazonlar kraliçesi Myrina ve arkadaşlarının çoğu katledildi. Trakyalıların zafer kazandığı birkaç savaş daha oldu ve Amazon ordusundan geriye kalanlar Libya'ya çekildi. Mitolojiye göre Amazon seferinin sonu böyle oldu. LV. Atlantislilerden bahsettiğimiz için, tanrıların doğuşu hakkında söylediklerini burada aktarmanın yersiz olmayacağını düşünüyoruz; bu açıdan gelenekleri Yunanlılarınkinden çok da uzak değil. Atlantisliler, Okyanus kıyısında ve çok verimli bir ülkede yaşarlar. Dindarlıkları ve misafirperverlikleriyle komşularından ayrılırlar. Ülkelerinin tanrıların beşiği olduğunu iddia ederler; Yunanistan'ın en ünlü şairi de Juno'ya "Dünyanın sınırlarını, tanrıların babası Okyanus'u ve anneleri Tethys'i ziyaret edeceğim" dedirtirken bu görüşü paylaşıyor gibi görünüyor. Atlantislilerin mitolojik geleneğine göre, ilk kralları Uranüs'tü. Bu prens, kendisinden önce kırsal kesime dağılmış olan insanları bir şehrin surları içine topladı. Uyruklarını vahşi yaşamdan uzaklaştırdı; onlara meyvelerin nasıl kullanılacağını ve nasıl saklanacağını öğretti ve onlara başka birçok faydalı icat aktardı. İmparatorluğu neredeyse tüm dünyaya yayılmıştı, ancak esas olarak batı ve kuzey bölgelerine. Yıldızları titizlikle gözlemleyen biri olarak, dünyada meydana gelecek çeşitli olayları önceden tahmin etti ve uluslara yılı güneşin hareketiyle, ayları da ayın hareketiyle ölçmeyi öğretti; yılı mevsimlere böldü. Yıldızların hareketinin ebedi düzeninden habersiz olan halk, bu tahminlere hayran kaldı ve bunları yapanı doğaüstü bir varlık olarak gördü. Ölümünden sonra halk, ondan gördükleri nimetlerin anısına ona ilahi onurlar verdi. Adını dünyaya verdiler; hem ona yıldızların doğuşu ve batışı ve diğer doğa olaylarının bilgisini attettikleri için hem de ona verdikleri üstün onurlarla minnettarlıklarını kanıtlamak için: Sonunda onu her şeyin ebedi kralı olarak adlandırıdılar. LVI. Aynı geleneklere göre, Uranüs'ün çeşitli kadınlardan kırk beş çocuğu vardı; Titea'dan on sekiz çocuğu vardı. Her biri kendine özgü bir isme sahip olan bu sonuncular, annelerinin adından esinlenerek Titan olarak anılırdı. Bilgeliği ve erdemleriyle tanınan Titea, ölümünden sonra, kutsadığı kişiler tarafından tanrılar katına yükseltildi ve adı Dünya olarak değiştirildi. Uranüs'ün de birkaç kızı vardı; en büyük ikisi en ünlüleriydi: Basilea ve Rhea; bazıları onlara Pandora da der. En büyük, aynı zamanda en bilge ve en zeki olan Basilea, tüm kardeşlerini büyüttü ve onlara bir anne gibi baktı. Bu nedenle ona Büyük Ana lakabı takıldı. Babası tanrılar katına yükseltildiğinde, halkın ve kardeşlerinin onayıyla tahta çıktı. Hâlâ bakireydi ve aşırı bilgeliği nedeniyle evlenmek istemiyordu. Daha sonra, krallıkta kendisinden sonra tahta geçebilecek çocuklar sahibi olmak için, en sevdiği kardeşlerinden biri olan Hyperion ile evlendi. Ondandır, her ikisi de güzellik ve bilgelikle hayranlık uyandıran Helios ve Selene adında iki çocuğu oldu. Bu mutluluk, Hyperion'un krallığı ele geçireceğinden korkan Basilea'nın kardeşlerinin kıskançlığına yol açtı ve korkunç bir plan tasarladılar. Aralarında kararlaştırılan bir plana göre Hyperion'u katlettiler ve henüz çocuk olan oğlu Helios'u Eridanus'ta boğdular. Bu talihsizlik ortaya çıkınca, kardeşini çok seven Selene sarayın tepesinden aşağı koştu. Basilea, oğlu Helios'un cesedini nehir boyunca ararken yorgunluktan uyuyakaldı; rüyasında Helios'u gördü ve Helios ona çocuklarının ölümü için yas tutmamasını tavsiye ederek teselli verdi; Titanların hak ettikleri cezayı alacaklarını,

kız kardeşiyle birlikte ilahi takdirle ölümsüz varlıklara dönüştürüleceklerini ekledi; Eskiden gökyüzündeki Kutsal Ateş olarak adlandırılan şeyin insanlar tarafından Helios (Güneş) adıyla anılacağı ve Mene'nin eski adının Selene (Ay) olarak değiştirileceği söylendi. Uyandığında, gördüğü rüyayı ve talihsizliklerini halka anlattı. Daha sonra çocuklarına ilahi onur verilmesini emretti ve herhangi birinin vücuduna dokunmasını yasakladı. Bunun üzerine bir tür çılgınlığa kapıldı. Kızının gürültülü oyuncaklarını kaptığı gibi, saçları darmadağınık, santur ve zil seslerine dans eder gibi tüm ülkeyi dolaştı ve böylece onu görenler için bir sürpriz haline geldi. Herkes ona acıdı; bazıları onu durdurmak istedi, ancak sürekli gök gürültüsü eşliğinde şiddetli bir yağmur yağdı. O anda Basilea ortadan kayboldu. Bu olayı hayranlıkla izleyen halk, Helios ve Selene'yi yıldızların arasına yerleştirdi. Annelerinin onuruna sunaklar dikildi, santur ve zil sesleri eşliğinde, daha önce yaptıklarına benzer şekilde, ona kurbanlar ve başka onurlar sunuldu. **LVII. Frigyalılar bu tanrıçanın doğumuyla ilgili başka bir hikâye anlatırlar. Geleneklerine göre Maeon bir zamanlar Frigya ve Lidya'ya hükmetmiş; Dindymos ile evlenmiş ve ondan bir kızı olmuş. Kızını büyütme istemeyen Maeon, onu Kybelos Dağı'na bırakmış. Tanrılar tarafından korunan çocuk, orada panterlerin ve diğer vahşi hayvanların sütüyle beslenmiş. Sürülerini dağa otlatmaya götüren bazı kadınlar bu mucizevi olaya tanık olmuş; çocuğu alıp götürmüşler ve onu buldukları yerin adından esinlenerek Kybele adını vermişler.** Bu kız, büyüdükçe güzelliği, zekâsı ve nüktedanlığıyla dikkat çekmiş. Birkaç flütlü ilk flütü icat etmiş ve zilleri ve santurları oyunlara ve dansa sokmuş. Hasta sığırlar ve yeni doğanlar için arındırıcı ilaçlar bestelemiş; kucağında tuttuğu birçok çocuğu sihirli şarkılarla iyileştirdiği için, bu faydalarından dolayı Dağların Annesi adını almış. En yakın arkadaşının, zekâsı ve bilgeliğiyle hayranlık uyandıran Frigyalı Marsyas olduğu söylenir. Marsyas, basit flütü icat ederek zekâsının kanıtını ortaya koymuş ve flütün tüm seslerini birkaç flütle taklit etmiştir; iffeti ise, cinsel zevkler yaşamadan öldüğü bilindiğinde anlaşılacaktır. Ancak evlilik çağına geldiğinde, Kibele, önce Attis, sonra Papas adında, taşralı bir genç adama aşık oldu. Onunla yakın bir ilişki yaşadı ve ailesi tarafından tanındığı anda hamile kaldı. LVIII. Kralın sarayına geri getirilen Kibele, önce babası ve annesi tarafından bakire olarak kabul edildi. Hatası ortaya çıkınca, babası onu ve Attis'i emziren çoban kızları öldürttü ve cesetlerini gömmeden bıraktı. Bu genç adama duyduğu aşkla coşan ve dadılarının kaderine üzülen Kibele, delirdi; saçları darmadağınık, inleyerek ve davul çalarak ülkeyi dolaştı. Merhametle dolan Marsyas, bir zamanlar ona duyduğu dostluğun anısına, gönüllü olarak onu takip etmeye başladı. Böylece Nysa'daki Baküs'e birlikte vardılar ve orada o zamanlar cithara çalmasıyla ünlü olan Apollon ile karşılaştılar. Bu çalgının mucidi Merkür'dü; ancak onu sistemli bir şekilde kullanan ilk kişinin Apollon olduğu söylenir. Marsyas, Apollon ile müzik sanatı üzerine bir yarışmaya girdikten sonra, Nysalıları jüri olarak seçtiler. Apollon önce cithara çaldı, şarkı söylemeden; ancak flütünü eline alan Marsyas, çalımının sesi ve melodisinin yeniliğiyle dinleyicileri daha da etkiledi ve rakibine karşı açık ara üstünlük kurmuş gibi göründü. Yarışmayı yeniden başlatmayı ve jüriye becerilerinin yeni bir kanıtını sunmayı kabul ettiler. Apollon rakibinin yerine geçti ve şarkı söylemeyi cithara çalmayla birleştirerek, ilkel flüt çalmanın çok ötesine geçti. Öfkelenen Marsyas, dinleyicilerine tüm adaletle karşı geldiğini; çünkü yargılanması gerekenin ses değil, enstrümanın icrası olduğunu ve sesin armonisini ve melodisini sağlamak için cithara'dan mı yoksa flütten mi daha iyi olduğunu bilmenin önemli olduğunu; kısacası, iki sanatı bir sanata karşı kullanmanın adaletsizlik olduğunu söyledi. Mitologların anlattığına göre Apollon, Apollon'a karşı hiçbir üstünlük elde etmediğini; Marsyas'ın flütüne üflemesi gibi davrandığını ve mücadelenin eşit olması için rakiplerinden hiçbirinin sanatlarını icra ederken ağızlarını kullanmaması veya ikisinin de yalnızca parmaklarını kullanması gerektiğini söyledi. Dinleyiciler Apollon'un doğru akıl yürüttüğünü anladılar ve yeni bir sınav istediler. Marsyas yine yenildi ve bu mücadeleden

bıkmış olan Apollon, onu diri diri derisini yüzdü. Ancak Apollon kısa bir süre sonra bundan pişman oldu; ve yaptıklarından dolayı üzülererek, citharasının tellerini kopardı ve mucidi olduğu armoni düzenini yok etti. İlham Perileri daha sonra Meset'i, Linus'u, Lichanos'u, Orpheus'u ve Thamyris'i, Hypate'yi ve Parypate'yi buldular. Apollon lirini ve Marsyas'ın flütlerini Baküs'ün mağarasına bıraktı, Kibele'ye aşık oldu ve Hiperborlular'a kadar yaptığı yolculuklarda ona eşlik etti. O dönemde Frigyalılar bir hastalığa yakalanmıştı ve topraklar çoraklaşmıştı. Sıkıntı içindeki halk, kahine başvurdu ve kahine Attis'in cesedini gömmelerini ve Kibele'yi bir tanrıça olarak onurlandırmalarını emretti. Ancak Attis'in bedeni zamanla tamamen yok olduğundan, Frigyalılar onu genç bir adam figürüyle temsil ettiler ve haksız yere öldürülen Attis'in öfkesini yatıştırmak için önünde büyük ağıtlar yaktılar; bu tören bugüne kadar korunmuştur. Ayrıca her yıl antik sunaklarında Kibele'nin onuruna kurbanlar kesiyorlar. Sonunda, Frigya'daki Pisinunte'de onun için görkemli bir tapınak inşa ettiler ve Kral Midas'ın büyük katkılarıyla şenlikler düzenlediler. Kibele heykeli, bu tanrıçanın bu hayvanlar tarafından emzirildiğine inanıldığı için aslanlar ve panterlerle çevrilidir. Okyanus kıyılarında yaşayan Frigyalılar ve Atlantisliler, tanrıların annesi hakkında böyle anlatırlar. LIX. Hyperion'un ölümünden sonra, Uranüs'ün çocukları krallığı böldüler. En ünlüleri Atlas ve Satürn'dü. Kıyı bölgeleri kurayla Atlas'a düştüğünden, Atlas adını tebaası olan Atlantislilere ve ülkesinin en yüksek dağına verdi. Atlas astrolojide mükemmeldi ve dünyayı bir küre ile temsil eden ilk kişiydi. Buradan, Atlas'ın dünyayı omuzlarında taşıdığı efsanesi türemiştir. Atlas'ın birçok çocuğu vardı; ancak yalnızca Hesperus dindarlığı, adaleti ve nezaketiyle öne çıktı. Yıldızları gözlemlemek için Atlas'ın zirvesine tırmanan Hesperus, aniden şiddetli bir rüzgar tarafından sürüklendi. Kaderinden etkilenen ve erdemlerini hatırlayan halk, ona ilahi onurlar bahşetti ve adını yıldızların en parlakına adadı. Atlas ayrıca, babalarının adına atfen Atlantides adını taşıyan yedi kız çocuğunun babasıydı; her birinin adı Maia, Elektra, Taygete, Asterope, Merope, Alcyone ve Celeno'dur. En asil kahramanlar ve tanrılarla birleşerek, birçok halkın lideri olan ve daha sonra babaları kadar ünlü olan çocukları oldu. En büyükleri olan Maia'nın, Jüpiter'den Merkür (Hermes) adında bir oğlu vardı; Merkür, insanlara faydalı birçok sanatın mucidiydi. Diğer Atlantislilerin de ünlü çocukları vardı; çünkü bazıları birçok ulus doğurdu, bazıları ise şehirler kurdu. Bu nedenle sadece bazı barbarlar değil, Yunanlılar da en eski kahramanlarının çoğunu Atlantislilere dayandırır. Bu kadınlar dikkat çekici derecede bilgeydi; ölümlemlerinden sonra, tanrılar olarak saygı gördüler ve Pleiades adıyla göğe yerleştirildiler. Atlantisliler ayrıca Nymph olarak da adlandırılırdı, çünkü ülkelerinde tüm kadınlar buna denirdi. LX. Mitologların öyküsüne göre, Atlas'ın kardeşi Satürn, dinsizliği ve açgözlülüğüyle dikkat çekiyordu. Kız kardeşi Rhea ile evlendi ve ondan daha sonra Olimposlu lakabı verilen Jüpiter'i doğurdu. Uranüs'ün kardeşi ve Girit kralı olan bir başka Jüpiter daha vardı, ancak daha sonra doğan Jüpiter'den şan bakımından daha aşağıydı, çünkü sonuncusu tüm dünyanın efendisiydi. Girit kralı Jüpiter'in Kuretes adında on çocuğu vardı; Girit adasına karısının adını verdi; oraya gömüldü ve mezarının yeri bugün hala gösterilmektedir. Ancak Giritliler bu olayları farklı anlatırlar; Girit tarihinden bahsederken buna geri döneceğiz. Satürn, Sicilya, Libya ve hatta İtalya'da hüküm sürdü; Kısacası, imparatorluğunu Batı'nın tüm ülkelerine yaydı. Bu ülkelerde muhafızlara emanet edilen kaleler inşa etti ve aynı zamanda tüm yüksek noktaları güçlendirdi. Sicilya'da ve batı ülkelerinde gördüğümüz yüksek yerlere hâlâ Satürn denmesinin nedeni budur. Satürn'ün oğlu Jüpiter, babasınınkinden tamamen farklı bir yaşam sürdü; insanlara karşı nazik ve şefkatli olduğunu gösterdi. Bu yüzden halk ona Baba adını verdi. İmparatorluğun başına geçti, ya Satürn onu gönüllü olarak teslim ettiği için ya da nefret ettiği tebaası tarafından buna zorlandığı için. Jüpiter, Titanlarla birlikte kendisine saldırmaya gelen babasını yendi ve tahtın efendisi olarak kaldı. Daha sonra, nimetlerini insan ırkına yaymak için tüm dünyayı dolaştı. Büyük bir güce ve diğer birçok

özelliğe sahip olan Jüpiter, kısa sürede tüm dünyanın efendisi oldu. Tebaasını mutlu etmeye çalıştı ve dindar olmayanları ve kötülerini şiddetle cezalandırdı. Bu nedenle, ölümünden sonra insanlar ona Zeus adını verdiler, çünkü onlara iyi yaşamayı öğretmişti. Onu minnettarlıkla göklere yerleştirdiler ve ona tanrı ve tüm evrenin ebedi efendisi unvanını verdiler.

Atlantislielerin tanrıların kökenine dair gelenekleri kısaca bunlardır. LXI. Mısır tarihimizde, Baküs'ün doğuşu ve başarıları ile ilgili o ulusun geleneklerini aktardık; Yunanlıların bu tanrı hakkında anlattıklarını buraya yerleştirmenin gerekli olduğuna inanıyoruz. Antik mitoloji uzmanları ve şairler Baküs konusunda kendi aralarında fikir ayrılığına düştükleri ve hikâyelerine birçok mucize kattıkları için, Baküs'ün kökeni ve eylemlerinin gerçeğini ortaya çıkarmak çok zordur. Bazıları yalnızca bir Baküs'ü tanırken, diğerleri üçünü kabul eder. Hatta bazıları bu Tanrı'nın asla insan formunda görünmediğini ve Baküs adıyla şarabın anlaşılması gerektiğini savunur. Bu konuda dile getirilen farklı görüşleri kısaca aktaracağız. Bu tanrıdan fizikçi olarak bahseden ve Baküs'ü asmanın meyvesi olarak adlandıranlar, toprağın, diğer meyveler arasında, henüz keşfedilmemiş olan asmayı da kendiliğinden ürettiğini ileri sürerler. Bunu, birçok yerde ekili asmalara benzer meyveler veren yabani asmaların hâlâ bulunabileceğinin kanıtı olarak ileri sürerler. Baküs'ün kadim insanlar tarafından Demeter olarak adlandırıldığını, bitkinin çimlenme anını ilk doğum, asmanın üzüm verdiği anı ise ikinci doğum olarak kabul ettiklerini eklerler; bu şekilde Baküs'ün iki doğum geçirdiği, birinin toprağın bağrından çıktığı, diğerinin de asmanın meyvesini verdiği söylenir. Bazı mitoloji uzmanları ona üçüncü bir doğum atfeder: Jüpiter ve Ceres'ten doğan Baküs'ün, toprağın çocukları tarafından parçalandığını, onu parçalara ayırıp kaynattıklarını; ancak Ceres'in uzuvlarını toplayıp onu hayata döndürdüğünü anlatırlar. Bu mitin fiziksel bir yorumu, Jüpiter ve Ceres'in oğlu Baküs'ün, asmanın büyüdüğünü ve şarap veren meyvesinin toprak (Ceres) ve yağmur (Jüpiter) aracılığıyla olgunlaştığını ifade ettiği söylenerek yapılır. Gençliğinde toprağın çocukları tarafından parçalanan Baküs, çiftçilerin hasadını ifade eder; çünkü insanlar Ceres'i toprak olarak kabul ederler. Kaynatılmış dallar, şarabı daha iyi hale getirmek ve ona daha tatlı bir aroma vermek için pişirme geleneğini gösterir. Toprağın çocukları tarafından koparılan ve Ceres'in bakımıyla orijinal hallerine geri döndürülen dallar, asma meyvelerinden arındırılıp budandıktan sonra toprağın yılın mevsimine göre yeniden filizlenmesini sağladığını ifade eder. Eski şairler ve mitoloji uzmanları genellikle toprağa, ana olarak Ceres (Demeter) adını verirler. Tüm bunlar, Orfeus'un şarkılarında anlatılanlarla ve gizemlere dahil edilen törenlerle uyumludur; bu törenlerden, inisiye olmayanlara söz etmek yasaktır. Baküs'ün Semele'nin oğlu olması da fiziksel nedenlerle açıklanır; çünkü eskiler toprağa Thyone adını verdiklerini; bu tanrıçaya duyulan saygıdan dolayı Semele adının verildiğini ve Thyone adının da onun onuruna yapılan kurbanlardan dolayı verildiğini söylerler. Geleneğe göre, Baküs Jüpiter'den iki kez doğmuştur, çünkü Deukalion tufanı asmayı yok etmiş ve bu yağmurdan kısa bir süre sonra yeniden ortaya çıkmıştır. Baküs insanlara ikinci kez böyle gösterilince, mite göre Jüpiter'in uyluğunda tutulmuştur. Baküs'ten yalnızca şarabın kullanımını ve keşfini anlayanların görüşleri böyledir. LXII. İnsan formunda bir Baküs olduğunu kabul eden mitoloji uzmanları, ona asma yetiştiriciliğinin ve şarap yapımıyla ilgili her şeyin keşfini atfederler. Ancak birden fazla Baküs mü olduğu yoksa tek bir Baküs mü olduğu konusunda fikir birliğine varamazlar. Bazıları, insanlara şarap yapmayı ve ağaçlardan meyve toplamayı öğreten, tüm dünyayı dolaşan ve kutsal gizemleri ve Baküs'ü kuran tek bir Baküs olduğunu söyler. Daha önce de söylediğim gibi, diğerleri farklı zamanlarda yaşamış üç Baküs olduğunu ve her birine belirli eylemler atfettiklerini savunurlar. En yaşlısının aslen Kızılderili olduğunu, ülkesinin kendiliğinden üzüm ürettiğini, üzüm salkımlarını ezerek şarap yapımını icat eden ilk kişinin o olduğunu iddia ediyorlar. Ayrıca incir ve diğer meyve ağaçlarını da yetiştirmiş; son olarak hasatla ilgili her şeyin mucidi olmuş. Bu

yüzden ona Leneus denmiş. Aynı zamanda Katapogon olarak da adlandırılır, çünkü Kızilderililer sakallarını hayatlarının sonuna kadar uzatma geleneğine sahiptir. Aynı Baküs, bir ordunun başında tüm dünyayı dolaşmış ve asma dikme ve üzüm sıkma sanatını öğretmiş, bu da ona Leneus adını kazandırmıştır. Sonunda, insanlara başka birçok keşifte bulunduktan sonra, ölümünden sonra, nimetleriyle doldurduğu kişiler tarafından ölümsüzler arasına alınmıştır. Kızilderililer bugün bile doğum yerini gösterir ve kendi dillerinde bu tanrının adını taşıyan birkaç şehirleri vardır. Baküs'ün Kızilderililer arasında doğduğuna tanıklık eden birçok başka dikkat çekici anıt bulunmaktadır; ancak bunlar üzerinde durmak çok uzun sürer. LXIII. Aynı mitolojistlere göre, ikinci Baküs, Jüpiter ve Proserpine'den doğmuştur; bazıları Ceres'ten doğduğunu söyler. Öküzleri sabana ilk koşan oydu; çünkü insanlar daha önce toprağı elleriyle işliyorlardı. Tarımda faydalı olan ve çiftçilerin işini büyük ölçüde kolaylaştıran başka şeyler de icat etti. Bu nedenle insanlar, bu faydaları unutmayarak, ona ilahi onurlar bahsettiler ve ona kurbanlar sundular. Ressamlar ve heykeltıraşlar, hem onu diğerlerinden ayırmak hem de öküzü saban olarak kullanmanın insanlara ne kadar faydalı olduğunu göstermek için bu Baküs'ü boynuzlu olarak resmederler. Üçüncü Baküs, geleneğe göre, Boeotia'daki Teb'de, Jüpiter ve Kadmos'un kızı Semele'nin kızı olarak dünyaya geldi. Çok güzel olan Semele'ye aşık olan Jüpiter, onunla sık sık ilişkiye girdi. Juno onu kıskandı ve rakibinden intikam almak isteyerek Semele'nin sırdaşlarından birinin kılığına girip ona tuzak kurdu. Bu kılık altında, Jüpiter'in Juno'yu görmeye gittiği zamanki ihtişamla kendisine gelmesinin daha uygun olacağına ikna etti. Böylece baştan çıkarılmaya izin veren Semele, Jüpiter'den de Juno'ya gösterdiği saygıyı talep etti. Böylece Jüpiter şimşek ve gök gürültüsüyle silahlanmış olarak görüldü; bu görüntünün parlaklığına dayanamayan Semele erken doğum yaptı ve öldü. Jüpiter cenini hemen uyluğuna sakladı ve tam zamanında doğmuş bir çocuğun tüm gelişimine ulaştığında onu Arabistan'daki Nysa'ya taşıdı. Bu çocuk orada periler tarafından büyütüldü ve babasının ve emzirildiği yerin adının birleştirilmesiyle Dionysos2 adı verildi. Oldukça yakışıklıydı ve gençliğini kadınlar arasında, şöenlerde, danslarda ve her türlü eğlencede geçirdi. Sonra, bu kadınlardan bir ordu kurdu ve onlara silah olarak thyrses vererek tüm dünyayı dolaştı. Gizemleri kurdu ve yalnızca kusursuz bir yaşam süren dindar erkekleri törenlere kabul etti. Her yerde halka açık festivaller ve müzik yarışmaları düzenledi. Milletleri ve şehirleri bölen anlaşmazlıkları yatıştırdı ve sıkıntıların ve savaşın yerine düzeni ve kalıcı barışı koydu. Şöhret, tanrının varlığını her yerde ilan edip, getirdiği medeniyetin nimetlerini ifşa ettiğinden, herkes onu karşılamaya koştu; her yerde büyük bir sevinçle karşılandı. Az sayıda insan, gurur veya dinsizlik yüzünden onu hor görüyordu. Baküs'leri yanında götürmesinin sebebinin pervasızlığı olduğunu ve sırları ve inisiyasyonları yalnızca başkalarının eşlerini yozlaştırmak için uydurduğunu söylüyorlardı. Ancak Baküs hemen intikamını aldı; çünkü bazen doğaüstü gücünü kullanarak bu dinsizleri ya bayıltıyor ya da onu takip eden kadınların elleriyle paramparça ediyordu. Bazen de düşmanlarından kurtulmak için bir hileye başvuruyordu: Thyrses yerine, Baküs'lerine sarmaşık yapraklarının altında saklı sivri uçlu mızraklar veriyordu. Bu hileden habersiz olan krallar, bu kadın birliklerini hor görüyor ve herhangi bir savunma silahıyla korunmadıkları için, beklentilerinin aksine yaralanıyorlardı. Bu şekilde cezalandırılanların en ünlüleri şunlardır: Yunanlılardan Pentheus, Hintlilerin kralı Myrrhanus ve Trakyalılardan Lycurgus. Bununla ilgili olarak, gelenek, ordusunu Asya'dan Avrupa'ya götürmek isteyen Baküs'ün, Hellespont'ta Trakya kralı Lycurgus ile bir ittifak kurduğunu anlatır. Baküs'ün öncü birliklerini bu müttefik ülkeye getirmişti ki, Lycurgus askerlerine gece baskını yapıp Baküs'ü ve tüm Maenadları öldürmelerini emretti. Tharops adlı bir Trakyalı tarafından bu ihanet konusunda uyarılan Baküs dehşete kapıldı, çünkü ordusu hâlâ karşı kıyıda ve denizi yalnızca birkaç arkadaşıyla geçmişti. Bu nedenle birliklerine katılmak için gizlice geri döndü. Lycurgus,

Nysium denilen bir yerde Maenadlara saldırdı ve hepsini öldürdü. Fakat Baküs, ordusuyla Hellespont'u geçerek Trakyalıları meydan savaşında yendi ve Lycurgus'u esir alarak gözlerini oydu; ve onu her türlü işkenceye tabi tuttuktan sonra en sonunda çarmıha gerdirdi. Sonra, Tharops'a minnettarlığını göstermek için ona Trakyalıların krallığını verdi ve ona Orgia gizemlerini öğretti. Tharops'un oğlu Aegris babasının yerine geçti ve ondan gizemleri öğrendi, daha sonra oğlu Orfeus'u da bunlara dahil etti. Dehası ve öğrenimiyle tüm çağdaşlarını geride bırakan Orfeus, Orgies'te birçok şeyi değiştirdi. Bu yüzden Baküs gizemlerine Orfik denir. Aralarında Antimakhos'un da bulunduğu bazı şairler, Lycurgus'un Trakya'nın değil, Arabistan'ın kralı olduğunu söylerler; Baküs ve Baküslüler'e saldırdığı yerin Arabistan'ın Nysa kenti olduğunu iddia eder. Böylece dinsizleri cezalandırıp diğer insanları nezaketle karşılayan Baküs, Hindistan'dan Teb'e döner ve bir fil sırtında oraya varır. Bu seferde toplam üç yıl geçirmiştir; bu nedenle Yunanlılar Dionysos şenliklerine Trieteri adını verirler. Mitologlar ayrıca, böylesine büyük bir seferde topladığı ganimetlerle yüklü Baküs'ün, memleketine dönüşünde ilk zaferi yönettiğini iddia eder. LXV. Baküs'ün kökenleri, kadim insanların üzerinde en çok hemfikir olduğu konulardır. Ancak birçok Yunan şehri Baküs'ü doğurmuş olmanın onurunu tartışmaktadır. Aeliler, Nakşalılar, Eleuthera halkı, Teiler ve daha birçokları, Baküs'ün aralarında doğduğunu kanıtlamaya çalışmaktadır. Teiler, belirli mevsimlerde doğal olarak nefis kokulu bir şarap akıtan bir pınara işaret etmektedir. Bazıları ülkelerinin Baküs'e kutsal olduğunu iddia eder; diğerleri ise iddialarını, çok eski zamanlardan beri bu tanrıya adanmış tapınaklara ve kutsal alanlara dayandırır. Genel olarak, Baküs, dünyanın birçok yerinde, hayırsever varlığının izlerini bıraktığı için, bu kadar çok şehir ve ülkenin onu talep etmesi şaşırtıcı değildir. Şair, ilahilerinde Baküs'ün doğuşunu tartışan şehirlerden şöyle bahsederek hikayemizi doğrular; ve aynı zamanda onu Arabistan'daki Nysa'da doğurur: "Drakanlar, İkarus'un fırtınalı sakinleri, Naksalılar, İrafıyotların ilahi ırkı, derin kıvrımlı Alpheus kıyılarında yaşayanlar, Tebliler, senin doğduğunu iddia ediyorlar, ey Tanrım. Yanılıyorlar. Sen, ölümlülerden uzakta, beyaz kollu Juno'nun bilmediği, tanrıların ve insanların babasından doğdun. [Doğdun] Nysa'da, çiçekli ormanlarla kaplı yüksek bir dağda, Fenike'den uzakta ve Mısır dalgalarının yakınında." Okyanus kıyılarında yaşayan Libyalıların da Baküs'ün doğduğunu iddia ettiklerini bilmiyorum. Mitlerin bu tanrı hakkında anlattığı şeylerin çoğunun kendi ülkelerinde gerçekleştiğini iddia ediyorlar; hatta Nysa adında bir şehirleri bile var ve bugün hala orada görülebildiği söylenen birçok başka kalıntıdan bahsediyorlar. Dahası, birçok antik Yunan mitolojisti ve şairinin ve hatta bazı daha yeni yazarların benimsediği bu görüşe dayanmaktadırlar. Bu nedenle, Baküs'ün tarihiyle ilgili hiçbir şeyi atlamamak için, Yunan tarihçilerinin ve özellikle antik mitleri düzene koyan Dionysios'un anlattıklarına uygun olarak Libyalıların geleneklerini kısaca aktaracağız. Bu yazar Baküs, Amazonlar, Argonautlar, Truva Savaşı ve daha birçok şeyle ilgili her şeyi toplamış; bunlara antik mitolojistlerin veya şairlerin şarkılarını eklemiştir. LXVI. Dionysios'un anlatımına göre, Linus Yunanlılar arasında ritim ve melodiyi ilk icat eden kişiydi; dahası, Kadmos Fenike'den mektuplar getirdikten sonra, Linus bunları Yunan diline uygulayan ilk kişi oldu, her birine adını verdi ve biçimini belirledi. Mektupları genellikle Fenikece olarak adlandırıldı, çünkü Fenike'den Yunanistan'a getirilmişlerdi; Bunlara özellikle Pelasgian deniyordu çünkü Pelasgianlar bu ithal karakterleri ilk kullananlardı. Şiirleri ve şarkılarıyla hayranlık uyandıran Linus'un, aralarında üç ünlü Herkül, Thamyris ve Orfeus'un da bulunduğu çok sayıda öğrencisi vardı. Öğrenmesi yavaş olan Herkül, öğrenmekte olduğu lir çalma sanatında hiçbir ilerleme kaydedemedi; ustası da bunu kafasına koydu ve ona vurmayı aklına koydu. Bir öfke nöbeti geçiren Herkül, lirinden bir darbe indirerek Linus'u öldürdü. Thamyris ise daha şanslıydı. Kendini müziğe adadı; ancak ulaştığı mükemmellik, onu İlham Perilerinden daha iyi şarkı söylediğini iddia etmeye yöneltti. Bu tanrıçalar

öfkelenildiler, sonra onu müzik yeteneğinden mahrum bıraktılar ve görme yeteneğini elinden aldılar; Homeros'un da ifade ettiği gibi: "İşte tam burada İlham Perileri öfkelenip onu kör ettiler. Sesini aldılar ve lir çalma hafızasını kaybettirdiler." Linus'un üçüncü öğrencisi Orpheus'a gelince, hayatının maceralarını anlatırken ondan ayrıntılı olarak bahsedeceğiz. Linus'un, Pelasg mektuplarında ilk Baküs'ün hikâyesini ve yorumlarında bıraktığı diğer birkaç miti yazdığı söylenir. Şarkı besteleme konusunda büyük yeteneklere sahip olan Orpheus ve Homeros'un üstadı Pronapides de Pelasg mektuplarından yararlandılar. Son olarak, Orpheus döneminde yaşamış olan Laomedon soyundan gelen Thymætēs'in oğlu Thymætēs, dünyanın büyük bir bölümünü dolaşarak Libya'nın batı kıyılarına ulaştı; orada, halkın geleneğine göre Baküs'ün büyüdüğü Nysa şehrini gördü. Nysalılar ona bu tanrının tarihini ayrıntılı olarak öğrettiler. Thymætēs daha sonra Frigya dilinde ve antik karakterlerle yazılmış soyadını taşıyan bir şiir yazdı. LXVII. Bu yazarın anlatımına göre, Libya'nın bir bölümünün kralı olan Ammon, Satürn ve diğer Titanların kız kardeşi Uranüs'ün kızı Rhea ile evlendi. Krallığını ziyaret eden Ammon, Keravni Dağları yakınlarında Amalthea adında olağanüstü güzellikte bir kızla tanıştı. Kıza aşık oldu ve ondan hayranlık uyandıran güzellikte ve güçte bir çocuğu oldu. Amalthea'ya, yapısı bir öküz boynuzunu andıran ve Hesperus Boynuzu olarak adlandırılan komşu ülkenin egemenliğini verdi. Bu ülke, toprağının verimliliği nedeniyle sadece birçok üzüm değil, aynı zamanda her türlü meyve ağacı da yetiştirir. Bu nedenle Amalthea, bu ülkenin yönetimini ele geçirdi ve buraya Amalthea Boynuzu adını verdi ve o zamandan beri tüm verimli ülkelere Amalthea adı verildi. Rhea'nın kıskançlığından korkan Ammon, bu çocuğu dikkatlice sakladı ve oradan çok uzakta bulunan Nysa şehrine gizlice naklettirdi. Bu şehir, Triton Nehri ile çevrili bir adada yer almaktadır; oldukça diktir ve ancak Nysaeen Kapıları adı verilen dar bir geçitten girilebilir. Ada, büyüleyici çayırlar, ekili bahçeler ve bol miktarda kaynak suyuyla bezenmiş çok verimli topraklardan oluşur. Her türden meyve ağaçları ve çoğu çalı formunda olan yabani asmalarla kaplıdır. Bölgenin tamamı rüzgarlara açıktır ve son derece sağlıklıdır; bu nedenle orada yaşayanlar komşularından çok daha uzun yaşarlar. Bu adanın girişi ilk başta, uzun ve gür ağaçların gölgelediği, neredeyse hiç güneş ışığı almayan bir vadi şeklinde kendini gösterir. LXVIII. Her yerde yol kenarları, yoldan geçenleri dinlenmeye davet eden mükemmel su kaynaklarıyla sulanmaktadır. İlerledikçe, olağanüstü büyüklük ve güzellikte yuvarlak bir mağarayla karşılaşırız. Bu mağara, muazzam yükseklikteki dik bir kayayla çevrilidir ve taşları deniz moru, masmavi ve diğer göz alıcı tonlara benzer parlak renklerle parlar; kısacası, orada bulunmayan hiçbir renk hayal edemezdik. Bu mağaranın girişinde, bazıları meyve veren devasa ağaçlar vardır; diğerleri ise her daim yeşil, sanki doğa tarafından sadece manzarayı güzelleştirmek için yaratılmış gibidir. Burada, tüylerinin güzelliği ve şarkılarının tatlılığıyla dikkat çeken her türden kuş yuva yapar; bu nedenle burası sadece görme zevki için değil, aynı zamanda sanatçıların melodisini bile aşan doğal şarkıcıların sesleriyle büyülenen kulaklar için de tasarlanmıştır. Girişin arkasında mağara tamamen açıktır ve güneş ışınlarını alır. Her türden bitki burada yetişir, ancak özellikle de kokusu yıllarca korunan Çin tarçını ve diğer bitkiler. Bu mağarada ayrıca, insan eseri değil, doğanın eseri olan, her türden çiçekten oluşan birkaç peri yatağı da görülür. Etrafta ne solmuş çiçekler ne de dökülmüş yapraklar var. Bu yüzden, görmenin verdiği hazzın yanı sıra, koku alma duyusu da var. LXIX. Ammon oğlunu bu mağarada toprağa verdi ve onu Aristaeus'un kızı Nysa'ya emzirilmesi için verdi. Zekâsı, bilgeliği ve çok yönlü öğrenimiyle dikkat çeken Aristaeus'u, çocuğun eğitimini denetlemesi için atadı. Ammon, onu üvey annesi Rhea'nın tuzaklarından korumak için, bakımını Triton kıyılarında, Dünya'dan yeni doğmuş olan ve adını Tritonis olarak aldığı Minerva'ya emanet etti. Mitologlara göre, bu tanrıça ebedi bakireliğini korumaya yemin etmiş ve bu bilgiğe öylesine keskin bir zekâ

katmıştı ki, birçok sanat icat etmişti. Güçlü ve çok cesur olan bu tanrıça, aynı zamanda kendini silah mesleğine adanmış ve birçok unutulmaz kahramanlık sergilemişti. Korkunç ve boyun eğmez canavar Aegid'i öldürdü; Aegid, Dünya'dan doğmuş ve ağzından bir alev yığını kustu. Bu canavar ilk olarak Frigya'da ortaya çıktı ve bugüne kadar Yanık Frigya olarak adlandırılan tüm ülkeyi yaktı. Ardından Toros Dağları'nı istila etti ve Hindistan'a kadar uzanan tüm ormanları ateşe verdi. Ardından denize doğru dönerek Fenike'ye girdi ve Lübnan ormanlarını ateşe verdi. Mısır'ı geçip Libya'nın batı bölgelerini aştıktan sonra, yıldırım gibi Keravni Dağları ormanlarına düştü. Tüm ülkeyi ateşe verdi, halkın yok olmasına veya kendilerini sürgüne zorlamasına neden oldu. Tam o sırada Minerva ortaya çıktı ve sağduyu ve cesaretle insanları geride bırakarak bu canavarı öldürdü. O zamandan beri göğsünde, ya savunma silahı olarak ya da yiğitliğinin ve haklı ününün bir hatırası olarak, Aegis derisini taşıdı. Bu canavarın annesi olan toprak öfkeleni ve daha sonra Minerva, Baküs ve diğer tanrıların yardımıyla Jüpiter tarafından alt edilen devleri doğurdu. Böylece, Nysa'da yetişen ve en ince bilimlerde eğitim gören Baküs, yalnızca olağanüstü güçlü ve yakışıklı olmakla kalmayıp, aynı zamanda sanata da düşküncü ve birçok faydalı şey icat etti. Henüz çocukken, yabancı üzümleri ezerek şarabın doğasını ve faydalarını keşfetti. Ayrıca olgun meyvelerin kurutulup faydalı bir şekilde saklanabileceğini de keşfetti. Daha sonra her bitki için en uygun yetiştirme yöntemini icat etti. Bu keşiflerini insanlarla paylaşmaya karar verdi ve bu büyük nimetlerin anısına, kendisine ilahi onurlar bahşedileceğini umdu. LXX. Baküs'ün ünü böylece yayıldığında, Ammon'a öfkelenen Rhea, Baküs'ü yakalamaya karar verdi. Ancak bu girişiminde başarılı olamayınca Ammon'u terk etti ve kardeşleri Titanların yanına dönerek kardeşi Satürn ile evlendi. Satürn, Rhea'nın kıskırtmasıyla Ammon'a karşı yürüdü ve onu zorlu bir savaşta yendi. Kıtlık nedeniyle zor durumda kalan Ammon, Girit'e sığındı. Orada, o zamanlar hüküm süren Kuretliler'in kızlarından biri olan Girit ile evlendi ve eskiden İdea olarak adlandırılan ve kralın karısının adından dolayı Girit adını alan bu adanın kralı olarak tanındı. Satürn, Ammon topraklarını ele geçirdi, orada acımasızca hüküm sürdü ve kalabalık bir ordunun başında Nyse ve Baküs'e karşı yürüdü. Ancak babasının yenilgisini ve Titanların ilerleyişini öğrenen Baküs, Nyse'ye asker yığdı. Bu savaşçılar arasında, hepsi onunla birlikte yetişmiş, sarsılmaz bir cesaret ve bağlılığa sahip iki yüz genç adam vardı. Komşu ülkelerden, daha önce de belirttiğimiz gibi, cesaretleriyle ünlü Libyalılar ve Amazonlar'ı getirdi. Bunlar, uzun bir sefere çıkıp dünyanın büyük bir bölümünü silahlarıyla fetheden ilk kişilerdi. Aynı savaşçı zevklerle hareket eden Minerva'nın kıskırtmasıyla Amazonlar, Baküs'ün yardımcıları oldular. Bu kadınlar gibi o da kendini silah mesleğine ve bakireliğe adanmıştı. Ordu iki gruba ayrılmıştı; Baküs erkeklerle, Minerva ise kadınlara komuta ediyordu; böylece Titan ordusuna saldırdılar. Savaş kanlı geçti ve her iki taraftan da çok sayıda insan öldü. Sonunda Satürn yaralandı ve Baküs zaferi kazandı. Titanlar, daha önce Ammon'un işgal ettiği ülkelere kaçtı; Baküs çok sayıda esirle Nysa'ya döndü. Orada, esirleri tüm ordusuyla silah altına alarak kuşattı ve Titanları davranışlarından dolayı kınadı ve onları yok edeceğine inandırdı; ancak onları affetti ve ayrılmalrı veya savaşa kendisiyle birlikte gitmeleri için serbest bıraktı. Hepsi onun silah arkadaşları oldu ve beklenmedik kurtuluşları için minnettarlık duyarak ona bir tanrı gibi tapıldılar. Baküs, esirleri tek tek yanına çağırıp onlara adak olarak bir kadeh şarap sunarak, onlara sadakatle hizmet edeceklerine ve hayatlarının sonuna kadar kendisi için cesurca savaşacaklarına yemin ettirdi. Bu şekilde görevlendirilen askerlere Hipospondes adı verildi; bu nedenle, düşmanla yapılan ateşkesler daha sonra bu gerçeğin anısına Spondes olarak adlandırıldı. LXXI. Baküs, Satürn'e karşı yürüyüşe geçip birliklerini Nysa'dan çıkarmak üzereyken, öğretmeni Aristaeus ona bir kurban sundu ve böylece Baküs'e ilahi onurlar sunan ilk kişi oldu. Nysaealılarının en seçkinleri bu sefere katıldı. Nysa'nın ilk kralı ve kökeni bilinmeyen Silenus'un adından dolayı Sileni olarak adlandırıldılar. Bu Silenus'un sırtının alt

kismında bir kuyruğu vardı ve aynı doğayı paylaşan torunlarının hepsi bu ayırt edici işareti taşıyordu. Baküs ordusunun başında yola çıktı ve birçok susuz ülkeyi ve ıssız ve ekilmemiş toprakları geçtikten sonra, Libya şehri Zabirna'nın önüne yerleşti. Orada, topraktan doğan bir canavarı öldürdü; bu canavarın adı Campe'ydi ve birçok yerliyi yemişti. Bu başarısı ona yerliler arasında büyük bir ün kazandırdı. Anısını yaşatmak için, bu canavarın bedeninin üzerine, oldukça yakın zamanlara kadar ayakta kalan devasa bir höyük diktirdi. Baküs daha sonra Titanlarla karşılaşmak üzere yola çıktı. Yürüyüşünde, birlikler arasında sıkı bir disiplin sağladı ve yerlilere karşı nazik ve insancıl davrandı. Sonunda, bu sefere yalnızca dinsizleri cezalandırmak ve insanlığa bereketini yaymak için çıktığını ilan etti. Libyalılar, askerlerinin disiplinine ve cömertliğine hayran kalarak, askerlere bol miktarda erzak sağladılar ve onları sevinçle takip ettiler. Baküs'ün ordusu Ammonlular şehrine yaklaştığında, Satürn surların dışında onunla savaştı; yenildikten sonra, Baküs'ün baba sarayını yıkmak için şehri geceleyin ateşe verdi. Rhea'yı, karısını ve bazı arkadaşlarını da yanına alarak şehri gizlice terk etti. Ancak Baküs oldukça farklı davrandı: Satürn ve Rhea'yı esir aldıktan sonra, akrabalık bağları nedeniyle onları affetmekle kalmadı, hatta gelecekte kendisini oğulları olarak görmelerini ve onurlandırarak onlarla yaşamasına izin vermelerini rica etti. Rhea, onu hayatı boyunca bir oğul olarak sevdi; ancak Satürn ona hiçbir zaman içtenlikle bağlanmadı. Aynı dönemde Satürn'ün, Baküs'ün büyük saygı duyduğu ve daha sonra evrenin kralı olan Jüpiter adında bir oğlu oldu. **LXXII. Savaşın önce Libyalılar, Baküs'e Ammon'un krallığından sürüldüğü sırada, ülke sakinlerine oğlunun belirli bir zamanda babasının tahtını ele geçireceği ve tüm dünyanın efendisi olarak bir tanrı olarak kabul edileceğinin kehanet edildiğini söylemişlerdi. Baküs bu kehanete inandı ve babasının onuruna bir kehanet merkezi kurdu; bir şehir kurdu, şehre ilahi onurlar bahşetti ve kurduğu kehanet merkezi için rahipler atadı. Ammon orada, kralın savaşta miğferinde taktığı nişan olan koç başıyla temsil edilir. Bazı mitoloji uzmanları, tapınaklarının her iki yanında doğal olarak gerçek bir boynuz olduğunu ve oğlu Baküs'ün de aynı görünüme sahip olduğunu iddia eder. Bu, Baküs'ün boynuzlu doğduğu geleneğini destekler niteliktedir.** Şehrin kurulmasından ve Ammon kehanet merkezinin kurulmasından sonra, Baküs'ün babasının kehanet merkezine başvuran ilk kişi olduğu söylenir; ve insanlara yaptığı iyiliklerle ölümsüzlüğe erişeceği cevabını aldı. Bu nedenle, umutla dolu bir şekilde, ordusuyla önce Mısır'ı işgal etti ve Satürn ile Rhea'nın oğlu Jüpiter'i kral olarak atadı. Rhea henüz çok genç olduğu için, ona Olympos'u vali olarak verdi. Efendisinin emirleri doğrultusunda erdemli bir şekilde eğitilen Jüpiter'e Olympos lakabı verildi. Baküs, Mısırlılara asma yetiştiriciliğini ve kullanımını, şarabın, ağaç meyvelerinin ve diğer ürünlerin nasıl saklanacağını öğretti. Ünü her yere yayıldığı için kimse ona karşı koymaya cesaret edemedi; herkes gönüllü olarak boyun eğdi ve Baküs'e övgüler ve kurbanlarla bir tanrı olarak tapındı. Baküs böylece dünyayı dolaşarak asmalar dikti ve ulusları kutsamalarıyla doldurdu; bu kutsamaların anısı ebedidir. Ayrıca, diğer tanrılara aynı saygıyı göstermeyen bu insanlar, Baküs'e tapınma konusunda neredeyse oybirliği içindedirler. Çünkü bu tanrı, kutsamalarını hem Yunanlılar hem de barbarlar arasında yaymıştır. Hatta üzüm yetiştirmeye elverişsiz vahşi ülkelerde yaşayanlara, arpayla, tadı şaraptan pek aşağı olmayan bir içecek yapmayı bile öğretti. Hindistan'dan dönen Baküs'ün Akdeniz kıyılarına indiği ve Ammon'a saldırmak için Girit adasına giren birleşik birlikleriyle Titanlarla savaşmak zorunda kaldığı söylenir. Jüpiter, Ammon'un yardımına Mısırlı askerler gönderdi ve o adada savaş çıktığında Baküs, Minerva ve diğer bazı tanrılar oraya akın etti. Büyük bir savaş yapıldı; Baküs galip geldi ve tüm Titanlar öldürüldü. Bunun ardından Ammon ve Baküs, yeryüzündeki meskenlerini ölümsüzlerin meskenleriyle değiştirdiler. Geleneğe göre Jüpiter tüm evrene hükmetti; çünkü Titanların cezalandırılmasından sonra, imparatorluğu onunla tartışacak kadar günahkâr kimse kalmamıştı. LXXIII. Libyalıların geleneğine göre, Ammon ve Amalthea'nın oğlu olan ilk

Baküs'ün hikâyesi böyledir. Jüpiter ve İnakhos'un kızı İo'nun oğlu olan ikinci Baküs ise Mısır kralıydı ve kutsal gizemleri öğretiyordu. Son olarak, Jüpiter ve Semele'den doğan üçüncü Baküs, Yunanlılar arasında önceki ikisinin taklitçisiydi. İlk ikisini taklit ederek, bir ordunun başında tüm dünyayı dolaştı; seferinin sonunu belirtmek için birkaç sütun dikti; toprağın işlenmesini yaydı; tıpkı kadim Baküs'ün Amazonları maiyetinde tuttuğu gibi, yanında silahlı kadınlar da götürdü. Orjilere büyük önem verdi, bazı törenleri mükemmelleştirdi ve yenilerini icat etti. Böylece bu son Baküs, zamanın insan hafızasından neredeyse tamamen sildiği ilk ikisinin şanını elde etti. Aynı şey sadece Baküs'ün başına değil, Herkül'ün başına da geldi. Gerçekten de, bu isimde birçok kahraman vardı. En yaşlı Herkül, geleneğe göre Mısır kökenlidir; dünyanın büyük bir bölümünü fethettikten sonra Libya kıyılarında bir sütun dikmiştir. İkincisi, İdai Daktilerinden biri olan Giritli Herkül, kendini büyüye ve savaş sanatına adanmış ve Olimpiyat oyunlarını başlatmıştır. Son olarak, Jüpiter ve Alkmene'den doğan son Herkül, Truva Savaşı'ndan kısa bir süre önce, Eurystheus'un emirlerine uyararak dünyanın büyük bir bölümünü dolaştı. Çalışmalarını başarıyla tamamladıktan sonra, Avrupa'da kendi adını taşıyan sütunu dikti. İsim ve gelenek benzerliği nedeniyle, iki büyük Herkül'ün eylemleri bu sonuncusuna atfedildi; zamanları karıştırarak üçü tek bir sütun olarak kabul edildi. Birden fazla Baküs olduğunu kanıtladığı iddia edilen çeşitli kanıtlar arasında, Titanlar Savaşı'ndan alınan bir kanıt var. Herkes Baküs'ün Titanlara karşı savaşta Jüpiter'in yardımcısı olduğu konusunda hemfikir. Şimdi, Titan ırkını Semele'nin yaşadığı zamana yerleştirmek ve Agenor'un oğlu Kadmos'u Olimpos tanrılarında daha yaşlı göstermek saçmadır. Libyalıların Baküs hakkındaki mitolojik gelenekleri bunlardır. Başlangıçta çizdiğimiz plana göre üçüncü kitabı burada sonlandırıyoruz.

#### DÖRDÜNCÜ KİTAP.

##### ÖZET.

İlkel zamanlardan bahseden Yunan tarihçileri. - En ünlü kahramanlar, yarı tanrılar ve genel olarak savaşta kendilerini gösterenler. Baküs, Priapos, Hermafrodit ve Musalar. - Herkül, on iki görevi ve tanrılar arasına kabul edilene kadarki diğer kahramanlıkları. Argonautlar; Medea ve Pelias'ın kızları. Herkül'ün soyu. Theseus ve savaşları. Tebe'ye karşı yedi lider. Tebe'ye karşı yedi liderin torunları. Neleus ve soyu. Lapitler ve Kentaurlar. Asklepios ve soyu. Asopus'un kızları ve Aeakos'un oğulları. Pelops, Enomaus ve Niobe. Dardanos ve Priamos'a kadar olan soyundan gelenler. - Daidalos ve Minotaur; Minos'un Sicilya'daki Kral Kokalos'a karşı seferi. Aristaeus, Daphnis, Eryx ve Orion.

I. Efsanevi dönemlerin tarihini yazanların, tasvirlerinde birçok ayrıntıyı atlamaya meyilli olduklarının farkındayız; çünkü antik çağı incelemek çok zordur. Okuyucular, kronolojiyle kesin olarak belirlenemeyen tarihe hiç dikkat etmezler. Dahası, tarihçinin görevi, bahsetmek zorunda olduğu yarı tanrılar, kahramanların ve ünlü kişilerin çeşitliliği ve çokluğu nedeniyle zorlaşır. Ancak en utanç verici olan, en eski tarih ve mitoloji üzerine yazanların kendi aralarında fikir birliğine varamamalarıdır. Bu nedenle, daha sonra başlıca tarihçiler mitlerin anlatısına değinmemiş ve daha yakın tarihli olayları aktarmaya çalışmışlardır. İsostrates'in öğrencisi Cumae'li Ephoros, evrensel bir tarih yazmayı üstlendiğinde, antik mitolojiyle ilgili her şeyi sessizce geçiştirir ve Herakleidler'in dönüşüne kadar eserine başlamaz. Aynı şekilde, Euphoros'un çağdaşları olan Kallisthenes ve Theopompos da antik mitleri sessizce geçiştirmişlerdir. Biz ise tam tersi bir yol izledik ve çalışmamızın planında antik çağ tarihini ihmal etmemenin uygun olduğuna karar verdik. Çünkü kahramanlar, yarı tanrılar ve diğer birçok iyi insan tarafından birçok unutulmaz şey başarılmıştır. Onlardan elde edilen faydaların takdiri olarak, gelecek nesiller bazılarını ilahi kurbanlarla, bazılarını da kahramanca kurbanlarla onurlandırmıştır ve tarih onlara sonsuz övgü borçludur. Önceki üç kitapta diğer ulusların mitolojik geleneklerini kaydettik, her halkın yaşadığı ülkelerin topografyasını verdik;

orada yaşıyan vahşı hayvanlardan ve diğerk hayvanlardan bahsettik; kısacası, tüm dikkat çekici ve unutulmaz şeylerden bahsettik. Bu kitapta Yunanlıların ilkel zamanlardan anlattıklarını ortaya koyacağız; yarı tanrılardan ve en ünlü kahramanlardan ve genel olarak savaşta kahramanlıklarıyla veya barışta faydalı icatları ve yasalarıyla ünlenen herkesten bahsedeceğiz. Hem kadim kökeni hem de insan ırkına yaptığı muazzam hizmetler nedeniyle Baküs ile başlayacağız. Önceki kitaplarda, birçok barbar ulusun bu tanrının doğumunu iddia ettiğini söylemiştik. Mısırlılar, aralarında Osiris adını taşıyan tanrının Yunanlıların Baküs'ü olduğunu iddia ederler; mitolojilerine göre bu tanrı tüm dünyayı dolaşmış ve insanlara üzüm yetiştirmeyi öğretmiştir; sonunda, bu faydanın karşılığında, ortak bir kararla ölümsüzlüğe kavuşmuştur. Kızılderililer ise bu tanrının beşiğini kendi aralarında yerleştirirler; onun kendini üzüm yetiştirmeye adanmış ve insanlara şarabın kullanımını öğrettiğini söylerler. Barbarların görüşlerini daha önce başka yerlerde dile getirdiğimiz için, burada yalnızca Yunanlıların geleneklerini sunacağız. II. Agenor'un oğlu Kadmos, Fenike kralı tarafından Avrupa'yı aramaya gönderilmiş ve bu kızı yanında getirmeden Fenike'ye dönmesi yasaklanmıştır. Kadmos, onu bulamadan birçok ülkeyi dolaştı ve hiçbir yerde onunla karşılaşamayınca, memleketine dönmekten vazgeçti; bir kahinin emriyle Teb'i kurduğu Boiotia'ya vardı. Orada ikametgahını kurdu ve Venüs'ün kızı Harmonia ile evlendi; onlardan Semele, Ino, Autonoe, Agave ve Polydoros dünyaya geldi. Çok güzel olan Semele, Jüpiter tarafından seviliyordu. Ancak Jüpiter onu yalnızca gizlice gördüğü için, kendini hor gördüğünü düşündü ve Juno'ya yaklaştığında, kendisine eşlik eden tüm ihtişamla onu ziyaret etmesini rica etti. Bunun üzerine Jüpiter, gök gürültüsü ve şimşeklerle donanmış bir şekilde ilerledi; hamile olan Semele bu patlamaya dayanamadı: düşük yaptı ve kendisi de yandı. Jüpiter çocuğu alıp Merkür'e verdi ve onu Fenike ile Nil arasında bulunan Nysa'daki bir mağaraya götürmesini ve onu emzirip ona çok iyi bakacak olan Perilere vermesini emretti. Nysa'da yetiştirilen Baküs, Dios ve Nysa kelimelerinin birleşiminden oluşan Dionysos adını almıştır. Homeros'un da ifade ettiği gibi, ilahilerinde şöyle der: "Nysa, yüksek dağ, her daim yeşil, Fenike'den uzakta ve Mısır kıyılarına yakın." Nymphalar tarafından bu şekilde yetiştirilen Baküs, şarabı keşfetti ve insanlara asma yetiştiriciliğini öğretti. Neredeyse tüm dünyayı dolaştı, birçok ülkeye medeniyeti yaydı ve her yerde büyük saygı topladı. Ayrıca arpadan yapılan ve bazılarının zythos dediği bir içecek icat etti; bu içecek neredeyse şarap kadar iyidir. Asmanın yetiştirilmesine uygun olmayan bölgelerde yaşıyanlara hazırlanmasını öğretti. Sadece erkeklerden değil, aynı zamanda kadınlardan oluşan bir ordu eşliğindeydi: Bu ordu ona kötüler ve dinsizleri cezalandırmada yardımcı oldu. Ülkesine iyiliksever davranarak, Boiotia'nın bütün şehirlerini özgürleştirdi ve liberal anayasasını hatırlatan Eleuthera adında bir şehir kurdu. III. Baküs, Hindistan seferinde tam üç yıl geçirdi; Boiotia'ya zengin ganimetlerle döndü. Bir Hint filine binerek zafer onurunu elde eden ilk kişi oldu. Boiotialılar, Trakyalılar ve diğer Yunanlılar, Hindistan'a yapılan bu seferin anısına trieteridia (üç yıllıklar) adı verilen Baküs festivallerini başlattılar. Baküs daha sonra kendini erkeklere gösteren bir tanrı olarak kabul edilir. Birçok Yunan şehirde kadınlar Baküs'ü kutlamak için her üç yılda bir toplanırlar; kızların thyrsus taşımaları ve coşkuyla Baküs'ü övmeleri gelenekseldir. Kadınlar ona kurban sunmak için gruplar halinde toplanırlar ve ilahilerinde bu tanrının varlığını varsayarak, daha önce ona eşlik eden Maenadları taklit ederler. Baküs, seferinde dinsiz sayılan herkesi cezalandırdı; en ünlüleri Pentheus ve Lycurgus'tu. Şarabın keşfi, erkekler için yalnızca verdiği zevk nedeniyle değil, aynı zamanda şarabın kullanımı bedeni güçlendirdiği için de büyük bir fayda olduğundan, yemek sırasında tüm konuklara saf şarap verildiğinde iyi deha çağrılır. Ancak yemekten sonra suyla karıştırılmış şarap verildiğinde, Kurtarıcı Jüpiter çağrılır. Saf şarap insanı öfkelenendirir; ancak Jüpiter'in yağmuruyla yumuşatıldığında, çılgın ve yozlaştırıcı prensibi düzelterek onlara yalnızca zevk verir. Baküs ve Ceres, insanların

kendilerinden gördükleri iyiliklerin anısına en büyük onurları gösterdikleri iki tanrıdır. Çünkü biri çok hoş bir içecek icat etmiş, diğeri ise insanları en iyi kuru yiyeceklerle memnun etmiştir. IV. Bazı mitolojik kaynaklara göre, bundan çok daha eski bir Baküs daha vardır. Jüpiter ve Proserpine'den doğmuştur; bazıları ona Sabazius adını verir. Doğumu kutlanır, ona kurbanlar sunulur ve bu toplantıların utancından dolayı ona yalnızca geceleri ve belirsiz bir süre için ilahi onurlar ödenir. Çok yaratıcı bir zihne sahip olduğu söylenir; toprağı ekmek için öküzleri sabana ilk götüren oydu. Bu yüzden boynuzlu olarak tasvir edilir. Semele'nin oğlu Baküs, ondan çok sonra doğmuştur. Semele'nin oğlu gösterişli, narin vücutlu ve güzelliğiyle diğer tüm insanları geride bırakıyordu. Zührevi zevklere de çok düşküncü ve onu, thyrsus biçiminde mızraklarla donanmış çok sayıda kadın takip ederdi. **Yarışlarında ona, şarkıları, dansları ve diğer eğlenceleriyle onu eğlendiren eğitimli kızlar olan Musalar eşlik ederdi.** Ordusunda ayrıca evlat edindiği çocuğu ve öğretmeni Silenus da vardı; Silenus, müridinin şanına büyük katkıda bulunmuştu. Savaşta Baküs, savaş silahları ve panter derileriyle kaplıydı. Ancak barış zamanlarında, resmi törenlerde ve festivallerde, çiçekler kadar güzel, ince kumaşlar giyerdi. Alnı, aşırı şarabın neden olduğu baş ağrılarından korunmak için bir bantla bağlanırdı; bu yüzden ona Mithrophorus denirdi. Bu bandın kralların tacının kökeni olduğu söylenir. Baküs'e ayrıca Dimetor da denir, çünkü iki Baküs bir baba ve iki anneden doğmuştur. Küçük olan, büyüğünün başarılarını miras alırdı. İşte bu yüzden, gerçeği bilmeyen ve isminin benzerliğine aldanan sonraki nesiller, yalnızca bir Baküs olduğunu sanmışlardır. Baküs'e bir asa, açıklayacağımız nedenden dolayı bir özellik olarak verilmiştir. Başlangıçta şarapla su karıştırılması henüz kimsenin aklına gelmediği için, saf olarak içilirdi. Bu nedenle, toplantılarda ve ziyafetlerde sarhoş konukların öfkelenip birbirlerini sopalarla dövmeleri sık sık olurdu. Bazıları yaralanır, bazıları da yaralarından ölürdü. Bu sorunları gidermek için Baküs, insanların saf şarap içme zevkinden tamamen uzak durmalarını emretmedi; sopa yerine asa kullanmalarını emretti. V. İnsanlar, Baküs'e farklı olayları anımsatan çeşitli lakaplar taktılar. Ona, kendisine eşlik eden Baküslüler nedeniyle Baküs; üzümler şarap presinde ezildiği için Lenaeus; doğum anında duyulan gürültü nedeniyle Bromius adını verdiler. Benzer bir nedenle ona Pyrigenes de deniyordu. Thriambus adını alması, Hindistan'dan zengin ganimetlerle döndüğünde, memleketinde zafer onurunu ilk elde eden kişi olmasıydı. Kendisine atfedilen diğer lakaplar da aynı şekilde açıklanmaktadır. Bunlar üzerinde daha fazla durmak çok uzun ve konumuzla sınırlı kalacaktır. İki Baküs olduğu için iki biçimli olarak tasvir edilmiştir; yaşlı olanı sakallıydı, çünkü tüm eskiler sakallarını uzatırdı; genç olanı ise daha önce de söylediğimiz gibi yakışıklı ve şehvetliydi. Bazıları, sarhoş insanların farklı mizaçları nedeniyle ona iki biçim verildiğini iddia eder; bazıları öfkeli, bazıları neşelidir. Baküs'ün yanında onu danslar ve trajik oyunlarla eğlendiren Satirler de vardı. İlham Perileri, bilgi çeşitlilikleriyle onu tazeledi ve eğlenceleriyle onu canlandırdılar. Satirler hayatını mutlu etti. Son olarak, Baküs sahne performanslarının ve tiyatroların mucidi olarak kabul edilir. Hatta müzik okulları bile kurdu. Bu askeri seferlerde müzik sanatında ustalaşanları tüm suçlamalardan muaf tuttu. Bu nedenle o zamandan beri müzisyen toplulukları kurulmuş ve dokunulmazlıklardan yararlanmışlardır. Baküs hakkında söylediklerimiz planımız için yeterlidir. VI. Baküs'ün hikâyesine şimdi Priapus'un hikâyesini ekleyeceğiz. Antik mitoloji uzmanlarına göre Priapus, Baküs ve Venüs'ün oğludur; bu doğumu, şarabın doğal olarak Venüs'ün hazlarına yol açtığını söyleyerek açıklarlar. Bazıları, antik mitoloji uzmanlarının insan cinsel organlarını Priapus adıyla adlandırdığını iddia eder. Hatta bazıları, bu organların üreme ilkesi ve insan ırkının sürekliliği için ilahi bir onurla ödüllendirildiğini söyler. Priapus'tan bahseden Mısır mitoloji uzmanları, Titanların Osiris'e pusu kurup onu katlettiklerini; bedenini eşit parçalara böldükten sonra gizlice saraydan çıkardıklarını; yalnızca cinsel organlarını nehre attıklarını, çünkü kimse onları saklamak

istemediğini söylerler. Kocasının katillerini bulup Titanları öldüren İsis, Osiris'in bedeninin diğer parçalarını toplayıp onlara bir insan figürü verir; ardından rahiplere onları gömme görevini verir ve Osiris'e bir tanrı olarak tapmalarını emreder. Ancak cinsel organları bulamadığı için, onlara ilahi onurlar bahşettirdi ve heykeli bir tapınağa koydurdu. Eski Mısırlılar Priapus ve ona verilen onurlar hakkında bunları anlatırlar. Bazıları bu tanrıya İthyphallos adını verirken, bazıları da Tychon adını verir. Ona yalnızca şehirlerde değil, kırsal kesimde de kurbanlar sunulur ve bağların ve bahçelerin meyvelerinin koruyucusu olarak kabul edilir. Büyüyle herhangi bir iyiliği yok edenler ondan cezalarını alırlar. Priapus'a yalnızca Baküs gizemlerinde değil, neredeyse diğer tüm gizemlerde de kahkaha ve oyunlarla kutlanarak bazı onurlar bahşedilir. Mitolojlara göre Merkür ve Venüs'ün oğlu Hermafroditus'un kökeni Priapus'un kökenine benzer. Bu tanrıya babasının ve annesinin adlarından oluşan bir isimden dolayı Hermafroditus adı verilmiştir. Bazıları bu tanrının belirli zamanlarda kendini erkeklere gösterdiğini, vücudunun erkek ve kadın karışımı olduğunu iddia eder; Aslında, bir kadının vücudunun tüm güzelliğine ve yumuşaklığına sahipken, görünüşünde erkeksi ve sert bir şeyler de var. Bazıları bu eserleri, bazen iyiye, bazen kötüye işaret eden nadir canavarlıklar olarak görüyor. Ancak bu ayrıntılar yeterli olmalı. VII. Baküs hikâyesinde daha önce bahsettiğimiz İlham Perileri hakkında burada birkaç söz söylemek yerinde olacaktır. Çoğu ve en ünlü mitoloji uzmanına göre İlham Perileri, Jüpiter ve Mnemosyne'nin kızlarıdır. Ancak aralarında Alkman'ın da bulunduğu bazı şairler, Uranüs ve Dünya'nın kızları olduklarını söyler. Sayıları konusunda da bir fikir birliği yoktur; bazıları üç, bazıları dokuz kabul eder. Ancak dokuz kabul edenlerin görüşü, en ünlü kişiler tarafından kabul edildiği yönündedir; yani Homeros, Hesiodos ve birkaç başkası. Çünkü Homeros şöyle der: "Dokuz İlham Perisi melodik şarkılarında dönüşümlü olarak yer alır." >> Hesiodos hepsini isimleriyle anar<sup>1</sup>, yani Clio, Euterpe, Thalia, Melpomene, Terpsikhore, Erato, Polyhymnia, Urania ve en bilgilileri Kalliope. Her biri, melodi, dans, koro, astroloji vb. gibi müziğin çeşitli bölümlerine başkanlık etmek üzere yaratılmıştır. Çoğu mitoloji uzmanı, eğitimle kazanılan erdemlerin bozulmaz görüldüğü için bakire olduklarını söyler. İlham Perileri olarak adlandırılırlar, çünkü insanları bilimlere başlatırlar; yani insanlara cahil insanların anlayamayacağı güzel ve yararlı şeyler öğretirler. Her birinin adı haklıdır. Clio bu adı almıştır, çünkü şairler tarafından söylenenler büyük ün kazanırlar; Euterpe, güzel sanatların onları dinleyenlere verdiği zevkten dolayı; Thalia, şiirle övülenleri sonsuza dek gençleştirdiğinden; Melpomene, melodi ruhun derinliklerine sindiğinden; Terpsikhore, güzel sanatlara başlayanların çalışmalarından aldıkları keyfi belirtmek için; Erato, eğitilmiş kişilerin herkes tarafından arandığından ve sevildiğinden; Polyhymnia, ismiyle şairlerin ilahileriyle ölümsüz ün kazandığını gösterir; Urania, çünkü eğittiği kişiler düşüncelerini ve şanlarını göğe yükseltirler; son olarak, Kalliope, çünkü güzel bir sesi vardır, yani şiir şarkıları dinleyenler tarafından alkışlanır. Şimdi, Herkül'ün hikâyesine geri dönelim. VIII. Antik mitlerin, özellikle de Herkül'ün tarihinin çözülmesi gereken büyük zorluklar sunduğunun farkındayım: Bu tanrı, kahramanlıklarının ihtişamıyla, insanlar arasında bugüne kadar akılda kalan her şeyi geride bıraktı; bu nedenle, ölümsüzlüğü ödül olan bu eylemlerin her birini layıkıyla anlatmak zordur. Mitlere genellikle eski ve olasılık dışı oldukları için inanılmadığından, ya Herkül'ün en önemli eylemlerini atlamak, böylece şanını azaltmak ya da hepsini anlatmak, böylece kimsenin inanmadığı bir hikâye vermek gerekir. Nitekim bazı okuyucular, haksız bir yargıyla, masalsi dönemlerin anlatımında, günümüz tarihiyle aynı doğruluğu talep ediyor ve Herkül'ün gücünü, modern insanın zayıflığına göre değerlendiriyorlar. Bundan, insanların geçmişte gerçekleşen olaylara, tam da muazzamlıkları nedeniyle inanmadıkları sonucu çıkıyor. Ancak mitolojik hikâyelerde her zaman kesin gerçeği aramamalıyız. Tiyatro temsillerinde iki biçimli Sentorlara veya üç bedenli Geryonlara inanmıyoruz. Ancak onları memnuniyetle karşılıyor ve tanrının

büyük işlerini alkışlıyoruz. İnsanların, bu kadar çok eserle yeryüzüne yaydığı medeniyetin nimetleri nedeniyle Herkül'e duyduğu övgüyü kıskanmaları makul değil; atalarımızın ona duyduğu hürmeti, bu tanrının anısına saklamalı ve onu ortak bir kanı ile tanrılar arasına yerleştirmeliyiz. Bu akıl yürütmelerden sonra, en eski şair ve mitolojistlerin tanıklığına göre Herkül'ün eylemlerini sırayla aktaracağız. IX. Efsaneye göre Perseus, Jüpiter ve Akrisios'un kızı Danaë'nin oğluydu. Cepheus'un kızı Andromeda ile evlendi ve ondan Elektryon adında bir oğlu oldu. Perseus ve Pelops'un kızı Eurymede'den Alkmene doğdu. Jüpiter, Alkmene ile gizli ilişkiler yaşadktan sonra ondan Herkül'ü doğurdu. Böylece, hem baba hem de anne tarafından, Herkül soyunu tanrıların en büyüğünden aldı. Sadece eylemlerinin büyüklüğüyle değil, aynı zamanda doğumundan önceki olayla da takdir edilmelidir. Jüpiter'in Alkmene'nin kollarında olması, gecenin süresini üç katına çıkarırdı; böylece doğmamış çocuğun gücünü, onu doğurmak için harcadığı zamanın uzunluğuyla gösterirdi. Alkmene'yi, diğer tüm kadınları aradığı gibi, aşk dolu bir tutkuyu tatmin etmek için değil, sadece ondan bir çocuk sahibi olmak için aramıştı. Alkmene'yi zorla ikna etmek istemeyen ve erdemini ikna yoluyla alt edemeyeceğinden umudunu kesen Jüpiter, kurnazlığa başvurdu: Amphitryon kılığına girdi ve bu maske altında onu kandırdı. Alkmene'nin hamileliği sırasında, Herkül'ün doğumunu merakla bekleyen Jüpiter, tüm tanrıların huzurunda, aynı gün doğacak bir çocuğa Pers krallığını vereceğini ilan etti. Kıskanç Juno, kızı Ilithia'yı<sup>1</sup> kendi çıkarına kullandı, Alkmene'nin hamileliğini uzattı ve Eurystheus'un erken doğmasına neden oldu. Bu hileyle önlense de Jüpiter sözünden dönmedi; ancak Herkül'ün şanını önceden düşündü. Bu nedenle Eurystheus'a vaat ettiği krallığı bahşetti ve ona uyruğu olarak verdi; ancak Juno'yu, Eurystheus tarafından emredilen on iki görevi tamamladıktan sonra Herkül'ü tanrıların arasına yerleştirmeye ikna etti. Alkmene doğum yaptı; Ancak Juno'nun kıskançlığından korktuğu için, çocuğunu bugün hâlâ Herkül Tarlası olarak adlandırılan bir tarlada terk etti. Bu arada, Juno ile yürüyen Minerva, bu çocuğun güzelliğinden etkilendi ve Juno'dan göğsünü ona vermesini rica etti. Herkül, göğsünü yaşından çok daha sert sıkıdığından, kederden bunalan Juno çocuğu fırlatıp attı; ancak Minerva onu annesine geri verdi ve onu emzirmeye zorladı. Garip kader! Çocuğunu beslemesi gereken anne onu terk etti; üvey annesi gibi ondan nefret etmesi gereken ise, doğal olarak kendisine iğrenç gelmesi gereken çocuğu bilmeden kurtardı. X. Bundan sonra Juno, çocuğu yemeleri için iki ejderha gönderdi; ancak ikisini de boynundan yakalayıp iki eliyle boğdu. Çocuğa ilk önce Alkaios adı verildi; ancak Argoslular bunu duyunca, tüm ününü Juno'dan aldığı için ona Herakles (Herkül) adını verdiler. Böylece, başka yerlerde ebeveynler çocuklarına isim verirken, Herkül ismini yalnızca erdemine borçluydu. Tiryns'ten sürgün edilen Amphitryon, Teb'e yerleşti. Orada yetişen ve bedensel egzersizlerde ustalaşan Herkül, beden gücü ve zekâ büyüklüğü bakımından diğer tüm insanları geride bıraktı. Ergenliğe henüz erişmişken Teb'i kurtardı ve ülkesine minnet borcunu ödedi. Tebliler o zamanlar Minyalıların kralı Erginus'a tabiydi; ve bu kral her yıl küstahça oradan haraç topluyordu. Despotların gücüne meydan okuyan Herkül, kendisine büyük bir ün kazandıran bir eylemde bulundu: Haraç istemek için küstahça gelen Minyalılar geldiğinde, uzuvlarını kestikten sonra onları şehirden kovdu. Erginus suçlunun iadesini istedi ve düşmanın gücünden korkan Teb Kralı Kreon onu teslim etmeye hazırı. Ancak Herkül, genç adamlara ülkelerini kurtarmaları çağrısında bulunarak, tapınaklarda asılı duran ve atalarının tanrılara adadıkları ganimet olarak orada bıraktıkları silahları onlara verdi. Çünkü şehirde özel silah bulmak imkânsızdı: Minyalılar, isyan etmelerini engellemek için Tebailileri silahsızlandırmıştı. Minyalıların kralı Erginus'un askerleriyle şehre yaklaştığını öğrenen Herkül, ona bir geçitte saldırarak çok sayıda savaşçıyı işe yaramaz hale getirdi ve Erginus'u kendisi öldürdü. Neredeyse tüm askerlerinin de onunla birlikte yok olmasına neden oldu. Ardından, Minyalıların başkenti Orşomenus'u aniden ele geçirdi, orada kralın sarayını yaktı

ve şehri yerle bir etti. Bu başarının haberi tüm Yunanistan'a yayıldı ve herkes bunu bir mucize olarak gördü. Kral Kreon da bu gencin cesaretinden etkilenecek, kızı Megara'yı ona eş olarak verdi ve onu öz oğlu gibi görerek devletin yönetimini ona emanet etti. Ancak Argos Kralı Eurystheus, Herkül'ün artan gücünden dolayı kıskançlık duyarak onu huzuruna çağırdı ve görevini tamamlamasını emretti. Herkül ilk başta reddetti, ancak Jüpiter ona Eurystheus'a itaat etmesini emretti. Herkül Delphi'ye gitti ve kahine danıştıktan sonra, tanrıların ona on iki görevi emrettiğini ve bunların yerine getirilmesinden sonra ölümsüzlüğe kavuşacağını öğrendi. XI. Bu emri alan Herkül büyük bir üzüntüye kapıldı: Bir yandan kendisinden aşağı birine hizmet etmenin yakışıksız olduğunu düşündü; diğer yandan babası Jüpiter'e itaatsizlik etmenin tehlikeli ve imkânsız olduğunu düşündü. Bu acımasız utanç içinde, Juno'nun kendisine gönderdiği bir çılgınlığa kapıldı. Hasta zihni deliliğe kapıldı ve hastalığı arttı; öfke nöbetlerinden birinde lolaus'u öldürmek istedi; ancak lolaus kaçtıktan sonra, düşmanları olduklarını düşünerek yakınındaki Megara'dan olan çocuklarını oklarla deldi. Öfkesinden kurtulup hatasını anlayınca, talihsizliğinin aşırılığından çok üzüldü. Herkes onun talihsizliklerini paylaşırken, o uzun süre evinde sessiz kaldı, toplumdan ve insanlarla karşılaşmaktan kaçındı. Zamanla kederi yatıştıktan sonra, Herkül tüm tehlikelerle yüzleşmek niyetiyle Eurystheus'un yanına gitti. İlk görevi Nemea aslanını öldürmekti. Bu hayvan devasa büyüklükteydi ve demir, bronz ve taşlara karşı dayanıklı olduğu için onu evcilleştirmek için kollarının gücünü kullanmak gerekiyordu. Bu aslan, Miken ve Nemea arasında, Tretos adı verilen, yani delikli bir dağın yakınında bulunan bir bölgede yaşıyordu. Bu dağın eteğinde, hayvanın her zamanki inini kurduğu geniş bir mağara vardı. Herkül ona saldırmak için oraya geldi; ancak aslan saklandığı yere kaçtı. Herkül onu orada takip etti; girişi kapattıktan sonra onunla göğüs göğüse dövüştü ve iki eliyle boynunu sıkarak onu boğdu. Kendini bu devasa hayvanın derisine sardı ve bundan sonra onu bir savunma silahı olarak kullandı. İkinci görevi, Lernaean Hidrası'nı öldürmekti. Bu canavarın tek bir bedeninde yüz tane boyun vardı ve üzerinde de aynı sayıda yılan başı vardı. Bunlardan biri kesilirse, hemen yerine çift bir baş çıkıyordu. Bu yüzden bu canavar yenilmez sayılıyordu: bu yüzden kesilen bir parça iki kat fayda sağlıyordu. Bu zorluğun üstesinden gelmek için Herkül bir hileye başvurdu: lolaus'a, kanın akmasını önlemek için kesilen parçayı bir meşaleyle yakmasını emretti. Canavarı bu şekilde alt ettikten sonra, okların uçlarını safra kesesine batırdı, böylece her atış tedavi edilemez yaralar açacaktı. XII. Eurystheus, ona üçüncü görevi olarak, Arkadya ovasında bulunan Erymanthian domuzunu canlı olarak getirmesini emretti. Bu emri yerine getirmek zor görünüyordu ve bunu başarmak için anı ustaca seçmek gerekiyordu. Hayvana çok fazla özgürlük verirse, parçalara ayrılma riskiyle karşı karşıya kalırdı; çok sert saldırırsa onu öldürüp hedefini ıskalama riskiyle karşı karşıya kalırdı. Ancak, onunla o kadar iyi savaştı ki, onu canlı canlı Eurystheus'a getirmeyi başardı. Kral, Herkül'ün bu domuzu omuzlarında taşıdığını görünce korkuya kapıldı ve bronz bir fıçının içine saklandı. Herkül daha sonra, birazdan anlatacağımız olayda, Sentorlarla savaştı. Komşu dağa Pholoe adını veren Pholus adında bir Sentor, Herkül'e konukseverlik göstermiş ve sakladığı bir şarap fıçısını açmıştı. Bu mitolojik öyküye göre, antik Baküs bu fıçıyı Pholus'a vermiş ve Herkül gelene kadar açmamasını emretmişti. Böylece dört nesil sonra bu ülkeye gelen bu kahraman, Baküs'ün emrini hatırladı ve fıçıyı deldi. Güçlü ve eski bir şarabın kokusu, Kentaurların komşu meskenlerine yayıldı ve onları teşvik ederek, Pholus'un meskeninin etrafında bir kitle halinde toplanmalarını ve kendilerini bu içkiye şiddetle atmalarını sağladı. Pholus korkuyla saklandı; Herkül saldırganlara karşı şiddetle mücadele etti. Tanrıların annesinin, atların gücü ve hızıyla, insanların deneyimi ve zekâsıyla bahsettiği iki gövdeli canavarlarla savaşmak zorunda kaldılar. Kentaurlar silahlı olarak geldiler; bazıları kökünden sökülmüş çamlarla, bazıları büyük taşlarla; bazıları yanan meşaleler taşıyordu ve geri kalanlar öküzleri öldürmeye uygun

baltalarla donanmıştı. Herkül, Kentaurları kararlılıkla bekledi ve ilk başarılarına yakışır bir mücadeleye girişti. Kentaurların annesi Nephele, yardımlarına yetiştirdi ve bir sürü yağmur yağdırdı; Bu yağmur, dört ayağı olan Sentorları hiçbir şekilde engellemedi, ancak sadece iki ayağı üzerinde duranın kaymasına neden oldu. Ancak, rakiplerinin kendisine karşı sahip olduğu tüm avantajlara rağmen Herkül onlarla yığıtçe savaştı; çoğunu öldürdü ve geri kalanlarını da kaçırdı. Ölenler arasında en ünlüleri Daphnis, Argaeus, Amphion, Hippotion, Oraeus, Isoples, Melanchetes, Thereus, Dupon ve Phrixus'tu. Kaçaklar daha sonra hak ettikleri cezayı aldılar. Eurystheus'un kız kardeşi Alcione'ye Arkadia'da tecavüz eden Homade, Herkül tarafından öldürüldü. Bu kahramanın erdemine özellikle burada hayran olmalıyız; çünkü Eurystheus'tan kişisel düşmanı olarak nefret etmesine rağmen, yine de öfkeli bir kadına merhamet göstermenin insani olduğuna inanıyordu. Herkül'ün dostu Pholus'un başına tuhaf bir kaza geldi. Sentorlarla akraba olan Pholus, öldürülenlerin hepsini gömdü. Birinden mızrak atarken kendini yaraladı ve yarası tedavi edilemez olduğundan öldü. Herkül, Pholus'u görkemli bir şekilde, en ünlü anıttan daha iyi bir dağın altına gömdü. Çünkü bu dağ o zamandan beri Pholoe olarak adlandırıldı ve oraya gömülen kişinin anısını, herhangi bir mezar taşına ihtiyaç duymadan sadakatle korudu. Herkül ayrıca, şifa sanatında ünlenen Sentor Chiron'u da istemeden öldürdü. Ancak Sentorlar hakkında yeterince konuştuk. XIII. Herkül'e daha sonra altın boynuzlu ve hızlı koşabilen dişi geyiği getirmesi emredildi. Bu girişimi başarmak için hem beceri hem de güç kullandı. Kimileri dişi geyiği ağlarla yakaladığını, kimileri onu uyurken takip ettiğini, kimileri de onu koşmaya zorlayarak yakaladığını söyler. Kısacası, bu başarıyı hiçbir tehlike olmadan, yalnızca becerisiyle başardı. Sonra Herkül'e, kuşları Stymphalis Gölü'nden kovması emredildi ve ustalığı sayesinde bunu da kolayca başardı. Bu gölün etrafında inanılmaz bir kuş kalabalığı toplanmış, çevredeki meyveleri talan ediyorlardı. Tüm bu hayvanları yok etmek imkânsızdı. Bu yüzden Herkül bir hileye başvurdu; tuhaf ve sürekli sesiyle hayvanları korkutan tunçtan bir çan tasarladı ve böylece gölü temizlemeyi başardı. Herkül bu işi tamamladıktan sonra, Eurystheus ona, yıllarca büyük miktarda gübrenin biriktiği Augean ahırını, yardım almadan temizlemesini emretti. Bu iş aşağılayıcıydı. Herkül bu gübreyi omuzlarında taşımaktan çekiniyordu; bu görevin aşağılayıcı doğasından kaçınmak için Peneus Nehri'nden geçerek ahırını temizledi. Bu iş bir gün içinde tamamlandı. Herkül, zekâsının büyük bir kanıtını sundu; ölümsüzlüğe yakışmayan hiçbir şey yapmadan, onurlu bir şekilde aşağılayıcı bir emri yerine getirdi. Bu çalışmanın ardından, Pasiphaë'nin çok sevdiği söylenen boğayı Girit'ten getirmeyi üstlendi. Bu adaya vardı ve Kral Minos'un izniyle, uzun bir yolculuğun ardından bu canavarı Mora'ya getirdi. XIV. Bu çabanın ardından Herkül, Olimpiyat Oyunları'nı başlattı. Alpheus Nehri yakınlarında bu tören için uygun bir alan seçtikten sonra, oyunları babası Jüpiter'e adadı. İnsanlara sunduğu hizmetler için hiçbir zaman bir ücret kabul etmediği için ödül olarak bir taç teklif etti. Herkül, olağanüstü gücü nedeniyle kimse onunla yarışmaya cesaret edemediği için, tüm oyunlarda dövüşmeden galip geldi. Ancak bu oyunlar çok farklı nitelikler gerektiriyor. Bu nedenle, bir atletin veya bir pankratistin bir koşucuyu geride bırakması zordur. Benzer şekilde, hafif dövüşlerde üstün olanların, güç dövüşlerinde öne çıkanları yenmesi de zordur. Dolayısıyla zafer, haklı olarak tüm bu egzersizlerin ustası olana aittir. Tanrıların Herkül'e cesareti nedeniyle verdiği armağanları sessizce geçiştirmek haksızlık olur; çünkü savaştan çekilip festivallere, toplantılara ve oyunlara katıldığında, her tanrı ona uygun bir armağan verdi. Minerva ona bir peçe, Vulcan bir sopa ve bir göğüs zırhı verdi. Bu iki tanrı arasında büyük bir rekabet vardı: Minerva kendini huzurlu bir yaşamın zevkleriyle ilgili sanatlara adadı ve Vulcan sadece savaş sanatlarıyla uğraştı. Diğer tanrılardan Neptün ona bir at, Merkür bir kılıç, Apollon bir yay verdi ve nasıl kullanılacağını öğretti. Ceres de Herkül'ü onurlandırmak isteyerek, Sentorların öldürülmesinin kefareti için Küçük Gizemler'i kurdu.

Herkül'ün doğumunda bir tuhaflık belirtilir: Jüpiter'in sevdiği tüm kadınlar arasında ilki Phoroneus'un kızı Niobe, sonuncusu ise Alcmene'ydi. Mitologlar, Niobe'den Alcmene'ye kadar on altı kuşak sayarlar. Bunun üzerine Jüpiter, Alcmene'nin ataları arasında saydığı bir kadından erkekler doğurmaya başladı ve onunla ölümlü kadınlarla tüm ilişkilerini sonlandırdı, çünkü artık büyüklerine layık çocuklar sahibi olmayı ummuyordu ve iyi olanı kötü bir karışımla değiştirmek istemiyordu. XV. Devler, Pallene yakınlarında ölümsüzlerle savaşıyordu. Herkül tanrıların yardımına koştu; bu Dünya çocuklarından çok sayıda kişiyi öldürdü ve büyük bir üne kavuştu. Jüpiter, yalnızca kendisine yardım eden tanrılara Olimposlular adını verdi, böylece bu onurla cesurlar korkaklardan ayırt edilebilsin. Baküs ve Herkül ölümlü kadınlardan doğmuş olsalar da, yalnızca Jüpiter'in oğulları oldukları için değil, aynı zamanda babalarının isteklerine uyarak iyilikleriyle erkeklerin hayatını kolaylaştırdıkları için de **Olimposlular adıyla onurlandırıldılar. Jüpiter, Prometheus'u insanlara ateş verdiği için bağladı ve ciğerini bir kartal tarafından kemirtti.** Prometheus'un sadece insanlara iyilik yaptığı için cezalandırıldığını gören Herkül, kartalı bir okla öldürdü; Jüpiter'in öfkesini sesiyle yatıştırdıktan sonra sıradan hayırseveri kurtardı. Eurystheus daha sonra ona Trakyalı Diomedes'in kısıraklarını getirmesini emretti. Kısıraklar o kadar evcilleştirilemezdi ki, kendilerine bronz yemlikler verilmişti ve o kadar güçlüydüler ki demir dizginlerle tutuluyorlardı. Toprakta gelen meyvelerle beslenmiyorlardı; talihsiz yabancıların kopmuş uzuvlarını yemeleri sağlanıyordu. Bu kısırakları ele geçirmek isteyen Herkül, önce efendileri Diomedes'i yakaladı ve onlara et yeme alışkanlığını verenin etiyle doyurarak itaatkar hale getirdi. Eurystheus'un huzuruna getirilen kısıraklar Juno'ya adandı. Bu ırk, Makedonyalı İskender'in saltanatına kadar varlığını sürdürdü. Bu maceradan sonra Herkül, Altın Post'u ele geçirmek için Jason'a Kolhis'e eşlik etti. Ancak Argonautlar'ın seferinden ayrıntılı olarak bahsedeceğiz. XVI. Herkül'e Amazon Hippolyta'nın kuşağını getirmesi emredildi. Pontus Euxinus adını verdiği denizi geçip Thermodon Nehri'nin ağzına varan Herkül, Amazonlara savaş ilan etti ve kraliçelerinin ikamet ettiği Themiscyra şehri yakınlarında kamp kurdu. Önce onlardan seferinin amacı olan kuşağı istedi ve reddedilince Amazonlara savaş açtı. Daha düşük rütbeliler birliğe karşı çıktı; ancak en cesurları Herkül'le bizzat savaştı ve kendilerini yiğitçe savundu. Ona saldıran ilk kişi, çevikliğinden dolayı bu adı taşıyan Aella'ydı; ancak kendisinden daha hafif bir düşmanla karşılaştı. İkincisi ise Filipi'ydi: ölümcül bir yarayla hemen yere yığıldı. Savaş düzeninde bir sonraki, yedi teke tek dövüşte galip geldiği söylenen Prothoë'ydi. O da aynı şekilde düştü ve Herkül, Eriboea adlı dördüncüsünü alt etti. Cesaretiyle ünlü olan bu adam, yardıma ihtiyacı olmadığıyla övünüyordu; ancak yanılmıştı: kendisinden daha yiğit bir adamın darbelerine yenik düştü. Avcı Diana'nın yoldaşları ve okçulukta yetenekli olan Celeno, Eurybia ve Phoebe, tek amaçlarını ıskaladılar; kalkanlarıyla kendilerini örttüler ve hepsi katledildi. Herkül daha sonra Deianira, Asteria, Marpe, Tecmessa ve Alcippe'yi yendi. Bakire kalmaya yemin eden Alcippe yeminini tuttu; ancak hayatını kurtarmadı. Amazonlar birliğine komuta eden ve cesaretiyle takdir edilen Melanippe, komutasını kaybetti. Böylece Herkül, Amazonların en ünlüsünü öldürdü ve diğerlerini kaçmaya zorladı; Sonunda bu ulusu tamamen yok etti. Esirler arasından Theseus'a sunmak üzere Antiope'yi seçti. Melanippe, Herkül'e istediği kemeri vererek kendini affettirdi. XVII. Eurystheus'un Herkül'e yapmasını emrettiği onuncu iş, o zamanlar İberya kıyılarında otlayan Geryon ineklerini okyanusun yıkadığı yere getirmektir. Bu girişimin çok fazla emek ve araç gerektirdiğini gören Herkül, iyi bir donanma donattı ve böyle bir sefere layık çok sayıda asker yetiştirdi. Zenginliğinden dolayı Khrysaor olarak anılan Khrysaor'un tüm İberya'ya hükmettiği ve güç ve yiğitlikleriyle dikkat çeken üç oğlunun silah arkadaşları olduğu; üstelik her birinin savaşçılardan oluşan güçlü ordulara komuta ettiği söylentisi tüm dünyaya yayılmıştı. Bunun aşılması bir girişim olduğuna ikna olan Eurystheus, işi bilerek Herkül'e emanet etmişti. Ancak Herkül, bu tehlikeyi diğerlerine gösterdiği cesaretle

karşıladı. Ordularını Girit Adası'nda topladı, çünkü burası dünyanın dört bir yanındaki orduları yönetmek için iyi bir konumdaydı. Giritliler, Herkül'ü büyük bir onurla karşıladılar; Minnettarlığını göstermek için adalarını vahşi hayvanlardan arındırdı; ve o zamandan beri Girit aylardan, kurtlardan, yılanlardan ve benzeri hayvanlardan arındırıldı. Ayrıca bu hareketiyle Jüpiter'in doğduğu ve büyüdüğü ülkeye şöret getirmek istiyordu. Bu adadan ayrılan Herkül, Libya'da serbest bırakıldı. Vardığında, vücut gücü ve güreşteki becerisiyle ünlü Antaeus'a meydan okudu ve yendiği tüm yabancıları öldürdü; ancak kendisi sonunda Herkül'le göğüs göğüse dövüşürken öldürüldü. Herkül daha sonra Libya'yı bol miktarda vahşi hayvandan arındırdı; birçok ıssız bölgeyi ekip biçti ve buralar kısa sürede meyve ağaçları, üzüm bağları, zeytin ağaçları ve diğer plantasyonlarla kaplandı. Kısacası, vahşi hayvanlarla dolu Libya'yı verimli ve müreffeh bir toprak haline getirdi; kötüleri veya küstah despotları yok ederek şehirleri geliştirdi. Çocukken yılanların saldırısına uğradığı ve yetişkinliğe eriştikten sonra adaletsiz ve küstah bir hükümdarın emrine girdiği için vahşi hayvanların ve kötü insanların düşmanı olduğu söylenir. XVIII. Antaeus'un ölümünden sonra Herkül Mısır'a gitti ve ülkeye gelen tüm yabancıları katleden Kral Busiris'i öldürdü. Libya'nın kurak çölünü aştı ve verimli ve sulak bir ülke bularak orada muazzam büyüklükte bir şehir kurdu. Bu şehir, kapılarının çokluğu nedeniyle Hekatompyle adını aldı ve ünü günümüze kadar ulaştı. Kartacalılar, yetenekli komutanların komutasındaki hatırı sayılır birlikler göndererek şehri ele geçirdiler. Herkül, Libya'dan Gades'i yıkayan Okyanus'a kadar seyahat etti ve her kıtanın kıyısına ikişer ordugah kurdu. Oradan filosuyla İberya'ya ayak bastı ve üç ayrı orduya komuta eden Khrysaor'un oğullarına yetiştirdi. Herkül onları teke tek bir çarpışmada öldürdü, İberya'yı ele geçirdi ve o meşhur inek sürülerini kaçırdı. İberya topraklarından geçerken, o ülkenin dindarlığı ve adaletiyle tanınan bir kralı tarafından onurlu bir şekilde karşılandı; bu karşılamamanın karşılığında krala bu ineklerden birkaç tane verdi. Kral hepsini Herkül'e adadı ve her yıl bu kutsal ineklerden doğan en güzel boğayı ona kurban etti. Bu boğalar, günümüze kadar İberya'da korunmuştur. Az önce bahsettiğimiz Herkül Sütunları hakkında da birkaç söz söyleyelim. Libya ve Avrupa'nın uç noktalarına ulaşan Herkül, bu sütunları Okyanus kıyılarına diktirdi. Seferinin ölümsüz bir anısını bırakmak için, eskiden birbirinden çok uzak olan iki kıtanın uçlarını bir setle bir araya getirdiği ve deniz sularına yalnızca dar bir geçit bırakarak Okyanus'taki balinaların iç denize girmesini engellediği söylenir: Herkül'ün anısını yaşatan muazzam bir eser. Bazıları ise, iki kıtanın birleşmesiyle Herkül'ün kıstağı delerek bugün Okyanus'u denizimize bağlayan boğazı oluşturduğunu iddia eder. Herkes bu iki görüşten birini benimsemekte özgürdür. Herkül, Yunanistan'da da benzer bir çalışma yapmıştı. Tempe adı verilen vadi, geniş bir alanı kaplayan durgun sularla kaplıydı. Bu suların aktığı bir kanal kazdı ve böylece Peneus Nehri'nin suladığı Tesalya ovasını ortaya çıkardı. Boeotia'da ise tam tersini yaptı ve Minya'daki Orchomenos yakınlarından akan nehri bir sel baskını ile tamamen harap etti. Tesalya'da gerçekleştirdiği çalışma Yunanlılar için bir kazançtı ve Boeotia'da başardığı işlerle, Minyalar tarafından kendilerine dayatılan köleliğin intikamını aldı. XIX. Herkül, İberya krallığını yerlilerin en erdemlisine verdi. Herkül, ordusunun başına geçti ve Keltler'e girdi; tüm bu toprakları geçerek vahşi gelenekleri, özellikle de yabancıları öldürme geleneklerini ortadan kaldırdı. Ordusu, dünyanın dört bir yanından akın eden gönüllülerden oluştuğu için, birliklerinin uzun yolculuklarından aldığı Alesia adını verdiği bir şehir kurdu. Çok sayıda yerli buraya yerleşti ve diğer sakinlerden daha kalabalık oldukları için, tüm nüfus Barbarların geleneklerini benimsedi. Bu şehir, bugün bile, onu tüm Keltler'in merkezi ve başkenti olarak gören Keltler arasında saygın bir yere sahiptir. Herkül'den bugüne kadar özgür ve zaptedilemez kalmıştır. Ancak sonunda, kahramanlığının büyüklüğü nedeniyle tanrılaştırılan Caius Caesar, şehri bir saldırıyla ele geçirdi ve Keltler'in geri kalanıyla birlikte Romalıların egemenliğine boyun eğdirdi. Keltlerden İtalya'ya geçerken

Herkül, Alpleri aştı. Yolu, engebeli ve zorlu olmasına rağmen, tüm yüküyle birlikte bir ordu için erişilebilir hale getirdi. Bu dağlarda yaşayan barbarlar, dağları geçen askerleri yağmalayıp katletmeye alışkındı. Herkül bu ulusu dize getirdi ve haydutların liderlerini cezalandırdıktan sonra, bu geçitlerin güvenliğini sonsuza dek garanti altına aldı. Alplerden inerek, bugün Galya (Cisalpine) olarak adlandırılan ovayı geçti ve ardından Ligurya'ya girdi. XX.

Liguryalıların yaşadığı bölge sert ve verimsizdir. Ancak, sakinlerinin çalışması ve muazzam çabaları sayesinde, bazı nadir meyveler verir. Liguryalılar küçük yapılıdır; ancak sürekli egzersiz sonucunda dinçleşirler; lüks yaşamdan uzaklaşarak, savaşta olağanüstü bir güç ve çeviklik kazanırlar. Yaşadıkları topraklar çok fazla yorgunluk ve emek gerektirir; kadınlar bile tarladaki işleri erkeklerle paylaşmaya alışkındır. Erkekler ve kadınlar silahlarını ücret karşılığında kiraya veriyorlardı. Bu ülkedeki bir kadınla ilgili olarak günümüzde çok tuhaf bir şey oldu. Hamile olmasına rağmen, gündüzleri erkeklerle birlikte çalışıyordu. Doğum sancıları çektiği için sessizce bir çalıllığa çekildi. Orada, doğum yaptıktan sonra çocuğunu yapraklarla örttü ve orada sakladı. Sonra işçilerin arasına karışmak ve onların yorgunluklarını paylaşmak için geri döndü, olan biteni anlatmadı; ancak çocuğun ağlamaları gerçeği ortaya çıkardı. Ancak işçilerin lideri anneyi işini bırakmaya ikna edemedi; efendisi ona acıyıp ücretini ödeyene kadar da geri çekilmedi. XXI.

Ligurya ve Tiren topraklarından ayrılan Herkül, Tiber kıyılarına vardı ve sadece birkaç nesil sonra Mars'ın oğlu Romulus tarafından kurulan Roma'nın şimdi bulunduğu noktada kamp kurdu. Bazı yerliler o zamanlar Palatino Tepesi'nde çok küçük bir kasabada yaşıyordu. Aralarında en tanınmış olanları Cacius ve Pinarius, Herkül'ü büyük bir onurla karşılayıp hediyelerle onurlandırdılar. Bu adamların anıları Roma'da günümüze kadar korunmuştur; Pinaryalılar ailesi bugün bile en eski Roma soylularından biri olarak kabul edilir. Palatino Tepesi'nde basamakları taştan olan ve Cacius'un evinin yakınında bulunduğu için Cacius Merdiveni olarak adlandırılan bir merdiven vardır. Palatino Tepesi sakinlerinin kendisine gösterdiği sevgi ifadelerini alan Herkül, onlara, kendisinin tanrılaştırılmasından sonra servetlerinin onda birini Herkül'e bağışlayanların çok mutlu bir hayat sürecekleri kehanetinde bulundu. Bu kehanet bugüne kadar gerçekleşti. Orta halli birçok Romalı ve hatta bazı çok zengin vatandaşlar, Herkül'e servetlerinin onda birini vermeye yemin ettikten sonra, bu bağışın dört bin talente ulaştığını gördüler. Zamanının belki de en zengin Romalı olan Lucullus, servetinin değerini ölçtürdükten sonra, onda birini Herkül'e kurban etti ve o da bu parayı sürekli görkemli ziyafetlerde harcadı. Romalılar, Tiber Nehri kıyısında bu tanrıya görkemli bir tapınak inşa ettiler ve servetlerinin onda birini ona adadılar. Tiber Nehri kıyılarını terk eden Herkül, İtalya kıyıları boyunca ilerledi. Söylenişine göre, çok güçlü ve kötü kalpli olan ve Devler olarak adlandırılan adamların yaşadığı Cumaean kırsalına girdi. Bu kırsal alan, eskiden Sicilya'daki Etna Yanardağı gibi alevler saçan bir tepeden dolayı Phlegraeen Tarlası olarak da adlandırılıyordu. Bu yer artık Vezüv olarak adlandırılıyor ve eski alevlerinin birçok izi hala burada görülebiliyor. Herkül'ün varlığından haberdar olan Devler, toplanıp savaş düzeninde ona karşı yürüdüler. Devlerin formları ve güçleri sayesinde mücadele şiddetliydi. Sonunda Herkül, tanrıların yardımıyla galip geldi. Devlerin çoğunu öldürdü ve bölgeyi yatıştırdı. Mitologların hikâyesine göre, Devler Dünya'nın oğullarıydı ve bu da onların muazzam boyutlarını açıklıyor. Tarihçi Timaeus'un yetkilerini takip ettiği birkaç mitoloji uzmanı, Devlerin Phlegra'daki yenilgisini böyle anlatıyor. XXII.

Phlegraeen Tarlası'ndan ayrılan Herkül, kıyı boyunca yoluna devam etti. Proserpina'ya kutsal olan Avernus Gölü çevresinde çeşitli görevleri tamamladı. Bu göl, Misenum ve Dicaearchaeum arasında, bir kaplıcanın yakınında yer almaktadır. Çevresi yaklaşık beş stadia uzunluğundadır ve inanılmaz derecede derindir. Bu nedenle, normalde oldukça saf olan suları mavi renktedir. Mitologlar, eskiden burada ölümler tarafından verilen bir kehanetin olduğunu, ancak zamanla kaybolduğunu söylerler. Bu göl denize dökülüyordu:

Herkül'ün ağzını kapattığı ve kıyı boyunca bugün hala Herkül Yolu olarak adlandırılan bir yol inşa ettiği söylenir. Herkül'ün bu bölgede yaptığı çalışmalar bunlardır. Daha sonra Posidoniata ülkesine girdi ve tekil bir olayın öyküsünün anlatıldığı bir taş buldu. O ülkenin ünlü bir avcısı, uzun zamandır avda yakaladığı tüm hayvanların başlarını ve ayaklarını Diana'ya adayıp ağaçlara çivileme geleneğine sahipti. Bir gün devasa bir yaban domuzu yakaladığında, tanrıçaya hakaret ederek bu hayvanın başını kendine adayacağını söyledi; Ve sözlerini eyleme dökerek, domuzun başını bir ağaca çiviledi. O sırada hava çok sıcaktı. Avcı öğle vakti uykuya daldı; o anda domuzun başı ağaçtan koptu ve uyuyan avcının üzerine düşerek onu anında öldürdü. Bu olay şaşırtıcı olmamalı, çünkü Diana'nın dindar olmayanlara verdiği birçok başka ceza da anlatılır. Dindarlığının ödülü olarak Herkül'ün başına tam tersi geldi. Rhegium ve Locri ülkelerinin sınırlarına vardığında ve uzun bir yolculuğun yorgunluğundan dinlenirken, çığıllarıyla onu rahatsız eden bir sürü ağustos böceğinin yok olması için tanrılara dua etti. Tanrılar duasını kabul etti; bu böcekler anında yok olmakla kalmadı, aynı zamanda o ülkede bir daha hiç görülmediler. Denizin en dar geçidine ulaşan Herkül, ineklerini Sicilya'ya götürdü. Kendisi ise, bir boğanın boynuzlarını yakalayarak, Timaeus'a göre on üç stadion olan bu boğazın tüm genişliğini yüzerek geçti. XXIII. Sicilya'yı dolaşmak niyetiyle Pelorus Burnu'ndan Eryx Dağı'na gitti. Adanın kıyıları boyunca yürürken, perilerin yolculuğun yorgunluğunu atmak için ona sıcak banyolar açtıkları söylenir. Himera'nın eyeri ve Egesta'nın eyeri olmak üzere iki termal su kaynağı vardır. Eryx'in topraklarına yaklaşıp, Herkül, Venüs'ün oğlu ve ülkenin kralı Butas adlı Eryx tarafından bir dövüşe davet edildi. Dövüşün ödülü olarak Eryx krallığını, Herkül'e de ineklerini teklif etti. Eryx önce öfkelenip ve krallığının Herkül'ün ineklerinden çok daha değerli olduğunu söyledi. Ancak Herkül ona ineklerini kaybederse ölümsüzlüğünü kaybedeceğini gösterdiğinde, Eryx dövüşün şartlarını kabul etti. Ancak yenildi ve devletlerini kaybetti; Herakles onları yerlilere verdi ve soyundan biri gelip onları ele geçirene kadar meyveleri toplamalarına izin verdi. Olanlar da böyle oldu. Herakles'ten birkaç nesil sonra Sicilya'ya gelen Lakedaimonlu Doriaeus, bu ülkeyi ele geçirdi ve orada Heraklea şehrini kurdu. Bu şehir refaha kavuştu ve Kartacalılar onu kıskandı. Kartaca'dan daha güçlü hale gelmesinden ve üstünlüklerini ellerinden almasından korktular. Bu yüzden güçlü ordularla üzerine yürüdüler, şehri ele geçirdiler ve yerle bir ettiler. Ancak bunların hepsinden zamanı gelince ayrıntılı olarak bahsedeceğiz. Herkül, Sicilya'yı dolaştıktan sonra nihayet günümüzde Siraküza olarak bilinen şehre ulaştı ve burada Proserpina'nın kaçırılma hikâyesini öğrendi. Tanrıçalara görkemli bir kurban sundu. Kyane yakınlarında en güzel boğalardan birini kurban etti ve halka her yıl Proserpina onuruna ciddi festivaller ve kurbanlar düzenlemeyi öğretti. Daha sonra inekleriyle ülkenin iç kesimlerine kadar ilerleyen Sikanlar, kalabalık bir orduyla onu karşılamaya geldi; ancak Herkül onları ünlü bir savaşta yendi. Aralarında Leucaspis, Pediacrates, Buphonas, Gaugatas, Cygeus ve Kritidas'ın da bulunduğu çok sayıda düşmanı öldürdü; hepsi de bugün hala kahramanca onurlandırılan ünlü liderlerdi. XXIV. Bundan sonra Herkül, Leontium kırsalına girdi ve ülkenin güzelliğine hayran kaldı. Halk onu saygıyla karşıladı; Herkül de aralarında yolculuğunun ebedi anıtlarını bıraktı. Agyrinealılar şehirde başına tuhaf bir şey geldi: Halk, onu Olimpos tanrılarına sunulan aynı festivaller ve kurbanlarla onurlandırdı. Herkül o zamana kadar herhangi bir kurban teklifini kabul etmemişti; Agyrinealılar tarafından kendisine sunulan ibadet, ölümsüzlüğünün ilahi bir göstergesi olarak kabul ettiği ilk ibadetti. Şehirden çok uzak olmayan bir yerde, Herkül'ün ineklerinin balmumuna basar gibi izlerini bıraktığı taşlı bir yol vardı. Bu yeni işaret, onuncu işini tamamlamasıyla birlikte, ona zaten ölümsüz olduğuna inandırdı ve halkın onun adına düzenlediği yıllık kurbanları kabul etti. Kendisine bu kadar çok saygı gösterenlere minnettarlığını göstermek için, şehrin önüne çevresi dört stadia olan bir göl kazdı ve üzerine kendi adını verdi. İneklerinin izlerini bıraktığı yerde, kahraman Geryon'a,

bugün hala yerliler tarafından saygı duyulan bir türbe adadı. Yeğeni ve silah arkadaşı Iolaus'a bir tapınak daha adadı; ve bugün bile kutlanan yıllık kurban törenlerini onun onuruna başlattı. Agyra'nın tüm sakinleri, doğumlarından itibaren saçlarını Iolaus'a adar ve bu tanrıya görkemli kurbanlarla sunana kadar uzatırlar. Iolaus tapınağı o kadar kutsal ve o kadar saygıdeğerdir ki, bu geleneksel adakları orada sunmayan çocuklar dilsiz kalır ve ölü gibi olurlar. Ancak, bu kurbanı sunmaya yemin edip yeminlerini ettikleri anda hastalıklarından iyileştikleri söylenir. Halk, bu tanrıya adaklarını sundukları kapıya Herkül adını vermiştir. Bu töreni her yıl güreş antrenmanları ve at yarışlarıyla neşeyle kutlarlar; ardından efendiler kölelerle kaynaşır ve hep birlikte danslar, şöenler ve kurbanlarla tanrıyı onurlandırır. Herkül inekleriyle birlikte İtalya'ya döndü ve sahil boyunca yürüdü. İneklerini çalmak isteyen Lacinius'u öldürttü, istemeden Kroton'u öldürdü, görkemli bir cenaze töreni düzenledi ve onun için bir mezar inşa etti. Yerlilere, bir gün orada ölen adamla aynı adı taşıyacak ünlü bir şehrin yükseleceğini kehanet etti. XXV. Adriyatik Denizi kıyılarını dolaştıktan sonra, bu körfezin kıyılarını takip ederek Epirus'a girdi ve oradan da Mora'ya geçti. Herkül onuncu görevini henüz bitirmişti ki, Eurystheus ona köpek Kerberos'u yeraltı dünyasından gün ışığına çıkarmasını emretti. Herkül, kendisi için görkemli saydığı bu görevi yerine getirmesi emredilir emredilmez Atina'ya gitti ve o zamanlar Orpheus'un oğlu Musaeus'un önderlik ettiği Eleusis gizemlerine inisiye edildi. Az önce Orpheus'tan bahsettik, burada onun hakkında bir kelime söylemek yersiz olmaz. Orpheus, Aegrius'un oğluydu ve aslen Trakyalı'ydı. Öğrenimi ve şarkı ve şiirdeki yeteneği onu tarihte anısı korunan herkesin üstüne yerleştirdi. Hayranlık uyandıran ve ahenkli bir şiir yazdı. Öyle bir ün kazandı ki, melodisiyle vahşi hayvanları ve ağaçları büyülüyor gibiydi. Çocukluğundan beri teolojik gelenekleri incelemeye adadı ve bilgisini mükemmelleştirdiği Mısır'a gitti; ve gizemler ve teoloji biliminin yanı sıra şiir ve şarkıda da Yunanlıların en büyüğüydü. Orpheus da Argonautlar'a seferlerinde eşlik etti ve karısına olan aşkına kapılarak yeraltı dünyasına bile inmeye cesaret etti. Şarkısının tatlılığıyla Proserpina'yı baştan çıkardıktan sonra, ölen karısını geri getirmesi için ondan izin aldı ve Baküs örneğini izleyerek onu yeraltı dünyasından çıkardı. Çünkü bu tanrının annesi Semele'yi yeraltı dünyasından çıkardığı ve ona ölümsüzlük vererek onu Thyone adıyla çağırdığı söylenir. Orpheus hakkındaki bu konudan sonra, Herkül'e dönelim. XXVI. Yeraltı dünyasına inen bu kahraman, geleneğe göre Proserpina tarafından bir kardeş gibi karşılandı: hatta Theseus ve Pirithoüs'ü serbest bırakıp yanında götürmesine izin verdi. Kerberos'u zincirledi, yeraltı dünyasından çıkardı ve insanlara gösterdi. Son işi Hesperides'in altın elmalarını getirmektir. Böylece Herkül tekrar Libya'ya yelken açtı. Mitologların bu elmalar hakkındaki görüşleri ikiye bölünmüştür: Bazıları, Libya'daki Hesperides bahçelerinde altın elmalar olduğunu ve bunların sürekli olarak korkunç bir ejderha tarafından korunduğunu söyler. Diğerleri ise Hesperides'in o kadar güzel koyun sürülerine sahip olduğunu, şiirsel bir metaforla, tıpkı bizim altın Venüs dediğimiz gibi, bu koyunlara altın elmalar dendiğini iddia eder. Bazıları ise bu koyunların belirli bir renkte ve altına benzer olduğunu; ejderhadan, bu sürülerin koruyucusu, güçlü ve cesur bir adam olarak, bu koyunları kendisinden çalmaya çalışan herkesi öldüren biri olarak anlaşılması gerektiğini söyler. Ancak herkes bu konuda dilediğine inanmakta özgürdür. Herkül, bu sürülerin veya elmaların koruyucusunu öldürüp Eurystheus'a getirdi; böylece çabalarını tamamladıktan sonra, Apollon'un ona vaat ettiği gibi, ödülü olarak ölümsüzlüğü bekledi. XXVII. Mitografların Atlas ve Hesperides'in kökeni hakkında anlattıklarını atlamamalıyız. Hesperitis adlı ülkede Hesperus ve Atlas adında iki ünlü kardeş yaşardı; altına benzer sarı renkte, nadir güzellikte sürülere sahiptiler; ve şairlerin koyun elmaları dedikleri gibi, bu sürüler altın elma adını almıştı. Hesperus'un Hesperis adında bir kızı vardı; onu kardeşi Atlas ile evlendirdi. Ondan Hesperis ülkesi adını aldı. Atlas'ın Hesperis'ten yedi kızı vardı; babalarının adı Atlantides, annelerinin adı Hesperides'ti.

Güzellikleri ve bilgelikleriyle öne çıktıkları için, Mısır Kralı Busiris'in onları ele geçirmek istediği söylenir. Bunu aklında tutarak, bu kızları kaçırıp kendisine getirmeleri için korsanlar gönderdi. O sırada Herkül, son görevini tamamlarken, Libya'da tüm yabancılara meydan okuyan Antaeus'u öldürmüştü; ayrıca, yabancı gezginleri katleden Busiris'i Jüpiter'e kurban ederek Mısır'da cezalandırmıştı. Ardından Nil Nehri'nden yukarı Etiyopya'ya giderek, kendisiyle savaşmak isteyen Etiyopya kralı İmathion'u öldürdü ve yeni bir görev için emir almak üzere geri döndü. Busiris tarafından gönderilen korsanlar, Atlas'ın kızlarını bir bahçede oynarken buldular; onları alıp gemileriyle hızla kaçtılar. Herkül, onları kıyıda yemek yerken yakaladı ve kızlardan başlarına gelenleri öğrendikten sonra, tüm kaçırılanları öldürdü ve kızları babaları Atlas'a geri verdi. Bu hizmetinin karşılığında Atlas, Herkül'e sadece aradığı şeyi vermekle kalmadı, aynı zamanda onu astronomiye de başlattı. Atlas bu bilimi derinlemesine incelemiş ve ustalıkla bir gök küresi inşa etmişti; bu yüzden dünyayı omuzlarında taşıması gerekiyordu. Herkül, küre bilimini Yunanistan'a getiren ilk kişi olduğu için bundan büyük bir ün kazandı; bu da insanların, alegorik olarak, Atlas'tan dünyanın yükünü aldığını söylemelerine neden oldu. XXVIII. Herkül işleriyle meşgulken, Amazonların geri kalanı Thermodon Nehri kıyılarında toplandı: Yunanlılardan, Herkül'e karşı verdikleri savaşta uğradıkları yenilginin intikamını almak için acele ettiler. Özellikle Atinalılara karşı çok öfkeliydiler, çünkü bazı yazarların Hippolyta olarak adlandırdığı Amazon kraliçesi Antiope, Theseus tarafından köle olarak tutuluyordu. Böylece İskitlerle ittifak kurduktan sonra hatırı sayılır bir ordu topladılar. Amazonların önderliğindeki bu ordu, Kimmer Boğazı'nı geçti, Trakya'yı ve Avrupa'nın büyük bir bölümünü geçerek sonunda Attika'ya girdi ve bugün hala Amazonlar Ovası olarak adlandırılan bir yerde kamp kurdu. Amazonların ilerleyişini haber alan Theseus, şehir birlikleriyle birlikte onları karşılamaya gitti. Yanında Antiope de vardı ve Antiope'den Hippolytos adında bir oğlu oldu. Bir savaş çıktı; Theseus'un askerleri olan Atinalılar, cesaretleriyle galip geldiler: Amazonların bir kısmını parçaladılar ve geri kalanını Attika'dan sürdüler. Kocasını Theseus'un yanında savaşan Antiope, kahramanca bir şekilde hayatına son verdi. Katliamdan kurtulan ve anavatanlarına dönmekten umutsuzluğa kapılan Amazonlar, İskitler'e geri döndüler ve orada İskitlerle birlikte yerleştiler. Amazonlar hakkında yeterince konuştuk; şimdi Herkül'ün hikâyesine dönelim. XXIX. Görevlerini tamamladıktan sonra Herkül, kâhinden, tanrılar arasına katılmadan önce, Thespiades'ten olan oğullarının önderliğinde Sardunya'ya bir koloni göndermesini emreden bir emir aldı. Ancak bu oğullar henüz çok gençti. Bu nedenle Herkül, yeğeni İolaus'u başlarına koymanın uygun olduğuna karar verdi. Kolonilerinden daha sonra daha düzenli bir şekilde bahsedebilmek için, önce bu çocukların doğumunu anlatmamız gerekiyor gibi görünüyor. Atina'nın seçkin bir ailesinden gelen, Erechtheus'un oğlu ve kendi adını taşıyan bir ülkenin kralı olan Thespius'un birçok karısından elli kızı vardı. Herkül henüz çok gençti ve olağanüstü bir fiziksel güce sahipti; bu durum Thespius'un kızlarının kendisinden çocuk sahibi olmasını istemesine neden oldu. Bunun üzerine Thespius onu bir kurban törenine davet etti, onun için görkemli bir ziyafet hazırladı ve tüm kızlarını teker teker ona gönderdi. Herkül hepsini hamile bıraktı ve yaygın bir ad olan Thespiades olarak anılan elli oğlunun babası oldu. Yetişkinliğe ulaştıklarında, Herkül onları kahinin emriyle Sardunya'ya bir koloni yönetmeleri için gönderdi. İolaus, tüm seferlerinde ona eşlik ettiği ve tüm donanmanın komutasını elinde tuttuğu için Herkül, Thespiades'i ve koloninin yönetimini ona emanet etti. Herkül'ün bu elli çocuğundan sadece ikisi Teb'de kaldı; ve onların soyundan gelenler bugün hâlâ orada büyük saygı görüyor. Yedisi ise Tespieae'de kaldı ve onlara Demuches deniyor. Soylarının yakın zamana kadar orada hüküm sürdüğü söylenir. Diğerleri ve birçok gönüllü, İolaus liderliğindeki koloniye katılarak Sardunya'ya doğru yola çıktı. İolaus, adalıları bir savaşta alt etti ve adanın en güzel yerini ve hâlâ İolaion adını taşıyan bir ovayı kendine aldı. Bu bölgeyi temizledi, meyve ağaçları dikti ve

tahkim etti. Bu ada bereketiyle o kadar ünlendi ki, daha sonra güçlenen Kartacalılar adayı ele geçirmek istediler, birçok savaşa girdiler ve kendilerini tehlikelere attılar. Ama bundan zamanı gelince bahsedeceğiz. XXX. Kolonisini kurduktan sonra, İolaos, bugün hâlâ varlığını sürdüren ve onları gerçekleştiren kişinin adından dolayı Daedalians olarak adlandırılan büyük işler yapması için Daedalus'u Sicilya'dan getirdi. Büyük ve güzel spor salonları, mahkemeler, kısacası bir koloniyi refaha kavuşturabilecek her şeyi inşa etti. Thespiades, liderlerinin koloniyeye kendi adını vermesine bile izin verdi ve bu onuru ona bir baba gibi bahsettiler; çünkü ona duydukları bağlılıktan dolayı bu unvana layık görmüşlerdi. Bu nedenle, daha sonra tanrı İolaos'a kurban sunanlar, Perslerin Kiros'a aynı adı vermeleri örneğini izleyerek ona baba adını verdiler. Bu arada İolaos, Yunanistan'a dönerek Sicilya'ya çıktı ve orada uzun bir süre kaldı. Seyahat arkadaşlarından bazıları, ülkenin güzelliğinden büyülenerek oraya yerleştiler; Sikalılarla kaynaştılar ve yerliler tarafından özellikle saygı gördüler. İolaos'a gelince, sağladığı sayısız faydanın karşılığında birçok şehirde kahramanca onurlar aldı. Thespiades kolonisinin başına tuhaf bir şey geldi. Kahin, tüm kolonicilerin ve onların soyundan gelenlerin ebedi özgürlüğe sahip olacağını öngörmüştü ve bu kehanet günümüze kadar gerçekleşti. Zamanla bu kolonicilerle kaynaşan barbarlar, bu barbarların tüm geleneklerini benimseyerek dağların yamaçlarına yerleştiler. Sadece sayısız sürülerinin eti ve sütüyle beslenerek, hiçbir zaman erzak sıkıntısı çekmediler. Yeraltında bulunan ve mağaralarda yaşadıkları için savaş tehlikelerinden kurtuldular. Bu nedenle önce Kartacalılar, sonra da Romalılar sık sık onlara saldırdı, ancak girişimlerinde başarısız oldular. Sardunya'ya giden koloni hakkında az önce söylediklerimiz yeterli olacaktır. Herkül'ün hikâyesine geri dönelim. XXXI. Herkül görevlerini tamamladıktan sonra, çocuklarının talihsiz kaderinden sorumlu olduğundan şüphelendiği karısı Megara'yı İolaos'a verdi: Başka birinin ona daha mutlu bir çocuk vereceğini umuyordu. Ekhalia kralı Eurytus'un kızı İole ile evlenmek istedi. Ancak Megara'nın talihsizliğinden haberdar olan Eurytus, karar vermek için süre istedi. Bu şekilde geri adım atan Herkül, hakaretin intikamını almak için Eurytus'un kısıraklarını aldı. Eurytus'un oğlu İphitus, gerçeği anlayarak bu hayvanları aramak için Tiryns'e gitti. Herkül onu yüksek bir kuleye çıkardı ve onları bir yerde otlarken görüp görmediğini kontrol etmesini emretti. İphitus onları göremeyince, Herkül ona haksız yere hırsızlıkla suçlandığı için sitem etti ve onu kulenin tepesinden aşağı attı. Herkül bu cinayetin cezası olarak hastalandı; Pylos'a, Neleus'un yanına gitti ve onu arındırması için yalvardı. Neleus çocuklarına danıştı ve en küçüğü Nestor hariç hepsi bu arınmayı reddetmeleri gerektiği görüşündeydi. Herkül oradan Hippolytus'un oğlu Deiphobus'a gitti, o da reddetmedi; ancak hastalığından kurtulamayınca iyileşmesi için Apollon'a danışmaya gitti. Kahin ona, eğer kendisini halka açık bir şekilde satmaya izin verir ve İphitus'un çocuklarına tam bedeli öderse kolayca iyileşeceğini söyledi. Hastalığı onu bu kehanete uymaya zorlayınca, bazı arkadaşlarıyla birlikte Asya'ya çıktı. Oraya vardığında, arkadaşlarından birinin kendisini satmasına izin verdi ve şimdi Lidyalılar olarak adlandırılan Maeonyalıların kraliçesi Iardanus'un kızı Omphale'nin kölesi oldu. Satıcı daha sonra, kahinin emri üzerine, Herkül'ün satış bedelini İphitus'un çocuklarına verdi. Herkül sağlığına kavuştu. Kraliçe Omphale'nin kölesiyken, bölgeyi istila eden haydutları cezalandırdı. Özellikle haydutlukla çok içli dışlı olan Cercopes'ları cezalandırdı. Bazılarını öldürüp bazılarını zincire vurarak Omphale'ye getirdi. Ayrıca, yabancı gezginleri kaçırıp bağlarında çalıştıran Syleus'u da bir kürek darbesiyle öldürdü. Omphale'ye ait ülkenin büyük bir bölümünü yağmalayan İtones'lerden ganimetleri geri aldı; şehirlerini ele geçirdi, yerle bir etti ve sakinlerini köle olarak sattı. Omphale, Herkül'ün erdemine hayran kaldı ve kim olduğunu öğrenince onu serbest bıraktı ve onunla evlendi. Herkül'den Lamus adında bir oğlu oldu. Herkül'ün daha önce Kleolaus adında bir cariyeden de bir oğlu olmuştu. XXXII. Bundan sonra Herkül, Mora'ya döndü ve Kral Laomedon'dan intikam almak için Truva'ya yürüdü. Kral Laomedon,

Altın Post'u fethetmek için Jason ile yaptığı sefer sırasında Truva'yı bir deniz canavarından arındıran Herkül'e söz verdiği atları reddetmişti. Bundan daha sonra, Argonautlar hikâyesinde ayrıntılı olarak bahsedeceğiz. Altın Post seferi Herkül'e intikam almak için zaman bırakmadı, bu yüzden intikamını başka bir zamana erteledi. Bazı yazarlara göre, Truva Savaşı'na on sekiz uzun gemiyle gitmişti. Ancak Homeros'a göre, sadece altı gemisi vardı: Bu şair, Herkül'ün oğlu Tlepolemus'u şöyle anlattırır: "Babam Herkül, o yiğit ve gözü pek kahramandı. Laomedon'un atlarını istedi, sadece altı gemi ve az sayıda savaşçıyla bu kıyılara çıktı, İlion şehrini yağmaladı ve sokaklarını boş bıraktı." Herkül, Troya'ya çıktı, yoldaşlarının en cesurlarını yanına alarak şehre doğru ilerledi. Gemilerinin başına Amphiarus'un oğlu Oicleus'u koydu. Bu beklenmedik saldırıda önemli bir ordu toplayamayan Laomedon, eline geçirdiği askerleri toplayarak doğruca Herkül'ün gemilerine gitti; onları yakabilirse savaşı bitirebileceğini umuyordu. Oicleus onu karşılamaya geldi; ancak önder Oicleus düştü ve onu izleyen diğerleri gemilerine binip hemen denize açıldılar. Laomedon geri döndü, Truva'yı kuşatan Herkül'ün askerlerine saldırdı ve çok sayıda adamıyla birlikte çıkan çatışmada öldü. Herkül şehri bir saldırıyla ele geçirdi ve halkın büyük bir kısmını kılıçtan geçirdi; Priamos'a Iliens Krallığı'nı vererek adaletini sağladı; Priamos, Laomedon'un oğullarından babasının tavsiyesine aykırı olarak, Herkül'e vaat edilen atları vermesini öneren tek kişiydi. Herkül, Telamon'un cesaretini ona kızı Hesione'yi vererek ödüllendirdi. Telamon, şehre girişi zorlayan ilk kişiydi; Herkül ise kalenin en güçlü kısmına saldırıyordu. XXXIII. Mora'ya dönen Herkül, ücretini dolandıran Augeas'a savaş ilan etti. Aelilerle savaştıktan sonra Olenum'a, Dexamenes'in evine gitti. Dexamenes'in kızı Hippolyta, yeni evlendiği Axas'la evlenmişti. Düğün şölenine katılan Herkül, Hippolyta'ya tecavüz etmek isteyen sentor Eurytion'u öldürdü. Tiryns'e dönen Herkül, Eurystheus tarafından krallığına karşı komplo kurmakla suçlandı ve Alcmene, İphikles ve İolaos ile birlikte oradan ayrılmasını emretti. Böylece Tiryns'ten sürgüne zorlanan Herkül, arkadaşlarıyla birlikte Arkadia'daki Pheneus'a yerleşti. Orada, Elis'ten Neptün festivalini kutlamak için Kistak'a dini bir tören yapılacağını ve Augeas'ın yeğeni Eurytus'un alay başında olduğunu öğrenince, aniden ona saldırdı ve Kleonae yakınlarında, şu anda Herkül tapınağının bulunduğu yerde Eurytus'u öldürdü. Ardından Elis'e saldırdı ve Kral Augeas'ı öldürdü; şehri ele geçirdikten sonra, Augeas'ın oğlu Phyleus'u geri çağırdı ve krallığı ona devretti. Phyleus, ücretler konusunda Augeas ile Herkül arasında hakemlik yapmak üzere seçildiğinde babası tarafından sürgüne gönderilmiş ve Herkül'ün tarafını tutmuştu. Bu olaydan sonra Hippocoon, kardeşi Tyndarus'u Sparta'dan sürgün etti; Hippocoon'un yirmi oğlu, Herkül'ün dostu Licymnius'un oğlu Oionus'u öldürdü. Bu cinayetten öfkelenen Herkül, Hippocoon'un oğullarına karşı yürüdü; onları büyük bir savaşta yendi ve hepsini öldürdü. Ayrıca Sparta şehrini ele geçirdi ve krallığı Dioscuri'nin babası Tyndarus'a devretti. Ancak bu krallık onun fethinin meyvesi olduğu için, onu yalnızca bir gün torunlarına devretmesi koşuluyla ona bıraktı. Herkül bu savaşta çok az asker kaybetti; aralarında ünlü adamlar, İphiclus ve Cepheus'un on yedi oğlu da vardı. Çünkü yirmi askerden sadece üçü kurtulabildi. Düşman tarafında Hippocoon, on oğlu ve çok sayıda Spartalı düştü. Bu savaştan dönen Herkül, Arkadia'ya girdi. Kral Aleus'un evinde konakladı; orada kralın kızı Auge'yi gördü ve onu hamile bıraktıktan sonra Stymphalos'a doğru yola çıktı. Ancak Aleus, kızının hamileliği suçu ortaya çıkarana kadar olan bitenden haberdar değildi. Aleus, baştan çıkarıcıyı ararken Auge, kızının Herkül tarafından tecavüze uğradığını söyledi. Ancak söylenenlere inanmayan Auge, arkadaşlarından biri olan Nauplius'a kızı denizde boğmasını emretti. Auge, Nafplion'a götürülürken ve Parthenian dağını geçerken doğum sancılarına yakalandı ve sanki doğal bir ihtiyacını gidermek ister gibi yakındaki ormana çekildi. Auge, Nauplius ile yolculuğuna devam etti ve Argolis'in limanı olan Nafplio'ya vardı; burada beklenmedik bir şekilde kurtarıldı. Çünkü Nauplius, aldığı emir üzerine onu boğmayı uygun görmedi ve

Asya'ya dönmek üzere olan bazı Karyalı yabancılara verdi. Bunun üzerine onu Asya'ya getirdiler ve Mysia kralı Teuthras'a sattılar. Ancak Auge'nin Partenia dağında terk ettiği çocuk, Kral Korytus'un çobanları tarafından bir dişi geyiği emzirirken bulundu ve onu efendilerine verdiler. Kral Korytus çocuğu sevinçle karşıladı, kendi oğlu gibi büyüttü ve bir dişi geyiğin emzirdiği için ona Telephus adını verdi. Yetişkinliğe erişen ve annesini tanımak isteyen Telephus, Delphi'deki kahine danışmaya gitti ve kahine Mysia'ya, Kral Teuthras'ın yanına gitmesini emretti. Telephus annesiyle orada tanıştı, babasının kim olduğunu öğrendi ve büyük bir üne kavuştu. Erkek çocuğu olmayan Teuthras, kızı Argiope'yi onunla evlendirdi ve Telephus'u krallığın halefi ilan etti. XXXIV. Pheneus'a yerleşmesinden beş yıl sonra, Licymnus'un oğlu Oionus'un ve kardeşi Iphiclus'un ölümünden üzüntü duyan Herkül, gönüllü olarak Arabistan'dan ve tüm Mora'dan sürgüne gitti. Aetolia'daki Kalydon'a gitti ve birçok Arkadialı da onu takip ederek oraya yerleşti. Ne çocuğu ne de meşru karısı olan Herkül, Meleager'in ölümünden sonra Oineus'un kızı Deianira ile evlendi. Meleager'in öyküsünü burada kısaca anlatmanın yersiz olduğunu düşünmüyoruz. Bereketli bir hasattan sonra Oineus, ihmal ettiği Diana hariç tüm tanrılara kurbanlar sundu. Öfkelenen tanrıça, Kalydon'a devasa büyüklükte bir yaban domuzu gönderdi. Bu yaban domuzu komşu kırsalı harap etti ve mülkleri yok etti. Hayatının baharında olan ve gücü ve cesaretiyle öne çıkan Oineus'un oğlu Meleager, bu hayvanı avlamak için en cesur arkadaşlarını topladı. Meleager, ona mızrağını ilk atan oldu: avın ödülü olan yaban domuzunun postu, ortak oy birliğiyle ona verildi. Bu avda bulunan Schoeneus'un kızı Atalanta'ya aşık olan Meleager, ona bu postu onur ödülü olarak sundu. Bu avda bulunan Thestius'un oğulları, Meleager'in kendi akrabaları yerine yabancı bir kadını tercih etmesine öfkeleniler. Bu nedenle Atalanta'yı pusuya yatırdılar, Arkadia'ya döndüğünde ona saldırdılar ve yaban domuzunun postunu ondan aldılar. Sevdiği kadına yapılan hakarettten öfkelenen Meleager, kadının yardımına koştu. Önce, esir alanları, elinden aldıkları ödülü Atalanta'ya geri vermeleri için teşvik etti. Ancak reddettiklerinde, annesi Althea'nın kardeşleri olmalarına rağmen hepsini öldürdü. Kardeşlerinin öldürülmesinden dolayı çok üzülen Althea, korkunç beddualarla Meleager'i ölümüne adadı ve tanrılar onun duasını kabul etti. Bazı mitoloji uzmanları, Meleager'in doğumunda Kader Tanrıçalarının Althea'ya rüyasında görünerek, oğlu Meleager'in kendilerine verilen meşale tükenene kadar ölmeyeceğini söylediklerini; oğlunun hapsedildikten sonra, Althea'nın oğlunun kurtuluşunun bu meşaleye bağlı olduğuna inanarak meşaleyi özenle koruduğunu; daha sonra kardeşlerinin öldürülmesinden dolayı öfkelenerek meşaleyi yaktığını ve böylece Meleager'in ölümüne neden olduğunu iddia eder. Sonunda, olan bitenden dolayı umutsuzluğa kapılarak kendini boğdu. XXXV. Bu sırada, Olenumlu Hipponous, kızı Peribea'ya, Mars'a hamile olduğunu söyleyerek onu Aetolia'daki Oineus'un yanına gönderdi ve Oineus'tan ondan mümkün olan en kısa sürede kurtulmasını istedi. Ancak oğlunu ve karısını yeni kaybetmiş olan Oineus, Peribea'yı öldürmeyi reddetti; onunla evlendi ve ondan Tydeus'u oğlu yaptı. Meleager, Althea ve Oineus'un hikayesi böyledir. Kalydonluları memnun etmek için Herkül, Achelous Nehri'nin akışını kendi kazdığı yatağa yönlendirdi ve böylece bu nehrin suları ile geniş bir bölgeyi gübreledi. Bu nedenle Herkül, Achelous ile boğa kılığında dövüşürken tasvir edilir; bu dövüşte boğanın boynuzlarından birini kırarak Aitolialılara sundu. Amalthea boynuzu olarak adlandırılan bu boynuzun, üzüm, elma vb. gibi sonbaharın tüm meyvelerini içerdiğine inanılırdı. Şimdi, bu alegoride boynuz, Achelous kanalını temsil eder; üzümler, elmalar ve narlar, nehrin çevresinin verimliliğini ve orada yetişen çok sayıda meyve ağacını gösterir. Bu boynuza verilen Amalthea ismi, toprağın işlenmesi için gereken çalışmanın şevkini ve azmini ifade eder. XXXVI. Herkül daha sonra Kalydonluların Tesprotianlılarla savaşmasına yardım etti. Ephyra şehrine saldırdı ve Tesprotian kralı Phyleus'u kendi eliyle öldürdü. Phyleus'un kızını esir aldı, onunla ilişkiye girdi

ve ondan Tlepolemus adında bir oğlu oldu. Deianira ile evlendikten üç yıl sonra Herkül, Oineus'un sofrasında ve orada kendisine Arşiteles oğlu Eurynomus hizmet ediyordu. Henüz bebeklikten yeni çıkmış olan bu genç adam, hizmet ederken bir hata yaptı. Herkül ona yumruğuyla vurdu ve bu talihli darbeyle istemeden öldürdü. Bu kazadan üzüntü duyan Herkül, karısı Deianira ve henüz çocuk olan oğlu Hyllus ile birlikte Kalydon'dan sürgüne gitti. Evenos Nehri kıyısına vardığında, yolcuları ücret karşılığında nehrin bir kıyısından diğerine taşıyan sentor Nessus ile karşılaştı. Bu sentor önce Deianira'yı taşıdı ve güzelliğine hayran kalarak ona tecavüz etmeye kalkıştı. Deianira kocasından yardım diledi. Herkül, sentora bir ok fırlattı. Sentor, bu eylemin ortasında ve yarısından ölürken, Deianira'ya, Herkül'ün başka bir kadını sevmesini engelleyecek bir aşk iksiri bırakmak istediğini; bunun için spermini yağ ve oktan akan kanla karıştırıp Herkül'ün gömleğine sürmesi gerektiğini söyledi. Bu tarifi Deianira'ya verir vermez öldü. Nessus'un emrine uyarak, Deianira aşk iksirini bir vazoya koydu ve kocasının bilgisi olmadan sakladı. Herkül nehri geçerek Trakya kralı Ceyx'e gitti ve her zaman takip ettiği Arkadialılarla birlikte oraya yerleşti. XXXVII. Dryopes kralı Phylas'ın Delphi tapınağını kirlettiği söylentisi yayıldıktan sonra, Herkül, Melosluların başında bir sefer düzenledi, Dryopes kralını öldürdü, nüfusun geri kalanını kovdu ve ülkeyi Meloslulara verdi. Phylas'ın kızını esir aldı ve onunla ilişkiye girerek Antiochus adında bir oğlu oldu. Ayrıca Deianira'dan Hyllus'tan küçük iki çocuğu daha oldu: Glenaeus ve Hodites. Kovulan Dryopes'lerden bazıları Euboea'ya çekildi ve orada Karystus şehrini kurdu; diğerleri Kıbrıs adasına çıktı ve orada yerli halkla kaynaşarak yerleşti. Dryopes'in geri kalanı, Herkül'e olan nefretinden dolayı onlara yardım eden Eurystheus'a sığındı; bu kralın yardımıyla Mora'da Asine, Hermione ve Aeion olmak üzere üç şehir kurdular. Dryopes'in kovulmasının ardından, Kral Aegimos'un tebaası olan Hestiaeotis'te yaşayan Dorlar ile Keneus'un oğlu Kral Coronus'un tebaası olan Olimpos Dağı çevresinde yaşayan Lapithler arasında savaş çıktı. Lapith ordusu çok daha kalabalık olduğundan, Dorlar Herkül'e sığındı. Bu savaşta kendilerine yardım etmesi karşılığında ona Doris'in ve krallıklarının üçte birini teklif ettiler. Herkül'le yaptıkları pazarlıkta başarılı olduktan sonra Lapithler'e karşı yürüdüler. Herkül, tüm seferlerinde kendisine eşlik eden Arkadialıları da yanında götürmüştü; Lapithleri yendi, Kral Coronus'u öldürdü ve savaş alanında çok sayıda düşman bırakarak, tartışmalı ülkeyi Dorlara bırakmaya zorladı. Bundan sonra Herkül, Aegimios'a ülkenin üçte birini verdi ve burayı torunları için saklamasını emretti. Trakya'ya döndüğünde, kendisini savaşa kışkırtan Mars'ın oğlu Kyknos'u öldürdü. İtöne'den ayrılarak Pelasgiotis'i geçti, Kral Ormenius ile güçlerini birleştirdi ve ondan kızı Astydamia ile evlenmesini istedi. Ormenius, Herkül'ün Oineus'un kızı Deianira ile evli olduğunu bildiği için bu isteği kabul etmedi. Bu reddin ardından Herkül ona savaş açtı, şehrini ele geçirdi ve ikna edemediği bu kralı öldürdü. Esir aldığı Astydamia'yı ele geçirdikten sonra, ondan Ctesippus adında bir oğlu oldu. Bundan sonra Ekhalia'ya girdi ve kendisine evlenme teklifinde bulunan İole'nin reddinin intikamını almak için Eurytus'un çocuklarına karşı yürüdü. Bu seferde ona Arkadialılar eşlik etti; şehri ele geçirdi ve Eurytus'un oğulları Toxeus, Molion ve Pytius'u öldürdü. İole'yi esir aldıktan sonra Euboea'daki Ceneum denilen buruna gitti. XXXVIII. Bu yerde bir kurban sunan Herkül, hizmetkârlarından biri olan Likhas'ı, kurban törenlerinde giymeye alışık olduğu tuniği karısı Deianira'dan istemesi için Trakhines'e gönderdi. Likhas, kocasının İole'ye âşık olduğunu öğrenince, bu tuniği, Herkül'ün onu her zaman sevmesi için kentaur Nessus'un kendisine verdiği aşk iksiri ile ovdu. Bu sırrı bilmeyen Likhas, kurban için giysiyi getirdi. Herkül, meshedilmiş tuniği giydi ve kısa süre sonra, septik zehrin<sup>1</sup> etkisi altına girerek, son derece bitkin düştü; çünkü Herkül'ün okunun batırıldığı ve tuniğinin ıslandığı hidra zehri, vücudun etini ısıyla çürüttü. Korkunç acılar çeken Herkül, hizmetkârı Likhas'ı öldürdü, ardından ordusunu dağıtarak Trakhines'e döndü. Hastalık hızla ilerlediğinde, Licymnius ve Iolaus'u Apollon'a danışmaları

için Delphi'ye gönderdi. Herkül'ün talihsizliğinden etkilenen ve kendini suçlu gören Deianira, kendini astı. Kahin, Herkül'ün bir savaşçı aracıyla Eta Dağı'na götürülmesini, yanına büyük bir odun yığını dikilmesini ve gerisini Jüpiter'in halletmesini söyledi. Iolaus ve arkadaşları bu emri yerine getirdiler ve uzakta durup olacakları izlediler. İyileşmesinden umudunu kesen Herkül, odun yığına tırmandı ve herkesin yanına gelip yakmalarını istedi. Kimse buna cesaret edemedi; sadece Philoctetes itaat etti. Bu hizmetin ödülü olarak Herkül ona oklarını ve yayını verdi. Hemen gökten şimşek çaktı ve tüm odun yığını alev aldı. Iolaus ve askerleri kemikleri aramak için geri döndüklerinde hiçbir şey bulamadılar; böylece Herkül'ün kehanetlere uygun olarak tanrılar arasına kabul edildiğine ikna oldular. XXXIX. Kahramanlara layık görülen saygıyı ona gösterdiler ve bir mezar höyüğü inşa ettikten sonra Trakhine'e geri döndüler. Aktör'ün oğlu ve Herkül'ün dostu Monœtius, kahramana bir boğa, bir yaban domuzu ve bir koç kurban etti; aynı kahramanca kurbanın her yıl Oponte'de Herkül onuruna sunulmasını emretti. Tebaililer de aynısını yaptı. **Ancak Herkül'e ilahi saygıyı ilk gösterenler Atinalılar oldu; bu dindarlığın örneği ilk önce tüm Yunanlılar tarafından izlendi; daha sonra yeryüzünün tüm sakinleri Herkül'ü bir tanrı olarak onurlandırdı. Herkül'ün tanrılaştırılmasından sonra Jüpiter'in Juno'yu Herkül'ü oğlu olarak evlat edinmeye ikna ettiğini ve bu tanrıçanın ona her zaman bir anne şefkati beslediğini eklemeliyiz. Bu evlat edinme işleminin şu şekilde gerçekleştiği söylenir: Juno, Herkül'ü bedenine yapışık tutarak yatağına tırmandı ve gerçek bir doğum taklidi yaparak onu giysilerinin altına bıraktı. Bu tören, günümüzde Barbarlar arasında bir çocuğu evlat edinmek istediklerinde hâlâ kullanılmaktadır.** Mitologlar, Juno'nun bu evlat edinme işleminden sonra Herkül Hebe'yi kendisine eş olarak verdiğini anlatırlar. Şair, yeraltı dünyasına inişinde ondan şöyle bahseder: "O sadece bir gölgedir; çünkü ölümsüz tanrıların şölenlerinde kendisi de sevinir ve güzel ayaklarıyla Hebe'yi ele geçirir." Jüpiter tarafından on iki tanrı arasına yerleştirilen Herkül'ün, bu onuru kabul etmeyi reddettiği söylenir; çünkü on iki tanrıdan birini önce Olimpos'tan çıkarmak gerekecekti. Herkül üzerinde uzun uzun durduk; ancak mitologların bu konu hakkında söylediklerinden hiçbir şeyi atlamadık. XL. Burası, Herkül'ün de katıldığı Argonautlar seferinden bahsetmek için yerdir. Geleneğe göre Jason, Aeson'un oğlu ve Teselya kralı Pelias'ın yeğeniydi. Beden gücü ve zekâ parlaklığı bakımından tüm çağdaşlarını geride bırakarak, hatırlanmaya değer bir girişimde bulunmak istedi. Kendisinden önce Perseus ve diğer bazılarının uzak seferleri ve olağanüstü başarılarıyla ölümsüz bir üne kavuştuklarını biliyordu; bu yüzden onları Modeller. Tasarımını krala ilette ve kral hemen kabul etti. Pelias, bu genç adamın şan ve şöhrat kazanmasını istediği için değil, tehlikeli seferlerde yok olmasını umduğu için; çünkü Pelias'ın erkek çocuğu yoktu ve ağabeyinin oğlunun yardımıyla onu tahttan indireceğinden korkuyordu. Ancak şüphelerini gizledi ve bir sefer için gerekli tüm yardımı sağlayacağına söz vererek yeğenini, ünlü altın kaplumbağayı ele geçirmek için bir filoyla Kolhis'e gitmeye ikna etti. O dönemde Karadeniz kıyıları, bu sulara çıkan tüm yabancıları öldüren barbar ve tamamen vahşi uluslar tarafından meskundü. Yunanlılar ona Akseos adını verdiler. Ancak şan ve şöhrat düşkünü Jason, bu seferi zor ama imkânsız bulmayarak, bundan daha da fazla onur kazanmayı umuyordu ve projesini gerçekleştirmeye hazırlandı. XLI. Önce Pelion Dağı yakınlarında, o zamana kadar görülmüş olanların hepsinden daha büyük, hem de daha donanımlı bir gemi inşa ettirdi; çünkü o zamanlar yelken açmak için yalnızca kayıklar ya da hafif kayıklar kullanılıyordu. Bu geminin inşası, ona tanık olan herkesi şaşkına çevirdi; söylentisi tüm Yunanistan'a yayıldı ve çok sayıda seçkin genç adama bu sefere katılma isteği verdi. Jason gemisini tersaneden denize indirdi, gerekli tüm eşyalarla muhteşem bir şekilde donattı ve sefere katılmak isteyenlerin en cesurlarını seçti. Bunlardan elli dört kişi vardı: en ünlüleri Castor, Pollux, Herkül, Telamon, Orfeus, Schœneus'un kızı Atalanta, Thespius'un oğulları ve son olarak Kolhis seferinin lideri

Jason'dı. Bazı mitoloji yazarlarına göre gemi, onu inşa eden kişinin adından dolayı Argo adını taşıyordu; Argus, gemiyi onarmaya her zaman hazır olmak için kendisi gemiye binmişti. Diğerleri ise bu ismin, geminin yüksek hızını belirtmek için verildiğini iddia ediyor: argos, eskilerde hızlı anlamına geliyor. Toplanan Argonautlar, cesaretinden dolayı Herkül'ü liderleri olarak seçtiler. XLII. Daha sonra lolcus limanından yelken açtılar; Athos Dağı'nı ve Semadirek'i geçmişlerdi ki bir fırtına onları Troas'taki Sigeus Burnu'na sürükledi. Orada bir iniş yaptılar ve söylentiye göre, deniz kıyısında şu sebeplerden dolayı zincire vurulmuş bir kız buldular: Mitolojik hikayeye göre, Truva surlarının inşası yüzünden Kral Laomedon'a öfkelenen Neptün, kıyı halkını ve komşu kırsalın çiftçilerini aniden kaçıran bir deniz canavarı gönderdi. Ayrıca, bulaşıcı bir hastalık halkı kırıp geçiriyor, hatta ekinleri bile yok ediyordu, öyle ki herkes vebanın büyüklüğünden korkmuştu. Halk bu kötülöklere çare bulmak için toplandı, kral Apollon'a danışması için haber gönderdi. Kahin, bu kötölöklere nedeninin Neptün'ün öfkesi olduğunu ve Truvalıların kurayla belirlenen çocuklarından birini canavara teslim ettikleri anda bu kötölöklere sona ereceğini söyledi. Bütün kurallar çekildikten sonra, kralın kızı Hesione'nin kurası çekildi. Bu nedenle Laomedon kızını teslim etmek zorunda kaldı; Herkül, Argonautlar'la birlikte karaya çıktığında, kız henüz deniz kıyısında zincirlenmişti. Bu kız başına gelen talihsizliği anlatır anlatmaz, Herkül onu bağlayan zincirleri kırdı ve şehre girerek krala canavarı öldüreceğine söz verdi. Laomedon bu teklifi kabul etti ve ödöl olarak yenilmez kısraklarını vaat etti. Herkül canavarı öldürdü. Hesione, kurtaricisini takip etmek veya memleketinde ailesiyle birlikte kalmak arasında bir seçim yapmak zorunda kaldı. Hayırseverini ailesine tercih eden ve canavar tekrar ortaya çıkarsa diğer vatandaşların onu tekrar ele geçireceğinden korkan Hesione, yabancıyla yaşamayı tercih etti. Onur ve hediyelerle dolu Herkül, Kolhis'ten dönene kadar Hesione ve vaat edilen kısrakların velayetini Laomedon'a emanet etti ve Argonautlar'la birlikte yeniden gemiye binerek gayretle girişimlerini sürdürdü. XLIII. Şiddetli bir fırtınaya yakalandılar; Ve önde gelenler güvenliklerinden ümidini kestiğinde, gizemlere inisiye olmuş tek denizci olan Orpheus, Samothrace tanrılarına fırtınayı savuşturmamak için yemin etti. Rüzgâr hemen dindi: Dioskurların başlarına iki yıldız düştü ve herkesin büyük şaşkınlığına uğradılar. Tanrının müdahalesiyle kendilerini tehlikeden güvende hissettiler. Denizcilerin fırtınalar sırasında Samothrace tanrılarını çağırma ve yıldızların ortaya çıkışını Dioskurların varlığına bağlama geleneğı de buradan gelir. Fırtına dindikten sonra, Argonautların ileri gelenleri, Phineus'un kral olduğu Trakya bölgesine indiler. Orada, intikam almak için hapsedilmiş ve acımasızca kırbaçlanmış iki genç buldular. Bunlar, Phineus ile Boreas'ın kızı olduğu söylenen Kleopatra ve Erechtheus'un kızı Orithyia'nın oğullarıydı. Üvey annelerinin küstahlığı ve iftirası, babaları tarafından değersiz muamele görmelerine neden olmuştu; çünkü Phineus, İskit kralı Dardanos'un kızı Idea ile evlenmiş ve ona olan sevgisinden dolayı her şeyi ona vermişti. Idea, annelerini memnun etmek için ona hakaret etmek istediklerini iddia etti. Herkül ve arkadaşları beklenmedik bir şekilde ortaya çıkar çıkmaz, bu gençler onlara birinci sınıf tanrılar gibi yalvardılar ve babalarının kendilerine yaptığı değersiz muamelenin nedenlerini anlattıktan sonra, onları bu talihsizlikten kurtarmaları için yalvardılar. XLIV. Phineus, bu yabancılarla karşılaşmak için koştu ve onlara sert bir şekilde işlerine karışmamalarını emretti. Ayrıca, hiçbir babanın, suçlarının büyüklüğü ebeveynlerin çocuklarına olan doğal sevgisini bastırmadıkça oğullarından intikam almayacağını ekledi. Bu arada, Kleopatra'nın kardeşleri ve Herkül'ün yoldaşları olan Boreades, akrabalık bağlarıyla bağlı oldukları bu gençleri kurtarmak için önce harekete geçti. Önce bu gençlerin bağlı olduğu zincirleri kırdılar ve bu kurtuluşa engel olmaya çalışan tüm barbarları öldürdüler. Phineus, Argonautlar'a karşı tam bir orduyla yürüdü ve çok sayıda Trakyalı da ona katıldı; ancak cesarete hepsinden üstün olan Herkül, Phineus'u ve çok sayıda yoldaşını öldürdü.

Sonunda kralın sarayını ele geçirdi, Kleopatra'yı hapisten kurtardı ve Phineus'a babalarının krallığını geri verdi. Üvey annelerine utanç verici bir ölüm yaşatmak istedikleri için Herkül onlara bunu yapmamalarını, onu İskitya'ya, babasının yanına geri göndermelerini ve ondan aldıkları yaraların intikamını almasını istemelerini tavsiye etti. Bu tavsiyeye uyuldu: İskit, kızını ölüme mahkûm etti ve Kleopatra'nın oğulları Trakyalılar arasında kendilerine güzel adamlar namına bir ün kazandılar. Bazı mitologların, Phineus'un çocuklarının gözlerini oyduğunu ve Boreas'tan da benzer bir muamele gördüğünü iddia ettiğini biliyorum. Bazıları da Herkül'ün su aramak için karaya çıktıktan sonra Argonautlar tarafından Asya kıyılarında bırakıldığını söylüyor; kısacası, antik mitler birbiriyle uyuşmaktan uzaktır. Bu nedenle, aktardığımız bazı olguların tüm şair ve tarihçilerin anlatımlarıyla uyuşmaması şaşırtıcı değildir. Her ne olursa olsun, geleneğe göre Phineus, krallığı anneleri Kleopatra'ya emanet ettikten sonra Argonautlar'la birlikte yola çıktı. Trakya'dan ayrılan Argonautlar, Pontus'a yelken açtı ve yerlilerin vahşetinden habersiz Tauris'e çıktı. Bu bölgede yaşayan barbarlar arasında, bu bölgelere gelen tüm yabancıları Diana Taurica'ya kurban etmek yerleşik bir gelenektir. Daha sonra, bu tanrıçanın yerleşik rahibesi İphigenia, tüm esirleri ona kurban etti. XLV. Bu ölümcül geleneğin nedenini burada kısaca anlatmak gerekiyor; özellikle de bu konu dışı açıklama Argonautlar'ın tarihiyle bağlantılı olduğundan. Efsaneye göre Helios'un, ikisi de gaddarlıklarıyla ünlü Aeetes ve Perses adında iki oğlu vardı. Aeetes, Kolhis kralıydı; Perses'in ise babasından bile daha gaddar ve kötü kalpli Hekate adında bir kızı vardı. Hekate avlanmayı çok severdi ve av olmadığında insanları vahşi hayvanlar gibi oklarla delerdi. Ölümcül zehirlerin bileşiminde ustalaştıktan sonra, akonit adı verilen bir madde keşfetti. Her zehrin gücünü, yabancıları verdiği yiyeceklere karıştırarak test etti. Böylece bu konularda büyük deneyime sahip olan Aeetes, önce babasını zehirledi ve krallığı ele geçirdi. Ardından Diana için bir tapınak inşa ettirdi ve oraya gelen tüm yabancıların bu tanrıçaya kurban edilmesini emrederek gaddarlığıyla ünlendi. Aeetes ile evlenen Perses'in, Kirke ve Medea adında iki kızı ve Aegialea adında bir oğlu oldu. Her türlü zehri incelemeye kendini adanmış olan Kirke, çeşitli kök türlerini ve bunların inanılmaz özelliklerini keşfetti. Annesi Hekate'den birçok sır öğrenmişti; ancak kendi zekâsıyla daha fazlasını keşfetti, öyle ki zehir hazırlama sanatında kimseden aşağı kalmıyordu. **Bazıları tarafından İskitler olarak adlandırılan Sarmatyalıların kralıyla evlendirildi.** Önce kocasını zehirledi, sonra tacı ele geçirdi ve tebaasına zulüm ve şiddet uyguladı. Böylece krallıktan kovuldu ve bazı mitoloji uzmanlarına göre Okyanus kıyısına sığındı ve kaçışında kendisine eşlik eden kadınlarla birlikte ıssız bir adaya yerleşti. Diğer tarihçilere göre ise Pontus'tan ayrılp İtalya'da, bugün hala Circeum adını taşıyan bir burunda yaşamaya başladı.

Τὴν [Μηδείαν] ἑκάτη περίελλα θεὰ δ' αὖτε τεχνήσασθαι  
Φάρμακ', ὅς' ἡπειρός τε φύει καὶ νήγυτον ὕδωρ.

XLVI. Medea, annesinden ve kız kardeşinden zehirlerin tüm özelliklerini öğrendi; ancak tamamen zıt bir yol izledi. Hayatı boyunca ülkeye gelen yabancıları kurtarmakla meşgul oldu: bazen babasından öldürmek üzere olduğu kişileri affetmesini rica etti, bazen de bu talihsizleri hapishaneden serbest bıraktı ve güvenliklerini sağladı; çünkü Aeetes, hem vahşi içgüdüleriyle hem de karısının tavsiyesiyle yabancıları öldürme geleneğini benimsemişti. Medea, ailesinin isteklerine direnmeye devam ettikçe, kızının kendisine pusu kurduğundan şüphelendi ve onu gözaltına aldırdı. Ancak Medea kaçmayı başardı ve deniz kıyısındaki Helios (Güneş) tapınağına sığındı. Tam bu sırada, Tauris'ten ayrılan Argonautlar, geceleyin, Helios tapınağının çok yakınındaki Kolhis'e çıktılar. Orada dolaşırken Medea ile karşılaştılar ve ondan yabancıları öldürme geleneğini öğrendiler. Bu kızın tatlılığına kapılan Argonotlar, planlarını ona açıkladılar. Sonra kız, yabancıları iyilik yaptığı için babasının elinden nasıl

tehlikelere düştüğünü anlattı. Çıkarlarını Argonotların çıkarlarıyla karıştıran kız, girişimlerinin sonuna kadar onlara yardım edeceğine söz verdi. İason ise, kızla evleneceğine ve tüm hayatını onunla geçireceğine yemin etti. Geminin muhafızlığını içlerinden bazılarına emanet ettikten sonra, Argonotlar altın postu ele geçirmek için Medea ile birlikte gece yola çıktılar. Ancak bu postun kökenini, bu hikâyeye ilgili hiçbir şeyi atlamamak için burada ayrıntılı olarak anlatmak yerinde olacaktır. XLVII. Efsaneye göre, Athamas'ın oğlu Phrixus, üvey annelerinin pusularından kurtulmak için kız kardeşi Helle ile birlikte Yunanistan'dan kaçmak zorunda kaldı. Tanrıların takdiriyle, altın postlu bir koçun sırtında Avrupa'dan Asya'ya geçtiler. Helle, o zamandan beri Hellespont olarak adlandırılan denize düştü. Phrixus, Pontus'u güvenle geçti ve Kolhis'e ulaştı. Orada bir kahine itaat ederek koçunu kurban etti ve postunu Mars tapınağına bıraktı. Bu olaydan sonra bir kahin, Kolhis kralı Aeetes'in, deniz yoluyla gelen yabancılar altın postu elinden aldığında hayatına son vereceğini öngördü. Bu nedenle ve doğal acımasızlığı nedeniyle kral, Kolhis'in bu vahşi geleneği her yere yayıldıkça kimsenin ona yaklaşmaya cesaret edememesi için tüm yabancıların kurban edilmesini emretti. Ayrıca Mars tapınağını bir duvarla çevreletti ve çok sayıda Taurisli muhafıza emanet etti. Bu, tapınağın alev püskürten boğalarla çevrili olduğu ve altın postu bir ejderhanın koruduğu yönündeki Yunanlıların harika mitlerinin ortaya çıkmasına neden oldu. Taurisliler böylece boğalara, barbarca yabancı öldürme geleneği de bu boğaların burun deliklerinden fırlatılan alevlere dönüştürölür. Son olarak şairler, Ejderha diye adlandırılan koruyucuyu, aynı adı taşıyan canavarımsı bir hayvana dönüştördüler. Phrixus'un öyküsü de çarpıtılmıştır: Phrixus, pruvasında koç başi olan bir gemiye bindi ve deniz tutmasına yakalanan Helle, geminin yanına ilerledi, eğildi ve dalgalara düştü. Bazılarına göre, Aeetes'in damadı olan İskitlerin kralı, Phrixus'un öğretmeniyle birlikte yakalandığı sırada Kolhis'te seyahat ediyordu; bu genç adama aşık olan bu kral, Aeetes'ten onu istedi, Aeetes de ona verdi ve onu kendi oğlu gibi bağrına basıp krallığını ona bıraktı; Ancak Krios adındaki öğretmen kurban edildi ve derisi yüzüldükten sonra, geleneklere uygun olarak bir tapınağına asıldı. Aietes daha sonra bir kahin aracılığıyla, Krios'un derisi yabancı denizciler tarafından götürölür götürölmez öleceğini öğrendi: Kral, oraya yerleştirdiği askerler tarafından daha dikkatli bir şekilde korunabilmesi için bu deriyi yaldızlattı. Okuyucu, en çok hoşuna giden görüşü benimsemekte özgürdür. XLVIII. Medea'nın Argonautlar'ı, Kolhis kralının sarayının bulunduğu Sibaris şehrinden yetmiş stadion uzaklıktaki Mars tapınağına götürdüğu söylenir. Geceleyin kapalı olan tapınağın kapılarına vardığında, muhafızlarla Tauris dilinde konuştu. Kralın kızına itaat ederek, kapıları gönüllü olarak açtılar. Argonautlar hemen ellerinde kılıçlarla içeri girdiler ve çok sayıda barbarı öldürdüler; diğerleri ise dehşete kapılıp tapınaktan kaçtılar. Argonautlar daha sonra postu alıp aceleyle gemilerine bindirdiler. Medea ise, tapınakta sürekli nöbet tutan ve altın postu kıvrımlarıyla saran ejderhayı zehirledi. Ardından Jason'la birlikte kıyıya indi. Kaçan Taurisliler olanları krala anlattılar. Aietes'in askerlerinin başına geçip deniz kenarında karşılaştığı Yunanlıları takip ettiği söylenir. Hemen savaşa girer ve Herkül'ün görevlerini emreden Eurystheus'un kardeşi Argonautlardan biri olan İphitus'u öldürür. Ancak her taraftan kuşatılmış ve sıkıştırılmış olan birlikleri, Meleager'in darbeleri karşısında yıkılır; kralın kendisi de ölür ve yeniden canlanan Yunanlılar, Kolhislileri kaçırıp çoğunu katlederler. Jason, Laertes, Atalanta ve Thespiades yaralanır; ancak Medea'nın onları birkaç gün içinde bazı şıfalı otlarla iyileştirdiği söylenir. Gemilerine erzak aldıktan sonra Argonautlar denize açılırlar. Karadeniz'in ortasındayken, onları büyük bir tehlikeye sokan bir fırtınaya yakalanırlar. Orpheus, daha önce olduğu gibi, Samothrace tanrılarına yemin eder ve rüzgarlar diner. Deniz tanrısı Glaucus geminin yanında belirdi. Gemiye iki gün iki gece boyunca aralıksız eşlik etti. Herkül'e çalışmalarını ve ölümsüzlüğünü kehanet etti. Ayrıca Tyndari'lere Dioscuri adını alacaklarını ve tüm insanların onlara ilahi onurlar bahşedeceğini kehanet etti. Son

olarak, tüm Argonautları adlarıyla çağırır ve onlara Orpheus'un yeminleri ve tanrıların emriyle, geleceği onlara göstermek için görüldüğünü söyledi. Karaya ayak basar basmaz, kurtuluşlarını iki kez borçlu oldukları tanrılara ettikleri yeminleri yerine getirmelerini tavsiye etti. XLIX. Glaucus daha sonra tekrar denize daldı. Pontus Boğazı'na vardıklarında, Argonautlar, o zamanlar kralı Byzas olan ve Bizans şehrine adını veren bir ülkeye çıktılar. Argonautlar orada sunaklar diktiler, yeminlerini yerine getirdiler ve bugün hâlâ denizciler tarafından tapınılan bir toprak parçasını tanrılara adadılar. Daha sonra Propontis ve Hellespont'u geçtikten sonra Troas'a çıktılar. Herkül, kardeşi İphiclus ve Telamon'u Hesione ve atları istemek için şehre gönderdi. Ancak söylendiğine göre Laomedon elçileri hapse attırdı ve diğer tüm Argonautlar için onları öldürmeleri için tuzaklar kurdu. Bütün çocukları bu tasarıya katıldı. Yalnızca Priamos karşı görüşteydi: Bu yabancılara karşı misafirperverliğin sürdürülmesini ve kız kardeşiyle vaat edilen kısırakların onlara teslim edilmesini istiyordu. Ancak kimse onu dinlemediği için zindana iki kılıç getirdi ve bunları gizlice Telamon ve arkadaşına verdi. Onlara babasının niyetini açıkladı ve kurtuluşlarının sebebi oldu; Çünkü kendilerine direnmek isteyen muhafızları öldürdükten sonra Telamon ve arkadaşı denize kaçtılar ve Argonautlar'a başlarına gelenleri anlattılar. Savaşa hazırdılar ve kralın komutası altında şehirden çıkan bir birliği karşılamaya gittiler. Savaş kanlıydı. Argonautlar cesaretleriyle öne çıktılar. Ancak Herkül, yiğitliğinde hepsini geride bıraktı. Laomedon'u öldürdü, şehri ele geçirdi ve kralın komplosuna karışan herkesi cezalandırdı. Adaletin ödülü olarak krallığı Priam'a verdi. Onunla bir ittifak kurdu ve diğer Argonautlar ile tekrar denize açıldı. Ancak bazı antik şairler, Herkül'ün vaat edilen kısırakları almak için Argonautlar olmadan altı gemiyle bu sefere çıktığını ve Truva'nın efendisi olduğunu iddia ederler. Homeros bu görüşünü şu dizelerle kendi tanıklığıyla destekler: "Babam Herkül de böyleydi, o yiğit ve korkusuz kahraman. Laomedon'un atlarını ele geçirmek için altı gemi ve az sayıda savaşçıyla kıyıya çıktı ve İlion şehrini yağmaladı, sokaklarını da boş bıraktı." Argonotlar, Troas'tan Semadirek Adası'na gittiler. Orada yüce tanrılara ettikleri yeminleri tekrar yerine getirdiler ve bugüne kadar orada saklanan kadehleri tapınağa bıraktılar. L. Argonotların dönüşü bilinmiyordu; Teselya'da, Jason ve tüm arkadaşlarının Pontus topraklarında öldüğü söylentisi yayıldı. Pelias, imparatorluğa göz diken herkesi ortadan kaldırmak için uygun zamanı değerlendirdi. Bu nedenle Jason'ın babasını boğa kanı içmeye zorladı ve Jason'ın henüz çocuk olan kardeşi Promachus'u katletti. Promachus'un annesi Amphinome, kendisinin de ölüme mahkûm edildiğini görünce cesur ve unutulmaz bir eylemde bulundu: Kralın ocağının yanına sığındı ve tanrılara bu saygısızlıklarını cezalandırmaları için dua etti, göğsünü bir kılıçla deldi ve hayatına kahramanca son verdi. İason'un tüm ailesini böylece öldüren Pelias, suçlarının cezasını kısa sürede çekti. İason gece Tesalya'ya çıktı ve şehrin gözü önünde İolkos'tan çok uzak olmayan bir limana yanaştı. Orada bir hemşerisinden halkının başına gelen tüm talihsizlikleri öğrendi. Tüm Argonotlar İason'a yardım etmeye ve tüm tehlikeleri onunla paylaşmaya hazırdı. Ancak aralarında bir anlaşmazlık çıktı. Bazıları derhal şehre zorla girip krala beklenmedik bir anda saldırıyı önerdi; diğerleri ise her birinin kendi ülkesinde asker toplayıp, elli üç adamın elinde güçlü bir ordu ve hatırı sayılır şehirler bulunan bir kralı alt etmesinin imkânsız olduğunu ileri sürerek genel bir savaş ilan etmeleri gerektiğini savundu. Nasıl bir yol izleyecekleri konusunda tereddüt ederken, Medea kralı gizlice öldürmeyi ve sarayı savaşmadan onlara teslim etmeyi teklif etti. Bu teklif karşısında şaşkına dönen herkes Medea'nın planını öğrenmek istedi: Annesi Hekate ve kız kardeşi Kirke tarafından icat edilen, tuhaf özelliklere sahip birçok zehir taşıdığını; bunları daha önce hiç insanları öldürmek için kullanmadığını, ancak artık suçluları cezalandırmak için kullanmasının kolay olduğunu söyledi. Ardından Argonautlara planını ayrıntılı olarak anlattı ve sarayın tepesinden, deniz kenarında yüksek bir noktaya yerleştirilmiş bir nöbetçi

tarafından görülebilecek bir işaret üzerinde anlaştılar. Bu işaret gündüz duman, gece ise ateş olacaktı. LI. Bunun üzerine Medea, Diana'nın içi boş bir heykelini yaptırdı ve içine her türlü zehri sakladı. Saçlarını beyazlatmak için bazı maddelerle meshettikten sonra yüzünü ve vücudunu o kadar buruşturdu ki, onu görenler onu çok yaşlı bir kadın sandı. Sonunda, şafak vakti şehre girdi ve bu tanrıçanın heykelini, kalabalığı batıl inançlarla korkutacak şekilde yaptırdığı heykelle birlikte götürdü. İlahi bir ilhamla, kalabalıklar halinde sokaklara dökülen halka, bütün şehrin ve kralın güvenliği için Hiperborea bölgelerinden gelen tanrıçayı dindar bir şekilde karşılamalarını emretti. Fanatik bir öfkeye kapılan kalabalık tanrıçaya tapınıp ona kurbanlar sunarken, Medea saraya girdi. Batıl inançların etkisiyle Pelias ve kızları, tanrıçanın kralın evine mutluluk getirmek için geldiğine inandılar. Medea, ejderhaların çektiği bir arabayla havada yolculuk eden Diana'nın dünyanın büyük bir bölümünü geçtiğini ve en dindar kralların yakınında, bu ülkeyi ibadetini kurmak için seçtiğini anlattı. Pelias'ın yaşlılığını bazı güçlü ilaçlarla gidermek, bedenini gençleştirmek ve ona tanrısallık için mutlu ve hoş bir yaşam sağlamak için emir aldığını da ekledi. Kral bu garip konuşmadan çok etkilendi; Medea, hemen kendi üzerinde bir deney yapacağını söyledi ve Pelias'ın kızlarından birine saf su getirmesini emretti. Bu emir yerine getirildikten sonra Medea'nın kendini bir odaya kapattığı söylenir. Orada, tüm vücudunu yıkadıktan sonra, ovduğu maddeleri çıkardı. Böylece normal haline kavuştuktan sonra krala görüldü ve izleyenleri hayrete düşürdü; sanki ilahi bir müdahaleyle yaşlılığını gençliğin güzelliğine dönüştürmüştü. Sonra, bazı tıbbi maddeler kullanarak, Hiperborea ülkelerinin tanrıçasını Pelias'a taşıdığını söylediği ejderha figürlerini ortaya çıkardı. Bu doğaüstü görünen şeyler yüzünden Pelias, Medea'ya büyük saygı gösterdi ve tüm konuşmalarına inandı. Hatta kızlarının her birine Medea'ya yardım etmelerini ve emrettiği her şeyi yapmalarını tavsiye ettiği söylenir; çünkü kralın tanrıların kutsamalarını kölelerinin ellerinden ziyade kızlarının hizmeti aracılığıyla alması doğrudur. Bu açık tavsiye üzerine, Pelias'ın kızları Medea'nın emirlerini yerine getirmeye hazırıldılar. LII. Gece çökerken Pelias derin bir uykuya daldı. Medea daha sonra Pelias'ın bedeninin bir kazanda kaynatılmasını emretti. Kızlar bu emri yerine getirmeye çoktan hazırlanıyor olsalar da, Medea yine de ikinci bir deneyle onların bu saflığını doğrulamak istedi. Evde yaşlı bir koç vardı; onlara kaynatıldıktan sonra tekrar kuzuya dönüşeceğini söyledi. Kızlar razı olunca, Medea'nın koçu parçalara ayırıp haşladığı söylenir. Daha sonra, gözlerini bazı maddelerle büyüledikten sonra, kazandan bir kuzu figürü çıkardı. Bu mucize onları hayrete düşürdü ve Medea'nın emrine hemen itaat ettiler. Bunun üzerine Pelias'ı yakaladılar ve hepsi onu yumruklarıyla öldürdüler. Sadece Alkestis, aşırı bir evlat şefkati nedeniyle babasına dokunmadı. Ancak Medea, önce Ay'ı çağırmak gerektiği bahanesiyle onu parçalara ayırıp haşlamayı erteledi. Sonra Pelias'ın kızlarını meşalelerle sarayın çatısına çıkardı ve Argonotlar'a saldırıya hazırlanmaları için zaman kazandırmak amacıyla Kolhis dilinde uzun bir dua okumaya başladı. Nöbetçi tarafından uyarılan ve kralın öldüğünden emin olan Argonotlar şehre doğru koştular. Surları aşılar, ellerinde kılıçla saraya girdiler ve kendilerine direnmeye çalışan muhafızları öldürdüler. Pelias'ın kızları, babalarının cesedini kaynatmak için çatıdan indikleri sırada, sarayda Jason ve Argonotlar'ı gördüler. Ağlamaya başladılar; Medea'dan intikam almaktan, aldatmacasının onları sürüklediği iğrenç suçu telafi etmekten aciz oldukları için, kendi canlarına kıymak üzereyken, Jason acıyarak onları engelledi ve hilenin istemeden işledikleri bir suçtan dolayı kendilerini suçlamamaları gerektiğini söyleyerek onları teselli etti. LIII. Sonunda Jason, olan biten her şey için kendini haklı çıkarmak üzere akrabalarını topladı ve halkın önünde, kendisine haksızlık edenlere verdiği cezanın, işlenen suçtan bile daha hafif olduğunu ilan etti. Babasının krallığını Pelias'ın oğlu Acastus'a verdi; kralın kızlarına bakmayı uygun gördü ve onlara verdiği sözü yerine getirmek için, bir süre sonra hepsini en seçkin adamlarla evlendirdi. En büyükleri Alkestis, Pheres'in oğlu Teselyalı

Admetus'la; Amphinome, Leentaeus'un kardeşi Andremon'la; Evadne ise o zamanlar Fokyalıların kralı olan Kefalos'un oğlu Kanes'le evlendirildi. Ancak bu ancak daha sonra gerçekleşti. O sırada Argonautlarla birlikte Mora'ya yelken açtı. Korint Kıstağı'na vardığında, Neptün'e kurbanlar sundu ve Argo gemisini ona adadı. Korint Kralı Kreon'un saygısını kazandıktan sonra vatandaşlık hakkı elde etti ve hayatının geri kalanını Korint'te geçirdi. Argonotlar kendi ülkelerine dönmek üzereyken, Herkül, hepsinin zorluklar karşısında birbirlerine yardım edeceklerine dair yemin etmelerini önerdi. Onları, oyunlar düzenlemek ve ciddi bir toplantı düzenlemek için Yunanistan'ın en ünlü yerini seçmeye ve bu oyunları en büyük tanrılara, Olimposlu Jüpiter'e adamaya ikna etti. Argonotlar nerilen ittifaka yemin ettiler ve oyunların düzenlenmesini Herkül'e emanet ettiler. Herkül, toplantı yeri olarak Alpheus Nehri yakınlarındaki Aeliler ülkesini seçti ve bu nehir kıyısı bölgesini en büyük tanrılara adayarak buraya Olympia adını verdi. Herkül, binicilik ve jimnastik oyunlarını kurdu, bunlarla ilgili her şeyi düzenledi ve Theores'i şehir sakinlerini oyunların gösterisine davet etmeleri için gönderdi. Argonotlar seferinde kazandığı n, Olimpiyat Oyunları'nın kurulmasıyla daha da arttı; böylece tüm Yunanlıların en ünlüsü oldu. Adı birçok şehre yayıldı; birçok sakin onunla dost oldu ve hevesle ittifak teklif etti. Cesaretine ve askeri deneyimine hayran kalan Herkül, hemen güçlü bir ordu kurdu ve iyilik yapmak için dünyanın dört bir yanını dolaştı; insanlar da minnettarlıklarını göstermek için ortak bir kararla ona ölümsüzlük bahşettiler. Harikalar anlatmaya alışkın şairler, Herkül'n çokça kutlanan görevlerini tek başına ve silahsız yerine getirdiğini iddia ederler. LIV. Ancak mitoloji uzmanlarının Herkül hakkında söylediklerinin hepsini zaten aktardık. şimdi bize Jason'ın hikâyesini tamamlamak kaldı. Jason, Korint'te kaldı ve Medea ile on yıl yaşadı; Medea'dan üç çocuğu oldu. En büyük ikisi ikizdi; Thessalos ve Alcimene. Çok daha kk olan üçüncüsünün adı Tisander'di. Bu dönemde Medea, kocası tarafından her zaman sevildi, çünkü güzeldi, bilgeydi ve başka erdemlerle donatılmıştı. Ancak yıllar geçtikçe Medea'nın güzelliği solmaya başlayınca, Jason, Kreon'un kızı Glauce'ye aşık oldu ve onunla evlenmek istedi. Bu evliliğe onay veren ve düğün gününü belirleyen Kreon, önce karısına gönüllü olarak ayrılmayı önerdi. Glauce ile evlenmek istediğini, Medea'yı reddetmek için değil, çocuklarını kralın ailesiyle birleştirmek için istediğini ekledi. Bu teklife öfkelenen Medea, kocasının kendisine ettiği yeminlere tanıklık etmeleri için tanrıları çağırdı. Ancak Jason, Medea'nın öfkesini kmseyerek Kreon'un kızıyla evlendi. Medea şehirden sürüldü ve Kreon, ona ayrılışına hazırlanmak için yalnızca bir gün verdi. Ancak Medea, uyuşturucularla görünüşünü değiştirdikten sonra, geceleyin saraya girdi ve kız kardeşi Kirke'nin bulduğu ve yakıldığında söndürülmesi zor olan kk bir kökle sarayı ateşe verdi. Saray anında alevler içinde kaldı; İason hızla kaçtı; ancak Glauce ve Kreon ateşte kl oldu. Bazı tarihçilere göre, Medea'nın oğulları yeni geline uyuşturucuyla ovulmuş hediyeler getirdiler; Glauce bunları alıp üzerine giydikten sonra kaderine razı oldu; babası da yardımına koşup kızının cesedine dokundu ve öldü. 2 Medea, girişimlerinde bu şekilde başarılı olduktan sonra bile, İason'dan intikam almaktan vazgeçmedi. fkesi, kıskançlığı ve acımasızlığı öyle bir boyuta ulaşmıştı ki, geç karısının sıradan çocuklarının ölümüyle en acımasız işkenceye maruz kalmak üzere can verdiği tehlikeden kurtulduğunu hissettirdi. Nitekim, kaçan biri dışında hepsini katletti ve cesetlerini Juno tapınağına gömdü. Sonunda, gecenin bir vakti, en sadık köleleriyle birlikte Korint'ten kaçarak, Teb'e, Herakles'e sığındı. Kolhis'te imzalanan anlaşmanın garantörü olan Herakles, Jason'ın imanında başarısız olması durumunda onu koruyacağına söz vermişti. LV. Bu arada, karısından ve çocuklarından mahrum kalan Jason, haksızlıklarının kefareti haklı olarak demiş gibi görünüyordu. Talihsizliğinin büyüklüğü karşısında kendi canına kıydı. Korintliler olan bitenden dehşete kapılmışlardı, ama özellikle Jason'ın çocuklarının cenazesi onları çok şaşırtmıştı. Bu nedenle, kahine bu çocukların cesetleriyle ne yapılacağını sormak için Pytho'ya elçiler

gönderdiler. Pythia, çocukların Juno tapınağına gömülmelerini ve kahramanca onurlandırılmalarını emretti. Korintliler, kahinin emrini yerine getirdiler. 1 Bu arada, annesinden kaçan Thessalus, Korint'te büyütüldü ve ardından Jason'ın memleketi olan Iolkos'a gitti. Orada, Pelias'ın oğlu Acaste'nin ölümünü öğrenince, doğuştan hakkı olan krallığı ele geçirdi. Ona göre, uyruklarına Thessalians deniyordu. Ancak, Teselyalılar adıyla bağlantılı başka ve çok farklı olayların da olduğunu biliyorum; bunlardan yeri geldiğinde bahsedeceğiz. Tebe'e vardığında Medea, Herkül'ü şiddetli bir maniye yakalanmış halde buldu ve onu kendi ilaçlarıyla iyileştirdi. Eurystheus, Herkül'ü emirlerini yerine getirmeye zorlayınca, ondan yardım istemekten şimdilik vazgeçen Medea, Atina'ya, Pandion oğlu Aegeus'un evine sığındı. Aegeus orada onunla evlendi ve ondan Medus adında bir oğlu oldu; Medus daha sonra Medler kralı oldu. Bazı tarihçilere göre, Medea, Kreon oğlu Hippotus tarafından mahkemeye çıkarıldı ve suçsuz bulundu. Ancak Theseus, Troezen'den Atina'ya döndüğünde, Medea zehirci olmakla suçlandı ve bu şehirden kaçtı. Aegeus, istediği her yere eşlik etmesi için ona rehberler verdi ve Medea, Fenike'ye çekildi. Oradan Yukarı Asya bölgelerine gitti, oranın en ünlü krallarından biriyle evlendi ve Medus adında bir oğlu oldu. Medus, cesaretiyle öne çıktı ve babasının ölümünden sonra krallığı miras aldı ve tebaasına Medes adını verdi. LVI. Trajedi şairleri genellikle Medea'nın hikâyesini kurgusal hikâyeleriyle büyük ölçüde süslemişlerdir. Bazıları Atinalıları pohpohlamak için Medea'nın, Aegeus'un oğlu Medus'u da yanına alarak Kolhidalıları'a sığındığını; aynı dönemde Aeetes'in de kardeşi Perses tarafından krallıktan kovulduğunu ve Medea'nın oğlu Medus'un Perses'i öldürerek Aeetes'i tekrar tahta çıkardığını; Medus'un daha sonra bir ordunun komutanı olarak Pontus'un ötesinde Asya'nın büyük bir bölümünü geçerek Media adını verdiği ülkeyi işgal ettiğini anlatırlar. Ancak mitoloji uzmanlarının Medea hakkında söylediklerinin hepsini burada kaydetmek çok uzun ve gereksiz olacaktır. Argonautlar'ın tarihinden bize kalanları ekleyeceğiz. Hem antik hem de modern birçok tarihçi (aralarında Timaeus da vardır), Argonautlar'ın altın postu ele geçirdikten sonra, Aeetes'in gemileriyle Pontus girişini kapalı tuttuğunu öğrendiklerini ve bu durumun Argonautlar'a tuhaf ve unutulmaz bir eylemde bulunma fırsatı verdiğini iddia eder: Tanais'in kaynaklarına kadar yelken açtılar, gemilerini karaya çektiler, Okyanus'a akan bir nehre sürüklediler ve böylece denize ulaştılar; sol taraflarında kara olduğundan, kuzeyden batıya doğru yolculuklarına devam ettiler ve Gades Boğazı yakınlarına vararak Akdeniz'e girdiler. Bu gerçeği kanıtlamak için bu tarihçiler, Okyanus kıyılarında yaşayan Keltlerin her şeyden önce Dioscuri'lere tapındıklarını; ve aynı sakinlerin geleneğine göre, bu tanrıların antik çağda Okyanus yoluyla geldiğini eklerler; Okyanus kıyısında hâlâ Argonautlar ve Dioskurlar'ın adını taşıyan birçok yerin bulunduğunu ve Gades Boğazı'nın iç kesimlerinde de onların geçişinin izlerini açıkça gördüğümüzü. Argonotlar, Tirenya açıklarında seyrederken, o bölgelerin en güzel limanının bulunduğu Aethalia adasına çıktıklarını eklerler; bu limana, gemilerinin adından dolayı Argos denir ve bu adı günümüze kadar korumuştur. Benzer şekilde, Roma'dan sekiz yüz stadia uzaklıktaki Tirenya'daki bir limana Telamon adını verdiler; ve son olarak, İtalya'daki Formia'da, bugün Caieta olarak adlandırılan Aeetes limanı bulunmaktadır. Dahası, rüzgârlar onları Sirtis'e sürüklediğinde, Argonotlar o zamanlar Afrika kralı olan Triton'dan bu denizin kendine özgü yapısını öğrendiler; ve tehlikeden kurtulduktan sonra ona bronz bir uçayak hediye ettiler. Bu uçayak üzerinde antik harflerle kazınmış bir yazı vardı; Evesperidesliler bunu yakın zamanlara kadar korudular. Burada, Argonotların İster Nehri'nin kaynaklarına kadar tırmandıkları ve bu nehrin karşı kolundan Adriyatik Körfezi'ne girdikleri görüşünü çürütmeyi ihmal etmemeliyiz. Zaman, birkaç ağızdan Euxine'ye akan İster Nehri ile Adriyatik Denizi'ne dökülen İster Nehri'nin kaynaklarının aynı yerde olduğuna inananları mahkûm etmiştir. Nitekim Romalılar İstrialıları boyunduruk altına aldıklarında, ikinci nehrin kaynaklarının

denizden sadece kırk stadia uzaklıkta olduğu anlaşılmıştır. Bu iki nehrin eşadlılığı, tarihçilerin hatasına sebep olmuştur. LVII. Argonautların tarihi ve Herkül'ün çalışmaları üzerinde yeterince durduk. Planımız, şimdi Herkül'ün çocuklarının maceralarını anlatmamızı gerektiriyor. Herkül'ün tanrılaştırılmasından sonra, çocukları Kral Ceyx ile birlikte Trakya'da kaldılar. Ancak Hyllus ve diğerleri ergenliğe ulaştığında, Eurystheus daha sonra Miken Krallığı'ndan onlar tarafından kovulacağından korktu ve Herkül'ün çocuklarını tüm Yunanistan'dan sürmeye karar verdi. Bu nedenle Kral Ceyx'e, Licymnius'un çocukları Heraklidler'i, İolaos'u ve Heraklidler'in silah arkadaşları olan tüm Arkadialıları krallığından kovması için yalvardı; reddederse kendisine savaş açacağını da bildirdi. Heraklidler ve arkadaşları, Eurystheus'a savaş açabilecek durumda olmadıklarını düşünerek gönüllü olarak Trakya'dan sürgüne gittiler. Daha sonra en önemli şehirleri ziyaret ederek yerleşmek istediler. Ancak hiçbirini onları kabul etmeye cesaret edemedi; yalnızca Atinalılar, doğal adaletlerinin rehberliğinde Heraklidler'i memnuniyetle karşıladılar. Tetrapolis'te bir yer olan Tricorynthos'u kendileri ve sürgündeki arkadaşları için bir mesken olarak atadılar. Bir süre sonra, Heraklidler'in tüm çocukları büyüüp babalarının başarılarıyla övmeye başlayınca, Eurystheus, onların artan gücünü kıskançlıkla görerek onlara karşı büyük bir orduyu komuta etti. Ancak Atinalıların yardımcıları ve Herakles'in yeğeni İolaus, Theseus ve Hyllus komutasındaki Herakleides, Eurystheus'u meydan savaşında yendiler ve askerlerinin büyük bir kısmını öldürdüler. Kaçarken savaş arabasını kıran Eurystheus ise Herakles'in oğlu Hyllus tarafından öldürüldü ve bütün çocukları bu savaşta yok oldu. LVIII. Eurystheus'un bu kesin yenilgisinden sonra, bu başarının müttefiklerinin sayısındaki artışı gören Heraklidler, Hyllus önderliğinde Mora'ya girdiler. Eurystheus'un ölümünden bu yana Atreus, Miken krallığını işgal etmişti. Tegealılar ve diğer bazı müttefiklerle birlikte Atreus, Heraklidler'e karşı yürüdü. İki ordu, Korint Kıstağı'nda karşılaştı. Heraklidler'in oğlu Hyllus, düşmanlarından birine, kim olursa olsun, teke tek dövüşte meydan okudu. Şu şartla ki, galip gelirse Heraklidler Eurystheus'un krallığını alacaktı; yenilirse de Heraklidler elli yıl boyunca Mora'ya girmeyecekti. Tegealılar'ın kralı Echemos, meydan okumayı kabul etti ve Hyllus'u teke tek dövüşte öldürdü. Antlaşmanın şartlarına göre, Herakleidler seferlerini bırakıp Triorynthos'a döndüler. Bir süre sonra Likymnios, çocukları ve Herakleid oğlu Tlepolemus ile birlikte, Argosluların gönüllü olarak kabul ettiği Argos'a yerleşmek üzere geldi. Ancak diğerleri, elli yıllık sürenin sonunda Mora'ya dönmek üzere Triorynthos'ta kaldılar. Onların başarılarını zamanı gelince anlatacağız. Alkmene Tebe'ye vardı ve aniden ortadan kaybolunca, Tebliler ona ilahi onurlarını sundular. Herakleidler geri kalanı, geleneğe göre, babalarının kendisine emanet ettiği toprak parçasını geri almak için Doros oğlu Aegimius'a gittiler ve Dorularla birlikte oraya yerleştiler. Argos'tayken, Herakleid oğlu Tlepolemus, Electrion oğlu Likymnios ile tartıştı ve onu öldürdü. Bu cinayet yüzünden Argos'tan kaçmak zorunda kalan Tlepolemus, Rodos'a yerleşti. Bu ada daha sonra, Phorbas'ın oğlu Triops tarafından oraya götürülen Helenler tarafından işgal edildi. Halkla birlikte hareket eden Tlepolemus, adayı üç parçaya böldü ve orada Linde, Ielyse ve Camira olmak üzere üç şehir kurdu. Babası Herkül'ün şanı sayesinde tüm Rodoslulara hükmetti ve daha sonra Agamemnon'a Truva'yı fethetmesinde eşlik etti. LIX. Herkül ve soyundan gelenlerden bahsetmişken, Herkül'ün çabalarını taklit etmekten büyük bir kıskançlık duyan Theseus'tan bahsetmek yerinde olacaktır. Theseus, Neptün ve Pitthe'nin kızı Aethra'nın oğluydu. Anne tarafından büyükbabası Pittheus tarafından Troezen'de büyütüldü ve mitolojik hikâyeye göre Aegeus'un bir taşın altına sakladığı tanınma işaretlerini bulduktan sonra Atina'ya doğru yola çıktı. Sahil boyunca yürürken, Herkül'ü kıskanarak, büyük işler yaparak şan ve şöhret kazanmaya karar verdi. Önce, savunma silahı olarak kullanılan ve yoldan geçenleri de vurduğu bir sopa taşıdığı için Korinetos lakaplı olan adamı öldürdü. Kıstak'ta yaşayan Sinis'i öldürdü. Sinis iki

çam ağacını bükte, her birine birer kol bağladı ve ardından ağaçları aniden serbest bıraktı; cesetler vahşice parçalandı ve talihsizler korkunç acılar içinde yok oldu. Üçüncü olarak, olağanüstü büyüklükte ve güçlü olan ve birçok insanı parçalayan Crommyon yaban domuzunu öldürdü. Ayrıca Megara topraklarında yaşayan ve Scironides adı verilen kayalıklardan yaşayan Sciron'u da cezalandırdı. Sciron, yoldan geçen herkesi bir uçurumun kenarında ayaklarını yıkamaya zorladı; sonra onları bir tekmeyle iterek, Kaplumbağa adı verilen bir uçurumun ortasına yuvarlatırdı. Theseus daha sonra Eleusis yakınlarında, yoldan geçenlerle gürleşen ve yenilenleri öldüren Cercyon'u katletti. Daha sonra Attika'daki Corydallus'ta yaşayan Procrustes'i öldürdü. Procrustes yolcuları kendilerini bir yatağa atmaya zorladı; çok uzun olan ve yataktan dışarı taşan uzuvlarını kesti ve çok kısa olanların ayaklarını uzattı. Bu nedenle Procrustes olarak anıldı. Bu maceralardan sonra Theseus Atina'ya vardı ve Aegeus tarafından taşıdığı işaretlerden tanındı. Daha sonra, Marathon'da, Herkül'ün görevlerinden birini yerine getirirken Girit'ten Mora'ya getirdiği boğaya saldırdı; bir dövüşte boğayı alt etti ve Atina'ya getirdi. Aegeus onu Apollon'a kurban olarak sundu. LX. Theseus'un Minotaur'u yenmesinden bahsetmemiz gerekiyor; ancak anlatıyı daha iyi anlamak için zamanda geriye gidip bu hikâyeye bağlantılı bazı olayları aktaracağız. Dorus'un oğlu, Hellen'in torunu ve Deukalion'un torununun oğlu olan Tektamos, Aioller ve Pelasglar ile birlikte Girit adasına çıktı ve bu adanın kralı oldu. Girit'in kızıyla evlendi ve ondan Asterius doğdu. Asterius'un saltanatı sırasında, Jüpiter'in Europa'yı Fenike'den kaçırdığı, onu bir boğa üzerinde Girit'e taşıdığı, onunla cinsel ilişkiye girdiği ve Minos, Rhadamanthus ve Sarpedon adında üç çocuğu olduğu söylenir. Daha sonra Girit kralı Asterius, Europa ile evlendi; ve çocuksuz olduğu için Jüpiter'in oğullarını evlat edindi ve krallığını onlara bıraktı. Rhadamanthus, Giritlilerin kanun koyucusuydu; Minos, krallığın başına geçtikten sonra Lyctius'un kızı Itone ile evlendi ve ondan Lycaste'yi doğurdu. İmparatorluğa vardıktan sonra Lycaste, Corybas'ın kızı Ida ile evlendi ve bazılarına göre Jüpiter'in oğlu olan ikinci Minos'u doğurdu. Güçlü bir donanmaya sahip olan Minos, ilkine denizde üstünlük sağladı. Güneş ve Girit'in kızı Pasiphae ile evlendi ve Deukalion, Astrea, Androgeus, Ariadne ve birkaç çocuğu daha oldu. Minos'un oğlu Androgeus, Aegeus'un hükümdarlığı döneminde, Panathenaic şenliklerinin kutlandığı bir dönemde Atina'ya geldi. Oyunlarda tüm sporcuları yendi ve Pallas'ın oğullarıyla yakın bir dost oldu. Ancak Aegeus bu dostluğa içerledi ve Minos'un Pallas'ın oğullarına krallığını yağmalamaları için yardım edeceğinden korkarak Androgeus'a pusu kurdu. İkincisinin Tebe'ye gittiği anı seçti ve onu Attika'da Aeneas yakınlarında bazı sakinler tarafından haince öldürttü. LXI. Androgeus'un ölümünü öğrenen Minos, bu cinayet için adalet talep etmek üzere Atina'ya koştu. Ancak tatmin olmayınca Atinalılara savaş ilan etti ve Jüpiter'e beddua ederek onları kuraklık ve kıtlığa mahkûm etti. Attika ve Yunanistan'da hemen öyle bir kuraklık yaşandı ki, ekinler mahvoldu. Şehirlerin yöneticileri toplandı ve Apollon'a vebaya nasıl son verebileceklerini sordular. Kahin, Jüpiter'in oğlu Aeakos ile Ezop'un kızı Aegina'ya gidip kendileri için adak adamalarını rica etmelerini emretti. Bu emir yerine getirildi; Aeakos bu adakları yerine getirdi ve kuraklık, Atinalılar hariç, Yunanistan'da sona erdi. Bu nedenle Atinalılar, vebaya nasıl son verecekleri konusunda tekrar kahine danışmak zorunda kaldılar; Tanrı, Androgeus'un öldürülmesi için Minos'a istediği tazminatı vermelerini emretti. Atinalılar itaat etti ve Minos, Minotaur yaşadığı sürece, her dokuz yılda bir, ona yiyecek olarak yedi erkek çocuk ve aynı sayıda kız çocuğu vermelerini istedi. Atinalılar bu tazminatı öder ödemez Attika'daki kuraklık sona erdi ve Minos onlara savaş açmaktan vazgeçti. Dokuz yılın sonunda Minos, büyük bir donanmayla Attika'ya döndü ve on dört genç adamın haraçını istedi. Theseus da bunların arasındaydı. Yelken açmak üzereyken, Aegeus, kaptana dönüşünde Theseus Minotaur'u yendiyse beyaz yelkenleri açmasını, öldüyse de daha önce kullanılmış olan siyah yelkenleri tutmasını tavsiye etti. Bu

arada Girit Adası'na çıktılar; Minos'un kızı Ariadne, çok güzel olan Theseus'a aşık oldu; onunla konuştu ve ona yardım teklif etti. Theseus, Minotaur'u öldürüp labirentten, yani Ariadne'nin kendisine öğrettiği çıkıştan kaçtı. Memleketine dönmek üzereyken gizlice Ariadne'yi kaçırdı; gece limandan ayrılıp, günümüzde Nakşa olarak bilinen Dia Adası'na çıktı. Efsaneye göre, o sırada Ariadne'nin güzelliğine aşık olan Baküs, onu Theseus'tan çaldı ve karısı olarak alarak ona âşık oldu. Ariadne öldüğünde, ona ilahi onurlar sundu ve Ariadne'nin tacını yıldızlar arasına yerleştirdi. Ariadne'yi böyle kaybetmenin verdiği çaresizlikle Theseus, kederinden Aegeus'un emirlerini unuttu ve kara yelkenlerle Attika'ya doğru yola çıktı. Gemiye uzaktan gören ve oğlunun öldüğünü sanan Aegeus, kahramanca bir şekilde hayatına son verdi. Kaleye çıktı ve hayattan tiksinererek kendini aşağı attı. Aegeus'un ölümünden sonra Theseus tahta çıktı, halkı adaletle yönetti ve ülkesinin büyümesi için çok çalıştı. Yaptığı en dikkat çekici şey, çevredeki sayısız ama seyrek nüfuslu kasabaları Atina'yla birleştirmesiydi. O zamandan beri, şehirlerinin önemiyle gurur duyan Atinalılar, Yunanistan imparatorluğunun hayalini kurdular. Ama önce Theseus'un hikâyesini bitirelim. LXII. Minos'un en büyük oğlu Deukalion, Girit hükümdarı olduktan sonra Atinalılarla bir ittifak kurdu ve öz kız kardeşi Theseus Phaedrus'u onunla evlendirdi. Bu evlilikten sonra Theseus, bir Amazon'dan olan oğlu Hippolytus'u Troezen'e gönderdi ve Aethra'nın kardeşlerine yetiştirtti. Hippolytus'un Phaedrus'tan Akamantus ve Demophon adında iki çocuğu oldu. Kısa bir süre sonra, Hippolytus gizemleri kutlamak için Atina'ya döndüğünde, Phaedrus ona aşık oldu ve ayrıldıktan sonra, kalenin yakınlarına Troezen'i görebileceği bir Venüs tapınağı inşa etti. Daha sonra Theseus'la birlikte Pittheus'a giden Phaedrus, Hippolytus'tan tutkusunu tatmin etmesini istedi. Phaedrus reddetti. Phaedra buna öfkeleni ve Atina'ya döndüğünde Theseus'a Hippolytus'un kendisine tecavüz etmeye çalıştığını söyledi. Theseus, bu suçlamanın doğruluğundan şüphe ederek, Hippolytus'u kendisini savunması için çağırdı. Bir soruşturmadan korkan Phaedra, kendini astı. Bir savaş arabasıyla seyahat eden Hippolytus, yolda bu iftirayı öğrendi; bundan o kadar etkilendi ki atları ürktü: arabası kırıldı ve kendisi de dizginlere dolanarak sürüklenerek götürüldü ve öldü. Hippolytus böylece aşırı bilgeliğinden dolayı hayatını kaybetti; Troezyalılar ona ilahi onurlar verdiler. Bir süre sonra Theseus, bir isyan sırasında memleketinden sürgün edilerek yabancı bir ülkede öldü. Ancak Atinalılar, daha sonra bundan pişman olarak, kemiklerini geri getirdiler, ona ilahi onurlar verdiler ve ona sığınma hakkı olan ve Theseus adını taşıyan bir tapınak adadılar. LXIII. Theseus'un hikayesinden sonra, Helen'in kaçırılmasından ve Pirithoüs'ün Proserpina'nın eline olan iddialarından ayrıntılı olarak bahsedeceğiz; Çünkü bu hikayeler Theseus'un hikayesiyle bağlantılıdır. İksion'un oğlu Pirithoüs, karısı Hippodamia'nın ölümünden sonra, Polypoetus adında bir oğlu olan Theseus'un yanına Atina'ya geldi. Theseus'un karısı Phaedra'nın öldüğünü öğrenen Pirithoüs, Theseus'u o zamanlar on yaşında ve çok güzel olan Leda ve Jüpiter'in kızı Helen'i kaçırmaya ikna etti. Böylece küçük bir kuvvetle Lacedaemon'a doğru yola çıktılar ve uygun bir fırsat yakalayarak Helen'i kaçırıp gizemlerin kutlanması için Atina'ya getirdiler. Phaedra ona aşık oldu; ve o gittikten sonra, Troezen'i görebileceği kalenin yakınında Venüs için bir tapınak inşa etti. Daha sonra Theseus'la Pittheus'a gittikten sonra, Hippolytus'tan tutkusunu tatmin etmesini rica etti. Hippolytus reddetti; Phaedra öfkeleni ve Atina'ya döndüğünde Theseus'a Hippolytus'un kendisine tecavüz etmeye çalıştığını söyledi. Theseus, bu suçlamanın doğruluğundan şüphe ederek, kendini savunması için Hippolytus'u çağırdı. Soruşturma korkusuyla Phaedra kendini astı. Bir savaş arabasıyla seyahat eden Hippolytus, yolda bu iftirayı öğrendi. Bundan o kadar etkilendi ki atları ürktü, arabası kırıldı ve kendisi de dizginlere dolanarak götürüldü ve öldü. Hippolytus böylece aşırı bilgeliğinden dolayı hayatını kaybetti; Troezyalılar ona ilahi onurlar verdiler. Bir süre sonra Theseus, bir isyan sırasında memleketinden sürgün edilerek yabancı bir ülkede öldü. Ancak Atinalılar

daha sonra tövbe ederek kemiklerini geri getirdiler, ona ilahi onurlar verdiler ve ona sığınma hakkı olan ve Theseus adını taşıyan bir tapınak adadılar. LXIII. Theseus'un hikâyesinden sonra, Helen'in kaçırılmasından ve Pirithous'un Proserpina'nın eline olan iddialarından ayrıntılı olarak bahsedeceğiz; Zira bu hikâyeler Theseus'un hikâyesiyle bağlantılıdır. İksion oğlu Pirithous, karısı Hippodamia'nın ölümünden sonra, Polypoetus adında bir oğlu olan Theseus'un yanına Atina'ya geldi. Theseus'un karısı Phaedra'nın öldüğünü öğrenen Pirithous, Theseus'u, o zamanlar on yaşında ve çok güzel olan Leda ve Jüpiter'in kızı Helen'i kaçırmaya ikna etti. Bunun üzerine küçük bir kuvvetle birlikte Lacedaemon'a doğru yola çıktılar ve uygun bir fırsat yakalayarak Helen'i kaçırpı Atina'ya getirdiler. Helen'i kimin alacağına ve kimin eline düşerse, arkadaşının başka bir eş bulmasına yardım etmek için her şeyi riske atacağına yemin etmek üzere kura çekmeye karar verdiler. Kura Theseus'un lehine çıktı. Ancak Atinalıların bu kaçırılma olayına öfkelenildiğini gören Theseus, gözü korktu ve Helen'i Attika şehirlerinden biri olan Aphidna'ya bıraktı ve onu annesi Aethra'nın ve en cesur arkadaşlarının bakımına emanet etti. Pirithous, tercihini Proserpina'dan yana kullandı ve Theseus'u bu girişimde kendisine yardım etmesi için ikna etmeye çalıştı. Theseus önce onu bu kutsala saygısızlıktan vazgeçirmeye çalıştı; ancak Pirithous daha ısrarcı oldu ve Theseus yemini yüzünden bu kutsallığa katılmaya zorlandı. Hades'e indiler ve orada ikisi de dinsizliklerinin cezası olarak zincirlendiler. Daha sonra Theseus, Herkül tarafından kurtarıldı; ancak Pirithous, küstahlığının kefareti ebedi cezayla ödeyerek yeraltı dünyasında kaldı. Hatta bazı mitoloji yazarları, ikisinin de geri dönmediğini söyler. Bu sırada, Helen'in kardeşleri olan Dioscuriler, Aphidna'ya saldırdılar, onu ele geçirdiler ve yerle bir ettiler. Hâlâ bakire olan Helen'i Lacedaemon'a geri getirdiler ve Theseus'un annesi Aethra'yla birlikte köleliğe indirildi. LXIV. Şimdi, önce bu savaşın başlangıcına dönerek, Thebai'ye karşı savaşan yedi liderin öyküsünü ayrıntılı olarak anlatacağız. Thebai kralı Laios, Kreon'un kızı Jocasta ile evlenmişti. Uzun süre çocuk sahibi olamayan Laios, çocuk sahibi olmak için kahine danışmak üzere birini gönderdi. Pythia, çocuk sahibi olmanın tehlikeli olacağını, doğacak çocuğunun bir baba katili olacağını ve tüm evini büyük talihsizliklerle dolduracağını söyledi. Laios bu kehaneti unuttu ve bir oğul doğurdu; ancak topuklarını demirle deldikten sonra onu ölüme terk etti. Bu nedenle ona Oidipus adı verildi. Bu çocuğu kaçıran köleler onu ifşa etmek istemediler ve onu kısır olan Polybos'un karısına verdiler. Oidipus artık büyümüşü ve Laios ifşa edilen çocuk hakkında tanrıya danışmayı uygun gördü. Oidipus ise, onun sözde bir çocuk olduğu söylenince, Lapythia'dan gerçek ebeveynlerini söylemesini istemeye gitti. İki Phocis'te buluştular; Laios küstahça ona yolundan çekilmesini emretti; ve öfkelenen Oidipus, babası olduğunu bilmeden Laios'u öldürdü. Aynı zamanda, söylendiğine göre, Teb'de iki biçimli bir canavar olan Sfenks belirdi. Bir bilmece önerdi ve cevabı bulamayan birçok kişiyi öldürdü. Bilmeceyi çözenin ödülü Kraliçe Jocasta ile evlenip Teb'i yönetmekti. Bilmeceyi yalnızca Oidipus tahmin etti. Sfenks, hangi hayvanın iki, üç veya dört ayak üzerinde yürüdüğünü ve yine de hep aynı olduğunu sordu. Oidipus, bunun insan olduğunu söyledi: çocuklukta dört ayak üzerinde yürürdü; Daha sonraki yaşamında iki ayak üzerinde yürür; ve nihayet, yaşlılığında, bir asaya dayanarak üç ayak üzerinde yürür. Sonra Sfenks, bir kahinin kehanetinde olduğu gibi, bulunduğu kayanın tepesinden kendini aşağı atar. Oidipus, annesiyle tanışmadan evlenir ve Eteokles ve Polinikes adında iki oğlu ve Antigone ve İsmene adında iki kızı olur. LXV. İki oğul yetişkinliğe eriştiklerinde, hanedanlarına yapılan bu utanç verici olayı öğrendiler ve Oidipus'u kendi evinde kalmaya zorladılar. Krallığı ele geçirdikten sonra, bir yıl dönüşümlü olarak hüküm sürmeyi kabul ettiler. Büyük oğul Eteokles önce hüküm sürdü; ancak görev süresi dolduğunda, anlaşmalarına göre Polineikes'in kendisinden istediği imparatorluğu devretmeyi reddetti. Öfkelenen Eteokles, Argos'a, Kral Adrastus'un evine çekildi. Aynı dönemde, amcaları Alkathus ve Lykopeus'u Kalydon'da öldüren Aeneas'ın

oğlu Tydeus, Aetolia'dan Argos'a kaçtı. Adrastus ikisini de iyi karşıladı ve bir kahinin emri üzerine kızlarını, Argia'yı Polineikes'e, Deipyles'i de Tydeus'a verdi. Bu seçkin genç adamlar kral tarafından çok saygı görüyordu. Adrastus, onları memnun etmek için ikisini de memleketlerine geri getireceğine söz verdi. Önce Polyneikes'i geri getirmek isteyen Adrastus, kardeşinin dönüşünü haber vermesi için Tydeus'u Eteokles'e gönderdi. Tydeus'un yolda Eteokles'in yerleştirdiği elli adamın pususuna düştüğü, hepsini öldürdüğü ve mucizevi bir şekilde Argos'a kaçtığı söylenir. Bu ihanetten haberdar olan Adrastus savaşa hazırlandı; Schoeneus'un kızı Atalanta'nın oğulları Capaneus, Hippomedon ve Parthenopeia'yı askere aldı. Polyneikes, kahin Amphiarus'u onlarla birlikte Teb'e karşı yürümeye ikna etti. Ancak kahin, sanatı sayesinde bu savaşta öleceğini önceden bildiği için reddetti. Polyneikes'in, Amphiarus'un karısına, Venüs'ün Harmonia'ya verdiği altın bir kolyeyi hediye ettiği ve böylece Harmonia'nın kocasını sefere katılmaya ikna edeceği söylenir. O sırada Adrastus ve Amphiarus imparatorluk konusunda tartışıyorlardı; Amphiarus'un karısı ve Adrastus'un kız kardeşi Eriphyle'nin kararına uymayı kabul ettiler: Eriphyle, Adrastus'u destekledi ve Amphiarus'un Teb seferine katılması gerektiğini söyledi. Amphiarus, karısının ihanetine ikna olmasına rağmen gitmeyi kabul etti; ancak oğlu Alkmaeon'a, Eriphyle'nin ölümünü öğrenir öğrenmez onu öldürmesini tavsiye etti. Alkmaeon daha sonra babasının emriyle annesini öldürdü. Bu suçtan dolayı onu kınayan vicdan azabı onu çılgına çevirdi. Bu arada Adrastus, Polynices ve Tydeus, seferin komutasını Schoeneus'un kızı Atalanta'nın oğulları Amphiarus, Capaneus, Hippomedon ve Parthenopaeus ile paylaştılar ve saygın bir ordunun başında Teb'e yürüdüler. Eteokles ve Polynices birbirlerini öldürdüler; Capaneus, surlara tırmanırken yere yıkıldı ve öldü. Amphiarus, savaş arabasıyla birlikte yarılarak yerin altında kaldı. Adrastus hariç diğer tüm liderler de aynı şekilde yok oldu. Çok sayıda asker orada öldü; Tebaililer ölümleri kaldırmayı reddettiği için, Adrastus onları gömmeden Argos'a döndü. Kadmea önünde ölenleri kimse gömmeye cesaret edemedi; insancılıklarıyla diğer halklardan ayrılan Atinalılar, onlara son görevi verdiler. LXVI. Yedi liderin Tebai'ye karşı düzenlediği seferin sonu böyleydi. Epigoni olarak adlandırılan çocukları, babalarının ölümünün intikamını almak istediler ve hep birlikte Teb'e doğru yürümeye karar verdiler. Apollon'un kahini, kuşatma komutasını Amphiarus'un oğlu Alkmaeon'a vermeleri konusunda onları uyardı. Seferin lideri olarak atanan Alkmaeon, savaşla ilgili izlenecek yol ve annesi Eriphyle'nin cezası konusunda tanrıya danıştı. Apollon, annenin yalnızca babasını yok etmek için altın bir kolye değil, aynı zamanda oğlunu yok etmek için de bir peçe aldığını söyleyerek ikisini de yapması gerektiğini söyledi. Venüs'ün daha önce Kadmos'un kızı Harmonia'ya hediye ettiği bu kolye ve peçe, Eriphyle'ye, biri Polyneikes tarafından, diğeri ise Polyneikes'in oğlu Thersander tarafından, oğlunu Teb'e doğru yürümeye ikna etmesi için verilmişti. Bunun üzerine Alkmaeon, Argos ve çevre kasabalardan birlikler topladı ve hatırı sayılır bir orduyla Teb'e doğru yürüdü. Tebliler onu karşılamak için yola çıktı. Savaş kanlı geçti; Alkmaeon zaferi kazandı. Yenilen ve birçok vatandaşını kaybeden Tebliler, cesaretlerini yitirdiler. Savaşamayacaklarını anlayan Tebliler, kahin Tiresias'a danıştılar. Tiresias, tek güvenlik yolu olarak Teb'den kaçmalarını emretti. Bunun üzerine Kadmeoslular, bu kahinlerin tavsiyesine uyarak şehirlerini terk ettiler ve gece vakti Boeotia'da Tilphosseum adlı bir kasabaya sığındılar. Epigonlar şehri ele geçirip yağmaladılar. Bir yemini yerine getirmek için, ganimetlerinin ilk meyvesi olarak Delphi tanrısına, Tiresias'ın kızı Daphne'yi adadılar. Daphne, kehanet sanatında babasından aşağı değildi ve Delphi'de kaldığı süre boyunca bu konuda büyük ilerleme kaydetti. Olağanüstü bir yeteneğe sahip olan Daphne, özel bir sanatta çok sayıda kehanet yazdı. Bu nedenle şair Homeros'un, şiirini süslemek için Tiresias'ın kızıdan birçok dizeyi ödünç aldığı söylenir. Cevaplarını verirken genellikle ilahi bir öfkeye kapıldığı için, ülkenin dilinde ilham almak anlamına gelen sivylenin (σίβυλλαιέν) kelimesinden

türetilen Sibyl adı verildi. LXVII. Bu unutulmaz seferden sonra Epigonlar, zengin ganimetlerle dolu olarak anavatanlarına döndüler. Tiresias, Kadmeans'ın sığındığı Tilphosseum'da öldü; onu ihtişam ve onurla gömdüler. Kendilerini şehirlerinden sürgün edilmiş olarak gören Dorlara karşı yürüdüler ve onları bir meydan savaşında yendikten sonra ülkelerinden kovup oraya yerleştiler. Ancak bir süre sonra, bazıları fethedilen ülkede kaldı ve diğerleri Menaieus'un oğlu Kreon komutasında Teb'e geri döndüler. Dorlar daha sonra sürüldükleri ülkelerine geri döndüler ve Erinea, Cytinia ve Boia'ya yerleştiler. Bu tarihten önce, Neptün ve Arne'nin oğlu Boeotus, o zamanlar Aiolia denen ve şimdi Teselya olarak adlandırılan ülkeye girmişti; arkadaşlarına Boeotians adını vermişti. Ancak burada Aiolians'tan, kökenlerine dönerek bahsetmek gerekir. Eski zamanlarda, Aiolos'un oğulları, Hellen'in torunları ve Deukalion'un torunlarının torunları, az önce adını verdiğimiz yerlere kısmen yerleşmişlerdi. Mimas kalıp Aiolia kralı olunca, Mimmas'ın oğlu Hippotes'in karısı Melanippe'den Aiolos adında bir oğlu oldu. Aiolos'un kızı Arne, Neptün'den olan Boeotus'un annesiydi. Ancak Aiolos, Neptün'ün babası olduğuna inanmayıp kızının onurunun kirlenmesine olduğunu düşünerek, kızının Metapontum'a götürülmesi emrini, o sırada ülkede seyahat eden bir Metapontuslu yabancıya verdi. Yabancı emri yerine getirdi. Metapontum'da yaşayan Arne, Aeolus ve Boeotus adında iki erkek çocuk doğurdu. Çocuksuz olan Metapontoslular, bir kahinin emriyle onları evlat edindiler. Ergenliğe eriştiklerinde, Metapontum'da çıkan bir isyandan yararlanarak krallığı ele geçirdiler. Daha sonra, anneleriyle arası bozuk olan Metapontinlilerin karısı Autolytus'u, annelerine yardım ederken öldürdüler. Fakat bu cinayet Metapontinlileri öfkелendirdi ve kaçtılar ve Arne ve birçok arkadaşlarıyla birlikte gemiye bindiler. Aeolus, Tiren Denizi'ndeki, kendi isminden dolayı Aeolian olarak adlandırılan adaları işgal etmeye geldi; orada Lipare adını verdiği şehri kurdu. Boeotus, Arne'nin babası Aeolus ile birlikte karaya çıktı; Aeolus onu evlat edindi ve ona Aeolia krallığını bıraktı. Boeotus ülkeye annesi Arne'nin adını verdi ve tebaası olan Boeotianlara kendi adını verdi. Boeotus'un oğlu Iton, Hippalcimus, Elektryon, Arkhylicus ve Alegenor adında dört oğul sahibi oldu. Hippalcimus, Peneleus; Elektryon Leitus; Aleogenor, Clonius; Truva kuşatmasında tüm Boeotialıların liderleri olan Archilycus, Prothoenor ve Arcesilaus. LXVIII. Bu hikâyeden sonra, Truva Savaşı'nda bulunan Nestor'a kadar Salmoneus, Tyro ve onların soyundan gelenlerden bahsedeceğiz. Salmoneus, Hellen'in torunu Aeolus'un oğlu ve Deukalion'un torununun torunuydu. Aeolus'u birkaç Aeolisliyle birlikte bırakan Salmoneus, Alpheus Nehri kıyısındaki Elis'e yerleşti. Orada kendi adını verdiği Salmonia adlı bir şehir kurdu. Aleus'un kızı Alcidence ile evlendi ve ondan Tyro adında olağanüstü güzellikte bir kızı oldu. Alcidence öldükten sonra Sidero ile yeniden evlendi. Sidero üvey anne gibi davrandı ve Tyro'ya kötü davrandı. Daha sonra, şiddet yanlısı ve dindar olmayan bir adam olan Salmoneus, tebaası tarafından nefret edildi ve Jüpiter, dindarsızlığı nedeniyle onu cezalandırmak için ona yıldırım çarptı. O sırada, hala bakire olan Tyro, Neptün ile gizlice bir ilişkiye girdi ve Pelias ve Neleus adında iki oğul doğurdu. Tyro, Girit ile evlendi; Girit onu Amythaon, Pheres ve Aeson'un babası yaptı. Girit'in ölümünden sonra, Pelias ve Neleus krallık konusunda kavga ettiler. Pelias, İolkos ve çevre ülkelerin kralı oldu ve Neleus, Melampus, Amythaon ve Aglaia'nın oğlu Bias ve bazı Akaialılar, Phthioteliler ve Aeolialılarla birlikte Peloponnesus'u istila etti. Bir kahin olan Melampus, Baküs'ün öfkесinden deliren Argos'taki kadınları iyileştirdi. Argos kralı, Megapenthes'in oğlu Anaksagoras, bu hizmetinden dolayı ona krallığının üçte ikisini verdi. Melampus Argos'a yerleşti ve kardeşi Bias'ı imparatorluğa dahil etti. Megapenthes'in kızı Iphianira ile evlendi; onlardan Antiphates, Manto, Bias<sup>1</sup> ve Pronoe doğdu. Antiphates, Hippocon, Oiclea ve Amphalcea'nın kızı Zeuxippos'tan doğdu. Oiclea, Thespius, Iphianira, Polybea ve Amphiaräus'ün kızı Hypermnestra'dan doğdu. Böylece Melampus, Bias ve onların soyundan gelenler Argos krallığına sahip oldular. Bu arada Neleus, yoldaşlarıyla

birlikte Messene ülkesini işgal etmiş ve yerlilerin onayıyla orada Pylos şehrini kurmuştu. Ülkenin kralı oldu, Thebaili Amphion'un kızı Chloris ile evlendi ve ondan on iki çocuğu oldu; en büyüğü Periklymenos ve en küçüğü Nestor'du; Nestor, Truva seferine katıldı. Ama Nestor'un ataları hakkında bu kadar yeter. LXIX. Şimdi Lapithler ve Sentorlar'dan bahsedeceğiz. Efsaneye göre, Okeanos ve Thetis'in birçok nehrin adını taşıyan çocukları vardı. Bunlardan biri de Tesalya'daki bir nehrin adını taşıyan Peneus'tu. Kreusa adlı bir su perisinden Ypseus ve Stilbe'nin babası oldu. Stilbe ve Apollon'dan Lapithler ve Sentorlar doğdu. Lapithler, Peneus Nehri kıyılarına yerleşti ve bölgenin kralı oldu. Eurynome'nin kızı Orsinome ile evlendi ve ondan tahta Phorbas ve Periphas adında iki oğlu oldu. Periphas, onun yerine tahta geçti. Uyruklarına, adından dolayı Lapithler denildi. Phorbas, Olenum'a gitti. Aelyalıların kralı Alector, Pelops'un gücünden korkarak Phorbas'ı yardımına çağırdı ve krallığını onunla paylaştı. Phorbas'ın Aegeus ve Actor adında iki oğlu oldu ve Aelyalıların krallığını miras aldılar. Lapithes'in ikinci oğlu Periphas, Ypseus'un kızı Astiageus ile evlendi ve ondan sekiz çocuğu oldu. En büyükleri Antion, Amythaon'un kızı Perimelus'tan İksion'u doğurdu. Hesioneus'a birçok hediye vaat eden İksion, Hesioneus'un kızı Dia ile evlendi ve ondan Pirithous dünyaya geldi. İksion, kadına vaat ettiği hediyeleri teslim etmeyince, Hesioneus kısıraklarını aldı. İksion, Hesioneus'u yanına çağırarak her şeye boyun eğeceğini söyledi; ancak Hesioneus gelir gelmez İksion onu ateşli bir çukura attı. Böylesine büyük bir suçun kefareti hiçbir şeyle ödenemezdi. Efsanelere göre, sonunda Jüpiter, İksion'u rehabilite etti ve İksion, Juno'ya aşık oldu ve ona olan aşkını ilan etmeye cesaret etti. Jüpiter, Juno'ya benzeyen bir bulut gönderdi; İksion buluta yaklaştı ve insan formunda Sentorlar'ı doğurdu. Son olarak, gelenek, Jüpiter'in suçlarının cezası olarak, ölümünden sonra İksion'u bir tekerleğe bağladığını ve ona ebedi ceza verdiğini anlatır. LXX. Bazılarına göre, Sentorlar Pelion Dağı'nda Periler tarafından beslendiler. Yetişkinliğe ulaştıklarında kısıraklarla ilişkileri girdiler ve çift biçimli canavarlar olan Hippocentaurları doğurdular. Diğerleri ise, İksion ve Nephele'nin oğulları olan Sentorlara, ata binmeyi deneyen ilk kişiler oldukları için Hippocentaur adının verildiğini ve çift biçimli olduklarına dair mitolojik kurgunun buradan kaynaklandığını söyler. Bu sonuncular, kardeşleri Pirithous'tan babalarının krallığından paylarını istediler; Pirithous reddedince, ona ve Lapithlere savaş açtılar. Bu savaş sona erince Pirithous, Bystus'un kızı Hippodamia ile evlendi ve Theseus ile Sentorları düğününe davet etti. İkincisi, sarhoş olup, şölene davet edilen kadınlara tecavüz ettikleri söylenir. Theseus ve Lapithler, bu suça öfkelenerek birçoğunu öldürdüler ve geri kalanlarını şehirden sürdüler. Bu, Sentorlar ve Lapithler arasındaki savaşın başlangıcıydı; Sentorların çoğu telef oldu; geri kalanlar ise Arkadia'daki Pholoe'ye kaçtı. Lapithlerin bir kısmı Malea'ya sığındı ve oraya yerleşti. Başarılarıyla gururlanan Sentorlar, Pholoe'den birkaç saldırı düzenlediler, Yunan gezginleri yağmaladılar ve çevredeki bölge sakinlerinin çoğunu öldürdüler. LXXI. Bu canavarlardan bahsettikten sonra, Asklepios ve soyundan gelenlerden bahsedeceğiz. Mitologlara göre Asklepios, Apollon ve Koronis'in oğluydu; nadir bulunan bir zekâyâ sahipti, şifa sanatına şevkle kendini adadı ve insanlar için birçok şifalı ilaç icat etti. Böylece o kadar büyük bir üne kavuştu ki, tüm beklentilerin aksine, tedavi edilemez olduğu söylenen birçok hastalığı iyileştirdikten sonra, ölüleri dirilttiğine inanıldı. Bu nedenle Pluto'nun, Asklepios'u Jüpiter'in mahkemesinde suçladığı ve Asklepios'un iyileştirmeleri sonucunda imparatorluğunun giderek küçüldüğünden şikayet ettiği söylenir. Öfkelenen Jüpiter, Asklepios'u bir yıldırım ile öldürdü. Oğlunun öldürülmesine öfkelenen Apollon da, Jüpiter'in yıldırımlarını döven Kiklopları öldürdü. Kiklopların ölümüne öfkelenen Jüpiter, bu suçun cezası olarak Apollon'u bir adama hizmet etmeye mahkûm etti. Asklepios'un, şifa sanatında çok bilgili olan Machaon ve Podalira adında iki oğlu vardı ve Agamemnon'a Truva Savaşı'nda eşlik ettiler. Bu savaşta Yunanlılara büyük yardımlarda bulundular ve yaralıları başarıyla

iyileştirdiler. Bu nedenle Yunanlılar arasında büyük saygı görüyorlardı ve yararlılıkları nedeniyle savaştan ve her türlü askerlik hizmetinden muaf tutuluyorlardı. Ama Asklepios ve oğulları hakkında yeteri kadar konuştuk. LXXII. Şimdi Asopus'un kızları ve Aiakos'un oğullarından bahsedeceğiz. Efsanelere göre, Okeanos ve Tethys'in nehir adlarıyla anılan birkaç çocuğu vardı; bunların arasında Peneus ve Asopus da vardı. Peneus, Tesalya'ya yerleşti ve adını oradan akan nehre verdi. Asopus, Phlion'a yerleşti ve Ladon'un kızı Metope ile evlendi. Metope'den Pelasgus ve İsmene adında iki oğlu ve Korfu, Salamis, Aegina, Pirena, Kleone, Tebe, Tanagra, Tespia, Asopis, Sinope, Aeneas ve Khalkis adında on iki kızı oldu. İsmene, Boeotia'ya geldi ve aynı adı taşıyan bir nehrin kıyısına yerleşti. Sinope, Apollon tarafından kaçırıldı ve şimdi Sinope şehrinin bulunduğu yere götürüldü. Onun ve Apollon'un çiftleşmesinden, kendisine göre Suriyeliler olarak adlandırılanların kralı olan Syros doğdu. Korfu, Neptün tarafından kaçırılıp adını verdiği adaya götürüldü. Bundan ve Neptün'den, Phaeacılara adını veren ve Odysseus'u İthaka'ya geri getiren Alkinous'un babası olan Pheax doğdu. Salamis de Neptün tarafından kaçırılıp Salamis adasına götürüldü. Neptün ondan, bu adanın kralı olan ve ülkeyi harap eden devasa bir yılanı öldürmesiyle ünlenen Kenkrea'yı doğurdu. Aegina, Phlion'dan kaçırılıp aynı adı taşıyan adaya götürüldü; orada bu adanın kralı ve Peleus ile Telamon'un babası olan Aeakos'u doğurdu. Peleus, bir gün disk atarken, babasının tarafından kardeşi olan ancak başka anneden doğan Phokus'u istemeden öldürdü. Babası tarafından bu cinayet yüzünden sürgüne gönderildi ve Tesalya adı verilen bölgede Phthia'ya çekildi; Kral Aktör tarafından bu cinayetten arındırıldı ve çocuksuz olan Aktör'ün halefi oldu. Peleus ve Thetis'ten, Agamemnon'a Truva Savaşı'nda eşlik eden Akhilleus doğdu. Telamon, Aegina'dan kaçarak Salamis'e yerleşti. Orada Salaminyalıların kralı Kenkrea'nın kızı Glauce ile evlendi ve bu adada hüküm sürdü. Glauce'nin ölümünden sonra Atina'lı Alkathus'un kızı Eriboea ile evlendi ve ondan Truva Savaşı'na katılan Aias'ı doğurdu. Bu hikayeden sonra, önce Pelops, Tantalus ve Enomaus'u ele almaya çalışacağız. Ancak olayların kökenini anlamak için daha eski zamanlara gitmek gerekiyor. Mora'nın bir şehri olan Pisa'da Asopus'un kızı Harpines ile gizlice ilişkiye giren Mars, Enomaus'u doğurdu. Hippodamia adında tek bir kızı vardı. Enomaus ölümü hakkında kahine danıştı; Kızı evlendiğinde öleceği cevabını aldı. Bu tehlikeden kaçınmak umuduyla kızını bakire tutmaya karar verdi. Bu nedenle, mağlup olanın öldürülmesi ve galibin kızıyla evlenmesi şartıyla, çok sayıda talip arasında bir yarışma önerdi. Bu yarışma, Pisa'dan Korint Kıstağı'ndaki Neptün sunağına kadar uzanan bir yarıştı. Enomaus, başlamadan önce Jüpiter'e bir koç kurban etti ve talip de arabasını suya indirdi. Kurban töreni tamamlandıktan sonra Enomaus da Myrtilen'in sürdüğü arabasıyla arenaya girdi ve elinde bir mızrakla talibinin peşine düştü. Eğer onu yakalamayı başırırsa, mızrağıyla ona vurarak onu öldürdü. Atlarının hızı sayesinde taliplerini her zaman bu şekilde yakalar ve birçoğunu öldürürdü. Sonunda Tantalos'un oğlu Pelops, tesadüfen Pisa'da bulunca Hippodamia'yı gördü, ona aşık oldu ve onunla evlenmek istedi. Enomaus'un arabacısı Myrtilen'i kazandı ve bu sayede efendisinin huzuruna, Neptün sunağına varması için zaman kazandı. Kehanetin gerçekleştiğine inanan Enomaus, umutsuzluğa kapıldı ve intihar etti. Bunun üzerine Pelops, Hippodamia ile evlendi ve Pisa kralı oldu. Cesareti ve zekâsıyla gücünü artırdı; Mora halkının çoğunu boyunduruk altına aldı ve adını bu ülkeye bıraktı. LXXIV. Madem Pelops'tan bahsettik, hatırlanmaya değer hiçbir şeyi atlamamak için babası Tantalos hakkında da birkaç söz söylemek gerekir. Tantalos, Jüpiter'in oğluydu; Asya'da, bugün Paphlagonia olarak adlandırılan ülkede yaşıyordu. Zengin ve ünlüydü, asil kökeni ona tanrıların dostluğunu kazandırmıştı. Mutluluğuna bir erkek gibi katlanamadı ve tanrıların sofrasına ve sohbetlerine kabul edildiğinde, ölümsüzlerin sırlarını ifşa etti. Bu nedenle yaşamı boyunca cezalandırıldı; ve geleneğe göre, dinsizler arasında ebedi cezaya çarptırıldı. Tantalos'un bir oğlu ve bir kızı vardı: Pelops ve Niobe. Niobe, hepsi

de olağanüstü güzellikte olan yedi oğlu ve aynı sayıda kızının annesi oldu. Bu sayı Niobe'yi gururlandırdı ve birkaç kez Latona'dan daha doğurgan olduğunu iddia etti. Öfkelenen Latona, Apollon'dan Niobe'nin oğullarını oklarla, Diana'dan da kızlarını öldürmesini istedi. Bu tanrılar annelerine itaat ettiler ve bu kadar çok çocuğun annesi olmaktan çok mutlu olan Niobe, bir anda tüm çocuklarından mahrum kaldı. Tanrılar tarafından nefret edilen Tantalos, kökeni burada açıklanması gereken Tros oğlu İlus tarafından Paphlagonia'dan sürüldü. LXXV. Troas'ın ilk kralı, Skamander Nehri ile su perisi İdæa'nın oğlu Teucer'di; tebaası Teukrialılara adını veren ünlü bir adamdı. Jüpiter'in oğlu Dardanus'un evlendiği Batea adında bir kızı vardı. Dardanus, Teucer'in yerine geçti ve adını tebaası Dardanalılara ve deniz kıyısında kurduğu Dardana şehrine verdi. Zenginliği ve servetiyle tanınan Erichthonius adında bir oğlu vardı. Şair Homeros onun hakkında şöyle der: "Ölümlülerin en zenginiydi; çayırlarında üç bin kısrak otlardı." Tros, Erichthonius'un oğluydu; ona göre uyruklarına Truvalılar deniyordu. Tros'un üç oğlu vardı: İlus, Asarakos ve Ganymede. İlus, Troas'ın en ünlü şehrini bir ovada inşa etti ve ona İlion adını verdi. İlus, Tithonus ve Priam'ın babası olan Laomedon'un babasıydı. Tithonus, ordularını Asya'nın doğu kesimlerine taşıdı ve seferini Etiyopya'ya kadar ilerletti. Burada Aurora tarafından sevilirdi ve efsaneye göre ondan Memnon adında bir oğlu oldu. Memnon, Truvalıların yardımına geldi ve Aşil tarafından öldürüldü. Priam, Hekabe ile evlendi ve aralarında Truva Savaşı'nda çok ünlü Hektor'un da bulunduğu birçok çocuğun babası oldu. Dardanyalıların kralı Assarakos, Anchises'in babası olan Kapis'i doğurdu. Anchises ve Venüs'ten Truvalıların en ünlüsü Aeneas doğdu; en güzeli Ganymede, tanrılar tarafından Jüpiter'e sakilik yapmak üzere kaçırıldı. Şimdi Minotaur Daidalos'tan ve Minos'un Kral Kokalus'a karşı Sicilya'ya yaptığı seferden bahsedeceğiz. LXXVI. Daidalos, doğuştan Atinalıydı ve Erechtheides ailesindendi, çünkü Metion'un oğlu, Atinalı Eupalamos'un torunu ve Erechtheus'un torununun torunuydu. Daidalos yetenekleriyle tüm insanları aştı. Kendini özellikle mimariye, heykele ve taş işleme sanatına adanmıştı. Sanatta birçok faydalı aletin mucidi olarak, dünyanın birçok ülkesinde hayranlık uyandıran eserler inşa etti. Heykel sanatında o kadar başarılıydı ki, kendisinden sonra gelen mitoloji uzmanları, Daidalos heykellerinin tıpkı canlı varlıklar gibi olduğunu, gördüklerini, yürüdüklerini, kısacası canlı bir beden tüm hareketlerine sahip olduklarını iddia ettiler. Daidalos, gözleri açık, bacakları ayırık ve kolları açık heykeller yapan ilk kişiydi; zira ondan önceki heykeltıraşlar heykellerini gözleri kapalı, kolları sarkık ve yanlarına yapışık olarak resmederlerdi. Ancak sanatıyla hayranlık uyandıran Daidalos, işlediği bir cinayet nedeniyle memleketinden sürgün edildi. Bunun sebebi şuydu: Daidalos, kız kardeşinin oğlu olan Talus'u çocukluğundan beri büyüttü. Öğrencisi, ustasından daha yetenekli hale geldi; çömlekçi çarkını icat etti. Bir yılanın çenesiyle karşılaşan ve onu küçük bir tahta parçasını kesmek için kullanan Talus, bu hayvanın dişlerini demirle taklit ederek mimaride çok kullanışlı bir alet olan testereyi icat etti. Torna tezgahını ve diğer birçok aleti icat etti ve büyük bir üne kavuştu. Daidalos genç adamı kıskandı ve itibarının kendi itibarının üstüne çıkacağından korkarak onu haince öldürdü. Ancak cesedi gömerken şaşırdı; ne yaptığı sorulduğunda, bir yılan gömdüğünü söyledi. Dikkat çekici olan, bu genç adama testereyi icat etme fırsatı veren aynı hayvanın, katilini de ortaya çıkarmış olmasıdır. Bu cinayete suçlanan ve Areopagus yargıçları tarafından mahkûm edilen Daidalos, önce Attika'daki bir köye kaçtı; bu köyün sakinleri o zamandan beri Daidalisler olarak anılıyor. LXXVII. Daha sonra Daidalos, ünü sayesinde Kral Minos'un dostluğunu kazandığı Girit adasına sığındı. Geleneğe göre, Minos'un karısı Pasiphaë bir boğaya aşık oldu. Daidalos, Pasiphaë'nin bu tutkusunu gidermek için tıpkı bir inek gibi bir makine yaptı. Bu zamanlardan önce Minos'un boğalarının en güzelini Neptün'e kurban etme geleneği olduğu söylenirdi; daha sonra o kadar güzel bir boğası oldu ki, onu kurtarmak için daha az güzel olanını kurban etti. Minos'a öfkelenen Neptün, Minos'un karısı Pasiphaë'yi bu boğaya

aşık etti. Pasiphaë, Daidalos'un sanatıyla bu boğayla gizlice birleşti ve Minotaur'u doğurdu. Bu canavar iki biçimliydi: baştan omuzlara kadar bir boğa figürüne sahipti ve diğer tüm açılardan bir insana benziyordu. Daidalos, bu canavar için bir mesken olarak, içine giren herkesi saptıran dolambaçlı geçitleriyle Labirent'i inşa etti. Daha önce de söylediğimiz gibi, Minotauros, Atina'dan gönderilen yedi erkek ve yedi kız çocuğu tarafından alıkonuluyordu. Minos'un tehditlerinden haberdar olan ve Pasiphaë'nin tutkusunu tatmin etmesine yardım ettiği için kralın öfkesinden korkan Daidalos, oğlu İkarus'la birlikte Pasiphaë'nin kendisine sağladığı bir gemiye binerek Girit'ten kaçtı. Karadan uzak bir adaya varan İkarus, oraya inmek istedi ve denize düştü. Deniz de tıpkı ada gibi İkariana adını aldı. Daidalos bu adayı terk ederek, Sicilya'nın Kokalus'un kral olduğu bölgesine çıktı. Kokalus, bu yetenekli ve ünlü sanatçıyı dostluğuyla onurlandırdı. Başka bir geleneğe göre, Pasiphaë, Daidalos'u bir süre Girit'te saklamış ve onu cezalandırmak isteyen, ancak onu bulmak için gittiği adadaki tüm gemilerde bulamayan Kral Minos, onu kendisine getirecek kişiye yüklü miktarda para vaat etmiştir. Bu aramadan kurtulmak için Daidalos, sırtına ve oğlunun sırtına, balmumuyla birleştirilmiş, harikulade bir işçilikle yapılmış kanatlar takarak adayı terk etmiştir. Girit Denizi'ni uçarak geçmiştir; ancak gençliğinden dolayı çok yükseğe uçan İkarus, kanatları güneşin sıcaklığından eridiği için denize düşmüştür. Tam tersine, suyun hemen üzerine çıkan ve hatta kanatlarını ıslatan Daidalos, mucizevi bir şekilde Sicilya'ya kaçmayı başarmıştır. Bu hikaye kulağa muhteşem gelse de, onu burada anlatmayı gerekli görmedik. LXXVIII. Daidalos, Cocalus ile uzun süre yaşamış ve yetenekleri nedeniyle Sicaniyalılar tarafından takdir edilmiştir. Sicilya'da günümüze ulaşan birçok eser inşa etti. Bunlar arasında Megaris yakınlarındaki Colymvithra adıyla bilinen eser de vardır; bu havuzdan denize dökülen Allabon Nehri akar. Agrigentum topraklarındaki Camicus'ta, bir kayanın üzerine çok müstahkem ve tamamen zaptedilemez bir şehir inşa etti. Caddeleri o kadar dar ve dolambaçlı yaptı ki, onları korumak için sadece üç dört adama ihtiyaç duyuldu. Bu nedenle Cocalus sarayını orada inşa etti ve servetini oraya bıraktı. Daedalus'un Sicilya'da bıraktığı üçüncü eser, Selinunte topraklarında inşa ettiği bir mağaradır; ustaca bir yapıyla yeraltı ateşinin buharlarını mağaraya ulaştırdı: İçeri giren hastalar yavaş yavaş hafif bir terlemeye maruz kalıyor ve sıcaktan etkilenmeden yavaş yavaş iyileşiyorlardı. Eryx yakınlarında, Venüs tapınağını çevreleyen binaların uçuruma düşme tehlikesi yaratacak kadar yüksek, dik bir kaya vardı. Daidalos bu yapıları sağlamlaştırdı, kayayı bir duvarla çevreledi ve zirvesini harika bir şekilde genişletti. Ardından Venüs Erycine'e altın bir kovan adadı; bu, gerçek bir kovayı hata payına kadar taklit eden hayranlık uyandıran bir eserd. Sicilya'da zamanın yok ettiği birçok sanat eseri daha yaptı. LXXIX. Girit kralı ve o dönemde denizlerin hakimi olan Minos, Daidalos'un Sicilya'ya sığındığını öğrenince, savaşı orada sürdürmeye karar verdi. Bunun üzerine büyük bir donanma donattı ve Agrigentum yakınlarında, kendisinden Minoa adını alan bir yere çıktı. Askerlerini karaya çıkardıktan sonra, kralı Daidalos'u kendisine teslim etmesi için ikna etmek üzere mesajlar gönderdi. Cocalus, Minos'u bir görüşmeye davet etti, ona mutluluk sözü verdi ve onu misafirperverlikle karşıladı. Cocalus, Minos'a bir banyo yaptırdı ve Minos'un sıcaktan boğulmasına neden olacak kadar uzun süre orada kalmasını sağladı. Cocalus, Minos'un talihsiz bir şekilde sıcak su dolu bir küvete düşerek öldüğüne inandırarak cesedi Giritlilere geri verdi. Askerler kralın cesedini ihtişamla gömdüler ve onuruna çift mezar inşa ettiler. Kemikleri bu anıtın en gizli bölümüne yerleştirdiler; açık kısımda ise Venüs'e bir şapel inşa ettiler. Yerliler, sanki bu tanrıçanın tapınağıymış gibi, nesiller boyunca bu anıta saygı gösterdiler ve Venüs'e kurbanlar sundular. Daha yakın bir dönemde, Agrigento'nun kuruluşu sırasında, Minos'un 16 mezarı yıkıldı, kemikleri bulundu ve Giritlilere geri verildi. O dönemde Agrigentinlerin kralı Theron'du. Minos'un ölümünden sonra, onu Sicilya'ya kadar takip eden Giritliler kargaşaya düştüler. Kral Kokalus'un tebaası olan Sikanlar, Giritlilerin gemilerini

yakmak ve geri dönüş umutlarını ellerinden almak için bu anı seçtiler. Bu Giritliler Sicilya'da kalmaya karar verdiler; orada krallarının adından esinlenerek Minoa adını verdikleri bir şehir kurdular. Bazıları ülkenin iç kesimlerine doğru ilerledi ve doğal olarak tahkim edilmiş bir yer bulduklarında, içinden geçen bir derenin adından esinlenerek Engyon adını verdikleri bir kasaba kurdular. Truva'nın ele geçirilmesinden sonra Merionus, bazı Giritlilerle birlikte Sicilya'ya çıktı; Engyon halkı, ortak kökenlerini göz önünde bulundurarak onları memnuniyetle karşıladı ve vatandaşlık hakkı verdi. Daha sonra şehirlerinden saldırılar düzenlediler, komşularıyla savaştılar ve önemli bir toprak parçası fethettiler. Güçleri arttıkça, ana tanrıçalar onuruna bir tapınak inşa ettiler. Bu tanrıçalara büyük saygı gösterdiler ve tapınaklarını birçok adakla donattılar. Bu tanrıçalara tapınmanın, büyük bir onur duyduğu Girit'ten geldiği söylenir. LXXX. Geleneğe göre, bu tanrıçalar eskiden babası Satürn'ün bilgisi olmadan Jüpiter'i beslemişlerdi; ve bu hizmetin bir ödülü olarak gökyüzüne yerleştirilerek Ayılar'ı oluşturan yıldızlara dönüştürülmüşlerdi. Aratus, Yıldızlar üzerine yazdığı şiirinde bu görüşe uymuştur. "Birbirlerine zıt yönlerde çevrilmişler ve eğer bu doğruysa, büyük Jüpiter tarafından Girit'ten getirilip göğe yerleştirilmişlerdir; çünkü Kuretiler onu daha göğsündeyken, İda Dağı yakınlarındaki bir mağarada, Diktaios'un güzel kokulu ormanının ortasında saklamış ve Satürn'den saklamak için bir yıl boyunca orada büyümüşlerdir." İnsanların bu tanrıçalara adadıkları kutsal ve meşhur tapınmayı sessizce geçemeyiz; sadece Engyon halkı değil, aynı zamanda çevre sakinleri de onlara muhteşem kurbanlar sunar ve başka onurlar da verir. Pythia kahinleri, bu tanrıçalara tapınmayı çeşitli şehirlerde emrederek, sakinleri için refah ve uzun ömür kehanetinde bulunmuştur. Sonunda, bu tanrıçalara tapınma o kadar meşhur olmuştur ki, bu tarihi yazdığımız zamana kadar, ülke sakinleri onlara sayısız altın ve gümüş adak sunmuşlardır. Onların onuruna, ihtişamı kadar yapısının zarafetiyle de dikkat çeken bir tapınak inşa etmişlerdir. Ülkelerinde bu yapı için yeterince kaliteli taşlar bulunmadığından, bunları komşuları Agyrinealıların topraklarından getirtmişlerdi. Bu iki şehir arasında yaklaşık yüz stadia mesafe vardır: Yol o kadar engebeli ve geçilmezdir ki, bu malzemeler yüz çift öküz tarafından çekilen dört tekerlekli arabalarla getirilmek zorundaydı. Sunulan adakların zenginliği, bu masrafların çok ötesindeydi. Zamanımızdan kısa bir süre önce, tanrıçaların üç bin kutsal öküzü ve büyük gelir elde ettikleri geniş bir toprakları vardı. Ancak bu konuya yeterince değindik. Şimdi Aristaeus'un hikâyesine geçelim. LXXXI. Aristaeus, Apollon ve Ypseus'un kızı ve Peneus'un torunu Kirene'nin oğluydu. Bazıları hikâyesini şöyle anlatır: Apollon, çok güzel olan Kirene'ye aşık oldu ve Kirene'yi, o zamandan beri Kirene adını taşıyan şehrin kurulduğu Afrika bölgesine götürdü. Apollon, Aristaeus'u Kirene'den aldı ve çocuğunun eğitimini perilere verdi. Periler bu çocuğa Nomius, Aristaeus ve Agreus olmak üzere üç isim verdiler; ona süt kesmeyi, arıcılık yapmayı ve zeytin ağacı yetiştirmeyi öğrettiler. Aristaeus bu bilgiyi insanlara ilk aktaran kişiydi ve bu iyilikler karşılığında insanlar ona ilahi onurlar verdiler ve onu Baküs olarak kutsadılar. Aristaeus daha sonra Boeotia'ya gitti ve burada Kadmos'un kızı Autonoe ile evlendi. Onunla, efsanelere göre kendi köpekleri tarafından parçalanan Actaeon'u dünyaya getirdi. Bu talihsiz son, bazılarına göre, Actaeon'un Diana tapınağında düğün ziyafetini avın kutsal ilk meyveleriyle hazırladığıyla övünmesine; bazılarına göre ise Diana'dan daha iyi bir avcı olduğuyla övünmesine atfedilmelidir. Muhtemelen tanrıça her iki konuşmadan da öfkelenmişti. Her halükarda, tapınağında bile bakire tanrıçaya utanmazca ve küfürbazca böbürlenerek meydan okuyan veya bu konuda tanrıların bile ikinci sırada olduğu tanrıçadan daha yetenekli bir avcı olduğunu iddia etmeye cesaret eden bir adamdan haklı bir intikam almıştı. Diana bu nedenle onu vahşi bir canavara dönüştürdü ve kendi köpekleri tarafından parçalandı. LXXXII. Actaeon'un ölümünden sonra, Aristaeus'un babasının kahinine danıştığı söylenir. Apollon, ona büyük onurlar bahşedecek olan Keos adasına göç etmesini emretti. Bunun üzerine

Aristaeus bu adaya doğru yelken açtı. O sırada Yunanistan'ı kasıp kavuran bir salgın hastalık vardı. Aristaeus, tüm Yunanlılar adına bir kurban sundu. Bu kurban, Sirius'un yükselişi sırasında, Etesian rüzgarlarının estiği ve hastalığın sona erdiği zamanda yapıldı. Bu gerçek üzerinde düşünüldüğünde, insan ister istemez etkileniyor. Nitekim, oğlunun köpekler tarafından parçalandığını gören aynı adam, göksel köpeğin zararlı etkilerini uzaklaştırarak yurttaşlarının kurtuluşuna vesile olmuştu. Aristaeus, çocuklarının bir kısmını Keos adasında bıraktı, Libya'ya döndü ve oradan annesi Peri'nin rehberliğinde Sardunya'ya doğru yola çıktı ve güzelliğiyle onu cezbeden bu adaya yerleşti; adaya ağaçlar dikti ve ekilmemiş toprağı temizledi. Orada Charmus ve Callicarpus adında iki oğlunun babası oldu. Daha sonra diğer adaları ziyaret etti ve bir süre Sicilya'da kaldı. Meyve bolluğu ve otlayan sürüler karşısında o kadar sevindi ki, faydalı keşiflerini yerlilere göstermek için acele etti. Bu nedenle, genel olarak Sicilya halkı, ama özellikle zeytin yetiştirenler, Aristaeus'a ilahi bir saygı gösterirler. Aynı geleneğe göre, Aristaeus Trakya'ya Baküs'e katıldı, orjilere katıldı ve onunla büyük bir yakınlık içinde yaşadı. Bu tanrı ona birçok faydalı buluş iletti. Sonunda, Haemus Dağı yakınlarında bir süre kaldıktan sonra Aristaeus görünmez oldu ve sadece barbarlar arasında değil, Yunanlılar arasında da ilahi bir saygı gördü. Ama Aristaeus hakkında yeterince konuştuk. LXXXIII. Şimdi Eryx ve Daphnis'ten bahsedeceğiz. Seçkin bir adam olan Eryx'in, Venüs ve Sicilya'nın bir bölgesinin kralı Butas'ın oğlu olduğu söylenir. Anne tarafından şanlı bir doğuma sahip olması, adanın bir kısmının kralı olarak seçilmesine neden oldu. Yüksek bir yerde kendi adını verdiği büyük bir şehir kurdu; şehrin kalesinin ortasına da annesine adanmış ve birçok muhteşem adakla süslediği bir tapınak inşa ettirdi. Oğlundan gördüğü dindarlık ve onur nedeniyle tanrıça bu şehre büyük bir ilgi duydu ve bu nedenle Venüs Erycine adını aldı. Bu tapınağın ününü düşündüğümüzde insan haklı olarak şaşırıyor: Diğer tüm tapınaklar, bir süre büyüdükten sonra çeşitli nedenlerle ihtişamlarını yitirdiler; sadece bu tapınak, çok eski olmasına rağmen, ününü hiç kaybetmedi ve ünü sürekli artmaya devam etti. Eryx'in bu kültü kurmasının ardından, Aeneas İtalya'ya giderek bu adaya demir attı ve aynı zamanda annesi olan Venüs tapınağına birçok adak bıraktı. Nesiller boyunca Sicilyalılar bu tanrıçaya saygı gösterdiler ve ona muhteşem kurbanlar sundular. Daha sonra, Sicilya'nın bir bölümüne hükmeden Kartacalılar, bu tanrıçanın kültürünü görkemli bir şekilde sürdürdüler. Son olarak, tüm Sicilya'yı imparatorlukları altına alan Romalılar, bu tanrıçaya gösterdikleri onurda diğerlerini geride bıraktılar. Ve bunda haklılar: kökenlerini bu tanrıçaya dayandırdıkları ve girişimlerinin başarısını ona atfettikleri için, ona minnettarlıklarını göstermeleri doğrudur. Konsüller, generaller ve herhangi bir onurla donatılmış herkes Sicilya'ya vardığında ve Eryx'ten geçtiğinde, Venüs tapınağına kurbanlar ve adaklarla saygı gösterirler. Hakim karakterlerini bir kenara bırakarak, tanrıçanın hoşuna gitmenin tek yolunun bu olduğuna inanarak, kadınların oyunlarına ve toplantılarına neşeyle katılırlar. Sonunda, tanrıçaya tapınma konusundaki coşkusuyla Roma senatosu, Sicilya'nın en sadık on yedi şehrinin Venüs tapınağına altın getirmesini ve kutsal alanın iki yüz asker tarafından korunmasını emretti. Ancak bu konu üzerinde yeterince durduk. LXXXIV. Şimdi gelenek Daphnis hakkında ne anlatıyor? Sicilya'da, doğal güzellikleriyle yaz aylarında keyifli bir yerleşim yeri olan Herea Dağları vardır. Birçok tatlı su kaynağı ve her türden sayısız ağaç vardır. Diğer ülkelerdeki meşe ağaçlarının iki katı büyüklüğünde meşe palamudu veren bol miktarda büyük meşe ağacı vardır. Meyve ağaçları, asmalar ve inanılmaz sayıda elma ağacı burada ekilmeden yetişir. Bir gün açlıktan çok acı çeken Kartaca ordusu, bu dağlarda yeniden yapılanma yaptı; çünkü bu dağlar binlerce adama tükenmez yiyecek sağlar. Bu bölgede ağaçlarla dolu hoş bir vadi ve perilere adanmış bir orman vardır. Merkür'ün burada bir periden, bol miktarda defne ağacı yetiştiği için Daphnis adını verdiği bir oğul doğurduğu söylenir. Periler tarafından büyütülen bu çocuk, çok sayıda sığır sürüsünün sahibi oldu ve onlara çok iyi baktığı için

Bucolos lakabını aldı. Doğuştan uyumu severdi ve Sicilya'da hâlâ çok değer verilen şiir ve pastoral şarkılar icat etti. Efsaneye göre Daphnis, Diana ile ava çıktı: flütünün sesiyle bu tanrıçanın gözüne girdi ve pastoral şarkısıyla onu büyüledi. Başka bir kadına bağlanırsa görme yetisini kaybedeceğini kehanet eden bir peri tarafından sevildi. Bu kehanet gerçekleşti; çünkü bir kralın kızının sarhoşluğuna kapılarak onunla ilişkiye girdi ve kör oldu. Daphnis hakkında söyleyeceklerimiz bunlar. LXXXV. Şimdi, geleneğe göre Orion'un tarihini açıklayacağız. Orion, en ünlü kahramanları bile büyüklük ve güç bakımından çok geride bırakıyordu. Avlanmayı severdi ve gücüne ve şan sevgisine tanıklık eden büyük işler yaptı. O zamanlar Sicilya kralı olan Zancus için, günümüzde Messina olarak bilinen Zancle<sup>1</sup>'yi ve diğer eserlerin yanı sıra Acte adlı limanı inşa ettirdi. Messina'dan bahsettiğimize göre, bu adı taşıyan boğaz hakkında da birkaç söz söylemek yerinde olur. Antik mitoloji yazarları, Sicilya'nın bir zamanlar bir yarımada olduğunu ve ancak daha sonra bir adaya dönüştüğünü iddia ederler. Bu iddialarını dayandırdıkları nedenler şunlardır: Kıstağın en dar noktası, her iki taraftan deniz dalgaları tarafından vurularak parçalandı. Bu yere Rhegium<sup>2</sup> adı verildi; daha sonra aynı adı taşıyan şehir burada inşa edildi. Bazı yazarlar, bu kara şeridinin şiddetli depremlerle parçalandığını ve denizin adayı anakaradan ayıran boğazı kazdığını söyler. Şair Hesiodos ise, denizin taşmasını önlemek için Orion'un Pelorus Burnu'nu setlerle oluşturduğunu ve üzerine halk tarafından büyük saygı duyulan Neptün tapınağını inşa ettiğini; bu eseri tamamladıktan sonra Euboea'ya yerleşip orada yaşadığını; son olarak da şöhretinin onu gökyüzünde yıldızlar arasında bir yer edindirdiğini ve ölümsüzlüğe ortak ettiğini söyler. Şair Homeros, cehenneme inişinde ondan şöyle bahseder: "Ben de, ıssız dağlarda öldürdüğü vahşi hayvanları yemyeşil bir çayırdaki devasa boyutlardaki Orion'u yakaladıkça gördüm; elinde yok edilemez bir bronz topuz tutuyordu." Şair, dokuz yaşındayken dokuz arşın genişliğinde ve aynı uzunlukta orgyler olan Aloides'ten bahsederken Orion'un büyüklüğü hakkında bir fikir verir: "Bunlar, ünlü Orion'dan sonra dünyanın beslediği en uzun ve en güzel çocuklardır." Başlangıçta çizdiğimiz planı izleyerek kahramanlardan ve yarı tanrılardan yeterince bahsettiğimiz bu kitabı burada sonlandırıyoruz.

358 DIODORE DE SICILE.  
construit pour Zancus, alors roi de Sicile, Zancle<sup>1</sup>, aujourd'hui appelé Messine, et, entre autres ouvrages, le port nommé Acté. Comme nous avons fait mention de Messine, il est bon de dire ici un mot du détroit de ce nom. Les anciens mythographes prétendent que la Sicile était autrefois une presqu'île, et qu'elle ne fut que plus tard transformée en une île. Voici les raisons sur lesquelles ils s'appuient. L'endroit le plus étroit de l'isthme, frappé des deux côtés par les vagues de la mer, se rompit. Cet endroit fut appelé Rhegium<sup>2</sup>; on y éleva, par la suite, la ville qui porte le même nom. Quelques auteurs disent que cette langue de terre a été rompue par de violents tremblements de terre, et que la mer a creusé le détroit qui sépare l'île du continent<sup>3</sup>. Le poète Hésiode dit au contraire que, pour arrêter le débordement de la mer, Orion forma par des digues le cap Pelorus, sur lequel il éleva le temple de Neptune, qui est fort vénéré par les habitants; qu'après avoir achevé ce travail, il se rendit en Eubée, où il établit sa demeure; enfin, que sa renommée le fit placer dans le ciel au nombre des astres et participer à l'immortalité. Le poète Homère fait ainsi mention de lui dans la descente aux enfers<sup>4</sup>: « J'aperçus aussi Orion, d'une taille monstrueuse, saisissant, dans un pré verdoyant, les bêtes sauvages qu'il avait tuées sur les monts solitaires; il tenait dans ses mains une masse d'airain indestructible. » Le poète fait juger de la taille d'Orion lorsqu'en parlant des Aloïades qui, à l'âge

1. D'après l'autorité de Thucydide (VI, 4), cette ville fut appelée Zancle à cause de son aspect filiciforme : les Siciliens appelaient la faux Zanclos (ou la épave et Zancle 'épave sautoir').  
2. De *phrygon*, je romps.  
3. L'une et l'autre opinion paraissent probables. Elles étaient toutes deux également accréditées chez les anciens. Comparez Plin. (*Hist. nat.*, III, 8), Strabon (VI, p. 206). La mer resserrée entre Messine et Reggio (l'ancien Rhegium) semble former une espèce de courant, qui probablement, à une époque très-récente, était très-rapide et dangereux pour les navigateurs. C'est sans doute à la rapidité de ce courant qu'il faut attribuer les fictions mythologiques de Charybde et de Scylla.  
4. *Odyssée*, XI, v. 572.

LIVRE IV. 359  
de neuf ans, avaient neuf coudées de largeur et autant d'ongres de longueur, il ajoute : « Ce sont là les plus grands et les plus beaux enfants que la terre ait jamais »  
« nourris, après le fameux Orion. »  
Nous terminons ici ce livre, où, suivant le plan exposé au commencement, nous avons parlé suffisamment des héros et des demi-dieux.



FIN DU TOME PREMIER.

Birinci cildin sonu.

